

Ο ΙΣΘΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ὁ δ' Ἰσθμός, ὃ καὶ γέγραπται: μὲν εἶδει δαίμονος,
ἐνυπνιάζων ἑαυτὸν τῇ γῆ, τέτακται δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως
Διγαίου μέσος καὶ Ἀδρίου κεισθαι, καθάπερ ἐπιχειρ-
μένος τοῖς πελάγεσιν. Φιλύστρατος.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας πρὸ ὀλίγων μηνῶν ὑπεκινήθη παρ' ἡμῶν τὸ ζήτημα περὶ τῆς διορυχῆς τοῦ περιωνύμου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, σποραδικῶς ἐγράφησάν τινες ἐν τε τῷ εὐρωπαϊκῷ καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ τύπῳ, ἐν οἷς παραδόξως ἐδημοσιεύσεν τις τῶν παρ' ἡμῶν, δ κ. I. Πύργας, καὶ περὶ τῆς μὴ τομῆς τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ, δεισχυριζόμενος κατὰ τὸ πνεῦμα ἄλλων προγενεστέρων ἐποχῶν ὅτι ἡ διόρυξις αὐτοῦ οὐ μόνον ἀνωφελὲς τῇ Ἑλλάδι ἀποβήσεται, ἀλλὰ καὶ πολλοῦ ἐπιβλαβῆς καὶ ἐπικίνδυνος ἔσται αὐτῇ, ὑπερ ἐντελεῶς ἀπάδει τῷ προοδευτικῷ πνεύματι τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, σπεύδοντος νὰ εἰσδύσῃ διὰ πάντων τῶν ἐρικτῶν μέσων τῆς ἐπιστήμης εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς οἰκουμένης γῆς.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο πολὺ σπουδαιότερόν ἐστι παρ' ὅσον ὑπελήφθη παρὰ τῶν ἀκροθιγῶς γραψάντων περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἡ τοῦ ἔργου ἐπιχείρησις καὶ ἀποπεράτωσις πολλὰς μὲν ἐν γένει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ Μεσογείῳ θαλάσσει ναυτιλλομένοις ἔθνεσι, πολλῶν δὲ πλείονας τῇ πτωχῇ Ἑλλάδι ἐκ τῶν προτέρων ἐπαγγέλλεται ὠφελείας, ἀναντιρρήτως ἀξίον συντονωτέρας καὶ ἐκτενεστέρως ἐρεύνης ἐστὶ τὸ ἔργον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ, καὶ τοιοῦτου ὁμολογουμένως ὄντος αὐτοῦ, οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων λογίων καὶ σοφῶν μέχρι τοῦδε ἀνέλαθε νὰ πραγματευθῇ τὸ ἐθνωφελὲς καὶ ζωτικὸν τοῦτο ζήτημα, οὐδὲν παράδοξον εἰ, ἄλλους ἀναμείνας νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ ἐθνικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν τοῦτο καθῆκον καὶ ψευθεῖς τῶν ἐλπίδων μου, ὕστατος ἐπιλαμβάνομαι αὐτοῦ, ἄλλοις καταλείπων σοφώτεροις ἢ νὰ συμπληρώσωσι τὰ ἑλλειπῆ ἢ σοφώτερον νὰ πραγματευθῶσι καὶ διεξαγάγωσιν αὐτό. Ὁ γὰρ ἀφορμὴν τοῖς σοφοῖς διδοῦς ἵνα σοφώτεροι γένωνται, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐπιστήμης ποιεῖ τοῦτο, αἰείποτε ἀνακμενούσης παρὰ τῶν θεραπόντων αὐτῆς νέον τι ἔστω καὶ μικρὸν νὰ προσθέσωσι, καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἔχει ἀξίωσιν. Διότι μέχρι τοῦδε οὐδεμίαν ἐγράφην πραγματεῖαν περὶ τοῦ Ἰσθμοῦ οὔτε παρ' ἡμῶν οὔτε

παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις καὶ πᾶσα περὶ τούτου ἐργασία εὐπρόσδεκτος τῆ ἐπιστήμῃ ἐστίν. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς λογίοις ἡμῶν τοσούτη ὀλιγωρία καὶ ἀδιαφορία πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς κλασικῆς ἡμῶν χώρας διὰ μονογραφῶν εἰδικῶν καὶ μερικῶν, ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ γνωσθῇ αὕτη δι' ἡμῶν καὶ ὑφ' ἡμῶν καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀείποτε θα παρέχωμεν δικαίαν ἀφορμὴν τοῖς ξένοις νὰ ἐλέγχωσιν ἡμᾶς ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ τόπου, ὃν οἰκοῦμεν καὶ ἐν ᾧ ἐγεννήθημεν, ὡς δικαίως ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ ἐλέγχουσιν ἡμᾶς ἐπὶ τῇ μακαρίᾳ ἀναισθησίᾳ τῆς ἀνάγκης πρὸς σύστασιν γεωγραφικῆς ἐταιρίας καὶ πρὸς ἴδρυσιν διδακτικῆς ἐδρας τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ πρὸς διάδοσιν γεωγραφικῶν γνώσεων. Διότι ταῦτά εἰσι τὰ μέσα καὶ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ποτε ἡ ἐξερεύνησις τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ ὅσον οἶόν τε ἀκριβὴς γνώσις αὐτῶν. Ἄλλως δὲ οὐδεμίαν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀμφιβολίαν ὅτι ἀνευ τῶν δύο τούτων ὀργάνων θὰ διαμένωμεν πάντοτε ἀγεωγράφητοι πρὸς δόξαν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἀπερ πᾶσαν ὑπέχουσι τὴν εὐθύνην ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τούτῳ ζητήματι, πρὸς λύσιν τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε ἔδωκαν προσοχὴν οὔτε ἀφ' ἑαυτῶν κατὰ καθήκον, οὔτε τοῖς ἐπανελημμένως καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ὑποδείξασι τὴν θερκαίαν τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀνάγκης.

Ἐν τέλει δὲ ἐπιπροσθέτων ὅτι ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἔργου οὐ μόνον τὰς πηγὰς τῶν ἀρχαίων καὶ τὰ τῶν νεωτέρων βοηθήματα εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καίπερ δις πρὸ ἐτῶν διεληθὼν τὸν Ἴσθμὸν, οὐχ ἤττον ὅμως πρὸς ἐξακριβῶσιν σημείων τινῶν ἐπεχείρησα καὶ τρίτον νὰ ἐπισκεφθῶ αὐτὸν ἐν καιρῷ τῶν διακοπῶν ἵνα ἐξ ἰδίας αὐτοψίας βεβαιωθῶ περὶ ἀμφισβητούμενων τινῶν μερῶν.

Α'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΙΣΘΜΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

Ἐπισκοπῶν τις τὸν γεωγραφικὸν πῖνακα τῆς Εὐρώπης παρατηρεῖ ὅτι οὐδεμίαν ἄλλη χώρα οὐ μόνον αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου ἡπείρων τοσούτην ἔχει ποιικιλίαν ἐν τῇ φυσικῇ διαπλάσει τῆς παραλίας, ὅσην ἐξ ἐνὸς μὲν ἡ νοτιανατολικῆ παραλίᾳ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἐξ ἐτέρου δὲ ἡ ἀντικειμένη ταύτης παραλίᾳ τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Διότι ἐν ταῖς ἀκταῖς τῶν δύο τούτων χωρῶν σχηματίζονται πολυάριθμοι κόλποι καὶ λιμένες, πορθμοὶ καὶ ἰσθμοὶ, χερσονήσοι καὶ νῆσοι. Καὶ τῶν μὲν πρώτων μέγιστός ἐστίν ὁ τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν δὲ πορθμῶν βυσιλεύς ὁ Ἑλλήσποντος, τῶν ἰσθμῶν σπουδαιοτάτος καὶ ἐπισημότατος ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ τῆς Κορίνθου, τῶν χερσονήτων ἡ Πελοπόννησος κατὰ πρῶτον λόγον καὶ ἡ τρίγλωσσος Χαλκιδικὴ κατὰ δεύτερον καὶ τῶν νήσων ἡ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μεγκλοπρεπὴς βυσιλίσσα Κρήτη.

Ἐὰν δὲ προσέτι ἀποβλέψῃ τις ἐπὶ τοῦ μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀσιατικῆς παραλίᾳς ἐκτεινομένου Αἰγαίου πελάγους, ἀληθῶς θαυμάζει τὸν σχηματισμὸν τοσούτων πολλῶν τε καὶ μεγάλων νήσων, ὀλίγων ἀλλήλῃς ἀπεχουσῶν, αἵτινες ἐν κύκλῳ σχήματι τῆς θαλάσσης ἐξέχουσαι, ὡς αἱ τερπναὶ τῆς ἐρήμου Σαχάρας δάσεις, λυμπροτάτην μὲν τοῖς θεαμένοις παρέχουσι θέαν, μεγίστην δ' εὐκολίαν τοῖς ναυτιλλομένοις ἐκ τῆ Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τἀνάπαλιν, οἰοεὶ τμηματικῆς τις γέφυρα αὐτοῖς χρησιμεύουσαι.

Πάντα τοίνυν ταῦτα ὡς μίαν εἰκόνα πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενός τις, δικαίως ἐκπλήσσεται ἐπὶ τῇ μεγαλοδωρίᾳ τῆς φύσεως, ἣτις πλουσιοπαρόχος ἐπεδαψίλευσε τοσούτους καλλονὰς καὶ τοσαῦτα πλεονεκτήματα τῇ νοτιανατολικῇ τῆς γωνίᾳ τῆς Εὐρώπης, πρὸς τὴν ὁποίαν οὐδεμίαν ἄλλη τοῦ κόσμου δύναται νὰ παρὰβληθῇ. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἄλλα, ὡς ἐκτὸς τοῦ προκειμένου ἦντι, χίρειν ἐὼν, ἐπιλαμβάνομυ διὰ βραχέων νὰ περιγράψω γεωγραφικῶς ἱστορικῶς καὶ ἀρχαιολογικῶς μόνον τὸν τῆς Κορίνθου Ἴσθμὸν, ὃς ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ἐνδόξως βιώσας καὶ στερεῶς τὴν στερεὰν μετὰ τῆς τοῦ Πέλοπος νήσου συγκρατήσας, ὀσονούπω ἀπόλλυται ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, προτιθέμενος νὰ ἐξετάσω αὐτὸν καὶ ὡς τεχνητὸν πορθμὸν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς συγκοινωνίας καὶ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς ἐκ τούτων προκυφούσης τῆ Ἑλλάδι καὶ τοῖς ναυτιλλομένοις τῆς Εὐρώπης ἔθνεσιν ὠφελείας.

Λίαν δ' ἄπυρον φαίνεται μοι ὅτι οὔτε τῶν ἀρχαίων τις, πολλὰ περὶ πολλῶν γραφάντων, βιογραφίαν τινὰ κατέλιπεν ἡμῖν τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις προσωποποιηθέντος πωγωνοφόρου Ἴσθμοῦ, οὔτε πάλιν τῶν νεωτέρων τις, πάντα τὰ τῶν ἀρχαίων ἐρευνησάντων, ἐπεχείρησε μέχρι τοῦδε, συλλέξας τὰς σποραδικὰς τῶν ἀρχαίων εἰδήσεις, κατ' ἀξίαν τοῦ ἐνδόξου βίου νὰ βιογραφήσῃ αὐτόν.

Θέσις καὶ ὄρια τοῦ Ἴσθμοῦ.— Πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενός τις τὸν γεωγραφικὸν τῆς Ἑλλάδος πῖνακα, ἐκ πρώτης ὄψεως παρατηρεῖ ὅτι ὁ λιμὸς ἐκεῖνος τῆς γῆς ὁ μεταξὺ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου ἐκτεινόμενος καὶ συνάπτων ἀμφοτέρω τὰ μέρη, ἐκ φύσεως ἀποτελεῖ μέγαν ἰσθμὸν καὶ ὅτι οὗτος ἐκ δύο συνίσταται ἀνίσων μερῶν ἧτοι ἐκ τοῦ νοτίου, τοῦ μετὰ τῆς Πελοποννήσου συνεχομένου καὶ στενωτέρου

καὶ ἐκ τοῦ βορείου τοῦ ἐκ τῆς Περαίας καὶ Μεγαρίδος ἀποτελουμένου καὶ εὐρυτέρου ὄντος τοῦ νοτίου.

Ἄλλ' εἰ καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων τμημάτων φύσει ἀποτελεῖται ὁ Ἴσθμος, οὐχ ἤττον ὅμως ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μόνον τὸ νότιον καὶ στενωπώτερον μέρος νὰ θεωρῆται καὶ νὰ ὀνομαζῆται Ἴσθμος ἰδίως· τὸ δὲ βόρειον καὶ εὐρύτερον ἀπεστερήθη τῆς τιμῆς ταύτης, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἀπετέλεσε μέρος ἀναπόσπαστον τῆς Κορινθίας χώρας, διὰ τοῦτο αἰετοτε ἐθεωρήθη ὡς προσάρτημα τοῦ ἰδίου ἰσθμοῦ, καὶ καίπερ φυσικῶς ἀνήκον μᾶλλον τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι ἢ τῇ Πελοποννήσῳ, πολιτικῶς ὅμως πάντοτε διέμενε προσδεδεδεμένον τῇ Πελοποννήσῳ διὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ Κορίνθου καὶ Κορινθίας χώρας. Τοιούτην δὲ θέσιν καὶ τοσαύτην φυσικὴν ἔχων ἔκτασιν ὁ ἰσθμός, καὶ ἐν τῇ διαστολῇ τῆς 38⁰ πλ. καὶ τῆς 23⁰ μῆκ. κείμενος, καθορίζεται ἐξ ἄκτου μὲν διὰ τῆς γραμμῆς τῆς ἀγομένης ἀπὸ τῆς Ἐλευσίνος μέχρι τῶν Αἰγιοσθενῶν καὶ τοῦ ΒΑ μυχοῦ τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης, ἐκ νότου δὲ διὰ τῆς μεταξὺ τῶν Κεγχρεῶν καὶ τοῦ Λεχαίου φερομένης γραμμῆς· τῶν δὲ δύο ἄλλων πλευρῶν τὴν μὲν ἀνατολικὴν περιβάλλει ὁ Σαρωνικὸς κόλπος, τὴν δὲ δυτικὴν ὁ Κορινθικὸς μετὰ τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης. Ἐν δὲ τῇ ΝΑ. πλευρᾷ σχηματίζεται μικρὰ χερσόνησος ἐξ αὐτοῦ ἢ τῆς Περαίας μεταξὺ τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης καὶ τοῦ ἰδίου Κορινθιακοῦ κόλπου ἢ μυχοῦ. Τοιοῦτος μὲν ὁ φύσει καὶ καθόλου ἰσθμός· ὁ δὲ ἰδίως ἐπικληθεὶς Ἴσθμος, μόλις τὸ 1/4 τοῦ ὅλου ἀποτελῶν, ἄρχεται πρὸς βορρᾶν μὲν ἢ ΒΑ ἀπὸ τοῦ Σχοινοῦντος (Καλαμακίου) μέχρι τῶν θερμῶν ὑδάτων (Λουτρακίου), πρὸς νότον δὲ ἀπὸ τῶν Κεγχρεῶν μέχρι τοῦ Λεχαίου, ἔνθα κατὰ τὴν εὐρυτέραν ἐκδοχὴν τῶν ἀρχαίων περιελάμβανε καὶ τὴν ἐκτὸς τῆς γραμμῆς ταύτης κειμένην ἀρχαίαν Κόρινθον.

Ὄνόματα καὶ ἐπίθετα τοῦ Ἴσθμοῦ.— Ὁ ἰδίως Ἴσθμος, περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται, πάλαι χρησιμεύων ὡς προπύργιον καὶ προμαχῶν τῆς Πελοποννήσου κατὰ πολεμίων, ὡς γέφυρα τῆς συγκοινωνίας τῶν δύο μεγάλων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μερῶν καὶ ὡς κέντρον τῆς ἐνότητος καὶ πανηγυρικῶν συνεντευκτήριον πάντων τῶν Ἑλλήνων, τοσοῦτον ἐφημίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὥστε τὸ προσηγορικὸν αὐτοῦ ὄνομα Ἴσθμος,¹ παρὰ γόμενον ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ ῥήματος ἰέναι καὶ σημαῖνον στενόπορον ἀχέονα γῆς μεταξὺ δύο θαλασσῶν ἦτοι ἀμφιθάλασσον, ἀμφιάλον (terra bimar) καὶ τράχηλον γῆς² μετέπεσεν εἰς κύριον ὄνομα ἁ Ἴσθμος» ἀρσενικῶς παρὰ

¹ Beulé étude sur le Peloponèse p. 470. «L'Isthme semblait créé pour servir de rendez-vous à tous les peuples, c'était le centre du monde grec».

² Εἰδοτὰθ. σ. 1847, 44. «Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ ἰέναι προὔπάρχει τοῦ Ἴσθμοῦ παράγωγον ἰθμός διχα τοῦ πρώτου σίγμα θήλον καὶ ἐκ τῆς παρὰ τῷ Ἀππιανῶ εἰσιθμός». Λεξικ. Ἑρριχ. Στεφ. ἐν λ. Ἴσθμός, στενόπορος γῆς ἀχλὴν μεταξὺ δύο θαλασσῶν, στενὴ γῆ ὑπὸ θαλάσσης περιεχομένη, ἀμφιθάλασος γῆ, terra bimar. Κατ' ἐξοχὴν lamen de Co-

τοῖς πεζοῖς καὶ θηλυκῶς παρὰ τοῖς ποιηταῖς φερόμενον. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεωρεῖτο ὁ σπουδαιότατος πάντων τῶν λοιπῶν ἰσθμῶν, μνημονεύεται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἰσθμός, πλειστάκις ἀναφερόμενος ἀνευ τοῦ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἰσθμοῖς προσκρωμένου ὀνόματος τοῦ περὶ ὃν σχηματίζεται τόπου ἦτοι ἰσθμός τῆς Πελοποννήσου ἢ τῶν Πελοποννησίων καὶ ἰσθμός τῆς Κορίνθου ἢ τῶν Κορινθίων καὶ γενικώτερον ἰσθμός τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω γὰρ μνημονεύεται παρὰ πολλοῖς τῶν ἀρχαίων. Διὸ δικαίως οἱ ποιηταὶ κατεκόσμου αὐτὸν μετὰ πολλῶν καὶ δικφῶρων ἐπιθέτων ἦτοι ἐκόλου κλειτήν, κλεινήν, ζαθέαν, Δωρίαν Ἴσθμόν, γέφυραν ἀκάμαντον, γέφυραν ποντιαδά, δειράδα Κορίνθου κλπ.¹

Ὄρη περὶ τὸν Ἴσθμόν καὶ ἀκρωτήρια.— Τοιοῦτος ὢν ὁ Ἴσθμός καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν αὐτοῦ καλῶς ἀσφραζόμενος ὑπὸ ὑψηλῶν ὄρεων, περιβάλλεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλουμένου ὄρους Γερανεῖας (Μακρὸ πλάγι καὶ Παλαιὸ βουνὸ), ὅπερ² πρὸς ἀνατολὰς μὲν ἔχει ὕψος 1370 μέτρων, ὅπου τὸ πάλαι ὑπῆρχε ναὸς τοῦ Ἀφείσιος Διὸς καὶ ἀγάλματτα τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τοῦ Πανός³, πρὸς δυσμὰς δὲ μόνον 1057 μετρ. καὶ ἐν τῇ ΝΑ. πικραλίᾳ κατκλήγει εἰς τὰς διαβολήτους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Σκειρωνίδας πέτρας⁴

rinthiaco s. Peloponnesiaco isthmo dici solet. Ἡροδοτ. 9,10. Θουκυδ. 1,105. 4,70. Πολυδ. 16,16. Ἰουλιαν. λογ. 7. σ. 212. Σχολ. Ὀμηρ. Ὀδ. σ. 299. Τὸν τράχηλον vocari isthmum tradit ἀπὸ τοῦ εἰσιέναι τὴν τροφὴν δι' αὐτοῦ ut Eustath. quoque annotat isthmum dici τὸν τράχηλον veluti isthmum».

¹ Πινδαρ. Ἴσθμ. 1,9. «Τὰν ἀλιερκέα ἰσθμὸς δειράδα» 1,32. 38. «Ἐν βάσσαισι ἰσθμοῦ, ἰσθμῷ τε ζαθέα, πόντου γέφυρα ἀκάμαντος, γέφυραν ποντιαδά πρὸ Κορίνθου τειχέων, Κορίνθου δειράδα». 7,63. 64. «Ἴσθμιον νάπος». Νεμ. 6,40. «Ποτὶ κλειτὴν Ἴσθμόν Δωρίαν». Κλεινᾷ ἐπ' Ἴσθμῷ» παρὰ δὲ τοῖς πεζοῖς ἐκαλεῖτο καὶ «ὀλιγοστάδιος ἀχλὴν». Εἰδοτὰθ. εἰς Διον. 403, καὶ ἀπλῶς γέφυρα παρὰ Πausan. 5,24.

² Θουκυδ. 1,105. 4,70. Διοδώρ. 11,80. 19,54. Πλουταρχ. Κλεομ. 20. Ἄρατ. 31. Στεφαν. Β. ἐν λ. Περὶ δὲ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ὁ Πausanias (1,40,1) ἱστορεῖ ὅτι κατὰ τὴν μυθολογικὴν παράδουσιν ἐδόθη τῷ ὄρει αὐτὸ ὑπὸ Μεγάρου υἱοῦ τοῦ Διὸς, ὅστις κατὰ τὸν ἐπὶ Δευκαλιόνος κατακλυσμὸν ὀδηγούμενος ἐκ τῆς φωνῆς τῶν γεράνων ἐσώθη ἐνταῦθα. F. d'Enviou Onomatol. de la geograph. gr. p. 140. Λίαν παράδοξον φαίνεται μοι ὅτι ὁ τῆς γεωγραφίας πατήρ καλεῖ τὸ ὄρος τοῦτο Ὀνειον καὶ οὐδόλως ἀναφέρει τὸ ὄνομα Γεράνεια. Ἡ δὲ σιωπὴ αὐτοῦ παρέσχε πράγματα τοῖς νεωτέροις, ὧν Forbiger μὲν (Geograph. t. 3. p. 863) καὶ Pauly (Real-encyclor. ἐν λ.) περιφράσονται συμβιβάζει τὰ τοῦ Στράβωνος, ἐσφαλμένως διατείνονται ὅτι τὸ μὲν πρὸς Κύρινθον μέρος καλεῖται Ὀνειον, τὸ δὲ ἀνατολικὸν πρὸς Β. τῶν Μεγάρων Γεράνεια. Wachsmuth δὲ (Hellen. Alterth t. 1 p. 766-768) καίπερ ἀρχαιολόγος, ὀρθῶς λέει τὸ ζήτημα, ἀποδεικνύων ὅτι τὸ πρὸς Β. τοῦ Ἴσθμοῦ ὄρος ἐλέγτο Γεράνεια καὶ τὸ πρὸς Ν. αὐτοῦ Ὀνεια. Ὡσαύτως καὶ (Curtius Pelop. t. 1 p. 15. 25) καὶ Bursian (Geogr. t. 1. p. 367). ἀποδέχονται ὡς ὀρθὰ τὰ τοῦ Wachsmuth.

³ Πausan. 2, 11, 9. «Ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῇ ἄκρᾳ Διὸς ἔστιν Ἀφείσιον καλουμένου ναὸς» φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ συμβάντος ποτὲ τοῖς Ἑλλήσιν αὐχοῦ ὀύσαντος Αἰακοῦ κατὰ δῆ τι λόγιον τῷ Πανελληνίῳ Διὶ ἐν Αἰγίῳ. . . κομίσαντα δὲ ἀφείναι, καὶ διὰ τοῦτο Ἀφείσιον καλεῖσθαι τὸν Δία. Ἐγναῦθα καὶ Ἀφροδίτης ἄγαλμα καὶ Ἀπόλλωνός ἐστι καὶ Πανός».

⁴ Διοδώρ. 4, 59. Στράβ. 1,28. 8,380. 9,391. 393. Ἀλλιφρ. 3,78. Πολυδ. 16,16. Πausan.

(Scironia saxa και νῦν Δερβενοδοῦν), αἵτινες ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν αὐταῖς οἰκοῦντος διαβοήτου ληστοῦ Σκείρωνος και τοὺς διαβάτας κατακρημνίζοντος εἰς τὴν θάλασσαν, ὑφ' ἣν χελώνη νηχομένη ἀφ' ἧραζεν αὐτοὺς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πausανίου¹. Διὸ ἐθεωροῦντο ὡς ἐναγεῖς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Μία δὲ τῶν πετρῶν τούτων ἐκαλεῖτο Μολουρίς και Μολουριάς πέτρα², ἀφ' ἧς ἐρρίφθη ποτὲ εἰς τὴν θάλασσαν μετὰ τοῦ παιδὸς αὐτῆς Μελικέρτου ἢ Ἰνώ. Καὶ τὸν μὲν Σκείρωνα ἐφόνευσεν ὁ Ἐθεύς, ἡ δὲ Μολουρίς ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὰ τῆς Λευκοθέας, οὕτω μετονομασθείσης τῆς Ἰνουῦς, και τοῦ Παλαίμονος, μετονομασθέντος Μελικέρτου³.

Τὸ ὄρος τοῦτο ἔχον μήκους ἕκτασιν 200 περίπου σταδίων, συνίσταται ἐν μέρει μὲν ἐξ ὑποφαίου λίθου, ἐν μέρει δὲ ἐκ κογχίτου, ἐξ οὗ πᾶσαι τῶν Μεγάρων αἱ οἰκίαι ἐκδομῆνται, και ἐκ λευκοῦ λίθου, ὃν οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο ἀντὶ μικροῦ πρὸς οἰκοδομὴν πολυτελῶν οἰκοδομημάτων, πρὸς κατασκευὴν ἀνδριάντων και πρὸς ἐμπορίαν⁴. Τοιοῦτον δὲ ὃν τὸ ὄρος ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον φυσικὸν τεῖχος μεταξὺ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος και τῆς Πελοποννήτου και ἐξασφαλίζει ἐξ ἄρκτου οὐ μόνον αὐτήν, ἀλλὰ και τὸν Ἰσθμὸν αὐτόν. Ἐκ νότου δὲ περιβάλλεται ὁ Ἰσθμὸς ὑπὸ ἐτέρας ὄρεων σειρᾶς, παραλλήλως μὲν πρὸς τὴν πρώτην ἐκτεινομένης, πάντῃ ὅμως ἀτχέτου πρὸς αὐτήν⁵. Διότι μεταξὺ ἀμφοτέρων ἐκτείνεται ὁ πετρώδης και ἐνιαχοῦ λοφώδης Ἰσθμὸς. Ἡ δὲ σειρὰ αὕτη ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ὀρειον ὄρος και Ὀνεια ὄρη⁶ ἦτοι ὄρων ὄρη (Eselberge, montagnes 1,44,10. Εὐρ. π. Ἰπὸλ. 979. Ἡρακλ. 860. Νικανδρ. Θηρ. 214. Ἰσυχ. και Σουῖδ. ἐν λ. Mela 2, 3, 7. Plin. 4, 7, 11. Ovid. Met. 7, 145.

¹ Forbiger (Geogr. t. 3. p. 863) και Reinganum (das alt. Megaris p. 28) ἐφαλμένως ταυτίσουσι τὴν Μολουρίδα πέτραν μετὰ τῆς Χελώνης, ἣν ὡς κύριον ὄνομα ἐκλαμβάνουσι τῶν δὲ ἀρχαίων Διόδωρος μὲν (4,59) θεωρεῖ μέρος τῶν Σκείρωνιδων, Pausanias δὲ (1, 41, 11) ὑπολαμβάνει θαλασσίαν χελώνην - ἠφείε σφᾶς ἐς θάλασσαν - χελώνη δὲ ὑπενήχето ταῖς πέτραις ἀρκάζειν τοὺς ἐσβληθέντας.

² Pausan. 1, 44, 7. 8. 11. Σιμωνιδ. ἐν ἀνθολογ. 7, 496, 4. και Μολούριον παρὰ Ζηνοβίω 4, 38.

³ Pausan. 1, 44, 11. 2, 1, 5. Σχολ. Ἀριστοφ. Σφηκ. 1404. Ἰππ. 606. Πλουτάρχ. Θησ. 10. Reinganum p. 26. Pouqueville IV. p. 59.

⁴ Pausan. 1, 44, 6. Πολυδεύκ. 7, 100. Cicer. ad Att. 1, 8, 8.

⁵ Καὶ ἐνταῦθα παρατηρητέον ὅτι Forbiger (Geograph. t. 3. p. 863) ἀποπειράμενος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γνώμην τοῦ Στράβωνος περὶ τῆς θέσεως τῶν Ὀρειῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰσθμοῦ, οὐκ ὀρθῶς διατείνεται ὅτι τὰ Ὀνεια τοῦ Στράβωνος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐκτείνονται εἰς τὴν Κορινθίαν χώραν. «Ueber den Isthmos in's Corinthische Gebiet hinüberstreicht» και παρενοήσας Πλούταρχον, ἡμαρτημένως λέγει ὅτι και οὗτος ἐπεκτείνει τὸ ὄρος μέχρι τῶν Κεγχρεῶν, ἐν ᾧ οὐδὲν τοιοῦτον λέγει Πλούταρχος (Κλεομ. 20). «Τοῦ δὲ Ἀντιγόνου μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὴν Γεράνειαν ὑπερβάλλοντος, οὐκ ἔπειθε δεινὸν τὸν Ἰσθμὸν, ἀλλὰ τὰ Ὀνεια χαράκως και τειγίσις φυλάττειν και τοπομαχῶν ἀποτρέψασθαι τοὺς Μακεδόνας μάλλον ἢ συμπλέεσθαι πρὸς φάλαγγα συνηχημένην». Εἰς τὸ αὐτὸ περιέπεσαν ἀμάρτημα και Reinganum. (Alt. Megar. p. 13-17).

⁶ Ὅτι δὲ τὰ Ὀνεια αὐτὴν κατεῖχον τὴν θέσιν και οὐχὶ ΒΑ τοῦ Ἰσθμοῦ, πλὴν τοῦ ἐξαπατηθέντος Στράβωνος, πάντες σχεδὸν οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων ἀναμφισβήτητον καθιστῶσιν

des ânes). Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἀναφέρει πόθεν ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ σειρὰ, ὡς περὶ Γερανεῖας μυθολογεῖται, και ἐπειδὴ οὐδεμίαν λογικὴν ἔννοιαν παρέχει ἢ παραγωγὴ τῆς λέξεως ἐκ τῆς ῥίζης ὄν-ος, ὀρθοτέρα φαίνεται μοι ἡ παραγωγὴ ἐκ τοῦ ὀνήνημι, ὄνειον και ὄνεια = ὠφέλιμα. Ὅντως γὰρ ἀπέβησαν χρησιμώτατα και σπουδαιότατα τοῖς Πελοποννησίοις ὡς μεγάλα και ὑψηλὰ προπύργια και διὰ μικρᾶς φρουρᾶς δυνάμενα κωλύσαι τὴν εἰς τὴν χερσόνησον εἴσοδον παντὸς ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος. Νῦν δὲ ἡ σειρὰ αὕτη καλεῖται βουνὰ τοῦ Σοφικοῦ.

Ὡσπερ δὲ ἡ Γεράνεια πρὸς ἀνατολὰς μὲν ἀπολήγει εἰς τὰς Σκείρωνιδας πέτρας, πρὸς δυσμὰς δὲ εἰς τὰ ἀκρωτήρια Ἡραίων (Κάβο τῆς Βουλιασμένης) και Ὀλμιάς (ἄγιος Νικόλαος)¹ οὕτω και τὰ Ὀνεια ὄρη τελευτῶσι πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸ ἀκρωτήριο Χερσόνησος (Τραχηλί)², πλησίον τοῦ ὁποῖου ἀνυψοῦται και λόφος τις κκλούμενος Σολύγις, ἐπίσημος διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Κορινθίων. Πρὸς δυσμὰς δὲ πλησιάζουσι τῶ Ἀκροκορίνθω ὄρει, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου χωρίζονται διὰ χαράκρας και κοιλάδος.

Κόλποι και λιμένες. — Ἄλλ' ἐν ᾧ οὕτω καλῶς ἐξ ἄρκτου και μεσημβρίας ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς Γερανεῖας και τῶν Ὀρειῶν ὄρων ὁ Ἰσθμὸς και δι' αὐτῶν ὅλη ἡ Πελοπόννησος, τοῦναντίον ἀνοικταί μένουσιν αἱ ἄλλαι δύο πλευραὶ τοῦ Ἰσθμοῦ ἦτοι ἡ ἀνατολικὴ και ἡ δυτικὴ, ὧν ἡ μὲν πρώτη περικλύζεται ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, ὅστις ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις και Σαρωνικὸς πόρος, Σαρωνικὸν πέλαγος, Σαρωνικὸς πόντος, Σαρωνὶς θάλασσα, Σαλαμινικὸς κόλπος, Κεγχρεᾶτης κόλπος³ και ὁ πρὸς Ἰσθμὸν κόλπος παρὰ Σκυλακίαι και ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Σουίου μέχρι τοῦ Σκυλαίου ἀκρωτηρίου, περιδρέχων τὰ περάλια τῆς Ἀττικῆς, Μεγαρίδος, Κορινθίας, Ἐπιδαυρίας και Τροιζηνίας. Τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ἔλαβε κατὰ τὴν παράδοσιν ἢ ἐκ τοῦ Τροιζηνίου βασιλέως Σάκρωνος ἢ ἐκ τινος δμωνύμου ποταμοῦ τῆς Τροιζηνίας ἢ και ἐκ τῆς λέξεως Σαρωνὶς σημαίνουσης

οἶον Ξενοφ. Ἑλλήν. Ἱστορ. 6, 5, 51. 7, 1, 41. 42. 7, 11, 5. Θουκυδ. 4, 42-44. Διόδωρ. 15, 68. Πολυαιν. 2, 3, 3. 2, 3, 9. Πολυδ. 2, 52. Πλουτάρχ. Κλεομ. 2. Ἰσυχ. ἐν λ. — Τῶν δὲ νεωτέρων Boblay (Rech. geogr. p. 34), Wachsmuth (Hell. Altert. I. p. 768), Curtius Peloponn. I. p. 15. 25), Bursian (Geograph. I. p. 367. II. p. 9. 12. 19. 37) και ἄλλοι. Κατὰ πόσον δὲ ἀληθὴς ἐστὶν ἡ τοῦ Curtius (I. p. 515) εἰκασία ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη τῶ ὄρει ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν κορυφῶν αὐτοῦ πρὸς ῥάχιν ὄνου, οὔτε νὰ βεβαιώσω, οὔτε νὰ ἀρνηθῶ δύναμαι.

¹ Στράβ. 8, 380. 9, 409. Τὸ δὲ Ἡραῖον ἀποτελοῦν τὸ ΝΑ ἄκρον τῆς μεταξὺ τῆς Ἀλκυονίδος θαλάσσης και τοῦ κόλπου τοῦ Λεγαίου σχηματιζομένης μικρᾶς χερσονήσου ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ ναοῦ, ὃν ἡ Μήδαια ἔδρουε πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρκταίας Ἥρας. Ξενοφ. Ἑλλήν. 4, 5, 5. 8. Πλουτάρχ. Κλεομ. 20. Στράβ. 380. Liv. 32, 23. Ἀπολλοδώρ. 1, 9, 28. Σουῖδ. ἐν λ. αἴξ. Σχολ. Θουκυδ. 1, 105. Εὐρ. π. Μηδ. 1379.

² Θουκυδ. 4, 42. 43. Πολυδ. 1, 39. Boblay geogr. p. 39. Curt. Peloponn. II. p. 548.

³ Δισχόλ. Ἀγαμεμν. 291. Στράβ. 2, 124. 8, 335. 369. 374. 380. Πτολεμ. 3, 16, 12. Εὐ-

δρυν ¹. Νῦν δὲ ὀνομάζεται κόλπος τῆς Αἰγίνης ἐκ τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κειμένης ὀμωνύμου νήσου.

Ἡ δὲ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Ἴσθμοῦ βρέχεται ἐκ τοῦ ἀνατολικωτάτου μέρους τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, σχηματιζομένου ἐκ τοῦ Ἴονίου πελάγους καὶ εἰσδύοντος μεταξὺ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ κόλπος οὗτος ἔχων μῆκος 720 σταδίων ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Κρισσαῖος κόλπος καὶ Δελφικὸς κόλπος, καὶ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ῥίου καὶ Ἀντιῤῥίου διακρίνεται εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ μὲν πρὸς Δ. βραχύτερον, τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς μακρότερον, διαιρούμενον εἰς δύο τμήματα ὑπὸ τῆς χερσονήσου Περαίας, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς βορρᾶν αὐτῆς ἐκαλεῖτο Ἀλκυονίς θάλασσα, τὸ δὲ πρὸς νότον κόλπος τοῦ Λεχίου ἐν εὐρυτέρῃ τῆς λέξεως σημασίᾳ ².

Ἐντὸς δὲ τῶν κόλπων τούτων ἔκειντο οἱ λιμένες τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἴσθμοῦ ἤτοι τὸ Λέχαιον ἐκ δυσμῶν καὶ αἱ Κεγχρεαὶ μετὰ τοῦ Σχοινοῦντος ἐξ ἀνατολῶν.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ μὲν τὴν στενωτέραν ἐκδοχὴν τῆς ἐκτάσεως καὶ περιοχῆς τοῦ Ἴσθμοῦ μόνον ὁ Σχοινοῦς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ, κατὰ δὲ τὴν εὐρυτέραν καὶ οἱ δύο ἄλλοι λιμένες τῆς Κορίνθου, αἱ Κεγχρεαὶ καὶ τὸ Λέχαιον, καὶ αὐτὴ ἡ Κόρινθος, ³ ὡς προεῖρηται, σκόπιμον ὑπολαμβάνω νὰ ἐπισυναψῶ ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ αὐτῶν ἐνταῦθα.

Κεγχρεαί.—Τούτων δὲ αἱ μὲν Κεγχρεαὶ ⁴ φύσει καὶ θέσει ἦν πολλὸ σπουδαιότερος καὶ ἐπισημότερος τῶν δύο ἄλλων λιμένων καὶ δριστηκῶς ἔκειτο ἐν τῷ Ἴσθμῳ κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Πομπωνίου Μέλανος ⁵. Διότι οὗτος ἐξ ἄρκτου καὶ μεσημβρίας προφυλαττόμενος ὑπὸ δύο ἀκρωτηρίων εὐρύς ἐστι καὶ ἀσφαλῆς καὶ διὰ τοῦτο λίαν εὐνοϊκὸς τῷ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐμπορίῳ τῆς Κορίνθου, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀπεῖχεν 70 στάδια ἢ

σταθ. εἰς Δ. Περιηγ. 422. Ἀγαθμ. 1, 3. Plin. 4, 4, 5. Σκυλ. Περ. 51. Σχυμν. X. 508 καὶ ἄλλοι πολλοί.

¹ Πausan. 2, 30, 7. M. Ἑτυμολογ. σ. 708, 52. Ἀριστειδ. λ. 46. σ. 274. Εἰδοθ. εἰς Δ. Περιηγ. 422. Plin. 4, 5, 9. Leake Morea II. p. 449.

² Πολυβ. 4, 57. Στραβ. 1, 54 2, 124. 8, 332. 335. Σχυμν. X. 507. Πτολεμ. 3, 16, 1. 2. Ἀγαθμ. 1, 3. 4. 5. Θουκυδ. 1, 107. Liv. 24, 16. 26. 32, 18. 36, 21. Plin. 4, 2, 3. 4, 4, 3. Curtius Peloponn. Ἐν τῷ γεωγραφικῷ πίνακι τῆς Πελοποννήσου «B. v. Lechaion».

³ Vell. Pat. 1, 3. «Corinthum in Isthmo condidit».

⁴ Ἐπὶ πολλοῦς καὶ διαφόρους τύπους καὶ γραφὰς ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως οἷον παρὰ Θουκυδ. 8, 10. 20). Κεγχρεαὶ καὶ Κεγχρεαί (4, 42. 44), παρὰ Ξενοφῶντι (Ἑλλην. 4, 5, 1). Κεγχρεαί, παρὰ Στράβωνι (54, 56. 369. 380). Κεγχρεαί, παρὰ Πausanίᾳ (2, 4, 5. 2, 2, 3. 7, 6, 7). Κεγχρεαί, παρὰ Διοδώρῳ (11, 16. 15. 68). Κεγχρεαί ὡς παρὰ Στράβωνι, παρὰ Σκύμνῳ (508). Πτολεμαίῳ (3, 16, 13), Ἰσοχ. ἐν λ. καὶ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ ἐν λ. ὠσαύτως, παρὰ Καλλιμάχῳ (Δηλ. 271). Κεγχρίς καὶ παρὰ Λατίνοις (Plin. 4, 5. Ovid. Ir. 271. Liv. 32, 17. Arul Met. 10. Tab. Peut.). Cencreæ, Cencreis καὶ Cenchrus. Νῦν δὲ λέγεται Κεχραί.

⁵ Pom. Mela 2, 3, 7. «In eo est oppidum Cencreæ».

7 μίλια ῥωμαϊκὰ ¹. Καὶ ἐν μὲν τῷ βορείῳ ἄκρῳ τοῦ λιμένος ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης ἰδρυμένος καὶ λίθινον ἄγαλμα, ἐν δὲ τῷ νοτίῳ ἄκρῳ αὐτοῦ ἰερὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἴσιδος καὶ ἐν τῇ μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐκτεινομένη προκυμαίᾳ, τὰ θεμέλια τῆς ὁποίας καὶ νῦν ἔτι φαίνονται ἐντὸς τῆς θαλάσσης συνιστάμενα ἐκ μεγάλων τετραγώνων λίθων καὶ πλακῶν ἐν σειρᾷ κειμένων, χαλκοῦς ἀνδρίας τοῦ Ποσειδῶνος, κρατοῦντος τριαιναν καὶ δελφίνα ². Τὸ δὲ ὄνομα Κεγχρεαὶ καὶ νῦν ἔτι δικτηρούμενον ἐδόθη τῷ λιμένι καὶ τῇ πόλει ὑπὸ Κεγχρίου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Πειρήνης ³. Ἐπὶ δὲ τοῦ λιμένος ὑπῆρχε καὶ πόλις ὀμωνύμος, ἥτις ἐν καιρῷ τῆς ῥωμαϊκοκρατίας εἶχεν ἐκπέσει εἰς κώμην κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος καὶ νῦν ἐστὶν ἔρημος ⁴.

Μεσημβρινοδυτικῶς δὲ τῶν Κεγχρεῶν ἐν ἀποστάσει ἡμισείας ὥρας ὑπῆρχε πηγὴ ἀναδύζουσα τοσοῦτον πολὺ καὶ ἄφθονον ὑπόθερμον ἀλατούχον ὕδωρ, ὥστε ὀλίγον κατωτέρω σχηματίζεται μύλος ἐξ οὗ καὶ τὸ χωρίον καλεῖται Μύλος· πλησίον τούτου ἐκτείνεται ἐν τῇ θαλάσῃ ἀκρωτήριον ὀμωνύμου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἐξέχει νῦν ἀνεμόμυλος. Ἡ δὲ πηγὴ αὕτη ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Λουτρὸν τῆς Ἑλένης, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἔχοντα θερμοκρασίαν 12⁰ R. καὶ νῦν ἔτι θεωροῦνται ἰαματικὰ παρὰ τῶν ἐρευνησάντων αὐτὰ ἐπιστημονικῶς ⁵ καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν παρακειμένην θάλασσαν. Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν Ἴσθμον ἀγοῦση ὁδῷ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ ἀρχαῖον ἄγαλμα ⁶.

Λέχαιον (Διαβατικόν).—Τὸ δευτερον ἐπίγειον τῆς Κορίνθου Λέχαιον ⁷, κείμενον ἐν τῷ ΝΑ ἄκρῳ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἔθρα ἰδίχ καὶ κόλπος τοῦ Λεχίου καλεῖται, ἀπέτρεχε τῆς Κορίνθου 12 στάδια ἢ 2,500 μέτρα καὶ ἐκ φύσεως ἦν ὀλιγώτερον ἀσφαλῆς ἢ ὁ τῶν Κεγχρεῶν λιμὴν. Διὰ δὲ τῆς

¹ Στραβ. 8, 330. Tabul. Peut. Boblay Rech. p. 39.

² Πausan. 2, 2, 3. «Ἐν δὲ Κεγχρεαῖς Ἀφροδίτης τέ ἐστι ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου, μετὰ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἔρματι τῷ διὰ τῆς θαλάσσης Ποσειδῶνος χαλκοῦν» κατὰ δὲ τὸ ἕτερον πέρασ τοῦ λιμένος Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἴσιδος ἰερά». Τῇ περιγραφῇ ταύτῃ συμφώνως παριστάσιν τὰ πράγματα καὶ τὰ τῆς Κορίνθου νομίσματα, περὶ ὧν ὄρα Ant. Pius παρὰ Millingen Recueil Med. gr. 1812. pl. 2.

³ Στεφ. Β. ἐν λ. Κεγχρεαί. Δευτέρα πόλις καὶ ἐπίγειον Κορίνθου, Κεγχρεῖς ὁ Ποσειδῶν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἦρος Κεγχρίου». Στραβ. 8, 330. «Τῆς δὲ Κεγχρεαὶ κώμης καὶ λιμὴν ἀπέχων τῆς πόλεως ὅσον 70 σταδίου». Πausan. 2, 2, 3. «Κορινθίους δὲ τοῖς ἐπίγειοις τὰ ὀνόματα Λέχης καὶ Κεγχρίας ἔδοσαν, Ποσειδῶνος εἶναι καὶ Πειρήνης λεγόμενοι».

⁴ Curtius Peloponn. II. p. 537.

⁵ Πausan. 2, 2, 3. «Κεγχρεῶν δὲ ἀπαντικρὺ τὸ Ἑλένης ἐστὶ λουτρὸν». Landerer über die Helenaquellen S. 18. Fiedler Reise I. p. 245.

⁶ Πausan. 2, 2, 3. «Τὴν δὲ ἐξ Κεγχρεῶν ἰόντων ἐξ Ἴσθμοῦ ναὸς Ἀρτέμιδος καὶ ἔθρονον ἄρχαον».

⁷ Ξενοφ. ἑλλην. ἱστ. 4, 4, 17. Ἀγ. 2, 17. Στραβ. σ. 56. 8, 378. 380.

Πausan. 2, 2, 3. Πτολεμ. 3, 16. Δίων Χρυσ. λ. 6. Plin. 4, 4, 5. Stat. Silv. 2, 2, 25. Propert. 2, 20, 19.

τέχνης κατέστησαν αὐτὸν οἱ Κορίνθιοι ἐπιτηδεύτατον εἰς τὴν ἐξ Ἴταλίας καὶ Σικελίας ἐμπορίαν καὶ σπουδαιότατον ὡς πολεμικὸν λιμένα καὶ ναύσταθμον, ἐφ' ᾧ καὶ λιμὴν Χωστὸς καλεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κείμενος ὑπὸ τὴν πόλιν Κόρινθον καὶ διὰ μακρῶν καὶ διπλῶν τειχῶν συνδεδόμενος μετ' αὐτῆς ¹.

Ὅτι δὲ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ὑπῆρχε καὶ μικρὰ πόλις πρὸς τῷ λιμένι, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία περὶ τούτου ². Αὕτη ὅμως ἐν κειρῷ τῆς Ῥωμαιοκρατίας εἶχεν ἐκπέσει εἰς χωρίον ὡς προεῖρηται, ³ καὶ βραδυτέρον ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς Φραγκοκρατίας καταστάς· ἀχρηστος ἐκ τῶν προσχώσεων τῆς ξηρᾶς καὶ θκλάσσης ὁ περιώνυμος λιμὴν, ἀπώλεσε σὺν τῷ πράγματι καὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, ὅπερ ἔδωκε αὐτῷ Λέχης ὁ τοῦ Ποσειδῶνος υἱὸς καὶ μετωνομάσθη Δικβατικὴ ἐνθα καὶ νῦν ἔτι φαίνονται τὰ ἐρείπια αὐτοῦ ἐκ μεγάλων πωρίων λίθων συνιστάμενα. Ὀλίγον μακρὰν αὐτοῦ πρὸς Δ. συνοικίζεται ἐξ Ἀλβανῶν τῆς μεσογείου χωρίον καλούμενον Πελάγιον. ⁴ Οὕτω δ' ἐκχρῆσθη φαίνεται ὡς λιμνοθάλασσά τις, περιβαλλομένη ὑπὸ λεπτοτάτης ἀμμου, καὶ ἂν ποτε ἀνασκαφῇ, θὰ ἀποκαλυφθῇ ὅλος ὁ ἀρχαῖος λιμὴν μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ ναυτικῶν ἰδρυμάτων ⁵. Διότι πρὸ ὀλίγων ἔτι ἔτων ἐφάνησαν σκέλη τῶν τειχῶν ἐν τῇ θκλάσσει, λίθος μαρμαρίνος μετ' ἐπιγραφῆς, ἐν ᾗ ἀναγράφεται ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ τῆς βουλῆς τῶν Κορινθίων ὁ Ῥωμαῖος ἀνθύπατος Ἐρμογένης ὡς εὐεργέτης καὶ ἀνακαινιστῆς τοῦ λιμένος ⁶. Καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει ὑπῆρχον ἱερὰ τῆς Ἀφροδίτης μετὰ μεγάλου ἐστιατορίου, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ μετὰ τὴν θυσίαν ἱερὰ δεῖπνα· ἐν δὲ τῷ λιμένι ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος μετὰ χαλκίνου ἀγάλματος ⁷, ὅστις, ὡς τὸ ἐν Μουσειῳ Ἀρτεμίσιον, ἐχρη-

¹ Στράβ. 8, 380. «Ἀρχὴ δὲ τῆς παραλίας ἐκατέρως τῆς μὲν τὸ Λέχαιον... πρὸς δὲ τοῦς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῷ Λεχαιῷ. Τὸ δὲ Λέχαιον ὑποπέπτωκε τῇ πόλει κατοικίαν ἔχον οὐ πολλήν. σκέλη δὲ καθείκνυσται σταδίων περὶ δώδεκα ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ Λέχαιον». Ἡσυχ. ἐν λ. Λέχαιον. Λιμὴν χωστὸς. Περί τῶν τειχῶν ὅρα Ξενοφ. ἑλλην. ἱστορ. 4, 4, 7. 8. Boblays Rech. p. 37. Lechaem. A 2,500 mètres (12 Stades Strabon) au nord-nord-est du plateau sur lequel est Corinthe».

² Διονυσ. περιγρ. τῆς Ἑλλάδος. στ. 103 Ξενοφ. ἑλλην. ἱστ. 4, 4. Grote Gesch. Griech. t. 5 s. 226. Sievers Gesch. Griech. s. 1'6. Τὴν ὑπαρξίν πόλεως ἀποποιεῖται Curtius Peloponn. II. s. 537 ὁρθοτέρως φαίνεται μοι ἡ τοῦ Bursian (Geogr. II. s. 19) γνώμη.

³ Στράβ. 8, 380. «Κατοικίαν ἔχον οὐ πολλήν».

⁴ Μεταξὺ τοῦ Διαβατικίου καὶ τοῦ Πελαγίου παρετήρησα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς δύο κιονόκρανα καλλιτέχνης τέχνης, ὧν οὐδεὶς τῶν νεωτέρων μνημονεύει.

⁵ Bursian Geograph. II. s. 19. Curtius Peloponn. II s. 537.

⁶ Bulletin 1854. p. 34. Bursian Geogr. II s. 18-19. Τὰ ἐρείπια περιγράφονται ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀνθολογίᾳ σ. 561 ὑπὸ Verneda. Welcker Alt. Denkml. II. s. 27. Leake Morea III, 264. Winkelmann Gesch. der Kunst. Buch XI. K. I. § 10.

⁷ Πausan. 2, 2, 3. «Ἔστι δὲ ἐν Λεχαιῷ μὲν Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα χαλκόν». Πλουταρχ. Συμπ. ἐπιτ. σ. 2. Ἄν δὲ πράγματι ὑπῆρξάν ποτε καὶ τὰ βασίλεια τοῦ Περιάνδρου, ἐν οἷς οἱ 7 σοφοὶ συνήλθον πρὸς συζήτησιν τῆς ἀρίστης διοικήσεως, μένει μοι ἄδηλον.

σίμειεν ὡς ἄσυλον καὶ καταφύγιον τῶν φευγόντων δούλων καὶ μεταξὺ τῆς Κορίνθου καὶ τῆς ἀπῆς τοῦ Λεχαιῶ ἐκείτο πιθανώτατα ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ὡς ὑποδηλοῦται ἐκ τῆς ἀποποιήσεως τῶν Κορινθίων νὰ μετασχωσὶ τῆς κατὰ τῆς Ἀσίας ἐστρατείας τοῦ Ἀγησιλάου ἕνεκα τῆς αἰφνιδίως πλημμύρας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ¹. Ἐκ πάντων τούτων πρόδηλον γίνεται ὅτι τὸ Λέχαιον ὡς ἐγγύτερον τῶν Κεγχρεῶν πρὸς τῇ Κορίνθῳ ἦν πολὺ ἐπισημότερον καὶ σπουδαιότερον τῶν ἀπωτέρων Κεγχρεῶν, καίπερ πλείονα ἔχουσῶν φυσικὰ πλεονεκτήματα.

Σχοινοῦς (Καλαμάκι).— Ὡσπερ τὸ Λέχαιον καὶ αἱ Κεγχρεαὶ ἦσαν οἱ δύο ἐμπορικοὶ λιμένες, ὧν ὁ πρῶτος καὶ πολεμικὸς, τῆς Κορίνθου, δι' ὧν ἐγένετο ἢ τε εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή τοῦ μετὰ τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς ἐμπορίου, οὕτω καὶ ὁ Σχοινοῦς, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα μεθερμηνεύθη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ εἰς Καλαμάκι ², ἐκ τῶν καλάμων, ὑπῆρξεν ὁ λιμὴν τῶν ἱερῶν τοῦ Ἴσθμου καὶ τὸ ἐμπορεῖον, δι' οὗ τὰ ἐμπορευμάτα χωρὶς νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὴν Κόρινθον, διὰ τῆς εὐθείας ἐπὶ τοῦ Ἴσθμου ὁδοῦ Διόλκου διεβιβάζοντο ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν θάλασσαν. Ὁ λιμὴν οὗτος μικρότερος ὢν τῶν δύο ἄλλων καὶ στενώτερος ἐκ τριῶν μερῶν καλῶς ἀσφαλίζεται καὶ ὑπ' ὀλίγων ἀρχαίων μνημονεύεται ³. Ἀλλὰ καίπερ τοιοῦτος ὢν ὁ Σχοινοῦς, οὐ μικρὰν ὅμως εἶχε σπουδαιότητα διὰ τὴν μεταβίβασιν οὐ μόνον ἐμπορευμάτων, ἀλλὰ καὶ πλοίων μικρῶν ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν θάλασσαν πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἐπικινδύνου τῆς Πελοποννήσου περίπλου καὶ πρὸς οικονομίαν χρόνου τε καὶ δαπάνης. Ἀγνοεῖται ὅμως εἰ πρὸς τῷ λιμένι ὑπῆρχε καὶ πόλις ἢ κώμη, ὡς παρὰ τοῖς λοιποῖς δυσὶ λιμέσι τῆς Κορίνθου. Ἐκ δὲ τῶν παρατηρηθέντων ἐρειπίων καὶ ἐνὸς μικροῦ θεάτρου, ἀπέχοντος μόνον 300 βήματα ἀπὸ τοῦ λιμένος καὶ 2000 μέτρα ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ⁴ εἰκάζεται ὅτι ὑπῆρχε

¹ Curtius Peloponn. II. s. 536.

² Διότι νῦν ὀλίγοι κάλαμοι ἀντὶ βούρλων ὑπάρχουσι πρὸς τῇ παραλίᾳ.

³ Στράβ. 8, 369. «Εἶτα λιμὴν Σχοινοῦς πλεύσαντι τετραράκοντα καὶ πέντε σταδίους... κατὰ δὲ τὸν Σχοινοῦντα ὁ Διόλκος... 380. «Καὶ ποιεῖ τὸν Διόλκον πρὸς τὴν ἑτέραν ἡλιόνα τὴν κατὰ Σχοινοῦντα πλησίον ὄντα τῶν Κεγχρεῶν... ἀπὸ δὲ τῶν Κεγχρεῶν ὁ Σχοινοῦς». 391. «Ὁ Παιραιεύς... διέκει γὰρ τοῦ μὲν Σχοινοῦντος τοῦ κατὰ τὸν Ἴσθμον περὶ τριακασίους πενήκοντα σταδίους... ὅσον πῶς ἔστι διάστημα καὶ τὸ ἐπὶ πηγὰς ἀπὸ τοῦ Παιραιῶς, ὅσον περ καὶ ἐπὶ Σχοινοῦντα». Πτολεμ. 3, 16· παρὰ Πομπ. Μετ. II, 3, 8. καλεῖται «Portus Schoenitas». Plin. 4, 17, 11. Corp. Inscr. Att. vol. I. p. 141 N. 103, 12. Kiepert ἐν τῷ χάρτι τῆς ἀρχ. Ἑλλάδος ἔχει τὴν Σιδουῖντα ἀντὶ τοῦ Σχοινοῦντος.

⁴ Boblaye Rech. p. 85. «Schoenus portus. C'est le port Kalamaki au-dessus duquel M. le capitaine Dutrochat, auquel nous devons une excellente topographie de l'espace compris entre Corinthe et Megare, a noté des ruines diverses et un théâtre, situé à 300 pas du port et à plus de 2,000 mètres de l'emplacement qu'on attribue au temple de Neptune Isthmius». Ταζιτὰ φρονεῖ καὶ Beulé. (Étude sur le Péloponnèse p. 463). «Sans doute il s'agit du théâtre voisin du port Schoëns. Mais ce théâtre fort petit d'ailleurs appartenait au Schoenus et servait à ses habitants».

πολίχνη. *Νῦν δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κκλαμαῖκι χρησιμεύει ὡς σταθμὸς τῶν ἀτμοπλοίων καὶ διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ μεταβιβάζονται ἐπιβάται καὶ ἐμπορεύματα εἰς τὴν ἐτέραν θάλασσαν, ὡς τὸ πάλαι, ἐξ ἧς δι' ἄλλων πάλιν ἀτμοπλοίων μεταβιβάζονται εἰς Κέρκυραν καὶ διὰ τρυφῆς εἰς Βρεντήσιον καὶ εἰς ὄλην τὴν Εὐρώπην.

Ἔκτασις, φύσις καὶ κλίμα τοῦ Ἴσθμοῦ. — Ὁ Ἴσθμὸς ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς Κορινθίας χώρας κείμενος κατεῖχε κατὰ μὲν τὴν στενωτέραν ἐκδοχὴν μόλις τὸ τέταρτον αὐτῆς, κατὰ δὲ τὴν εὐρυτέραν τὸ τρίτον ¹. Διότι ὁ Στράβων ἱστορεῖ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Κόρινθος ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ «ὁ δὲ Κόρινθος ἐπὶ τῷ Ἴσθμῳ κείμενος καὶ δυοῖν λιμένων κύριος» ². Τοῦτου δὲ αἱ μὲν δύο πλευραὶ περικλύζονται ὑπὸ τῶν δύο περιγραφέντων ἤδη κόλπων τοῦ τε Κοριθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ· τῶν δὲ ἄλλων πλευρῶν ἡ μὲν νότιος ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Λεχίου μέχρι τῶν Κεγγρεῶν ³, τὴν δὲ βόρειον ὀρίζεται γραμμὴ ἀγομένη ἀπὸ τοῦ Σχοινοῦντος μέχρι τῶν Θερωῶν (λουτρῶν) ⁴. τῶν δὲ περαλίων πλευρῶν τοῦ Ἴσθμοῦ ἡ μὲν ἀνατολικὴ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ Σχοινοῦντος ἔχει μῆκος ἑλασσον τῆς δυτικῆς· αὕτη δὲ ἀρχομένη ἀπὸ τῶν Θερωῶν καταλήγει εἰς τὸ Λέχκιον καὶ ἐν μὲν τῇ ἀνατολικῇ εἰσδύει πλείοτερον ὁ κόλπος εἰς τὴν ξηρὰν σχηματίζων μυχὸν περὶ τὸν Σχοινοῦντα, ἡ δὲ δυτικὴ ἀποτελεῖ τόξον ἡμικυκλίου καὶ ἐπομένως ὀλιγώτερον εἰσδύει εἰς τὴν ξηρὰν. Ἐὰν δὲ κατὰ τὰ προειρημένα ἀποδεχθῶμεν ὅτι ὄλη ἡ Κορινθία εἶχεν ἑκτασιν ἐπιφανείας 6 μυριαμέτρων καὶ ὅτι ὁ Ἴσθμὸς ἀποτελεῖ τὸ τρίτον αὐτῆς, ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ ἑκτασις τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἴσθμοῦ ἐστὶ δύο μόνον μυριαμέτρων ⁵. Καὶ τὸ στενώτατον πλάτος τοῦ Ἴσθμοῦ κατὰ τοὺς μὲν τῶν ἀρχαίων ⁶ 40 σταδίων ἐστὶ, κατὰ τοὺς δὲ ⁷ 4—5 μιλίων. τῶν δὲ νεωτέρων οἱ μὲν ὑπολογίζουσιν εἰς 5,950 μέτρα ⁸, οἱ δὲ εἰς 18,300 ποδ. ⁹ καὶ κατὰ τὴν νεωτέραν καταμέτρησιν τοῦ στρατηγοῦ Turr εἰς 6,300 ¹⁰. Τοσαύτη μὲν καὶ τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἑκτασις τοῦ Ἴσθμοῦ, ὅστις κείμενος μεταξὺ δύο ὀρει-

¹ Boblaye p. 34. «Ainsi limitée la surface de la Corinthe n'était que de 6 myriamètres

² (3 dont près de 3 myriamètres étaient situés en dehors de l'Isthme» ὅπερ οὐκ ἀληθές ἐστιν.

³ Στράβ. 8, 378. «Μακάτωρ καὶ Vell. Patere. 1, 3. «Corinthum in Isthmo condidit». Chandler Reise p. 334.

⁴ Πausan. 2, 3, 5. Στράβ. 8, 380.

⁵ Ενοφ. Ἑλλην. 4, 5, 8. Fiedler Reise durch Griechenland. I. s. 230. Curtius Peloponn. II. s. 596. Bursiann. Geogr. II. s. 18.

⁶ Boblaye Rech. p. 34. ἐνθα ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ὁ Ἴσθμὸς ἀπετέλει τὸ ἡμισυ τῆς Κορινθίας.

⁷ Σκυλ. περ. στ. 15. Διοδώρ. 2, 16. Στράβ. 334. Ἀγαθῆμ. 1, 5.

⁸ Plin. 4, 5. Pomp. Mela 2, 3, 7. Solin. «quatuor non amplius millibus dispacens utrumque litus, excursu tenuit, quem Isthmon dicunt ob angustias».

⁹ Boblaye Rech. p. 37.

¹⁰ Curt. Peloponn. s. 11. Fiedler Reise p. 235.

¹¹ Carte Isométrique de l'Isthme de Corinthe.

νῶν τειχῶν καὶ δύο θαλασσῶν, ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπλάσθη ὡς οὐδέτερον ἕδαφος πρὸς συνένωσιν τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν φυλῶν, εἰς ἐμπορικὴν συγκοινωνίαν, εἰς γενικὰ σύμβουλια καὶ εἰς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ πηνήγυρεις.

*Αν δὲ κατὰ τὴν δοξασίαν ἢ ἀμεινον εἰπεῖν εἰκασίαν τῶν νεωτέρων κατεκλύσθη ποτὲ ὁ Ἴσθμὸς ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης· κατὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦ Δευκαλίωνος καὶ ἄν, τούτου γενομένου, μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν ὑδάτων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πρώτην μορφήν καὶ ἐγένετο χέρσος, μὲν εἰ ἀναπόδεικτον δι' ἔλλειψιν θετικῶν μαρτυριῶν. Ἀλλ' εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως θεωρούμενος ὁ Ἴσθμὸς, ὡς νῦν ἔχει, ἀποτομώτερος μὲν ἐστὶ πρὸς τὸν Σαρωνικὸν κόλπον, ὑψηλότερος δὲ καὶ ὀμαλότερος πρὸς τὸν Κορινθιακόν. Ἡ δὲ ἀνωμαλίαι καὶ ἀνισότης αὕτη παρέρχεν ἀφορμὴν τοῖς ἀρχαίοις νὰ ὑπολάβωσιν ὅτι ὁ Κορινθιακὸς κόλπος ὑψηλότερός ἐστὶ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ὅτι, ἐὰν διορυχθῆ ποτε, θὰ κατακλύσῃ τὴν Αἰγίναν καὶ τὰς λοιπὰς νήσους, περὶ οὗ κατωτέρω γενήσεται λόγος ¹.

Τὸ μὲν ἕδαφος τοῦ Ἴσθμοῦ ἐστὶ ποικίλον ἤτοι σκληρὸν, πετρώδες, ἔρημον, δασῶδες καὶ ἀνυδρον, ἐξαιρουμένων μόνον μικρῶν τιῶν πεδίων καὶ κοιλάδων, αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ χώματος καὶ καλλιεργοῦνται καὶ ἐν αἷς ἐνθεν κἀκείσε ἀνυψοῦται πληθὺς πιτύων, ὡς ἀραιῶν λειψάνων δασώδους χώρας. Τὸ δὲ ὑψηλότατον σημεῖον τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 246 πόδας καὶ ἡ ῥάχισ τοσοῦτον εὐρεῖα ἐστίν, ὥστε ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ εὕρη τις μέρος, ἐξ οὗ καθορῶνται ἀμφότερα αἱ θάλασσαι. Καὶ τελευταῖον τὸ κλίμα τοῦ Ἴσθμοῦ ἕνεκα τῶν ἀδιακόπως πνεόντων ἐπ' αὐτοῦ ἀνέμων ἐστὶν οὐχὶ ὑγιές, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπῆρξε τὸ κυριώτατον κώλυμα εἰς τὴν κτίσιν πόλεως ἢ κώμης τινὸς ἐπ' αὐτοῦ ². Ὄθεν ἐκτὸς τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν πρὸς ἐμπορικὴν καὶ συγκοινωνιακὴν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίων λιμένων καὶ ὁδῶν τῶν συνδεουσῶν αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους καὶ μετὰ τῆς πόλεως οὐδεὶς τόπος οἰκούμενος ἐν τῷ Ἴσθμῳ ὑπῆρχεν ³.

Ὅδοι διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ. — Διὰ τῆς Γερραναίας τρεῖς στεναὶ ὁδοὶ

¹ Curtius Peloponn. 1. 3. 8. «Und allem Anscheine nach vereinigten sich in der That einst die beiden Meerbusen nördlich und südlich von der Geraneia bis beim Zurücksinken der Fluth einerseits das megarische Tiefland, andererseits der flache Rücken des Isthmos frei wurde. Beide Landstücke sind jüngerer Bildung».

² Δίων Χρυσ. λογ. 6. σ. 87. «Διὰ τοὺς εἰσέχοντας κόλπους αἰετοῦ τῶν πνευμάτων ἐκεῖ συρρέοντων». Curt. Peloponn. II. s. 539. «Auch gilt wegen der unaufhörlichen Zugwinde die Luft für ungesund. Ein Umstand, der auch in neuerer Zeit als Wesentliches Hinderniss einer Stadtgründung auf dem Isthmos gelten gemacht worden ist».

³ Turr, (Carte isométrique de l'Isthme de Corinthe montrant le tracé du Canal maritime) παραδόξως σημεῖοι ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως (Ruines de l'anc. ville) ἐν τῷ ΝΑ μέρει τοῦ Ἴσθμοῦ πλησίον τῶν τειχῶν, ἐν ᾧ οὐδεμία πόλις ὑπῆρξεν ἐν τῷ Ἴσθμῳ ποτε· τὰ δὲ σημεῖοι μὲν ἐρείπια ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἱερὰ τοῦ Ἴσθμοῦ οἰκοδομημάτων καὶ μάλιστα τοῦ Ποσειδίου.

ἄγουσιν ἀπὸ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ διὰ τούτου εἰς τὴν Κόρινθον καὶ Πελοπόννησον, ἡ δυτικὴ, ἡ κεντρικὴ καὶ ἡ ἀνατολική. Τούτων δὲ ἡ μὲν πρώτη διερχομένη διὰ τῆς Περαιᾶς (Περχωρᾶς) ἄγει διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἰς Κόρινθον καὶ ἦν τὸ πάλαι λίαν σπουδαία ταῖς στρατιωτικαῖς ἐπιχειρήσεσι τῶν ἀρχαίων¹, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπιτηδεῖα τῇ συνήθει συγκοινωνία ἕνεκα τῶν ἐλιγμῶν καὶ τῆς στενότητος². Δευτέρα δ' ἐστὶν ἡ διὰ τῶν φαράγγων τῆς Γερανείας διερχομένη, ἥτις ἕνεκα τῆς στενότητος ἐν καιρῷ τῆς Τουρκοκρατίας ἐκλήθη Δερβένια καὶ ἀσφαλεστέρη τῆς πρώτης ἐστίν, ἄγουσα ἐκ τῆς Μεγαρίδος εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ εἰς τὴν Κόρινθον³. Καὶ τρίτη ἐστὶν ἡ ἀνατολική, βραχυτέρη μεταξὺ τῶν Μεγάρων καὶ τῆς Κορίνθου καὶ ἡ χρησιμωτέρα ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς συνδέουσα τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Πελοποννήσου. Αὕτη διερχομένη διὰ τῶν Σκιρωνίδων πετρῶν, ἐκαλεῖτο Σκιρωνίς καὶ Σκιρώνη ὁδὸς⁴ (Κακὴ Σκάλα) καὶ ἦν λίαν ἐπικίνδυνος τὸ μὲν διὰ τὴν στενότητά καὶ τὸ ἀπόρητον, τὸ δὲ διὰ τὸν αὐτόθι οἰκοῦντα ἐπικίνδυνον ληστὴν Σκιρώναν, ὃν ὁ Θησεὺς ἐφόρευσε⁵ καὶ διὰ τοὺς σφοδρῶς πνέοντας ΒΑ. ἀνέμους.

Ἐνεκα δὲ ταύτης τῆς σπουδαιότητος ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων ἐθεωρεῖτο ἡ ὁδὸς αὕτη ὡς Θερμοπύλαι τῆς Πελοποννήσου. Διὸ ἅμα ἔμαθον τὴν ἐν Θερμοπύλαις ἀτυχίαν, ἐσπευσαν νὰ φράξωσι τὴν ὁδὸν ταύτην καὶ διὰ τείχους νὰ ὀχυρώσωσι τὸν Ἴσθμὸν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων⁶.

Τὴν δύσβατον καὶ ἐπικίνδυνον ταύτην ὁδὸν βραδύτερον ὁ Ἀδριανὸς κατεσκεύασε τοσοῦτον εὐρεῖαν, ὥστε δύο ἑκατάκι ἠδύναντο νὰ διέρχωνται αὐτήν. Ἀλλὰ πάλιν μετὰ ταῦτα κατεστράφη καὶ μόνον ἐρείπεια διετηρήθησαν αὐτῆς⁷.

Ὁδοὶ τοῦ Ἴσθμοῦ.— Αὗται μὲν εἰσὶν αἱ ὁδοὶ αἱ ἐξ ἄρκτου εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ τὴν Κόρινθον ἄγουσαι καὶ διὰ ταύτης εἰς τὴν Πελοπόν-

¹ Θουκυδ. 1, 105. 108. 4, 70. Boblaye Rech. p. 34. «Il existait dans l'antiquité, ainsi que de nos jours, trois passages à travers les monts Geraniens. Le premier, indiqué par Thucydide, devait se diriger par Pagæ, Oenoe et Thermæ: c'est le sentier actuel de Pérachora».

² Curt. Peloponn. I. s. 8.

³ Gell Itinerary of Greece p. 3.

⁴ Ἡρόδοτ. 8, 71. «Ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῷ καὶ συγγώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδὸν... οἰκοδόμησαν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τείχος». Στραβ. 391. Πολυδ. 16, 16. Παυσαν. 4, 4, 6. Τινὲς δὲ λέγουσιν ὅτι ἀπὸ Σκιρώνος τοῦ Μεγαρέως στρατηγοῦ ἐδόθη τὸ ὄνομα τῇ ὁδῷ.

⁵ Πλουταρχ. Θησ. 10. Διοδώρ. 4, 59. Στραβ. 9, 391. Παυσαν. 1, 44, 12. Σχολ. Εὐριπ. Ἴππ. 976. Ovid. Metam. 7, 445. Claud. in Ruf. 1, 253. Ἀλκιφρ. 3, 70, 5. Γ. Φραντσ. 1, 38. Στραβῶν δὲ λέγει ὅτι καὶ Σίνις ὁ Πιτυοκάμπτης ἔκει ἐνταῦθα.

⁶ Ἡρόδοτ. 8, 71. Curt. Peloponn. I. s. 10. Bursian Geograph. II. s. 368.

⁷ Παυσαν. 1, 44, 6. «Ἀδριανὸς δὲ βασιλεὺς καὶ οὕτως ὡς καὶ ἦν ἄρματα ἐναντία ἐλαύνεται, κατέστησεν εὐρυχωρῆ τε καὶ ἐπιτηδεῖαν εἶνα».

νησον. Ἰδιαίτεροι δὲ τοῦ Ἴσθμοῦ ὁδοὶ χρησιμεύουσαι διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῆς πόλεως μετὰ τῶν λιμένων καὶ τῶν δύο θαλασσῶν εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι. Ἡ σπουδαιοτάτη καὶ ἐπισημοτάτη τῶν λοιπῶν, ἡ συνάπτουσα τοὺς δύο κόλπους τεχνικὴ καὶ πλατεῖα κατασκευασθεῖσα, πρὸς μετακομίδην οὐ μόνον τῶν ἐμπορευμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν μικρῶν πλοίων. Αὕτη δὲ ὡς τοιαύτη ἐκκλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἰδικιτέρῳ κυρίῳ ὀνόματι Διολλοκὸς ἀρσενικῶς, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Σχοινοῦντος, διερχομένη κατ' εὐθείαν γραμμὴν τὸν Ἴσθμὸν καὶ τελευτῶσα εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Λεχαίου καὶ τῶν Θερωῶν παραλίαν πλησίον τῆς νῦν δημοσίας ὁδοῦ¹. τὴν δὲ μεταβίβασιν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ πλοίων ἐσήμαινον οἱ ἀρχαῖοι διὰ τῶν λέξεων ἀδίσθημειν, δισθημίξειν, διελκύειν, ὑπερνωλεῖν, ὑπερισθημίξειν, ὑπερφέρειν, περῶν, διαβιδάξειν καὶ λατ. transvehere». Ἐντεῦθεν εὐλόγως δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι μία οὐσιώδης αἰτία, δι' ἣν οἱ πρὸ τοῦ Νέρωνος διανοηθέντες νὰ διορθώσωσι τὸν Ἴσθμὸν, οὐδὲν ἔπεχειρήσαν τῷ ἔργῳ, ἐστὶν ὅτι διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἀνεπλήρου ἐν μέρει τοῦλάχιστον τὴν διόρυξιν τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ διηκυόλουν τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν καὶ ὅτι οὕτω συγχρόνως διετήρησαν καὶ τὴν ἄμυναν τῆς Πελοποννήσου διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ τῶν τειχῶν².

Ἡ δὲ δευτέρα ὁδὸς τοῦ Ἴσθμοῦ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Σχοινοῦντος καὶ τοῦ παρακειμένου Ποσειδίου καὶ διερχομένη μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ σταδίου ἤγεν εἰς Κόρινθον ἐν τρισὶν ὥραις. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῶν Ἐξαμιλίων διατέμνει ῥύακα, τοῦ ὁποῖου αἱ ὄχθαι περιβάλλονται ὑπ' ἀρχαίων τειχῶν καὶ ἐν τοῖς πέριξ τοῦ χωρίου παρατηροῦνται πολλὰ τετράγωνα λατομεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξήγετο τὸ πρὸς οἰκοδομὴν τῶν τοῦ Ἴσθμοῦ οἰκοδομημάτων ἀναγκαῖον ὑλικόν³.

Ἡ δὲ τρίτη ὁδὸς ἀρχομένη ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου καὶ διερχομένη διὰ σκληροῦ ἐδάφους ἐπὶ τῆς πετρώδους καὶ δασώδους δευράδος, τῆς χωρίζουσης τοὺς δύο ἀνατολικούς ὄρους ἔφερεν εἰς Κεγχρεάς. Ἐπὶ ταύτης τῆς

¹ Στραβ. 8, 335. 380. Ἀριστοφ. Θεσμοφορ. 648. Ἦσυχ. ἐν λ. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ἡ ὁδὸς αὕτη συνήπιε τὸ Λέχαιον μετὰ τῶν Κεγχρεῶν, ὅπερ ἀδύνατον διὰ τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀνοψούμενον ὄρος. Παραδείγματα τῆς μεταβίβασεως πλοίων ἐκ τῆς μῆδης εἰς τὴν ἑτέραν θάλασσαν ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι οἷον Δίων Κάσσιος (51, 5) περὶ τοῦ Ὀκταδιανοῦ μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην «καὶ διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τοῦ τῆς Πελοποννήσου τὰς ναῦς ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ὑπερνεγκῶν οὕτω ταχέως εἰς τὴν Ἀσίαν ἀνεκομίσθη», Πολύβιος (5, 101). «Τὰς μὲν καταφράκτους ναῦς ἐκαπέστειλε συντάξας περὶ Μαλέαν ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν ὡς ἐπ' Αἰγίου καὶ Πατρῶν, τὰ δὲ λοιπὰ τῶν πλοίων ὑπερισθημίσει ἐν Λεχαίῳ παρήγγειλε πᾶσιν ὄρμεϊν». Ἐντεῦθεν προφανῶς ἐξάγεται ὅτι τὰ μεγάλα πλοῖα ἐν ἠδύναντο νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἐπικίνδυνον τῆς Πελοποννήσου περίπλου. Plin. 4, 4. «Quas magnitudo plaustris transvehere prohibet». Καὶ ἐν καιρῷ τῶν Βυζαντινῶν ἦν ἐν χρῆσει ἡ ὁδὸς Γ. Φραντσ. I. σ. 96.

² Curtius Peloponn. II. s. 14.

³ Ξενοφ. Ἑλλην. 4, 5, 1. Παυσαν. 2, 3. Διον. περιηγ. 420. Liv. 42, 16. Curtius Peloponn. II. s. 543.

δοῦ ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ διὰ ταύτης ποτὲ κατέρυγον εἰς Κόρινθον οἱ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Ἰσθμίων προσβληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου Ἀργεῖοι· διότι ἐκλείσθη αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἡ εὐθεία ὁδός. Τετάρτη δὲ ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἄγουσα διὰ τοῦ Κρομμύωνος καὶ τῶν Σκειρωνίδων πετρῶν εἰς Μέγαρον. Καὶ πέμπτη ἡ ἐκ τῶν Θερωῶν διατέμνουσα τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ εἰς τὸ Λέχαιον ἄγουσα, μεθ' ἧς συνεδέετο καὶ ἡ ἐκ Κορίνθου ἐνταῦθα φέρουσα· ὡς δὲ ἐξ ἄρκτου τοῦ Ἰσθμοῦ τρεῖς στεναὶ ὁδοὶ φέρουσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τῶν Ὀνειῶν ὁρέων, ὧν ἡ μὲν διέρχεται διὰ τῆς εὐρείας καὶ πεδινῆς παραλίας τοῦ Λεχαιίου ἡ δὲ διὰ τῆς στενῆς παραλίας τῶν Κεγχρεῶν καὶ ἡ τρίτη, ἡ κεντρικὴ διερχομένη διὰ τῆς φάραγγος τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ ἀποτελοῦσα τὴν φυσικὴν πύλιν τῆς Πελοποννήσου ¹.

Τεῖχη αὐτοῦ.—Ἄλλ' εἰ καὶ οὕτω καλῶς ἐκ φύσεως ἦν ὠχυρωμένη ἡ Πελοπόννησος ἐξ ἄρκτου μὲν διὰ τῆς Γερανείας, ἐκ νότου δὲ διὰ τῶν Ὀνειῶν ὁρέων, οὐχ ἦττον ὁμως οἱ κάτοικοι αὐτῆς πρὸς πλείονα ἀσφάλειαν ἐν καιρῷ τῶν Περσικῶν πολέμων ἐφρόντισαν ἐν σπουδῇ νὰ ὀχυρώσωσι καὶ τὸν Ἰσθμὸν διὰ τειχῶν καὶ πρὸς τοῦτο ἐξελέξαντο τὸ στενωπὸν τοῦ Ἰσθμοῦ μέρος πρὸς νότον τοῦ Διόλου καὶ τῆς διώρυγος τοῦ Νέρωνος. Ἐνταῦθα δὲ ἐφοδομήσαν τεῖχη ἐγκάρσια, καὶ οὐχὶ κατ' εὐθείαν γραμμὴν, ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν θάλασσαν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τοῦ Ξέρξου, ἔχοντα μῆκος 40 σταδίων καὶ διὰ πολυκρίθμων πύργων καὶ φρουρίων ὀχυρωθέντα ². Ταῦτα δὲ εἴτε καλῶς διατηρηθέντα, εἴτε καταπεσόντα καὶ ἀνορθωθέντα ἐχρησίμευσαν πρῶτον μὲν τοῖς Σπαρτιάταις, Ἀθηναίοις καὶ Κορινθίοις κατὰ τῶν Βοιωτῶν (368 π. Χ.) εἶτα δὲ κατὰ τῶν Γαλατῶν καὶ κατὰ τῶν Γόθων ἐπὶ Οὐαλερικνοῦ (253) ³. Οὐχ ἦττον δὲ περὶ πλείστου ἐποιοῦντο τὴν ὀχύρωσιν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ὡς ὁ Ἰουστινιανὸς, ὁ Παλαιολόγος (Ἐμμανουὴλ 1415), οἱ Βενετοὶ δις ἀνεκάνισαν τὰ τεῖχη κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Κάρολιου (1699) τὰ ἔχνη τῶν ἀρχαίων τειχῶν, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἐπαυλειμημένων ἀνακκινισμάτων περιεσώθησαν, ὡς ὄριον μετὰ τῶν Βενετῶν καὶ Τούρκων ⁴ ἐχρησίμευσαν· τὰ εἰρήπια τῶν τειχῶν καὶ νῦν ἔτι φαί-

¹ Curtius Peloponn. I. s. 15-16.

² Ἡροδοτ. 8, 71. 9, 7. Διοδώρ. 11, 16. Πausan. 7, 6, 7. Vischer Erinnerungen s. 232.

³ Πausan. Ἀχ. 6. «Ἡ εἰς Θερωπόδας ἐπὶ τὴν Γαλατῶν στρατιᾶν ἔξοδος καὶ τοῖς πᾶσιν ὁμοίως παρώφθη Πελοποννησίους· ἀτε γὰρ πλοῖα οὐκ ἐχόντων τῶν βαρβάρων, δεῖνόν ἔσσεσθαι σφίσι ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἤλπιζον, εἰ τὸν Κορινθίων Ἰσθμὸν ἀποτείχισαι». Καὶ περὶ τῶν Γόθων Ζωσιμ. 5, 6. «Πάντα οὖν δίχα πόνου καὶ μάχης τῶν πόλεων διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν Ἰσθμὸς παρέχεν αὐτοῖς».

⁴ Ζωσιμ. σ. 20. Φραντσ. 1, 33. Οἱ Βυζαντινοὶ ἔλεγον «οἰκοδομεῖν τὸν Ἰσθμὸν ἢ τὸ Ἐξαμίλιον, κτίζειν τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐν συνθήκῃ τοῦ 1422 καθελθὲν τὸν Ἰσθμὸν» Leake Morea III. p. 304. Prokesch II. 325. Fallmerayer Gesch. von Morea II. 289. 322.

νοντα· πρὸς νότον τῆς γραμμῆς τοῦ Διόλου καὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Νέρονος ¹. Καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ αὐτῶν ἐστὶν ὀλίγον πρὸς νότον τοῦ Σχαιναῦτος (Καλαμακίου), ἔνθα ἀρχεται ἡ τῆς διώρυγος γραμμὴ· εἶτα δὲ προβάλλει ἡ γραμμὴ αὐτῶν πρὸς νότον ἐν μικρᾷ ἀποστάσει καὶ ἀκολουθῶς κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἀπολήγει εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἐκ τούτων δὲ ἀναμφισβήτητὸν ἐστὶν ὅτι τὰ τεῖχη ταῦτα δὲν ἐξετείνοντο ἀπὸ τῶν Κεγχρεῶν μέχρι τοῦ Λεχαιίου ὡς ἱστορεῖ Διοδώρος ², ἀλλὰ πολὺ βικριότερα ἐν τῷ στενωπῷ τοῦ Ἰσθμοῦ μέρει. Εἰ δὲ ὑπῆρχε καὶ ἄλλο τεῖχος πρὸς τὰ Μέγαρα ἀπέχον τοῦ πρώτου κατὰ 100 βήματα ὡς διατείνεται Curtius ³, μένει μοι ἄδηλον μὴ δυνηθεῖν νὰ εἶρω μαρτυρεῖν τινὰ περὶ αὐτοῦ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν τειχῶν τούτων τοῦ Ἰσθμοῦ οἱ Κορίνθιοι ἐφοδομήσαν διὰ πλᾶ τεῖχη μετὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ Λεχαιίου, ἔχοντα ἕκαστιν 12 σταδίων καὶ προφυλάσσοντα τὴν πόλιν ἀπὸ ξενικῶν ἐπιδρομῶν ⁴, τὰ ὁποῖα ὁμως οἱ Σπαρτιάται, νικῆταικες τοῦς Κορινθίους, κατέστρεψαν καὶ μετὰ τὴν ἀνχώρησιν αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναφοδομήσαν τοῖς Κορινθίοις. Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα φυσικὰ τε καὶ τεχνικὰ ὀχυρώματα ἔχοντα ἡ Πελοπόννησος, εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἀμυνθῆ κατὰ παντὸς ἐχθροῦ καὶ νὰ προστατεύη τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας αὐτῆς· τὸ κάλλιστον ὁμως καὶ ἰσχυρότερον ἀπετέλουν τὰ Ὀνεικὰ ὄρη, ἡ περὶ τὴν εὐρείαν τοῦ ὁποῖου ἐν τῷ Θαλάσῳ πολέμῳ ἐπήνεγκε μεγάλην ζημίαν τοῖς Πελοποννησίοις ⁵.

Ἰσθμια.—Ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῆς φύσεως προορισθεὶς ὡς γέφυρα τῆς συγκοινωνίας τῶν Ἑλλήνων, ἀνεδείχθη μὲν ἐμπόρειον τῆς Ἑλλάδος καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν εὐτυχίαν καὶ εἰς τὴν δόξαν τῆς παρκασιμένης Κορίνθου· ὡς τοιοῦτος δὲ ἀμυθάλκιστος ὑπῆρξε καταλλήλως καὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὀκλαστίου θεοῦ Ποσειδῶνος, ὅστις ἠττηθεὶς ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῆς Ἀθηναίας, κατέφυγεν εἰς Κόρινθον ⁶. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐλθόντος εἰς ἀμυθισθήτησιν μετὰ τοῦ Ἡλίου, ὁ Βορέας διὰ τὴν μετὰ τῶν αὐτῶν γενόμενος, ἐπέδικασε τὸν μὲν Ἰσθμὸν μετὰ τῆς περὶ αὐτοῦ τῆς Ποσειδῶνι, τὸν δὲ Ἀκροκορίνθον μετὰ τῆς πόλεως τῆς

¹ Ferr Carte Isométr. de l'Isthme de Corinthe montrant la tracé du Canal maritime.

² Διοδώρ. 11, 16. «Οἱ Πελοποννησῖοι ὄχρησαν τὸ τεῖχος διατείνον ἐπὶ σταδίων τετταράκοντα ἀπὸ Λεχαιίου μέχρι Κεγχρεῶν», ἐνταῦθα ὁρθῶς παραταρεῖ Curtius I. s. 596. «Beide Namen sind natürlich auch hier im weiteren Sinne zu nehmen», Bursian Geogr. II. s. 19.

³ Curtius I. s. 517. «Man bemerkt endlich etwa hundert Schritt weiter gegen Megara die Spuren eines Zweiten Mauerzuges, der von den Höhen des ersten überschen wird».

⁴ Ξενοφ. Ἑλλην. 4, 4, 7. 8. 18. «Τὰ ἐπὶ τὸ Λέχαιον κατατείνονται τεῖχη» καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη, τὸ ἑὼν τεῖχος». Στράβ. 38J. «Σκέλη καθέλκυσται σταδίων περὶ δώδεκα ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ Λέχαιον». Leake Morea C. s. 251. Sievers Gesch. Griech. s. 146.

⁵ Πολυβ. 2, 52. Claudian. de Bel. got. 188. «Vollata mari Scironia Rupes et duo continuo connectens aequora muro Isthmos et angustia patuerunt claustra Laebaei».

⁶ Beulé Pelopon. p. 465. «Aucun lieu dans toute la Grèce n'était plus clairement que l'Isthme prédestiné par la nature au culte de Neptune. Le dieu cependant n'en devint point possesseur sans procès».

Ἡλίω¹. Εἶτα δὲ τοῦ Ποσειδῶνος ἡ λατρεία τοσοῦτον πολὺ διεδόθη πικ-
ταχοῦ καὶ τόσον πολλὰ ἐπίθετα ἀπενεμήθησαν αὐτῷ, ὥστε ἐπὶ τὸ ῥητο-
ρικώτερον ἀποφινόμενος ὁ Ἀριστείδης ἐν συντόμῳ λέγει ὅτι πάντα τὰ
πικράλια, πάντες οἱ λιμένες, πάντα τὰ μέρη τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης
εἰσὶν ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος· οὐδὲν ὅμως τούτων τοσοῦτον προσφιλές καὶ
ποθεινὸν ἦν αὐτῷ ὅσον ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου, ἥτοι ὁ ἱερός τῶν Ἴσθμίων
χώρος². Περὶ δὲ τῆς συστάσεως τῶν Ἴσθμίων ἀγῶνων δύο ὑπάρχουσι
παραδόσεις· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μυθολογίαις, ποιηταῖς καὶ ἱστορικοῖς, μυ-
θολογική τε καὶ ἱστορική. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἀνάγεται ἡ σύστα-
σις αὐτῶν εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ τε Ποσειδῶν καὶ ὁ Ἥλιος
συνέστησαν αὐτοὺς ὡς ἐπιταφίους πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Μελικέρτου
καὶ τῆς Ἰνοῦς, περὶ τοῦ μύθου τῶν ὁποίων οὐ τοῦ παρόντος. Κατ' ἄλλην
δὲ μυθικὴν παράδοσιν ὁ Θησεύς ἐστιν ὁ ἰδρυτής τῶν ἀγῶνων, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ
ἐν αὐτοῖς προεδρεία παρεχωρήθη τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ κατ' ἄλλην ὁ Σίσυφος
ἔθηκεν αὐτοῦς. Πᾶσαι ὅμως αἱ μυθικαὶ αὗται παραδόσεις ὑποδεικνύουσι
τὴν πίστιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἀρχαιότητα αὐτῶν καὶ τὴν μεγάλην
σπουδὴν ἔχει ἀναδείξωσιν αὐτοὺς ὅσον οἶόν τε λαμπροτέρους³. Κατὰ δὲ
τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν βεβαιούται ὅτι οἱ Ἴσθμικοὶ ἀγῶνες πολὺ πρὸ τῆς
ἐποχῆς τοῦ Σόλωνος ἐτελοῦντο καὶ ἐφημιζόντο παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλησι,
παρὰ τοῖς ὁποίοις πρωϊμώτατα εἶχε διαδοθῆ ἡ τοῦ Ποσειδῶνος λατρεία.
Εἰς δὲ τὴν λαμπρότητα καὶ δόξαν τῶν ἀγῶνων συνετέλεσαν οὐκ ὀλί-
γον τὸ μὲν ἡ ἐπικαιροτάτη θέσις τοῦ Ἴσθμοῦ, τὸ δὲ ἡ τῆς Κορίνθου εὐτυ-
χία καὶ εὐνοϊκὴ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς λοιπὰς Πολιτείας τῆς Πελοποννή-
σου καὶ Ἑλλάδος, τὸ δὲ καὶ αἱ πολυάριθμοι ἀποικίαι τῶν Κορινθίων καὶ
τελευταίον ἡ ἀμιλλα αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἥλείους διὰ τὸ Πανελλήνιον κλέος
τῶν μεγάλων Ὀλυμπίων· ὅτι δὲ ἐν τοιαύτῃ περιουσίᾳ καὶ δόξῃ διετέλουν
οἱ Ἴσθμικοὶ ἀγῶνες καὶ περιοδικῶς κατὰ πᾶσαν τριετηρίδα ἐτελοῦντο
κατὰ τὸν 5' αἰῶνα π. Χ. τρυφερότητα τούτου ἀπόδειξιν παρέχει αὐτὸς ὁ
περιαιδόμενος τῶν Ἀθηναίων νομοθέτης Σόλων ὀρίσας 100 δραχμῶν βρα-
βεῖον ταῖς Ἴσθμιονίαις τῆς Ἀττικῆς⁴. Μετὰ δὲ τοὺς Περσικοὺς πολέμους

1 Πausan. 11, 6. «Λέγουσι δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι Ποσειδῶνα ἔλθειν Ἴλιον περὶ τῆς γῆς ἐ, ἀμ-
φισότησιν, Βριάρεων δὲ διαλλακτὴν γενέσθαι σφίσι. Ἴσθμὸν μὲν καὶ ὅσα ταύτῃ δικάσαντα
εἶναι Ποσειδῶνος, τὴν δὲ ἄκραν Ἡλίω δόντα τὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως· ἀπὸ μὲν τούτου λέγουσιν
εἶναι τὸν Ἴσθμὸν Ποσειδῶνος».

2 Μὴ ἔχων πρόχειρον τὸν Ἴσθμικὸν τοῦ Ἀριστείδου ἀπόμνημα· τὰ περὶ τούτου ἐκ τῆς μυ-
θολογίας (Griech. Götterlehre von Weicker. Bd. II. p. 680) τοῦ Weicker. «Aristides in
seinem Isthmikos auf Poseidon sagt sehr rhetorisch: «überhaupt, um Kurz zu sein, alle
Küsten und Häfen und alle Theile des Landes und des Meers sind Heiligthümer des Posei-
don—aber nichts ist ihm so lieb un geehrt als dieser Isthmos der Schauplatz der Isthmia».
Preller in Real-encycl. I. 6. s. 559.

3 Περὶ πάντων τούτων εἰδικῶς πραγματεύεται Krause die Pythien, Nemeen und Isthmien
s. 165-180.

4 Πλουτάρχ. Σολ. κ. 23 Διογ. Λαερτ. 1, 55.

τοσοῦτος κατέλαβεν ἐνθουσιασμὸς τοῦς Ἑλληνας, ὥστε οὐ μόνον οἱ Ἴσθ-
μικοὶ ἀγῶνες, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἐφθάκην εἰς τὸν ὑπάρχον τῆς
δόξης βῆθμον, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξέπεσαν ἐν τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ.
Ἀκολούθως δὲ πάλιν ἀνέλαβον τὴν προτέρην ἀκμὴν, καὶ τὰ Ἴσθμια ἐφη-
μιζόντο¹ ὡς ἡ καλλίστη καὶ ἡ ὀνομαστοτάτη τῶν πικνηγύρων τῆς Ἑλ-
λάδος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔσπευδον οὐ μόνον ἐκ πάντων τῆς Ἑλλάδος, τῶν
μερῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς Σικελίας, Ἰταλίας, Λιβύης, Μασσαλίας καὶ ἐκ
τοῦ Βορυσθένους². Ἐνεκα δὲ τρυφῆς τῆς μεγάλης τῶν Ἴσθμίων σπου-
δακότητος ἱστορεῖται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ μέγας φιλόσοφος Σωκράτης, ὅστις
οὐδέποτε κατέλιπε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τοιοῦτῳ σκοπῷ, μετέβη ποτὲ εἰς
τὸν Ἴσθμὸν ὡς θεατῆς τῶν τελουμένων Ἴσθμίων³ καὶ οἱ περιώνυμοι ποιη-
ταὶ Αἰσχύλος καὶ Ἴων⁴. Ἀκολούθως δὲ συνέβησαν ἐνταῦθα πολλοὶ σοφι-
σταὶ μετὰ τῶν μαθητῶν, ἱστορικοὶ καὶ συγγραφεῖς, ἀναγινώσκοντες τὰ
ἑαυτῶν συγγράμματα, πολλοὶ ποιηταὶ ποιήματα ἀπαγγέλλοντες, πολλοὶ
θαυμαστοὶ ποιήματα ἐπιδεικνύοντες τοῖς ὄχλοις, πολλοὶ τερατοσκόποι
τέρατα ἐρμηνεύοντες, πολλοὶ ῥήτορες δίκας στρέφοντες καὶ οὐκ ὀλίγοι κά-
πηλοι πωλοῦντες ὅ,τι καὶ ἐν τύχῃ⁵. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνες καὶ
στρατηγοὶ, πλούσιοι καὶ πένητες, ἐνδοξοὶ καὶ φαῦλοι παρίσταντο θεαταὶ
τῶν τελουμένων ἐορτῶν καὶ πικνηγύρων. Πάντων δὲ τούτων οἱ μὲν ὡς ἀ-
γωνιστῆς, οἱ δὲ ὡς θεατῆς, ἄλλοι ἐμπορίας χάριν καὶ ἄλλοι διὰ τὰς πο-
λυκρήτους ἐπιχίρας ἔτρεχον εἰς Κόρινθον, ἥτις ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχ-
αίοις «περίπατος τῆς Ἑλλάδος» «ἀγορὰ δὲ καὶ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων πα-
νήγυρις» ἡ τῶν Ἴσθμίων ἐορτή⁶. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις διέπρεπε Διογέ-
νης ὁ κυνικός φιλόσοφος καταρχόμενος ἐκ τοῦ Κρυναίου εἰς τὴν τελετὴν
τῶν Ἴσθμίων οὐχὶ ὡς οἱ λοιποὶ πρὸς θέαν τῶν ἀθλητῶν, ἀλλὰ τὴν ἀ-
νοίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπισκοπῶν⁷ καὶ ταλανίζων αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ματαιότη-
τι κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ δοξασίας τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας.

Τὰ Ἴσθμια, παραβιχλούμενα πρὸς τὰ Ὀλύμπια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Πύ-

1 Ἀριστείδ. Ἴσθμ. σ. 45. «Τῆ καλλίστη τῶν πικνηγύρων τῆ δὲ καὶ ὀνομαστοτάτη» Δίων
Χρυσ. Κορινθ. λογ. 37, σ. 103.

2 Στράβ. 7, 378. Liv. 33, 32. Δ. Χρυσ. Ἴσθμ. λ. 9 «ἀπὸ τῆς Ἰωνίας τε καὶ Σικελίας
καὶ Ἰταλίας ὅσοι παρήσαν καὶ τῶν ἐκ Λιβύης τινὲς καὶ τῶν ἐκ Μασσαλίας καὶ ἀπὸ Βορυ-
σθένους».

3 Πλατ. Κριτ. 41. «Καὶ οὔτε ἐπὶ θεωρ' ἀν πάποτε ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλθες, ὅτι μὴ ἀπαθ' εἰς
Ἴσθμὸν, οὔτε ἄλλοσε οὐδαμῶσε».

4 Πλουτάρχ. περὶ Προκοπ. ἐν ἀρετ. κ. 8.

5 Δίων Χρυσ. λ. 8. Διογ. ἡ περὶ ἀρετ. «Καὶ δὴ καὶ τότε ἦν περὶ τὸν νεῶν τοῦ Ποσει-
δῶνος ἀκούειν πολλῶν μὲν σοφιστῶν κακοδαιμόνων... καὶ τῶν λεγομένων μαθητῶν... πολλῶν,
δὲ συγγραφέων ἀναγινώσκόντων ἀναίσθητα συγγράμματα, πολλῶν δὲ ποιητῶν ποιήματα
ἄδόντων, πολλῶν δὲ θαυμαστοῶν... πολλῶν δὲ τερατοσκόπων... μυρίων δὲ ῥητόρων...
οὐκ ὀλίγων δὲ καπήλων».

6 Ὁ αὐτὸς αὐτόθι καὶ Ἀριστείδ. Ἴσθμ. σ. 102-103.

7 Δίων Χρυσ. Ἴσθμικός ἐν ἀρχῇ.

θια κατά μὲν τὴν καταλληλότητα τῆς θέσεως, ἐν ἣ ἐτελοῦντο, καὶ διὰ τὴν ἐνεκὰ τούτου μεγάλην τῶν ἀνθρώπων συβροήν, τὴν πρώτην κατεῖχον θεσίν μεταξὺ τῶν λοιπῶν πανηγύρεων, κατὰ τὴν ἀξίαν ὅμως καὶ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν ὑπέρεχον τῶν Ἰσθμίων μόνον τὰ Ὀλύμπια. Διότι καὶ ὁ ὑπὲρ οὗ ἐτελοῦντο θεὸς Ζεὺς, πατήρ ἀνδρῶν τε καὶ θεῶν, πολλῶν ὑπέριτερος τοῦ Ποσειδῶνος ἦν καὶ διὰ τοῦτο μεγίστην εὐλάβειαν καὶ θεοσέβειαν ἀπένεμον αὐτῷ πάντες οἱ Ἕλληνες. Τὰυτὰ μὲν ἐν γενεῇ καὶ περιλήψει περὶ τῶν Ἰσθμίων ¹.

Ἱερά τοῦ Ἰσθμοῦ.— Ἐπειδὴ δὲ τὰ τοῖς ἀρχαίοις γεγραμμένα περὶ τῶν Ἰσθμίων, ἐν οἷς βεβλήως ὁ προσήκων ἐγένετο λόγος καὶ περὶ τῶν ἐν τῶν Ἰσθμῶν ἱερῶν, ἀπόλωντο καὶ οὐδὲν περιεσώθη ἡμῖν πρὸς γνῶσιν αὐτῶν, ἀναγκάζεται ὁ περὶ αὐτῶν γράψας ἐπιχειρῶν νὰ προσδράμῃ εἰς τὴν βραχυτάτην ἀναγραφὴν ἢ ἀμεινον εἰπεῖν εἰς τὴν ἀπλὴν αὐτῶν ἀπομνημόνευσιν ὑπὸ τοῦ μετὰγενεστέρου Πausανίου, ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ ὁποίου οὐχὶ βεβλήως πάντα τὰ ἀρχαῖα περιεσώζοντο λίαν δ' ἀπορον φαίνεται μοι ὅτι ὁ Πausανίας κύριον ἔχων ἔργον τὴν ἀναγραφὴν καὶ περιγραφὴν τῶν ἱερῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν, λίαν φειδωλὸς καὶ ἐλλειπῆς δεικνύται ἐνταῦθα καὶ τοσοῦτον βραχὺς καὶ σύντομος ἐστὶν ἐν τοῖς πάλαι θρυλλουμένοις Ἰσθμιακοῖς ὅσον οὐδαμῶς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τοιοῦτο; περὶστῆται ². Διότι ἀμνημονεύτου; καταλείπει καὶ ναοὺς καὶ βωμοὺς καὶ ἄλλα ἀρχαῖα μνημεῖα. Αἰτίαι δὲ τούτου ἦν ἴσως ἡ κακὴ κατάστασις αὐτῶν καὶ φθορὰ καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Πausανίας ἐπεσκέφθη τὸν Ἰσθμὸν καὶ λόγου ἀνάγκη ἐθεώρησεν αὐτὰ ³. Ὅτι δὲ ὑπῆρχον τοιαῦτα, διαβέβηθη μαρτυρεῖται ὑπὸ λιθίνης ἐπιγραφῆς, μετὰγενεστέρας τῆς ἐποχῆς τοῦ Πausανίου, καθ' ἣν πρότερον καταστραφέντα ἐκ σεισμῶν καὶ τῆς πολυχρονιότητος, ἀνεκκινίσθησαν ὑπὸ τινος ἀρχιερέως; τῆς νέας; (Ῥωματικῆς) Κορίνθου, Ποπλίου Αἰκινίου Πρίσκου Ἰουδεντιανοῦ ⁴, ἣ καὶ νέκ τινὰ ὑπ' αὐτοῦ ἄκοδομήθησαν, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος.

¹ Τῶν μὲν ἀρχαίων ἱστοροῦνται γράψαντες περὶ τῶν Ἰσθμίων ὁ Μουσαῖος (Σχολ. Ἀπολλων. τοῦ Ῥοδ. ἐν Ἀργοναυτ. III, 4240. «Μουσαῖος δὲ ἐν τῷ περὶ Ἰσθμίων») καὶ Πατροκλῆς ὁ Ἀκαδημαϊκός, σύγχρονος τοῦ Ξενοκράτους. (Πλουτάρχ. Συμπ 5, 3, 3). Πρὸς τοῦτους δὲ καὶ Εὐμήλος ἐν τῇ Κορινθίᾳ συγγραφῇ (Πausan. 2, 1, 1), ἐπραγματεῖσθαι καὶ περὶ τῶν Ἰσθμίων τῶν δὲ νεωτέρων εἰδικῶς ἔγραψε περὶ τῶν Ὀλυμπίων, Ἰσθμίων, Νεμέων καὶ Πυθίων Krause s. 465-207.

² Curtius Pelopon. I. s. 544. «Pausanias ist an keinem der berühmteren Orte von Helias in seinem Berichte so karg und düftig, wie auf dem Isthmos, und nirgends weniger im Stande von der Fülle der alten Denkmäler einen Begriff zu geben».

³ Beulé Pelopon. p. 466. «quoique Pausanias ne cite que ces temples il y avait cependant dans l'hieron de Isthme d'autres monuments fort anciens, que leur état de dégradation lui fit juger peut-être indignes d'attention».

⁴ Krause die Pyth. Nem. Isthm. s. 169. «Wichtig ist eine spätere Inschrift über mancherlei Einrichtungen auf dem Schauplatze der Isthmischen Spiele in der späteren Zeit». Beulé p. 467. «Ruinés par les tremblements de terre et par le temps, ils furent restaurés, à une époque postérieure au voyage de Pausanias, par le grand prêtre».

Ποσειδώνιον.— Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ποσειδώνιον καὶ Ποσειδίον ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι πολυάριθμα ἀκρωτήρια, ἱερά καὶ ναοὺς ἀφιερωμένους τῷ θαλασσίῳ θεῷ Ποσειδῶνι, ἐν τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν ὁποίων κατελέγετο καὶ ὁ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἱδρυθεὶς; πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ναός, δὲ καίπερ μικρότερος τῶν μεγάλων ἑλληνικῶν ναῶν, οὐχ ἦττον ὅμως; ἐφημιζέτο ὡς ἐπιτημότατος διὰ τὰ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτοῦ ἱδρυθέντα πολυάριθμα καὶ πολύτιμα ἱερά καὶ ἀγάλματα ¹. Ἀλλὰ ποῦ τοῦ Ἰσθμοῦ ἀκριβῶς ἔκειτο ὁ τε ναός καὶ τὰ λοιπὰ ἱερά τὰ ὑπὸ τοῦ Πausανίου ἀναγραφόμενα, ἐκ τῆς περὶ τὴν καταστάσεως τοῦ ἐδάφους ἀποβαίνει δύσκολον νὰ ὁρισθῇ. Διότι ἐν τῇ ὑποτιθεμένην περιοχῇ αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο βλέπει τις σήμερον εἰ μὴ πολλὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἐκ σεισμῶν καὶ ἄλλων κατὰστροφῶν αὐτως ἀτάκτως συνεσωρεύθησαν, ὥστε ἀνευ τεκτικῆς τοῦ ἐδάφους ἀνασκαφῆς ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ ἀνακλύψῃ τις καὶ ὁρίσῃ ἀκριβῶς τὴν θέσιν τῶν διαφόρων οἰκοδομημάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀφιερωμένα τῷ Ποσειδῶνι καὶ τῷ Παλαίμονι καὶ προωρισμένα ἐξ ἐλῆς; μὲν διὰ τὴν τελευταίαν τῆς περιωνύμου πανηγύρεως τῶν Ἰσθμίων, ἐξ ἐτέρου δὲ καὶ διὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἀπείρων ξένων, ὅτινες πανταχόθεν συνέρχον ἐνταῦθα διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος ².

Τὸ κέντρον ὅμως; πάντων τούτων τῶν οἰκοδομημάτων ἀπετέλει ὁ ναός τοῦ Ποσειδῶνος. Οὗτος δὲ κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν πρὸ τριῶν αἰώνων περιγηγηθέντων τὸν Ἰσθμὸν ³, ὅτε κατακρανέστερα ὑπῆρχον τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ καὶ τῶν παρκακτεμένων οἰκοδομημάτων, καὶ κατὰ τὴν διαθεθείωσιν τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν, ἔκειτο πρὸς νότον τοῦ Σχοινοῦντος (Καλαμακίου) πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἀκρὰ τῶν Ἰσθμίων τειχῶν, ἀπέχων 1 1/2—2 ὠρῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Κορίνθου καὶ μίαν περίπου ὥραν ἀπὸ τῆς μεταξὺ τοῦ Σχοινοῦντος καὶ τῶν Κεγγρεῶν ἐλτεινομένης παραλίης ⁴. Ἐν τῇ ὑψηλῇ ταύτῃ καὶ ἐπιπέδῳ περιοχῇ τοῦ Ποσειδωνίου διεκρίνοντο ὁ περιβόλος τοῦ ναοῦ, ἔχων σχῆμα τετραπλεύρου καὶ ὀλίγον τι μακροτέραν πρὸς τὴν θάλασσαν τὴν βόρειον πλευρᾶν καὶ διὰ τειχῶν καὶ φρουρίων καλῶς ὠχυρωμένος ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν, ὧν ἡ βόρειος ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς γραμμῆς τῶν τειχῶν τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς πρὸς νότον τοῦ Διόλου παραλλήλως; ἐκτεινομένης.

¹ Pausan. 2, 7. «Τῷ ναῷ δὲ ὄντι μέγθος; οὐ μέζοντι». Curtius I. s. 541. «Der Festempel des Isthmischen Poseidon gehörte nicht zu den grösseren Tempelgebäuden der Griechen; Innerhalb seines Bezirks aber war ohne Zweifel der bedeutendste».

² Bursian Geograph. II. s. 20.

³ Gell itin. of Greece. Dodwell ὁσάκις; Blouet, expédition scientifique en Grèce. Chaudier. Leake Morea III. s. 285. 797. Prokesch Denkwürdig. II. s. 326. 712. Boblaye Rech. p. 37. Clark Peloponnesus p. 42-60. Brandis Mitth. I. s. 498. Fiedler Reise s. 235. καὶ ἄλλοι πολλοί, οἷον Chateaubriand Itinér. de Paris à Jérusalem p. 91. Cellarius orb. ant. II, 43, p. 1174.

⁴ Beulé Pelopon. p. 462. «Après une heure et demie de marche, on arrive de Corinthe au Posidonium ou Hieron de Isthme; il est situé à peu de distance du Gorge Saronique et du Schoenus». Krause Pyth. Isthmien p. 467. 8.

Ἐν δὲ τῇ ἀνατολικῇ πλευρῇ ὑπῆρχεν ἡ κυρία εἴσοδος εἰς τὸν περιβόλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἦγεν εἰς τὸν ναὸν ἡ ἐπίσημος ὁδός, ἔχουσα ἐν μὲν τῇ μιᾷ πλευρῇ ἀγάλματα ἀθλητῶν νικησάντων ἐν τοῖς Ἴσθμίοις, ἐν δὲ τῇ ἑτέρῃ λαμπρὰν καὶ κανονικὴν δένδρστοιχίαν ἐκ πιτύων ¹. Ἐν τέλει δὲ τῆς οὕτω κατακεκοσμημένης εἰσόδου ἦτοι ἐν τῇ προνάῳ ὑπῆρχον δύο ἀγάλματα τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ ἐν τῆν θεῶν Θάλασσαν παριστῶν, πάντα χαλκίνα ². Ἐπὶ δὲ τοῦ ναοῦ, ὅς πιθκνωτάτω ἦν δωρικῶς ῥυθμοῦ ³, ἐστῆκασι Τρίτωνες χαλκοῖ ὡς ἀρωατήρια καὶ ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπῆρχον πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἀφιερώματα τοῦ περιωνύμου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ἦτοι τέσσαρες ἵπποι ἐπίχρυτοι μετ' ἐλεφαντίνων ὀπλῶν, δύο Τρίτωνες χρυσοὶ καὶ ἐλεφάντινοι ἀπὸ τῶν μηρῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἡ Ἀμφιτρίτη καὶ ὁ Ποσειδῶν, καὶ ὁ Παλαίμων παῖς ὑβῆς ἰστάμενος ἐπὶ δελφίνου πάντες χρυσελεφάντινοι ⁴. ἐν δὲ τῇ μέσῳ τῆς βάσεως, ἐφ' ἧς τὸ ἄρμα ἐστηρίχεται, ἡ Θάλασσα πρωτοποποιημένη ἀπεικονίζετο κρατούσα τὴν Ἀφροδίτην παῖδα, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας ἀπεικονίζοντο αἱ Νηρηίδες ⁵. τὰ δὲ λοιπὰ ἀγάλματα, ἅπερ ἐκόσμουσαν τὸν ναὸν, ἦσαν τῆς Γαλήνης, τῆς Θαλάσσης, ἵππος ἀπὸ τοῦ στέρνου ἔχων σχῆμα κήτους, ἡ Ἰνώ, ὁ Βελλεροφόντης καὶ ὁ Πήγατος ἵππος καὶ ἐν τῷ βῆθρῳ ἦσαν ἀπειργασμένοι οἱ τοῦ Ποσειδῶνος υἱοὶ καὶ οἱ τοῦ Τυνδάρεω λατρευόμενοι ὡς σωτήρες τῶν νεῶν καὶ τῶν ναυτιλλομένων ἀνθρώπων ⁶. Τοιαῦτα μὲν καὶ τοιαῦτα καλλιτεχνικὰ ἔργα καὶ μνημεῖα ὑπῆρχον ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος.

Ἀριστερόθεν δὲ τοῦ ναοῦ τούτου ἐντὸς τοῦ περιβόλου ὑπῆρχε δευτέρως

¹ Πausan., 2, 7. «Ἐλθόντι δὲ εἰς τοῦ Θεοῦ τὸ ἱερόν τοῦτο μὲν ἀθλητῶν νικησάντων τὰ Ἴσθμια ἐστῆκασι εἰκόνες, τοῦτο δὲ πιτύων δένδρα ἐστὶ πεποιημένα ἐπὶ στοίχου, τὰ πολλὰ εἰς εὐθὺ αὐτῶν ἀνήκοντα». Strab., 8, 380. «Ἐπὶ δὲ τῇ ἰσθμῷ καὶ τὸ τοῦ Ἰσθμίου Ποσειδῶνος ἱερόν ἄλλαι πιτύωδαι συνηρερές, ὅπου τὸν ἀγῶνα τῶν Ἰσθμίων Κορίνθοι συνετέλουν».

² Πausan., 2, 7. «Καὶ ἀγάλματα ἐστὶν ἐν τῇ προνάῳ, δύο μὲν Ποσειδῶνος, τρίτον δὲ Ἀμφιτρίτης, καὶ Θάλασσαν, καὶ αὕτη χαλκῆ».

³ Τοῦτο εἰκάζεται ἕκ τινος τμήματος δωρικῆς στήλης εὐρεθείσης ἐν τοῖς ἑρείπιοις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Beulé p. 464 Πausan. αὐτόθι. «τῷ ναῷ δὲ ὄντι μέγεθος οὐ μείζον· ἐφεστήκασι Τρίτωνες χαλκοῖ».

⁴ Πausan., 2, 7-8. «Τὰ δὲ ἔνδον ἐφ' ἡμῖν ἀνέθηκεν Ἡρώδης Ἀθηναῖος, ἵππους τέσσαρας ἐπιχρῶσους πλὴν τῶν ὀπλῶν ὀπλαὶ δὲ σφίσιν εἰσιν ἐλεφάντος· καὶ Τρίτωνες δύο παρὰ τοῖς ἵπποις· εἰς χρυσοὶ τὰ μετ' ἑξῶν ἐλεφάντος· καὶ οὗτοι. Τῷ δὲ ἄρματι Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν ἐφεστήκασι, καὶ παῖς ὀρθός ἐστιν ἐπὶ δελφίνου ὁ Παλαίμων ἐλεφάντος· δὲ καὶ χρυσοὶ καὶ οὗτοι πεποιηται». Philostrat., 6. σοφιστ., 2, 1, 9. «Καὶ τὰ Ἰσθμῶν ἀγάλματα, ὅτε τοῦ Ἰσθμίου κολλοσός· καὶ ὁ τῆς Ἀμφιτρίτης, καὶ ἄλλα, ὧν τὸ ἱερόν ἐπέπλησεν, οὐδὲ τὸν τοῦ Μελικέρτου παρελθόντων δελφίνων».

⁵ Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Τῷ βῆθρῳ δὲ, ἐφ' οὗ τὸ ἄρμα, ἐμῆ μὲν ἐπιέργασται Θάλασσα ἀνιχουσα Ἀφροδίτην παῖδα, ἐκατέρωθεν δὲ εἰσιν αἱ Νηρηίδες καλούμεναι».

⁶ Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Τοῦ Ποσειδῶνος δὲ εἰσιν ἐπιέργασμένοι τῷ βῆθρῳ καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες· ὅτι δὲ σωτήρες καὶ οὗτοι νεῶν καὶ ἀνθρώπων εἰσὶ ναυτιλλομένων· τὰ δὲ ἄλλα ἀνακαίεται Γαλήνης ἀγαλμα καὶ Θαλάσσης, καὶ ἵππος εἰκασμένος κήτει τὰ μετὰ τὸ στέρνον, Ἰνώ τε καὶ Βελλεροφόντης καὶ ὁ ἵππος ὁ Πήγατος».

νάς μικρότερος, ἰδρυθεὶς πρὸς τιμὴν τοῦ Παλαίμονος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ἀγάλματα τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Λευκοθέας καὶ αὐτοῦ τοῦ Παλαίμονος. Ὁ δὲ ναὸς οὗτος ἦν κυκλικὸς μετὰ θόλου, ἐπὶ τεσσάρων δωρικῶν κίονων ἐρειδομένου καὶ μετὰ δελφίνων ὡς ἀρωατηρίων κεκοσμημένου¹. Πλησίον δὲ τούτου ὑπῆρχεν ἄλλο ἱερόν, Ἄδυτον καλούμενον καὶ χρησιμεῦον ὡς ὑπόγειον θυσιαστήριον καὶ ἐστιχάτριον, ἐν ᾧ ποτε ἐκρύφθη ὁ Παλαίμων κατὰ τὴν προχόδον. Ὅστις δὲ τῶν Κορινθίων ἢ ξένων ἤθελεν ἐμῶν ἐπιόρα ἐνταῦθα, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ τὴν τῆς ἐπιόρας τιμωρίαν ². Ἐκτὸς δὲ τῶν νεῶν καὶ ἱερῶν τούτων ὑπῆρχον ἐν τῇ αὐτῇ περιβόλῳ καὶ ἄλλα μνημεῖα, ὧν ἀπλὴν ἀναγραφὴν καὶ οὐχὶ περιγραφὴν ποιεῖται ὁ Πausanias, οἷον ἀρχαῖον ἱερόν, ὀνομαζόμενον βωμός τῶν Κυκλώπων, ἐφ' οὗ ἔθνον οἱ ἄνθρωποι τοῖς Κύκλωσι, τάφοι τοῦ Σίσυφου καὶ Νηλέως· διότι οὗτος ἀφικόμενός ποτε εἰς Κόρινθον καὶ νοσήσας ἐτέλευτησε καὶ ἐτάφη ἐν τῷ Ἰσθμῷ· ὁ δὲ Σίσυφος ἀπεποιήθη νὰ δῆλώσῃ τῷ Νέστορι τὸν τάφον αὐτοῦ, ἐτάφη δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ ὀλίγοι τῶν Κορινθίων ἐγίνωσκον ³.

Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα μόνα ἀναγράφει ὁ Πausanias, οὐχ ἤττον ὁμοῦς ὑπῆρχον ἐν τῷ περιβόλῳ ἐκεῖνῳ καὶ ἄλλα πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ἅπερ ἴσως φηχρέντα ἐκ τῆς πολυχρονιότητος καὶ ἄλλων καταστροφῶν ἐκρινεν ἀνάξικα μνημεία. Ἐκ πάντων δὲ τῶν μνημονευθέντων νεῶν καὶ ἱερῶν οὐδὲ ἕκνος φαίνεται σήμερα ἐν τῇ περιοχῇ ἐκεῖνῃ, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον δύναται τις νὰ ἀναγνωρίῃ τὴν περιοχὴν τοῦ περιβόλου, ὅστις μετὰ τῶν τευχῶν αὐτοῦ καὶ τῶν πύργων ἀπετέλει ἰσχυρὸν ἔρμα τοῦ Ἰσθμοῦ, οὗ τὸ ΒΑ τεῖχος ἐταυτίχεται μετὰ τῆς βορείας πλευρῆς τοῦ τεύχους τοῦ περιβόλου ⁴.

Ὅτι δὲ πράγματι ὑπῆρχον τοιαῦτα, καὶ ὅτι ταῦτα ἀκολούθως ἀνοικοδομήθησαν καὶ ἄλλα προσέτι νέα ἐκτίθησαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου, περὶ τούτου ὑπάρχει ἀξιοπίστος μαρτυρία ἐπιγραφῆς, ὡς προεῖρηται, ἀναγομένης εἰς τὸν τρίτον μ. Χ. αἰῶνα ⁵, ἐξ ἧς βεβαιούεται ὅτι ὁ Ἰουβεντικανός·

¹ Πausan., 2, 2, 1. «Τοῦ περιβόλου δὲ ἐστὶν ἐντὸς Παλαίμονος ἐν ἀριστερῇ ναός, ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ Ποσειδῶν καὶ Λευκοθέα καὶ αὐτὸς ὁ Παλαίμων».

² Ὁ αὐτός. «Ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλο Ἄδυτον καλούμενον, κάθοδος ἐς αὐτὸ ὑπόγειος, ἐνθα δὴ τὸν Παλαίμονα κερύφθαι φασίν· ὅς δ' ἂν ἐνταῦθα ἢ Κορινθίων ἢ ξένος ἐπιόρα ὁμοῦ, οὐδεμία ἐστὶν οἱ μηχανῆ διαφυγεῖν τοῦ ὄρκου». Corp. Inscr. gr. n. 1104. Millin Gal. Mytikoi. IX, 402.

³ Πausan., 2, 2, 2. «Καὶ δὲ ἱερόν ἐστὶν ἀρχαῖον, Κυκλώπων καλούμενος βωμός, καὶ θόου· σιν ἐπ' αὐτῷ Κύκλωσι. Τάφους δὲ Σίσυφου καὶ Νηλέως, καὶ γὰρ Νηλέα ἀφικόμενον ἐς Κόρινθον νόσφιν τελευτήσασαι φασὶ καὶ περὶ τὸν Ἰσθμὸν ταφῆναι... Νηλέως μὲν γὰρ οὐδὲ Νέστορι ἐπιδειχθῆναι τὸ μνημα ὑπὸ Σίσυφου φασί... Σίσυφον δὲ ταφῆναι μὲν ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τὸν δὲ οἱ τάφον καὶ τὸν ἐφ' αὐτοῦ Κορινθίων ὀλίγους εἶναι τοὺς εἰδότες».

⁴ Clark Peloponnesus p. 47. Bursian-Geogr. II. s. 21.

⁵ Corp. Inscr. gr. n. 1104. Bœckh αὐτόθι. «Aetas tituli incerta nec tamen mihi videtur Hadrianum vel Antoninum superare, quorum saecula haec scripturae forma usitatissima in Graecia fuit». Περὶ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ὁ Beulé (p. 467) ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς: «Toutes ces

ἀρχιερέως διὰ βίου, Ῥωμαῖος μὲν πολίτης, Κορίνθιος δὲ τὸ γένος, κατεσκευάσεν ἐν τῷ περιβόλῳ καὶ ἐν τῷ Ἰσθμῷ δικήφρους ναοὺς 1) τοῦ Ἥλιου μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγάλματος καὶ τοῦ περιβόλου 2) τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης 3) τοῦ Διονύσου 4) τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαλμάτων καὶ περικοσμημάτων καὶ προνάων 5) τῆς Εὐετηρίας 6) τῆς Κόρης καὶ 7) τοῦ Πλούτωνος 1. Ἔτι δὲ ἐποίησε καταλύματα τῶν παντχοθέν τῆς οἰκουμένης ἀπικνουμένων ἀθλητῶν, τὸ Παλαιμόνιον μετὰ τῶν κοσμημάτων, τὸ ἐναγιστήριον, τὴν ἱερὰν εἴσοδον, τοὺς βωμοὺς τῶν πατρῶν θεῶν μετὰ τοῦ περιβόλου καὶ τοῦ προνάου καὶ τοὺς ἐγκριτηρίους οἴκους, ἧτοι θηλάμους, ἐν οἷς ἐδοκιμαζόντο καὶ ἐκρίνοντο οἱ ἀθληταί 2.

Στάδιον καὶ θέατρον. — Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ Ποσειδῶνος. Ὁ τόπος ὅμως, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο οἱ πολυθρόνητοι ἀγῶνες τῶν Ἰσθμίων ἔκειτο οὐχὶ ἐντὸς τοῦ περιτετειγισμένου περιβόλου, ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ὠρισμένως πρὸς νότον ἦν τὸ στάδιον ἐν δεξιᾷ τῆς ἀπὸ Κορίνθου εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸν Σχοινοῦντα ἀγῶσης ὁδοῦ, περὶ τοῦ ὁποῦ δύο μόνον λέξεις ἀναφέρει ὁ Πικυανὸς 3, καὶ οὐδὲν πλέον, ἐξ ὧν δηλοῦται καὶ ἡ ὑπερξία αὐτοῦ καὶ ἡ κατακόσμησις μετὰ ἐδρῶν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ὅπερ βραδύτερον περιεκοσμήθη μετὰ τοῦ περιεχοῦστος θηλάμους θολωτοῦ 4. Οὐχ ἥττον ὅμως οἱ νεώτεροι ἀνεκάλυψαν καὶ τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ 5. Πολὺ δὲ δυσκολωτέρη ἦν ἡ εὐρεσις τῆς θέσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ Πικυανίου μνημονευομένου θεάτρου, καθ' ὅσον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρὸς ἔδρυσιν θεάτρου ἐξέλεγον θέσεις ὑψηλάς, εὐκέρους, φωτεινάς καὶ λαμπρὰν ἐχούσας θέσιν καὶ εἰς τὰ φυσικὰ magnificences sont consignées dans une inscription précieuse qui se voyait encore sur les lieux au siècle dernier, et qui a été transportée depuis au musée de Verone.

1 Corp. Inscr. n. 145 p. 573. 574. «Καὶ τοῦ Ἥλιου τὸν ναὸν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἄγαλμα καὶ τὸν περίβολον, τὸν τε περίβολον τῆς ἱερᾶς νάπης καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ναοῦ Δήμητρος καὶ Κόρης, καὶ Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδος σὺν τοῖς ἐν αὐτοῖς ἀγάλμασι καὶ προκοσμήμασι καὶ προνάοις ἐκ τῶν ἰδίων ἰποῖσε, καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Εὐετηρίας καὶ τῆς Κόρης καὶ τοῦ Πλουτωνίου καὶ τὰς ἀναβάσεις καὶ τὰ ἀναλήματα ὑπὸ σεισμῶν καὶ παλαιότητος διαλελυμένα ἐπισκεύασε».

2 Corp. Inscript. gr. n. 145. p. 573. «Τὰς καταλύσεις τοῖς ἀπὸ τῆς οἰκουμένης ἐπὶ τὰ Ἰσθμια παραγνομένοις ἀθληταῖς κατεσκεύασεν· ὁ αὐτὸς καὶ τὸ Παλαιμόνιον σὺν τοῖς προκοσμήμασι καὶ τὸ ἐναγιστήριον καὶ τὴν ἱερὰν εἴσοδον καὶ τοὺς πατρῶν θεῶν βωμοὺς σὺν τῷ περιβόλῳ καὶ προνάῳ καὶ τοῖς ἐγκριτηρίοις». Böckh αὐτόθι. «Καταλύσεις sunt deversoria... Ἐγκριτηρίοι οἴκοι sunt cubacula, ubi athletae probantur et iudicatur de admit-tendis illis». Perizon. ad Aelian. V. II. IV. 9. Böckh Pindar. Explicat. p. 201. Maffei, Mus. Veron. p. XXXIX. Spon. Itin. p. 225.

3 Pausan. 2, 7. «Θεῖς δὲ αὐτόθι· ἄξια ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ στάδιον λίθου λευκοῦ».

4 Bursian. Geogr. II. s. 21. «Die eigentlichen Anlagen für die Spiele lagen ausserhalb des ummauerten Bezirkes: etwas gegen Süden zur Rechten der von der Stadt herkommenden Strasse, das wenigstens zur Zeit des Pausanias mit Sitzen aus weisem Marmor geschmückte, noch später von einer Säulenhalle mit gewölbten Gemächern umgebene Stadion».

5 Clark Peloponnesus p. 49-51. Beulé p. 462.

ταῦτα πλεονεκτικῶς προσετίθετο ἡ τέχνη αὐτῶν καὶ ἡ κατακόσμησις πρὸς τέρψιν τῶν θεατῶν 1. Ἐνθα δὲ δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη θέσις, ὡς ἐν τῷ Ἰσθμῷ, ἐπεχείρουν νὰ ἀναστατώσωσι τὸ ἔδαφος, νὰ ἀνεγείρωσι τεχνητὸν ὄρος καὶ νὰ ἐπιχειρήτωσι γιγαντικὰ ἔργα μᾶλλον ἢ νὰ ταφῶσιν ἐν τινι βυθῷ λάκκῳ, ἐξ οὗ ποτε ὁ Αἶας καὶ ἡ Ἀντιγόνη μάτην ἐζήτουν νὰ ἴδωσι τὸ ἀγλκὸν τοῦ ἡλίου φέγγος ἵνα ἀποτείνωσιν αὐτῷ τὸν τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν 2. Ἐνεκα τούτου τὰ περισσότερα θεάτρα τῶν ἀρχαίων ἀπήτουν μεγάλας ἐργασίας πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἐδάφους δι' ἐπιτορεύσεως γυμμάτων, οἷον φαίνεται τὸ τῆς Μεγαλοπόλεως οἰκοδομηθέν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέσις τοῦ ἐν τῷ Ἰσθμῷ θεάτρου πρὸς δυσμὰς τοῦ Ποσειδωνίου ἐν ἀποστάσει 100 περίπου βημάτων 3, ἔνθα φαίνονται τὰ εἰρεπία αὐτοῦ, λίαν χυμηλὴ ἔστι καὶ οἶονεῖ φυσικὸς τις λάκκος, διὰ τοῦτο ἀποβάνει ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἐν τῷ βῆθει αὐτοῦ ὠκοδόμησεν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ θέατρον καὶ ἐπομένως τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἔργον Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς μᾶλλον ἢ ἑλληνικῆς καὶ τὰ ὑπολειφθέντα λείψανα αὐτοῦ μαρτυροῦσιν 4. ὁ Bursian δὲ (Geogr. II. p. 21., καὶ εἴ τις ἄλλος ὑπολαμβάνει ὅτι πράγματι ἐνταῦθα ἦν τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἰκοδομηθέν θέατρον καὶ ὅτι τὰ ὑπολειφθέντα λείψανα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἀνεκάλυψαν αὐτό. Τίς δὲ τῶν δύο τούτων γυμῶν ἀληθὴς ἐστὶ, μένει μοι ἀγνωστον, μὴ δυνηθέντι νὰ εἴρω ἀρχαῖαν τινὰ μαρτυρίαν περὶ τούτου. Ὁ αὐτὸς δὲ Bursian ἀναφέρει αὐτόθι ὅτι Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς πρὸς τοὺς ἄλλοις ὠκοδόμησεν ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ποσειδωνίου καὶ ἐν ὧδεῖν 5, ὅπερ φαίνεται μοι τέλειον ἐσραμμένον. Διότι κατὰ τὴν φητὴν μαρτυρίαν τοῦ Φιλοστράτου ὁ Ἡρώ-

1 Beulé p. 562. «Le théâtre est moins aise à découvrir, tant est singulière sa position. On est accoutumé, en Grèce, à voir les théâtres adossés à une hauteur, inondés de lumière, commandant une vue étendue et choisie: la nature contribuait toujours de moitié avec l'art au plaisir des yeux».

2 Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «A l'Isthme, au contraire, le théâtre est enseveli au fond d'un petit ravin, sans air, sans horizon... Bouleverser le sol, élever une montagne factice, entreprendre les travaux les plus gigantesques leur fut venu plutôt à l'esprit que de s'enterrer dans un ravin où Ajax et Antigone eussent en vain cherché «la brillante lumière du soleil».

3 Clark Peloponn. p. 51. «About one hundred and fifty yards west of the Hierum are the remains of the theatre, consisting of rough stones, mortar, and a mass of small pebbles. It was faced with marble, like the Stadium. Spon, who visited the spot in 1676, speaks of les beaux restes d'un théâtre de pierre blanche, but neither he nor his companion Wheeler mentions the Stadium».

4 Beulé p. 463. «Pausanias, qui ne fait que nommer le théâtre de l'Isthme, ne dit pas s'il était d'époque grecque ou romaine. Les ruines parlent à sa place, et les constructions en brique, les fragments d'une colonne de marbre vert, sont des preuves irrécusables d'un travail romain».

5 Bursian Geogr. II. s. 21. «In derselben Gegend wird wohl auch das von Herodes Attikos erbaute bedeckte Theater (Odeion) gestanden haben».

δης φκοδόμησεν ᾧδετον οὐχι ἐν τῷ Ἴσθμῳ, ἀλλ' ἐν Κορίνθῳ 1. Ἄλλως δὲ ἀδύνακτον νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἄλλο μὲν ἐν τῷ Ἴσθμῳ, ἄλλο δὲ ἐν Κορίνθῳ φκοδόμησεν ᾧδετον, ἀλλ' ἐν και μόνον. Οὐδεὶς δὲ τῶν νεωτέρων μνημόνευει ᾧδετου ἐν τῷ Ἴσθμῳ 2.

Τούτου δὲ οὕτω τεθέντος ὡς ἀληθοῦς, εὐλόγως δύναται τις νὰ ἀπορήσῃ ὅτι, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο ἐν τῷ Ἴσθμῳ πανελληνιοὶ ἀγῶνες, οὐδεμίαν γίνεται μναία γυμνασίου καὶ ἵπποδρόμου 3 παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, οὔτινες ἀναπόσπαστον μέρος τῶν ἀγῶνων καὶ πανηγύρεων ἐθεώρουσαν τὸ γυμνάσιον καὶ τὸν ἵπποδρόμον ἢ τοῦλάχιστον τὸ πρῶτον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ Ἄλτει γυμνασίου τῶν Ὀλυμπίων. Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης ἀναγκάζεται τις δυοῖν θῆκετον νὰ ὑποθέσῃ ἢ ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐθεώρησεν ἀνάξιον λόγου τὸ ἐνταυθα ποι ὑπάρχον γυμνάσιον καὶ κατέλιπεν αὐτὸ ἀμνημόνευτον, ἢ ὅτι ὡς τοιοῦτον ἐχρησίευσεν τὸ γυμνάσιον Κράνειον, ἔνθα ὁ περιώνυμος κυνικός φιλόσοφος Διογένης ἐποιεῖτο τὰς διατριβάς, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς πόλεως Κορίνθου, καίπερ ἀπέχον τοῦ Ποσειδωνίου, ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὰς προακλήσεις τῶν ἀθλητῶν κατὰ τὴν εἰκασίαν τῶν νεωτέρων 4 ὅπερ οὔτε νὰ βεβαιώσω οὔτε νὰ ἀποκρούω δύναμαι.

Ἀναθήματα ἐν τῷ Ἴσθμῳ. — Ἐν οικείῳ τόπῳ εἴρηται ὅτι κατὰ τὴν πρῶτην τῶν τριῶν μυθολογικῶν παραδόσεων ἰδρυταὶ τῶν Ἴσθμίων ὑπῆρξαν δύο θεοὶ, ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ἥλιος, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος ἐπικρατήσας, ἔμεινε προστάτης τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ τῶν ἀγῶνων 5. Πρῶτοι δὲ ἀγωνισθέντες ἐν αὐτοῖς ἀναφέρονται πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἥρωες οἷον ὁ Κλάϊς, ὁ Κάστωρ, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Πολυδεύκης, ὁ Πηλεὺς, ὁ Γελαμῶν, ὁ Θησεύς, ὁ Φαέθων καὶ ὁ Νηλεὺς. Ἐπιτὸς δὲ τούτων, ἀγωνισθέντων ἐν σταδίῳ, ἐν δρόμῳ, ἐν κισθάρῳ, ἐν πυγμαγίῳ, ἐν πύλῃ, ἐν

1 Φιλοστράτ. β. σὸρ 2, 1, 9. Ἄξιόν ἐστιν δὲ λόγου καὶ τὸ ὑπορώφιον θέατρον, ὃ ἰδεῖται ἐν Κορίνθῳ, παρὰ πολὺ μὲν τοῦ Ἀθηνῶν, ἐν ὀλίγοις δὲ τῶν παρ' ἄλλοις ἐπαινουμένων, καὶ τὰ Ἴσθμοὶ ἀγάλματα.

2 Curtius Peloponn. II. s. 531. «Etwas höher lag das Odeion, wahrscheinlich das Ueberdeckte Theater, welches Herodes Atticus nach der Art seines Odeums in Athen, . . . in Korinth hatte ausführen lassen» καὶ ἐν σελ 592. «Das Odeon ist wahrcheinlich das Theater-υπορώφιον erwähnt von Phil. vit. Soph. 236, 7». Καὶ ἐκ τούτων οὐδεμίαν ὑπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι ἐνοεῖται τὸ ἐν Κορίνθῳ ᾧδετον καὶ οὐχι ἄλλο ἐν τῷ Ἴσθμῳ κείμενον.

3 Περὶ τούτου εἰκασία τις φέρεται παρὰ Πausan 6, 20, 19.

4 Krause Pyth. Isthmien p. 170. «Wohl aber konnte indess auch das alte Korinthische Gymnasium innerhalb der Stadt dienen». Περὶ δὲ τοῦ Κράνειου καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ πόλει Κορίνθῳ ἀρχαίου γυμνασίου διεξοδικῶς πραγματεύεται ὁ αὐτὸς ἐν τῷ ἑτέρῳ συγγράμματι «die Gymnastik u. Agonistik Th. I. s. 129. 130 u. Anmerk. 7.

5 Δίων Χρυσόστ. λογ. 37. «Τὸ μὲν οὖν τοῦ μύθου τε καὶ τοῦ λόγου τῆ δὲ πη συνᾶδον τριτὴν ἐπὶ δισσῆς χάριτι τὴν θεοποιῶν Σίβυλλαν παρακαλεῖ, τιμῆ δὲ οἱ θεοὶ φωνὴν λαχούσα ἔδει μάλα μέγα—εὐδαίμον, τί τοι ᾧδ', ὡς ὀλβίος αὐχὴν, Ὀκεανὸς κούρης Ἐφουραίας; ἔνθα Ποσειδῶν, . . . προῦθηκεν ἀγῶνα πρῶτος ἀμ' ἡελ' ἰ, τιμὰς δ' ἠνέγκατο μόνος» καὶ γὰρ τοὶ καὶ ἀγῶνα πρῶτον ἐνταυθαὶ τεθῆναι φασὶν ὑπὸ τῶν δύο θεῶν».

δισκῳ, ἐν ὄπλοις, ἐν ἵπποδρόμῳ, ἐγένετο καὶ κατὰ θάλασσαν ἀμιλλὰ νεῶν, καθ' ἣν ἐνίκησεν ἡ περιώνυμος Ἀργῶ καὶ μετὰ τὴν νίκην οὐδὲν ἄλλως ἐξέπλευσε πλέον, ἀλλ' ἀφιερῶθη ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος τῷ Ποσειδῶνι μετ' ἐπιγράμματος ἐπιγεγραμμένου αὐτῇ 6.

6 Ἀργῶν τὸ σάκος εἶμι, θεῶ δ' ἀνέθηκεν Ἰάσον.
Ἴσθμια καὶ Νεμεοὶς στεφάμενον πίτυτιν. 1

Τούτῳ ἐστὶ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Ἴσθμῳ γενόμενον ἀνάθημα ἐν τῇ μυθολογικῇ ἐποχῇ. Ἐν δὲ τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις μνημονεύει ὁ τῆς ἱστορίας πατὴρ Ἡρόδοτος ὅτι οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν διανέμοντες τὰ λάφυρα τῶν Περσῶν εἰς τοὺς θεοὺς, ἐκ τῶν τριῶν Φοινισσῶν τριήρεων τὴν μὲν ἀνέθηκαν τῇ Σουναίδι Ἀθηνᾶ εἰς τὸ Σούνιον, τὴν δὲ δευτέρην τῷ Αἴαντι εἰς τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὴν τρίτην τῷ Ποσειδῶνι εἰς τὸν Ἴσθμόν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος εἶδεν ἀνακειμένην τῷ θεῷ 7. Μετὰ δὲ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων οἱ Ἕλληνες ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμόν ἐκ βραχέως τὸν ἄριστον καὶ ἀξιώτατον ἀναδειχθέντα ἐν τῇ ναυμαχίᾳ καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν ἐψηροφόρου ἐν τῷ βωμῷ τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς διάκρισιν τοῦ πρῶτου καὶ δευτέρου ἀναδειχθέντος 8, ὅτε συνέβη τὸ γνωστόν ὅτι ἕκαστος ἐκυτὸν ἔκρινε πρῶτον καὶ δευτέρον τὴν Θεμιστοκλέα 9.

Ταῦτα μὲν τὰ δύο πλοῖα εἰσι, τὰ πρῶτα ἐν τῷ Ἴσθμῳ γενόμενα ἀναθήματα τῷ Ποσειδῶνι. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην καὶ νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἐκ τῶν λαφύρων ἀνέθηκαν τῷ μὲν ἐν Δελφοῖς θεῷ χρυσοῦν τρίποδα, τῷ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ θεῷ δεκάτηχυν χαλκοῦν ἀνδριάντα, τὸν μέγαν θεὸν Δία παριστῶντα καὶ τῷ ἐν Ἴσθμῳ ἐνάλιῳ θεῷ Ποσειδῶνι ἐπτάπηχυν χαλκοῦν ἀνδριάντα 5.

Ἐν δὲ τῷ Πελοποννησιακῷ πολέμῳ οἱ Ἕλληνες ἀνέθηκαν καὶ ἐν τῷ Ἴσθμῳ στήλας τῶν μετὰ τὸν Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων γενομένων

4 Ἐνταυθα παρατηρεῖ ὁ τὸ ἐπιγράμμα διατήρησας Χρυσόστομος. «Ὅπου δὲ θεοὶ ἀγωνοθέτοισιν, ἡμίθεοι δὲ νικῶσι καὶ νικῶνται, ἀναπαύεται δὲ Ἀργῶ, τίνα τούτου τόπον καλλίως ἐξευρεῖν ἠδύνατο αὐτὸς ὁ Δαΐδαλος πτεροῖς κοπτόμενος».

2 Ἡρόδοτ. 8, 121. «Πρῶτα μὲν νῦν τοῖσι θεοῖσι ἐξέτιον ἀροθῆναι ἄλλα τε καὶ τριήρεις τρεῖς Φοινισσᾶς, τὴν μὲν ἐς Ἴσθμόν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς ἦν, τὴν δὲ ἐπὶ Σούνιον, τὴν δὲ τῷ Αἴαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμῖνα».

3 Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Μετὰ δὲ τὴν διάρσειν τῆς ληΐας ἐπλων οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἴσθμόν ἀριστήα δώσαντες τῷ ἀξιώτατῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τούτον, ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο τὰς ψήφους ἐπὶ τῷ Ποσειδῶνι τῷ βωμῷ, τὸν πρῶτον καὶ δευτέρον κρίνοντες ἐκ πάντων».

4 Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Ἐνταυθα πᾶς τις αὐτῶν ἑαυτῷ ἐτίθετο τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἕκαστος δοκίον ἀριστος γενέσθαι, δεύτερα δὲ οἱ πολλοὶ συνετίπτον Θεμιστοκλέα κρίνοντες».

5 Ἡρόδοτ. 9, 81. Συμφορησάντες δὲ τὰ χρήματα καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖς θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρυσοῦς ἀνετίθη. . . καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάτηχυν χαλκοῦν Δία ἀνέθηκαν, καὶ τῷ ἐν Ἴσθμῳ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπηχυν χαλκοῦν Ποσειδῶν ἐξέγενετο».

σπονδῶν καὶ ὄρωι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς διατηρήσεως αὐτῶν¹. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχον ἐν τῷ Ἴσθμῳ καὶ τὰ ἀγάλματα πάντων τῶν νικησάντων καὶ στεφανωθέντων ἐν τοῖς Ἴσθμίοις, οὓς ἐξύμνησεν ὁ μέγας αἰετὸς Πίνδαρος², καὶ ἄλλα διάφορα ἀναθήματα ὑπὸ δαφύρωι ἀνθρώπων, μεγάλων καὶ μικρῶν, πλουσίων καὶ πτωχῶν ἀφιερωθέντα τῷ Ποσειδῶνι κατὰ τὴν μακροχρόνιον διαρκείαν τῶν Ἴσθμίων.

Λατομεῖα καὶ τάφοι. — Προηγουμένως εἰρήτητι ὅτι τὸ ἔδαφος τοῦ Ἴσθμοῦ ἐστὶ πετρώδες, δριτῶδες καὶ λαρῶδες καὶ ὅτι σπανίως ἀπαντᾷ τις στρώμα γῆς ἐνιαχοῦ, ἕνεκα τοῦ ὁποῦ ἀνεπίδεκτον καλλιεργείας ἀποβάλλει. Ἐνταῦθα πρῶτον ὅτι καὶ τοιοῦτον ὄν, χρησιμώτατον ὑπῆρξε τοῖς Κορινθίοις, μεγάλην περὶ τὴν ἀρθοίαν λίθων πρὸς οἰκοδομήν τῶν περιγροφέντων ἤδη ἱερῶν οἰκοδομημάτων τοῦ Ἴσθμοῦ καὶ τῶν τῆς πόλεως Κορίνθου, ἧτις κατὰ τὴν ὀρθὴν περὶ τὴν νεωτέρου τιγὸς ὀλόκληρος ἐξῆλθεν ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ³. Τὰ δὲ πολυάριθμα λατομεῖα εὐρίσκονταί μετὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς πόλεως, πλησίον τοῦ χωρίου Ἑξαμίλια.

Τάφων δὲ ἀρχαίων ἀνακλυθέντων καὶ νῦν ἀνακλυπτομένων ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως καὶ περιοχῆς μετὰ τῆς πόλεως τῶν δύο λιμένων τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἴσθμοῦ τοσαύτη πληθὺς περὶ τῆς πόλεως, ὥστε εὐλόγως δύναται τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι οὐ μόνον οἱ πολῖται τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἐπεθύμησαν ποτε νὰ ἐνταφιασθῶσιν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ χώρῳ ἵνα ἔχει διατελεῖσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος⁴. Πρῶτος δὲ καὶ ἀρχαιότερος τῶν ἐν τῷ Ἴσθμῳ ταφέντων μνημονεύεται ὑπὸ τῆς μυθολογίας αὐτὸς ὁ Πηλεΐδης (Μελικέρτης), τοῦ ὁποῦ, φανερωθέντος ὑπὸ τῆς μητροῦς Ἰνώ;

¹ Θουκυδ. 8, 19. «Στήλας δὲ στήσαι Ὀλυμπίαισι καὶ Πυθοῖ καὶ Ἴσθμοῖ καὶ ἐν Ἀθῆναις ἐν πόλει καὶ ἐν Λακεδαίμονι ἐν Ἀμυκλαίῳ».

² Τὰ ὀνόματα καὶ τὰς παρ' ὧν τῶν τοιούτων ἀναγράφει Krause ἐν τοῖς Pythien, Nemeen und Isthmien. Curtius Peloponn. I. s. 512. «Ausser den Siegerbildnissen müssen viele Weihgeschenke in dem Tempelbezirke gewesen sein, vorzüglich solche, die von den Seelenten gelobt waren».

³ Beulé p. 459. «Aussi les Corinthiens en tiraient-ils sans peine les pierres destinées à leurs constructions; à chaque pas, les rochers bouleversés, taillés à fleur du sol, attestent qu'une ville entière est sortie de leur sein». Curt. Peloponn. II. s. 543.

⁴ Διονυσ. n. 420. Liv 42, 15. Bursian Geogr. II. s. 24. «Material zu allen diesen sowie zu den städtischen Bauteu-lieferter, der Isthmus selbst in Fülle: die am meisten ausgebeuteten Steinbrüche finden sich zwischen dem Heiligthum und der Stadt, in der Nähe des ἱεροῦ Πηλεΐδης (Leucopetra) ἀναφέρεται εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἕνεκα τῶν λευκῶν μαρμάρων κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Bursian, μένει ἀναπόδεικτον».

⁵ Beulé p. 460. «Le nombre des tombeaux que l'on a découverts dans l'Isthme et que l'on découvre encore chaque jour est immense. Il semble que non-seulement les citoyens de cette grande ville, mais les habitants de la Grèce entière, aient voulu être ensevelis dans une terre sacrée que protégeait Neptune».

τῆ σῶμα μετηνέχθη ὑπὸ δαλφίνος εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ ὑπὸ πίτυν κατατέθη, πρὸς μνήμην τοῦ ὁποῦ καὶ ἄλλαι τιμαὶ ἀπεδόθησαν καὶ οἱ τῶν Ἴσθμίων ἀγῶνες συνετετήθησαν¹. Κατ' ἄλλην δὲ περὶ τὸν Σίσυφον δὲ τῶν Κορινθίων βασιλεῦς καὶ συγγενῆς τοῦ Μελικέρτου εὗρε τὸ σῶμα καὶ ἐκήδευσεν αὐτὸ ἐν τῷ Ἴσθμῳ². Μετὰ δὲ τοῦτον δριττικῶς ἀναφέρονται τὰ φοι τοῦ Σίσυφου καὶ τοῦ Νηλέως³ οὗτος γὰρ ἀρικόμενός ποτὲ εἰς Κόρινθον καὶ ὑπὸ νόσου τελευτήσας, ἐτάφη ἐν τῷ Ἴσθμῳ, καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ ἔμεινεν ἄγνωστος καὶ αὐτῷ τῷ Νέστορι⁴ ὁ δὲ Σίσυφος ἐτάφη μὲν ἐν τῷ Ἴσθμῳ, τὸν τάφον ὅμως αὐτοῦ ὀλίγοι καὶ τῶν Κορινθίων ἐγίνωσκον⁵. Ἄλλων δ' ἐπιτήμων ἀνδρῶν τάφοι οὐδόλω; ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὐχ ἥττον ὅμως πλήρη; τοιούτων ἦν ὁ Ἴσθμος καὶ ὡς ἐκ τούτου μετεβλήθη εἰς νεκρόπολιν. Ἐνταῦθα ὀρθῶς παρατηρεῖ τῶν νεωτέρων τις ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν ζώντων ἀνοιχθὲν κενὸν ἐν τῷ Ἴσθμῳ διὰ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν λίθων ἐκ τῶν λατομεῖων, ἐπληρώθη νεκρῶν⁶, κηδευσθέντων ἐν αὐτῷ⁷. Ἐντεῦθεν βλέπει τις ὅτι, εἰ καὶ ὁ μέγας θεὸς Ποσειδῶν προστάτης καὶ φύλαξ τοῦ Ἴσθμοῦ ἀνεδείχθη, δὲν ἠδυνήθη ὅμως οὔτε τοὺς ζῶντας νὰ σώσῃ ἐκ τῶν ἐχθρῶν οὔτε τοὺς ἀποθαιόντας καὶ ταφέντας ἐν τῷ ἱερῷ Ἴσθμῳ νὰ διαφυλάξῃ ἐκ τῶν ἱεροσύλων καὶ τυμβωρύχων Διότι μετὰ τὴν κατασκαφὴν καὶ καταστροφὴν τῆς ἀρχαίας Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Λευκίου Μομίμου (146 π. Χ.) καὶ τὴν μετὰ πέρλευσιν ἑκατὸν καὶ δύο ἐτῶν (44 π. Χ.) κτίσιν τῆς νέας Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος πέμψαντος ἀποίκους ἀπελευθέρους πρὸς οἰκίαν αὐτῆς, οὗτοι ἐτόραπησαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐρείπιων τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν ἀνόρυξιν τῶν τάφων τοῦ Ἴσθμοῦ, ἀφ' ὧν πάντ' αὐτὰ κοσμήματα ἀρελόντες⁸, ἄπερ δι' αὐτὸ καὶ νεκροκορινθικὴ ἐκλήθηται, ἐπεμψον πρὸς πώλησιν εἰς τὴν Ῥώ-

¹ Πausan. Ἀττικ. 44. «Ἐξενεχθέντος δὲ ἐς τὸν Κορινθίων Ἴσθμόν ὑπὸ δαλφίνος, ὡς λέγεται, τοῦ παιδός, τιμαὶ καὶ ἄλλαι ἐν τῷ Μελικέρτῳ δίδονται μετονομασθέντι Παλαίμονι καὶ τῶν Ἴσθμίων ἐπ' αὐτῷ τὸν ἀγῶνα ἄγουσι».

² Περὶ τούτων ἐν ἐκτάσει πραγματεύεται Krause Pyth. Isthmien s. 173.

³ Πausan. 2, 2, 2. «Τάφους δὲ Σίσυφου καὶ Νηλέως» καὶ γὰρ Νηλεὺς ἀφικόμενος εἰς Κόρινθον νόσῳ τελευτήσας φασὶ καὶ περὶ τὸν Ἴσθμόν ταφῆναι, οὐκ ἂν οὐδὲ ζητοῖ τις ἐπιλεξάμενος τὰ Ἐδμήλου. Νηλεὺς μὲν γὰρ οὐδὲ Νέστορι ἐπίδειχθη τὸ μνημα ὑπὸ Σίσυφου φασὶ γρηναὶ γὰρ ἄγνωστον τοῖς πᾶσιν ὁμοίως εἶναι. Σίσυφον δὲ ταφῆναι μὲν ἐν τῷ Ἴσθμῳ, τὸν δὲ εἰς τὸν τάφον καὶ τῶν ἀφ' αὐτοῦ Κορινθίων ὀλίγους εἶναι τοὺς εἰδοτάς».

⁴ Beulé p. 460. «En même temps, le vide fait par les vivants était rempli par les morts; les excavations devenaient des tombeaux, la carrière une nécropole».

⁵ Ross im Monatsberichte der Berliner Akad. 1814. s. 154. Curt. I. s. 597.

⁶ Strab. 8, 381-382. «Οἱ τὰ ἐρείπια κινούντες καὶ τοὺς τάφους συνανασκάπτοντες εὐρίσκον δατρακίων τορευμάτων πλήθη, πολλὰ δὲ καὶ χαλκῶματα θραυμάζοντες δὲ τὴν κατασκευὴν οὐδένα τάφον ἀσκευόρητον εἶδον, ὥστε εὐπορήσαντες τῶν τοιούτων καὶ διατιθέμενοι πολλοὺς νεκροκορινθίων ἐπλήρωσαν τὴν Ῥώμην» οὕτω γὰρ ἐκάλουν τὰ ἐκ τῶν τάφων ληφθέντα καὶ μάλιστα τὰ ὀστράκινά. Beulé p. 460. La colonie envoyée par César fut d'abord moins occupée à se bâtir des demeures qu'à fouiller les tombeaux de l'Isthme».

μην, ἔνθα ἀφθονα συσσωρευθέντα, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπωλοῦντο εἰς μεγάλας καὶ ὑπερόγκους τιμὰς, ἰσότιμα κηρυτταντὶ πρὸς τὰ περιώνομα Κορινθιοῦργη χαλκώματα, εἶτα ὅμως ἐξέπεσαν τῆς προτέρας τιμῆς, εἴτε διότι, ἐξήντηθήθησαν εἴτε διότι ἦσαν κατώτερα. Ὡστε οὐδὲν παράδοξον εἰ μετὰ τὴν φθορὰν ταύτην τυμβωρυχίαν τῶν Ῥωμαίων σπανίως ἢ καὶ οὐδὲν ἀνακαλύπτονται ἀρχαῖα ἀγγεῖα τῆς Κορίνθου, ἀλλὰ μόνον κοινὰ τῶν νέων ἀποίκων εὐτελεῖ καὶ ἀσήμαντα, παρεχόμενα πρὸς τὰ ἀρχαῖα Κορινθιακά.

Προσωποποίησης τοῦ Ἴσθμου.— Τοσαύτην καὶ τοιαύτην ἔχων σπουδαιότητα καὶ ἐπισημότητα ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ὁ Ἴσθμος τῆς Κορίνθου, ἀπελάμβανε μεγίστης τιμῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, ὅτινες ἀνύψωσαν αὐτὸν μέχρι θεοῦ καὶ ἀπεθέωσαν. Διότι ὡσπερ ἄλλα ἄψυχα ὄντα καὶ πρᾶγματα ἐπροσωποποιοῦν, οὕτω καὶ τὸν Ἴσθμον ἀπεικονίζον ὡς θεὸν τινα καὶ δαίμονα ἐνυπιάζοντα ἑαυτὸν τῆ γῆ καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως τεταγμένον ἐν τῷ μέτρῳ δύο πελαγῶν ἦτοι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἀδρίου καὶ ὡς γέφυραν τινα ἐξευγμένην μεταξὺ αὐτῶν παριστῶν. Τοιαύτην δὲ μορφήν καὶ θέσιν κατέχων, δεξιόθεν μὲν εἶχε τὸ μαιράκιον Λέχαιον, ἀριστερόθεν δὲ τὰς κόρας Κεγχραῖας, ἀμρότερα παριστάμενα ὡς θάλασσα καλὰ καὶ εὐδαίονα παρεχόμενα τῇ πρὸς τὸν Ἴσθμον ἑστῆ². Ἐν ἀρχαίοις δὲ νομισμασι τῆς Κορίνθου ἀπεικονίζεται ἐν τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ ὡς ἀνήρ πωγωνοφόρος, καθήμενος ἐπὶ βράχου καὶ ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ κρατῶν πηδάλιον. Ἡ δὲ παράταξις αὕτη ἐμφαίνει τὴν θέσιν τοῦ Ἴσθμου μεταξὺ τῶν δύο θαλάσσης³.

Πολιτικὴ σημασία τοῦ Ἴσθμου.— Ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξηγήθη ἤδη ὅτι ὁ Ἴσθμος φύσει καὶ τέχνῃ διὰ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τειχῶν ἀπετέλει τὴν κλειδα τῆς ἡπείρου Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τὸ ἰσχυρότερον προπύργιον τῆς παρεκτειμένης πόλεως Κορίνθου καὶ ὅλης τῆς

1 Στραβ. αὐτόθι. «Κατ' ἀρχὰς μὲν οὐκ ἐτιμήθη σφόδρα, ὁμοίως τοῖς χαλκώμασι τοῖς κορινθιοῦργεῖν, εἶτα ἐπαύσαντο τῆς σπουδῆς, ἐκλιπόντων τῶν στρατῶν καὶ οὐδὲ κατωρθωμένων τῶν πλείστων. Beulé αὐτόθι. «Frappés de leur beauté, ils ne laissèrent aucun tombeau sans le fouiller, riches de tant de découvertes qu'ils vendaient fort cher... ils furent fort estimés et mis au même rang que les bronzes de Corinthe» Ἐπὶ δὲ τῆς μεγάλης τιμῆς καὶ ἀξίας αὐτῶν ὑποσημειοῖ τάδε: «Petit sur le point de mourir, voulant déshériter la cupidité de Néon, son bourreau, brisa un vase murin de l'époque grecque, estimé trois cents talents. (plus d'un million); les vases fictiles de la même provenance, selon Pline, se payaient encore plus cher».

2 Φιλοστράτ. εἰκόνες 2, 16, 3. «Ὁ δ' Ἴσθμος, ὃ πᾶσι γέγραπται μὲν εἶδει δαίμονος, ἐνυπιάζον ἑαυτὸν τῆ γῆ, τέτακται δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως Αἰγαίου μέσος καὶ Ἀδρίου κείσθαι καθάπερ ἐπεξευγμένος τοῖς πελάγεσιν. Ἔστι δ' αὐτῷ μαιράκιον μὲν ἐν δεξιᾷ, Λέχαιον, ὀμια, ὡς κόρας δ' ἐν ἀριστερᾷ Κεγχραῖαι που τάχα, θάλασσα δ' αὐταῖς καλὰ καὶ ἰκανῶς εὐδαίον τῇ τὸν Ἴσθμον ἀποφαινοῦσα γῆ παρεχόμενα».

3 Millingen Ancien coins p. 59. Mionnet Suppl. IV p. 116 n. 795, Eckhel Pierrés gravées n. 14. Arnet. K. K. Antiken Kabinet zu Wien. T. XII.

Πελοποννήσου καὶ ὅτι διὰ τῆς συστάσεως τῶν ἱερῶν ἀγώνων, τῆς ἰδρύσεως τῶν ἐν αὐτῷ ἱερῶν οἰκοδομημάτων, τῆς κραταιᾶς προστασίας τοῦ θαλασσοῦ θεοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου κατέστη τὸ συνεντευκτήριον ὄλων τῶν λαῶν καὶ τὸ γενικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου¹. Νῦν δὲ ὑπολείπεται νὰ προσθεῶσιν ὀλίγα λέξεις περὶ τῆς πολιτικῆς σημασίας αὐτοῦ. Ἐν τοῖς πανοραφίοις χρόνοις τοσαύτην ἱερότητα καὶ πολιτικὴν σπουδαιότητα εἶχεν ὁ Ἴσθμος, ὥστε ἐνταῦθα ἐν τῷ Πεκλαιμονίῳ, ἐγένοντο οἱ ἐπισημότεροι ὄρκοι² τῶν Ἑλλήνων, ἐν ταῦθα ἐπεκυροῦντο πᾶσαι αἱ συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι συμφωμολογοῦντο περὶ ὄριων καὶ συμμαχιῶν τῶν πολιτειῶν καὶ τελευταῖον ἐνταῦθα ἐφυλάσσοντο αἱ λίθιναι στήλαι καὶ αἱ χαλκῆς πλάκες, ἐφ' ὧν ἀνεγράφοντο αἱ πολιτικὴ καὶ συνθήκαι τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν. Βραδύτερον δὲ ἐπὶ μὲν τῶν Μακεδονικῶν χρόνων συνεκροτοῦτο συνέδριον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐγένοντο ψηφίσματα, δι' ὧν τὸν τε Φίλιππον καὶ Ἀλεξάνδρον ἀνεγνώρισεν ὡς ἡγεμόνας τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας³. Ἐπὶ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων μετὰ τὴν ἐν Κυνὸς Κερκλαῖς (197 π. Χ.) ἤττην τοῦ Φιλίππου ὁ Ῥωμαῖος στρατηγὸς Τίτος Φλαμίνιος ἐν τῷ Ἴσθμῳ συνεκάλεσε συνέδριον τῶν Ἑλλήνων ἵνα ἀγαγγείη ὅτι ἡ σύγκλητος διέτασεν αὐτῷ τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας νὰ ἐλευθερώσῃ, τὴν δὲ Κορίνθον καὶ Χελκίδα καὶ Δημητριάδα τῆς Θεσσαλίας νὰ διατηρῇ ἐμψρόρους πρὸς ἐξοσφάλισιν ἀπὸ τῆς μετὰ τοῦ Ἀντιόχου συνενώσεως. Κατὰ προτροπὴν ὅμως τῶν Αἰτωλῶν, ἐγκαλοῦντων αὐτὸν ὅτι τοῦ μὲν ποδὸς λύει τὴν Ἑλλάδα, ἐκ δὲ τοῦ τραχήλου δένει αὐτήν, συγκατετέθη νὰ ἀπαλλάξῃ τῶν φρουρῶν καὶ ταύτας τὰς πόλεις ἵνα ὀλόκληρος ἡ χάρις ἀπονεμηθῇ τοῖς Ἕλλησιν⁴. Τοῦτο δ' ἐγένετο μηνὶ Θαργηλιῶνι (15 Μαΐου — 15 Ἰουνίου), ὅτε ἐτελοῦντο τὰ

1 Ὁ αὐτός, σελ. 470. «L'Isthme semblait créé pour servir de rendez-vous à tous les peuples; c'était le centre du monde Grec». Καὶ ἐν σελ. 465. «Aucun lieu dans toute la Grèce n'était plus clairement que l'Isthme prédestiné par la nature au culte de Neptune».

2 Curtius Peloponn. I s. 512. «Hier wurden die feierlichsten Eide geschworen, hier erhielten alle Verträge, welche über grenzbestimmung oder Staatenverbindung auf dem Isthmos verhandelt wurden, ihre schliessliche Bestätigung. . . . Hier wurden endlich auch die Steinsäulen und Erztafeln aufbewahrt, auf denen die griechischen Staatsverträge verzeichnet waren».

3 Πλούταρχ. Ἀποθεσμ. α'. «Εἰς τὸν Ἴσθμον τῶν Ἑλλήνων συλλεγέντων καὶ ψηφισαμένων ἐπὶ Πέρσας μετ' Ἀλεξάνδρου στρατεύειν, ἡγεμῶν ἀνηγορεύθη Ἀλεξάνδρος».

4 Πλούταρχ. Φλαμίν. 10. «Ἐπεὶ δὲ οἱ δὲ πρόσθεν, οὗς ἡ σύγκλητος ἐπεμφε τῷ Τίτῳ, συνεβούλευον τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας ἐλευθεροῦν, Κορίνθον δὲ καὶ Χαλκίδα καὶ Δημητριάδα διατηρεῖν ἐμψρόρους ἕνεκα τῆς πρὸς Ἀντιόχον ἀσφαλείας, ἐνταῦθα δὲ . . . Αἰτωλοὶ, τὸν μὲν Τίτον κελεύοντες τὰς πόδας τῆς Ἑλλάδος λύειν, (οὕτω γὰρ ὁ Φίλιππος εἰώθει τὰς προσηρημένας πόλεις ὀνομάζειν), τοὺς δ' Ἕλληνας ἐρωτῶντες εἰ κλειδὸν ἔχοντες βαρύτερον μὲν λιότερον δὲ τοῦ πάλαι τὸν νῦν, χαίρουσι καὶ θαυμάζουσι τὸν Τίτον ὡς ἐνεργήτην, ὅτι τοῦ ποδὸς λύσας τὴν Ἑλλάδα, τοῦ τραχήλου δέδεκεν, ἐφ' οἷς ἀχόθιμος ὁ Τίτος καὶ βαρῶς φέρων καὶ δεόμενος τοῦ συνεδρίου, τέλος ἐξέπεισε καὶ ταύτας τὰς πόλεις ἀνεῖναι τῆς φρουρᾶς, ὡς ὀλόκληρος ἡ χάρις ὑπέβη παρ' αὐτοῦ τοῖς Ἕλλησιν».

Ἰσθμια ἐν τῷ μεγάλῳ σταδίῳ τοῦ Ἰσθμοῦ, εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν τῶν ὁποίων ἀπειρον πλῆθος θεατῶν εἶχε συρρέυσει. Διότι ἡ Ἑλλάς, πρὸ ὀλίγου ἀπαλλαγείσα τοῦ πολέμου, ἐνχαυνίως ἀνέμενε νὰ ἀκούσῃ τὸ κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας· ἕνα ἀπολάυση τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης¹. Ἐνταῦθα τοῖνον διὰ τῆς σάλπιγγος σιωπῆς ἐπιβληθείσης, ὁ κῆρυξ ἐν τῷ μέσῳ παρελθὼν, ἀνέγνω τὸ ψήφισμα «Ρωμαίων ἡ σύγκλητος καὶ Τίτος Κοϊντίος στρατηγὸς ὑπῆκος, καταπολεμήσαντες βασιλέα Φίλιππον καὶ Μακεδόνας ἀφίεσιν ἀφρορητάς καὶ ἐλευθέρους καὶ ἀφορολογήτους νόμους χρωμένους τοῖς πατρίοις, Κορινθίοις, Λοκοροῖς, Φωκεῖς, Εὐβοίαις, Ἀχαιοῖς, Φθιώταις, Μάγνητας, Θετταλούς, Περαχινούς». Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἤκουσαν καλῶς τὸ ψήφισμα οἱ θεαταὶ, ἐπῆλθε θόρυβος καὶ κινήσεις ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ ἕνεκα τούτου ἐζήτησαν καὶ δεύτερον νὰ ἀναγνωθῆ ἑαυτοῖς ὁ δὲ κῆρυξ, ἐπελθούσης σιωπῆς, γεγονούσῃ τῇ φωνῇ ἀναγνοῦς καὶ δεύτερον τὸ ψήφισμα, τασούτην ἐνεποίησε χρᾶν καὶ ἀγαλλίεσθαι ὥστε αἱ φωναὶ τῶν ἀκροατῶν ἔφθανον μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ τὸ θέατρον ἀνέστη· οὐδεὶς δὲ προσεθεε πλέον τοῖς ἀγωνιζομένοις, ἀλλὰ πάντες ἔττευδον νὰ δεξιωθῶσι τὸν Τίτον καὶ νὰ προσπαγορεύσωσιν αὐτὸν σωτήρα καὶ πρόμαχον τῆς Ἑλλάδος, ὅτε συνέβη τὸ ἐν τοιαύταις περιστάσεσι συμβαλῖνον ἦτοι κόρακες ὑπεράνω ἰστάμενοι ἔπεσον ἐντὸς τοῦ σταδίου².

Ἡ χαρὰ ὅμως αὕτη τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος. Διότι μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἀπεδείχθη ὅτι ἡ χαρὰ ἐκείνη ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐλευθερίᾳ ἦν προάγγελος τοῦ μέλλοντος ῥωμαϊκοῦ ζυγοῦ³, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ μὲν Ἑλλάς, κατὰ τὴν ἐπιπέδον ὑπέκυψε καὶ ἐκπύρην ῥωμαϊκῆ ἐπικρατίᾳ, ἡ δὲ Κόρινθος ἀπικυρώπως κατὰ τὴν ἐπιπέδον, μετέβληθη εἰς τέραν ὑπὸ τοῦ Μομμίου (146 π. Χ.). Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὁ Ἰσθμὸς ἐγένετο τὸ θέατρον τοῦ πολέμου. Διότι ἐν αὐτῷ ὁ μὲν Διοκλῆς παρέταξε 14,000 πεζῶν

1 Περὶ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους ὄρα Corsini dissert. agon. IV, 10, p. 96. «Tum Isthmia Thargetione mense peracta». Krause Pylh. Isthm. s. 188. 205 «Die freudigste und denkwürdigste Feier der Isthmien war für die Hellenen jedenfalls die, bei welcher der rom. Feldherr T. Quinctius die Freiheit der hell. Staaten... durch die Stimme des Herolds verkündigen liess». Πλουταρχ. Φλαμιν. 10. «Ἰσθμίων οὖν ἀγομένων πλῆθος μὲν ἀνθρώπων ἐν τῷ σταδίῳ καθιστο, τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα θεωρῶμενον, οἱ δὲ δὴ χρόνου πεμπαιμένης μὲν πόλεμον τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἐπιπέδον ἐλευθερίας, σαφῶς δ' εἰρήνην πανηγυριζούσης».

2 Liv. 33, 32. Πολυβ. 18, 27, 29. Val. Max. 4, 8, 5. Πλουταρχ. αὐτόθι. «Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐδὲ πᾶν πάντες οὐδὲ σαφῶς ἐπήκουσαν, ἀλλ' ἀνώμαλος καὶ θορυβώδης κίνησις ἦν ἐν τῷ σταδίῳ... ὡς δ' αὖθις ἡσυχίας γενομένης ἀναγαγὼν ὁ κῆρυξ τὴν φωνὴν προθυμότερος εἰς ἅπαντας ἐγεγόνα καὶ διήλθε τὸ κήρυγμα, κραυγὴ μὲν ἄπιστος τὸ μέγεθος διὰ χαρὰν ἐχώρει μέχρι θαλάττης, ὄρθον δ' ἀνεστήκει τὸ θέατρον, οὐδεὶς δὲ λόγος ἦν τῶν ἀγωνιζομένων, ἔσπευδον δὲ πάντες ἀναπηδῆσαι καὶ δεξιωθῆσαι καὶ προσεπειν τὸν σωτήρα τῆς Ἑλλάδος καὶ πρόμαχον».

3 Boule p. 472 «Tant de joie et d'illusions devaient être de courte durée. Corinthe elle-même, qui présidait à ces fêtes mémorables, devait apprendre par une triste expérience ce qu'était la liberté qui lui apportait Rome».

καὶ 600 ἵππεῖς, ὁ δὲ Μόμμιος 24,000 πεζῶν καὶ 3,500 ἵππέων, ὅστις 3 ἡμέρας μετὰ τὴν νίκην ἐτόλμησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν φοβούμενος μή τι πάθῃ ἐν αὐτῇ¹.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς περιώνυμου πόλεως ὁ Ἰσθμὸς δὲν ἀπώλεσε τὴν σημασίαν, ἣν εἶχε διὰ τὴν τελετὴν τῶν ἀγῶνων. Διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἀνέθηκαν τοῖς Σικυωνίοις² τὴν ἐξέκκολούθησιν αὐτῶν καὶ τὴν πρεδρεῖαν μέχρι τῆς μετὰ παρέλευσιν 102 ἐτῶν ἀνοικοδομήσεως τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἀποικισμοῦ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (44 π. Χ.), κηρύξαντος αὐτὴν Ῥωμαϊκὴν ἀποικίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ νέα Κόρινθος πάλιν προήχθη εἰς ἀκμὴν καὶ δόξαν ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν αυτοκρατορῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τελούμενοι ἀγῶνες ἐωρτάζοντο μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος καὶ λαμπρότητος, ὡς δῆλον ἐκ νομισμάτων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου καὶ τοῦ Κομμόδου, φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ISTHMIA καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Μελικέρτου ἐπὶ βωμοῦ καὶ ἐπὶ δεξιῶν ἐρειδομένου καὶ καθημένου³, καὶ ἐκ νομισμάτων τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ Βέρου, ἀπερ φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ISTHMIA⁴. Κατελύθη δὲ τῶν Ἰσθμίων ἡ τελετὴ κατὰ τὸν δ' αἰῶνα (394 μ. Χ.), ὅτε καὶ ἡ τῶν Πυθίων καὶ Ὀλυμπίων κατάλυσις ἐγένετο. Διότι αὐτὸς ὁ αυτοκράτωρ Ἰουλιανὸς μνησθεὶς ὅτι οἱ Κορινθιοὶ οὐ μόνον τὰ Ἰσθμια ἐτέλουν μετὰ πολλοῦ ζήλου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ χρήματα κατὰ μίμησιν τῶν Ῥωμαίων ἐδαπάνων, εἰσάγοντες ἄρκτους καὶ παρδάλεις ἐν τῷ θεάτρῳ πρὸς τέρψιν αὐτῶν⁵.

Μετὰ δὲ τὴν κατάλυσιν τῶν μεγάλων Ἰσθμίων ἐτελοῦντο ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ τὰ μικρὰ Ἰσθμια ἦτοι κοινὴ τις πανήγυρις τῶν Ἑλλήνων συστηθεῖσα διὰ τῆς μεγάλης ἐμπορικῆς συγκοινωνίας τοῦ Ἰσθμοῦ⁶, εἰς τὴν

1 Παισαν. 7, 15, 11. «Μέτελλος δὲ ὡς ἀφίκετο παρὰ τὸν Ἰσθμὸν, ἐπεκηρυκτέτο». 7, 16. «Μόμμιος δὲ... ἀφίκετο μὲν περὶ ὄρθρον εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατεύμα... ἀνέμενον αὐτὸς ἐν τῷ Ἰσθμῷ τὴν πᾶσαν ἀθροισθῆναι παρασκευὴν Ἀφίκετο δὲ ἱππικὸν μὲν πεντακκῶσι τε καὶ τρισχιλίοις, τοῦ πεζοῦ δὲ ἀριθμὸς ἐγένετο ἐς μυριάδας δύο προσόντων καὶ τούτοις τρισχιλίων... Μόμμιος δὲ ἐπέτερον ἐς τὴν Κόρινθον ἐπελθεῖν... τρίτη δὲ ἡμέρα ἤρειτε κατὰ κράτος καὶ ἔκειε Κόρινθον». Aur. Vict. III, 60, 2. Oros. 5, 3. Valer. Max. 7, 5, 4. Liv. 52. Just. 34, 2. Flor. 2, 16, 5. Πολυβ. 33, 1, 40, 2.

2 Στραβ. 8, 381. «Τὴν δὲ χώραν ἔσχον Σικυωνιοὶ τὴν πλείστην τῆς Κορινθίας». Παισαν. 2, 2. «Ὁ δὲ Ἰσθμὸς ἀγῶν οὐδὲ ἀνασάντων ὑπὸ Μομμίου Κορινθίων ἐξέλιπε, ἀλλ' ὅσον μὲν χρόνον ἤρῃμωτο ἡ πόλις, Σικυωνιοὶ ἄγειν ἐπετέτραπτο τὰ Ἰσθμια, οἰκισθείσης δὲ αὖθις εἰς τοὺς νῦν οἰκίτορας περιήλθεν ἡ τιμὴ». Curtius Peloponnesus II. S. 595.

3 Mionnet, Descrip. d. Med. Suppl. t. IV. n. 668, p. 98. n. 766. p. 112. Krause, Pylh. Nem. u. Isthm. p. 161. Abb. Taf. II. Fig. 12. 13. 14. 15. 17.

4 Mionnet, Descrip. d. Med. t. II. p. 180. 182. 184—186. n. 235. 248. 262. 265.

5 Ἰουλιαν. ὑπερ' Ἀργ. ἐπιστ. σ. 259. «Οὐδὲ γὰρ ἐς χορηγίαν ἀγῶνων γυμνικῶν ἔμουσικῶν οἱ Κορινθιοὶ τῶν πολλῶν δέονται χρημάτων. Ἐπὶ δὲ τὰ κωνηγία τὰ πολλὰ εἰς τοὺς θεάτροις ἐπιτελούμενα ἄρκτους καὶ παρδάλεις ὠνοῦνται, ἀπερ αὐτοὶ μὲν εἰκότως φέρουσι διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τῶν ἀναλωμάτων τὸ μέγεθος· ἄλλως τε καὶ πόλεων αὐτοῖς εἰς τοῦτο συναρρομένων, ὠνοῦνται τὴν τέρψιν τοῦ φρονήματος.» Κεδρην. 1, 573.

6 Ἀρισταῖδ. Ἰσθμ. εἰς Ποσειδ. σ. 102. 103. «Ἔστι γὰρ οἶον ἀγορὰ τις καὶ αὕτη κοινὴ

ὁποῖον πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνέβησαν κατ' ἔτος καὶ ἐώρταζον πρὸς ἀνάμνησιν τῶν Ἴσθμίων. Πότε δὲ κατελύθη καὶ ἡ πανήγυρις αὕτη, μένει ἀγνωστον. Πιθανώτατα μετὰ τὸν ε'. αἰῶνα, ὅτε πολλὰ βάρβαρα ἔθνη ἀλληλοδιαδόχως ἐπέδραμον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Πελοπόννησον καὶ μεγάλης ἐπήνεγκον καταστροφάς· τὰς δὲ πρώτας προσβολὰς τῶν βαρβάρων καὶ τὰς πρώτας συμφορὰς ἐμελλε νὰ ὑποστῇ καὶ νὰ πάθῃ αὐτὸ τὸ πρό- πύργιον τῆς Ἡελοποννήσου, ὁ Ἴσθμὸς, ἀπὸ τῶν ὁποίων οὐδ' αὐτὸς ὁ κρα- ταῖος καὶ πρόμαχος αὐτοῦ θεὸς Ποσειδῶν, ἔχων τὸν θρόνον καὶ τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ καὶ θύρᾳ τοῦ Ἴσθμοῦ, ἠδυνήθη νὰ προσφυλάξῃ καὶ νὰ προστατεύσῃ τὰ ἱερὰ αὐτοῦ οἰκοδομήματα, ἀπερ προηγουμένως περιεγρά- φησαν ἡδῆ. Διότι ἀπὸ τοῦ γ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ιε' καὶ ιζ' αἰῶνος ἀκα- ταπαύστως ἐπερχόμενα τὰ βάρβαρα ἔθνη οἱ Ἑρῶλοι, οἱ Γότθοι, οἱ Ἀβ- ροι, οἱ Σλαῦνοι καὶ Βούλγαροι, οἱ Λατῖνοι, οἱ Τοῦρκοι, οἱ τῆς Μελίτης Ἰππόται, οἱ Βενετοὶ καὶ αὖθις οἱ Τοῦρκοι κατέστρεψαν πάντα τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης ἐν τῷ Ἴσθμῷ καὶ ἐν τῇ περικειμένη Κορίνθῳ¹, μόλις ἐρεί- πια καταλιπόντες ἐν ταῖς θέσεσιν αὐτῶν, ἀπερ ὡς ἐκ θαύματος περιεσώ- θησαν μετὰ τὸσάυτας καταστροφάς, μαρτυροῦντα τὴν ὑπάρξιν καὶ ἀμὴν τῶν πάλαι ποτὲ ἰδρυθέντων ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης. Ὅθεν ταύτην τὴν ἐρημίαν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τις τῶν νεωτέρων περιηγητῶν, ὅτε ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν Ὀρειῶν ὀρέων παρετήρει τὰ πάντα, μετὰ θλίψεως λέγει ἀστρεψα τὰ βλέμματά μου πρὸς τὴν Πελοπόννησον, πρὸς τὴν Κορίνθον, πρὸς τὸν Ἴσθμόν, πρὸς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ποτε ἐτελοῦντο καὶ ἐπα- νηγυρίζοντο τὰ Ἴσθμια. ὁποῖα ἐρημία! ὁποῖα σιγή! δυστυχῆς χώρα! δυ- στυχεῖς Ἕλληνας! Ἡ Γαλλία ἀρχὴ γε θὰ ἀπολέσῃ οὕτω ποτὲ τὴν δόξαν αὐτῆς; θὰ ἐρημωθῇ οὕτω, θὰ καταφρονηθῇ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἰῶνας; ἢ² ἀπκηλῆ προαίσθησις! εὐτυχῶς οὐδὲν τοιοῦτον ἔπαθεν ἡ μεγαλόφρων Γαλλία, ἡ μήτηρ καὶ γενέτειρα τοῦ πρὸ δεκαετηρίδων τοιαῦτα ἀναλογισθέντος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν Ὀρειῶν ὀρέων περιωνύμου Σιατωδρι- ἀνδου, ᾧπερ ἀΐδιος εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται ἀνὸς ὧν ὑπὲρ τῆς δυστυχῆς Ἑλ- λάδος καὶ τῶν ταλαιπώρων Ἑλλήνων μετὰ σεναγμῶν καὶ θλίψεως ἔγραψεν.

τῶν Ἑλλήνων καὶ πανήγυρις· οὐχ ἦν δὲ ἀδύνατον ἐστὶν συμπληροῦ αὐτῇ τὸ Ἑλληνικόν, κα- θ' ἄπερ ἡ παρῶσα αὕτη».

1 Beulé Pelopon. p. 492. «Mais dès lors l'histoire de Corinthe n'est plus qu'une histoire de sièges et de malheurs. En 261, ce sont les Hérules; en 395, Alaric et Stilicon, libérateur plus funeste encore; à une époque plus rapprochée les Slaves; en 4205 les Latins; en 1458, les Turcs; en 1612, les Chevaliers de Malte, en 1682, les Venétiens; puis en 1715, les Turcs de nouveau. Aussi est-ce presque un miracle qu'une seule pierre anti- que ait survécu à tant de désastres.»

2 Chateaubriand, Itinéraire de Paris à Jérusalem «Je ramena mes regards sur le Pe- loponèse, sur Corinthe, sur l'endroit où se célébraient les jeux: quel desert! quel silence! infortuné pays! malheureux grecs! La France perdra-t-elle ainsi sa gloire? sera-t-elle ainsi dévastée, foulée aux pieds dans la suite des siècles?»

Ἑλεικὸν συμπέρασμα.— Ἐνταῦθα τελευτᾷ τὸ πρῶτον τμήμα τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἴσθμοῦ, ᾧπερ ἐπιτυνάπτεται ἐν ἰδιαιτέρῳ τμήματι καὶ ἡ περὶ τῆς διορυχῆς αὐτοῦ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Ἐὰν δὲ νῦν παλιδρομικῶς ἀποβλέψωμεν εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἀναγραφέντα περὶ ἐνὸς τοσοῦτον μικροῦ μέρους τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἀναλογισθῶμεν τὴν μεγάλην πληθὺν καὶ τὸν μέ- γαν πλοῦτον τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων καὶ καλλιτεχνικῶν ἔργων, ἀπερ ἡ τῶν Ἑλλήνων καλλιαιθησις, καλλιτεχνία καὶ φιλοπονία ἐκαλλιτέχνησε καὶ διηρθήτησε ἐντὸς μιᾶς ἀκατοικῆτου σπιθαμῆς γῆς, εὐλόγως καταλή- γομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ δαιμόνιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες οἴονοι νύκτωρ μεθ' ἡμέρας εἰργαζόμενοι καὶ διὰ τῶν ἀπειραρίθμων καλλιτεχνημάτων πληρώσαντες τὴν Ἑλλάδα, μέχρι ἀρχαιολογικῶν μουσείων ἀνέδειξαν αὐ- τήν. Διότι ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ Ἴσθμοῦ ἢ περιεδομένη Κορίνθος ἠρίθμει πολλαπλάσια τῶν ἐν τῷ Ἴσθμῷ ἀναγραφέντων ἀρχιτεκτονικὰ οἰ- κοδομήματα καὶ καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνη- μονουόμενα. Ολίγον δὲ παρῶτέρω πρὸς δυσμὰς μὲν ἡ Σικυὼν, ἡ Νεμέα, αἱ Μυκῆναι καὶ τὸ Ἄργος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Ἐλευσίς καὶ πρὸς νότον ἡ Ἐπίδαυρος καὶ ἡ Τροιζήν, πᾶσαι ἔβριθον καλλιτεχνικῶν μνημείων· ὥστε εὐλόγως δύναται τις νὰ ἀποφανθῇ ὅτι σύμπασα ἡ Ἑλ- λάς ἐστὶν ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον, ἐφάμιλλον τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἄλλη χώρα μικρὰ ὡς ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ ἐπιδείξῃ. Εἰ δὲ περιεσώζοντο μέχρι τοῦ νῦν πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλλιτεχνηθέντα μνημεῖα, ἕκαστα ἐν οἰκείῳ τόπῳ σῶα καὶ ἀβλαβῆ, ὡς τὰ ὀλίγιστα διασωθέντα μέχρις ἡμῶν, βεβχίως ἡ μεγάλη πληθὺς καὶ ἡ ἔξοχος καλλιτεχνικὴ λαμπρότης αὐτῶν, ἤθελε καταπλήξῃ ὅλον τὸν κόσμον, θεώμενον καὶ ἀποθαυμάζοντα τὸ μο- ναδικὸν τοῦτο φαινόμενον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου δικαίως ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ τὸ μικρὸν ἡμῶν κράτος «τὸ ἀρχαιολογικὸν βασίλειον τῆς Εὐρώπης». Ἀλλὰ κατὰ κακὴν μαῖραν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ προμνημο- νευθέντος συνόλου τῶν Ἑλληνικῶν μνημείων τὰ μὲν ὁ πανδαμάτωρ ἐζη- φάνισε χρόνος, τὰ δὲ βίβηλοι βαρβάρων χεῖρες κατέστρεψαν, ἀλλὰ δὲ ὁ χριστιανισμὸς μετεποίησε καὶ μετεμόρφωσεν, ἀλλὰ ὁ τοῦ μεσαιῶνος φα- νκτισμὸς ἐξωλόθρευσε, πολλὰ δὲ οἱ ξένοι ἐκ τῆς χώρας ἀπαγαγόντες εἰς τὴν Εὐρώπην μετήνεγκον, ἔνθα κατακοσμοῦσι τὰ μουσεῖα αὐτῶν, πολλὰ δὲ καὶ νῦν ἔτι ἀρχαιοκάπηλοι τὰ τιμαλφέστερα καπηλευόμενοι προγο- νικὰ κειμήλια, ἀπκλλοτροῦσι τῆς πατρίδος, ὀλίγιστα δὲ τοῦ συνόλου δια- τηροῦνται ἐν ταῖς θέσεσιν αὐτῶν καὶ τελευταῖον πλεῖστα ὅσα ταφέντα ποτὲ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ στενάζοντα ὑπὸ τὸ βάρος αὐτῆς, ἀναμένουσι τὴν σωτηρίαν αὐτῶν παρ' ἡμῶν τῶν ζώντων, οἵτινες μικροὶ καὶ ἀσθενεῖς ἔτι ὑλικῶς τε καὶ πνευματικῶς, μόλις κατωρθώσαμεν μέχρι τοῦδε ἐλάχιστα αὐτῶν νὰ ἀπελευθερώσωμεν τοῦ βαρύνοντος αὐτὰ ζυγοῦ.

Ὅθεν χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην δικαίαν ἀντὶ μομφῆς καὶ φόγου, δεῖλομεν νὰ δημολογήσωμεν τῇ φιλομούσῳ καὶ φιλαρχαίῳ Γερμανίᾳ δι' ὅσας κατέδρασε θυσίας πρὸς ἀνόρουξιν τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀρχαιοτήτων καὶ τῷ ἀξιοπαίῳ τέκνῳ αὐτῆς Ε. Σλήμαν διὰ τὴν ἀνόρουξιν τῶν Μυκηναίων καὶ Τρωϊκῶν ἀρχαιοτήτων, ἃς ἡμεῖς, Κύριος οἶδε, ἂν ποτε ἠθέλωμεν δυνηθῆναι νὰ ἐξαγάγωμεν εἰς φῶς ἐκ τοῦ σκότους χάριν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς δόξης τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἐπ' οἷς σεμνυνόμενοι διατελοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων.

Εἰ δ' ἀληθές ἐστίν, ὡς πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ τύπῳ, ὅτι φιλόμουτος καὶ φιλάρχαιος ἑταιρία ἐν Βερολίῳ ἔλαβε τὴν πρωτοβουλίαν, διὰ χρηματικῶν συνεισφορῶν καὶ συνδρομῶν ἀποζημιῶσα τοὺς ἐν οἰκίῳ τοῦ ἀρχαίου Ἰάστου τῆς Παλλάδος, νὰ ἀνασκάψῃ πάσας τὰς ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἐκείνου ὑποκρυπτομένας καὶ διαφυλαττομένας ἀρχαιοτάτας, οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀμφιβάλλων ὅτι ἡ πραγματώσις τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου θὰ παραγάγῃ εἰς φῶς μέγαν καὶ λαμπρὸν καλλιτεχνικὸν πλοῦτον, μέλλοντα νὰ κλείσῃ τοὺς ἡμετέρους προγόνους, νὰ ὠφελήσῃ τὴν τέχνην καὶ ἐπιστήμην καὶ νὰ περιάψῃ τιμὴν μεγάλην τῇ γενναίῳ ἑταιρίᾳ, ἣτις τοιαύτην πρωτοβουλίαν συνέλαβε νὰ πραγματώσῃ οὐ μόνον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Διότι τὰ πολυτιμότεκα κειμήλια τῆς κλασικῆς ἀρχαιοτήτος εἰσι κοινὰ τῆς ἐπιστήμης κτήματα καὶ σοφὰ συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος διδάγματα, δόξαν ἀθάνατον περιποιῶντα τοῖς δημιουργοῖς αὐτῶν καὶ ἀριστοτέχναις.

Βιαργαρίτης Δήμιτσας.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΩΣ ΚΥΡΙΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΕΝ Τῇ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚῃ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙ *

Ἡ ἀνθρωπότης ἀπκλασσομένη τῆς ἀχλύος τοῦ μεσαιωνισμοῦ, ἐτράπη ἀμέσως εἰς τὴν ἔρευναν τῶν περὶ τὴν πολιτεϊκὴν ζητημάτων, ἣτις τότε ἤρχιζε νέαν ζωὴν καὶ νέαν μορφήν ν' ἀνακαμβάνῃ. Ἡ γνῶσις τῶν γενικωτάτων τοῦλάχιστον χαρακτηριστικῶν τῶν διευθύνσεων καὶ τῶν τρόπων, καθ' οὓς ἡ ἐξακρίβωσις τῶν ζητημάτων τούτων ἐζητήθη, ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα ἡμᾶς, καθόσον μόνον τότε εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῆ ἡ θέσις, ἣν ἐν τῇ σημερινῇ τῆς ἐπιστήμης ἀναπτύξει κατέχει τὸ μέλημα τοῦ πολι-

* Βιαιτήριος λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς νομικῆς σχολῆς τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1882.

τεικαῦ δικαίου, οὕτινος τὴν διδασκαλίαν ἡ Σ. Σχολὴ εὐηρεστήθη νὰ μοι ἐπιτρέψῃ.

Τὴν ποικιλίαν δὲ τῶν μέσων ἢ τῶν μεθόδων, δι' ὧν ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἐκάστοτε ἐζητήθη εἰς δύο τινὰς ἰδίως δεῖλομεν, εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν χαρακτῆρων τῶν διαφόρων λαῶν καὶ εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν βελτιῶν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν διαφόρων χρόνων.

Πρῶτος ὁ ἀγγλικὸς λαός, τυγχάνων ἀνέκχθεν τοῦ σχετικῶς μᾶλλον ἐλευθερίου πολιτεύματος, ἐπελήφθη τῆς μελέτης πολιτικῶν ζητημάτων ὧν δὲ δι' ἐξόχως πρακτικοῦ νοῦ πεπρωτισμένος καὶ συνειθίζων πάντοτε νὰ ἐκλέγῃ κατὰ προτίμησιν τὸ ἐν τῷ βίῳ ἀμέσως χρήσιμον, ἀπέφυγε καὶ ἐνταῦθα τὰς ἀφηρημένας θεωρίας. Τούναντίον μάλιστα, περισυνάξας ἀφθονον ἱστορικὴν ὕλην καὶ ἐπεξεργασθεὶς αὐτὴν κατὰ μέρος μετὰ πολλῆς κριτικῆς δεινότητος, ἐμόρφωτε πολιτικὸν τι δίκαιον πλήρες ὀργανικῆς ζωῆς, ἂν καὶ εἰς γενικὴν τινα συστηματικὴν τοῦ ὅλου ἀντίληψιν δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ.

Τοιοῦτοτρόπως ἀνεπτύχθη ἐκεῖ ἐμπειρικὴ τις σχολή, τελειοποιηθεῖσα διὰ τοῦ χρόνου εἰς θετικὴν ἱστορικὴν, ἣτις ἀπχερσομένη τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὰς ῥιζικὰς μεταβολὰς, πιστὴ δ' ἐμμένουσα εἰς τὸ ἤδη ὑπάρξαν, ἀνταπεκρίθη θαυμασίως εἰς τε τὸ πρακτικὸν καὶ εἰς τὸ ἐξόχως συντηρητικὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ σχολὴ αὕτη διέσωσε τὸ ἱστορικὸν καθεστὸς μόνον ἐκ γενικῶν ἀνατροπῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ μερικῶν ἀλλοιώσεων· ἀληθῶς δὲ, ἀφ' οὗ ἡ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ συνεχὴς μεταβολὴ ὄλων τῶν ἀνθρωπίνων, ἦτο ἐπόμενον νὰ μὴ δύναται μὴδ' ἐν αὐτῇ νὰ εὑρεθῆ τὸ στερεὸν στήριγμα κατὰ παντὸς κρούοντος τὴν θύραν νεωτερισμοῦ.

Ἀλλὰ τὸ συντηρητικὸν τοῦτο πνεῦμα δὲν ἐπεκράτησε πανταχοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, ἣτις προηγῆθη τῆς λοιπῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης ἐν τῇ πολιτικῇ ἀφυπνίσει, διπλοῦ ὑπῆρξαν οἱ παράγοντες, ὅπως τὸ ἱστορικὸν στοιχεῖον, τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατήσαν, οὐ μόνον μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψει, ἀλλὰ καὶ νὰ θεωρηθῆ ὅτι μόνον ν' ἀναττέλλῃ τὴν πρῶτον τῶν νέων ἀρχῶν ἦτο κατάλληλον, τῶν ἀρχῶν ἐκείνων αἵτινες ἀνεκνήρυσσοντο ὡς προωρισμένα νὰ παρᾶσχῃ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν σωτηρίαν τῇ ἀνθρωπότητι. Οἱ παράγοντες οὗτοι ἦσαν ἔνθεν μὲν ὁ δεινὸς ἀπολυτισμὸς καὶ ἡ κατὰπίεσις, ἣτις φυσικῶς ἐμελλε νὰ ἐπιφέρῃ παρὰ λαφῶ ζῶντι τοσοῦτον βιαϊότεραν τὴν ἀντίδρασιν, ἔνθεν δὲ τὸ εὐκίνητον, εὐμετάβολον καὶ νεωτεριστικὸν τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος.

Ἐγεννήθη λοιπὸν ἐνταῦθα ἡ ἀντίθετος ὄλω· ῥοπή, ἣτις, περιφρονοῦσα τὴν πεῖραν καὶ τὰς ἱστορικὰς παρὰδόσεις, προσεῖχε μόνον εἰς τὸ λογικῶς ὀρθὸν καὶ τὴν λογικὴν τάξιν καὶ ἀλληλουχίαν, φροδοῦσε δὲ κατὰ κανόνας ἐκ τῶν προτέρων τιθεμένους καὶ ἀπὸ τῆς λογικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως

ἀπλῶς ἀπορρέοντάς. Διὸ καὶ ἡ οὕτω μορφωθεῖσα σχολὴ ὀρθολογικῆ ἐκλήθη.

Μάλιστα τοσοῦτῳ ἡ ἀντίθεσις αὕτη πρὸς τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατήσαν πνεῦμα ἐπετάθη, ὥστε ἐκεῖ μὲν ἔφθασαν μέχρι τοῦ νὰ θέτωσιν αὐτάς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ὡς βάσιν τῶν πολιτειολογικῶν αὐτῶν μελετῶν, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ κατέληξαν ὅλως ἀντιθέτως εἰς μεταφυσικὰς θεωρίας καὶ καθαρὰν τινὰ ἰδεολογίαν, ἐκλαδόντες ὡς γινῶσιν τὴν ἐν τῷ νῶ ἀπλῶς ἐνυπάρχουσαν ἰδέαν.

Καὶ ἡ μὲν τάσις τῆς σχολῆς τούτης ὑπῆρξεν ἀληθῶς φιλελεύθερος, μεγάλως ἐπιδράσασα εἰς τὴν ἀπότομον διακοπὴν τοῦ μεταϊωνισμοῦ· ἐστέρητο ὅμως βραδείας ἐννοίας· διὰ ζῶσαν ἐλευθερίαν, διὸ καὶ ἡ μεγαλειτέρα ὑπηρεσία αὐτῆς· ὑπῆρξεν ἀπλῶς ἀρνητικῆ, ὡς ἡ σπουδαιότερα αὐτῆς ἔλλειψις, ἡ ἀπουσία παντὸς θετικοῦ πυρῆος.

Ἐν τούτοις αἱ φοβερὰὶ δονήσεις, αἱ ἀγγλικαὶ ἰδέαι καὶ αἱ συμπαραμορφτοῦσαι ἐπικρατούσασαι ἐπὶ ἡγεμονίᾳ, ἀφύπνισαν καὶ τὸ γερμανικὸν ἔθνος, ὅπερ τελευταῖον καταφθάσκει εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν τοῦτον ἀγῶνα, τοσοῦτῳ ἐρωμενέστερον ἐπελάβετο αὐτοῦ. Ἰδίως νέαν ἐπιστημονικὴν περίοδον ἐνεκαίνισεν ἡ ὑπὸ τῶν δύο ἐξόχων φίλων Savigny καὶ Niebuhr ἰδρυθεῖσα ἱστορικὴ σχολή, ἣτις σάφῶς καὶ ἐν πλήρει συνειδήσει ὄρισάσθαι τὰ ὅρια αὐτῆς καὶ ἀπορρίψασθαι τὰς ἀφρημένους θεωρίας τοῦ φυσικοῦ δικαίου, αἵτινες εἶχον ἀντιποιηθῆ ἴσῃ χρησιμότητι δι' ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ δι' ὅλους τοὺς χρόνους, ἐτόνισεν ἐνεργῶς τὸν στενὸν σύνδεσμον τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, ὡς τὸν ὀργανικὸν σύνδεσμον τοῦ δικαίου μετὰ τῆς ἐπαρξέως καὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ λαοῦ.

Ἄλλ' ἀπέκλυε τῆς σχολῆς τούτης ἀνεπτύσσεται οὐδὲν ἦτον ἡ φιλοσοφικὴ σχολή, ἣτις ἀρυομένη τὴν ὕλην αὐτῆς ἀπ' αὐτῆς τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ πνεύματος καὶ ἐξήχουσα τὰ συμπεράσματά αὐτῆς ἀπὸ ἀνωτέρων ἀρχῶν ἀπλῶς διὰ συλλογισμῶν, ὡφείλεν ἀναγκάτως νὰ ἔλθῃ εἰς ἀντίθεσιν καὶ σύγκρουσιν πρὸς ἐκείνην.

Ὁ ἀγὼν μετὰ τῶν δύο τούτων σχολῶν διεζήχθη πεισματωδῶς καὶ ἐπὶ μικρὸν, κατέληξε δὲ εἰς τὴν γένεσιν τρίτης τινὸς σχολῆς τῆς ἱστοριοφιλοσοφικῆς, περιλαβούσης ἀμφοτέρους εἰς ἀρμονικὸν ὅλον καὶ ἀποτελεσάσης ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὴν τελευταίαν περίοδον, ἣν ἡ ἐπιστήμη ἡ πολιτειακὴ μέχρι σήμερον ἐποίησεν.

Ἡ σχολὴ αὕτη θέτει ὡς βάσιν αὐτῆς τὴν ἐξῆς ἀλήθειαν, ἐξηγημένην ἀμέσως ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν· ὅτι ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν ἐπιδρῶσιν οὐχ' ἦτον ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ ἐλευθερία καὶ ὅτι τούτων ἀκριβῶς ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν τῆς πολιτείας, ὡς ἀποτελεῖ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου· ὅτι πρὸς τούτοις τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκπροσωποῦνται ἐν τῇ ἐπιτήμῃ τὸ μὲν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὅτι ἀμφοτέρω χρησιμεύουσιν ἡμῖν ἐξ ἴσου ὡς μέσα εἰς ἀ-

νίχνευσιν τῆς ἀληθείας, ὡς δύο σημεῖα ἀπ' ὧν ὁ ἐπιστήμων τὰ πράγματ' ἐπισκοπεῖ, ἦτοι ὡς δύο ἀπλῶς μέθοδοι τῆς ἐργασίας αὐτοῦ. Οὕτως ἀναγκωρίζεται ἡ σχολὴ αὕτη ὅτι τὸ δίκαιον καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶναι οὔτε ἱστορικόν, οὔτε φιλοσοφικόν· ὅτι τοῦνκτίον πᾶν δίκαιον ἀναγκάτως ἔχει μίαν πνευματικὴν οὐσίαν, ὡς ἔχει μίαν σωματικὴν ἦτοι ἐξωτερικὴν μορφήν· καὶ ἡ μὲν πνευματικὴ αὐτοῦ οὐσία τὸ συνδέει μετὰ τῆς φιλοσοφίας, ἡ δὲ σωματικὴ μετὰ τῆς ἱστορίας.

Ἐρευνᾷ λοιπὸν ἱστορικῶς καὶ συλλογίζεσθαι φιλοσοφικῶς, ἰδοὺ οἱ δύο ὅροι τῆς νεωτέρας τούτης σχολῆς πρὸς ἀτρεκλή τῆς ἀληθείας ἀνακάλυψιν. Καίτοι δὲ δὲν ἐλλείπουσιν ἔτι διάσημοι δημοσιολόγοι εἰς μίαν τῶν δύο μονομερῶν μεθόδων ἐπιμένοντες, οὐχ' ἦτον ἡ ἱστοριοφιλοσοφικὴ σχολὴ δύναται ἀδιστακτικῶς πλέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ ὀριστικῶς τὴν νίκην καταγαγοῦσα. Δύναται δὲ ὡς μίξ περιπλέον ἀλήθεια ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κτηθεῖται νὰ θεωρηθῆ ἡ ὠρική αὕτη ἔκφρασις ἐνός τῶν δικημοκρατικῶν ἡγετῶν τῆς σχολῆς· τούτου Βλούντση. τοῦ πρὸ ὀλίγου ἔτι μέγα κενὸν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ καταλιπόντος, ὅτι ἀγνώσκωμεν ἤδη ὅτι ἡ θεωρία ἢ ἀπὸ τῆς αὐτοσυνειδησίας τοῦ ἀνθρώπου ἐκπηγάξουσα εὐχερῶς περιπλέκεται εἰς χιμαίρας, ὅταν τὴν πεῖραν τῆς ἱστορίας περιφρονῆ· καὶ ὅτι ἡ ἱστορία, ὅταν κλείῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν ἰδεῶν αἵτινες ὡς ἀστέραι λάμπουσιν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ὀρίζοντος, μένει δεσμία ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν ἀρχαίων τάφων.»

Ἀνεκάλεσα, κύριοι, εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν τὰς φάσεις αἱ ἐπιστημονικὴ πρόοδος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἠκολούθησε, διότι τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἡμῶν τούτου πορίσματος στηρίζεται. Τὸ πολιτικὸν δίκαιον, λαμβάνον ὑπ' ὄψει οὐχὶ ὀρισμένην τινὰ πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν πολιτείαν ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς καὶ ὑπὸ τοὺς γενικοὺς χαρακτῆρας, ὑπ' οὓς ἡ ἀνθρωπότης ἅπασα παρῆσθησεν αὐτήν, ἀναγκάτως στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἱστορίας, ἐνῶ συγχρόνως ὑπὸ τοῦ φωτός τῆς φιλοσοφίας ὀδηγεῖται. Οὕτω λοιπὸν τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἐξετάζει τοὺς ὅρους ὑφ' οὓς ἡ πολιτεία ἐν γένει ὑπάρχει, τὰ συστατικὰ αὐτῆς· στοιχεῖα, τὸν καθόλου ὀργανισμὸν καὶ τοὺς κανόνες καθ' οὓς λειτουργεῖ· καθίσταται δ' ἡ ἀναγκαία προεισγαγὴ τοῦ τε συνταγματικοῦ δικαίου καὶ τοῦ διοικητικοῦ, ἕτινα μόνον μετὰ τὴν γενικὴν πύκτην μελέτην δύναται ὀρθῶς καὶ προσφῶρως νὰ κατανοηθῶσιν.

Ἄλλὰ μετὰ τοῦ πολιτικοῦ δικαίου στενώτατα συνδέεται, σχεδὸν δὲ ἐν ἀναπόσπαστον ὅλον μετ' αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἕτερον μᾶθημα ἡ πολιτικὴ, ἣτις διὰ τοῦτο ἀναγκάτως θέλει ἐπίσημη· ἀποτελεσεῖ μέρος τῆς ὅλης ἡμῶν μελέτης. Ἡ πολιτικὴ πάλιν, λαμβάνουσα ἤδη τὴν πολιτείαν ἐτοιμὴν, ἐρευνᾷ καὶ καθορίζει τὸν σκοπὸν αὐτῆς ὡς καὶ τὰ μέσα τὰ πρὸς αὐτὸν φέροντα, ἀνευρίσκει τὰς ἐλλείψεις τοῦ καθεστώτος πελιτεύματος ἢ καὶ τῆς

ἄλλης νομοθεσίας, σκέπτεται περὶ τοῦ τρόπου τῆς βελτιώσεως αὐτῶν καὶ ἐν γένει ἐπισκοπεῖ τὴν πολιτείαν κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἢ τὴν δράσιν αὐτῆς.

Τοιοτοτρόπως ἐν συνόλῳ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ μὲν πολιτειακὸν δίκαιον ἐξετάζει κατὰ πόσον τὸ καθεστὸς εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸ δίκαιον, ἐνῶ ἡ πολιτικὴ κατὰ πόσον ἢ τῆς πολιτείας ἐνέργεια εἶναι σκόπιμος.

Καὶ ταῦτα μὲν, κύριοι, περὶ τε τῶν μεθόδων αἵτινες ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς περὶ τὴν πολιτείαν ἐπιστήμης καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ πολιτειακοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς. Ἐκ τῆς συντόμου ὁμῶς ταύτης ἐπιθεωρήσεως ἐγένετο ἡμῖν καταφανὴς ἰδίως ἢ τῆς γνώσεως τῆς ἱστορίας ἀνάγκη καὶ δὴ τῆς ἱστορίας τῶν πολιτευμάτων καὶ τῆς προόδου ἐν γένει, ἣν ἡ περὶ τὴν πολιτείαν ἐπιστήμη ἠκολούθησε· διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι ὅπως διὰ πᾶν ἔργον, πρὶν ἐπιληφθῶμεν τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ, ἀνάγκη νὰ κατέχωμεν τὴν ὕλην ἐξ ἧς μέλλει νὰ κατασκευασθῇ, οὕτω καὶ ὁ πολιτειολόγος, πρὶν κατάρξῃται τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔργου, ἔχει ἀνάγκη τῆς ὕλης, ἣν μόνη ἢ ἱστορικὴ δύναται νὰ τῷ προσφέρῃ.

Ταύτης τῆς ἀνάγκης· λοιπὸν ἕνεκεν ἀπεφάσισα πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ πολιτειακοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτικῆς, ἢ ὑπὸ ἐν ὄνομα, αὐτῆς ἐπιστήμης τῆς νεωτέρας πολιτείας, νὰ προτάξω κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν τοῦτο ἔτος ὡς εἰσαγωγὴν τὴν ἱστορίαν τῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν περὶ πολιτείας θεωριῶν. Δυστυχῶς οὐδὲν τοιοῦτο ἔργον ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ φιλολογίᾳ ὑπάρχει περιλαμβανόν ἄπασαν τὴν ὕλην ταύτην εἰς ἐν συνεχὲς ὄλον, θὰ ἦμην δ' ἀληθῶς ἀλύγγνωστος παρὰ τοῖς ἐμοῖς ἀροαταῖς, ἐὰν μὴ ἐπελαμβανόμην τοῦ ἔργου φρονῶν, οὐχὶ ὅτι εἶναι ποτε δυνατὸν νὰ πληρώσω τοιαύτην ἔλλειψιν, ἀλλ' ὅπως τὸναντίον, ὅτι ἡ ἔλλειψις τοσοῦτον εἶναι σπουδαία, ὥστε καὶ ἀσθενῆς τις ἀπόπειρα εἰς θεραπείαν αὐτῆς δὲν εἶναι πάντῃ περιττή.

Εἶναι πρόδηλον, κύριοι, ὅτι θέλοντες ὀρθῶς τὸ παρὸν νὰ κρίνωμεν, νὰ ὠφελθῶμεν δὲ ἐκ τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεθόδου ἣν ἡ τελευταία τῆς ἐπιστήμης πρόοδος μᾶς προσφέρει, ὀφείλομεν κατ' ἀνάγκη νὰ στραφῶμεν πρὸς τὸ παρελθόν καὶ ἐρευνήσωμεν τοῦτο καὶ ἑαυτὸ καθότι τοῦτο θέλει διδάξει ἡμᾶς τίνι τρόπῳ τὸ παρὸν ἔλαθε τὴν μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν σήμερον παρίσταται ἡμῖν, πῶς ἀνεπτύχθη καὶ τίνι ὁδῶν ἢ πρόοδος αὐτοῦ ἔλαβεν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ νοήσωμεν τὴν παροῦσαν κατάστασιν τοῦ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, τοῦ πολιτειακοῦ βίου καὶ τῶν νόμων, οἵτινες ρυθμίζουσιν αὐτόν, δεόν νὰ γνωρίσωμεν πρῶτον τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βίου τῶν λαῶν καὶ τῶν πολιτειῶν ἐν γένει.

Ἡ σημερινὴ πολιτεία, κύριοι, ὡς δ' ἐν γένει σύγχρονος πολιτισμὸς, δὲν εἶναι ποσῶς ἔργον τοῦ αἰῶνος μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ πόρισμα τῆς ἐργασίας

δολοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ὄλων τῶν αἰῶνων. Διὰ μόνης δὲ τῆς ἐρεῦνης ἦν ἔφθασα νὰ ὑποδείξω ὑμῖν ἀνακλύπτομεν τὴν ἀρμονίαν ἐκείνην, ἣτις διήκει δι' ὅλης τῆς ἱστορίας ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἀσιακῆς θεοκρατίας μέχρι τῆς νεωτέρας πολιτείας τοῦ λαοῦ, τὸν ἀναλλοίωτον δὲ τῆς προόδου νόμον, ὅστις· πόλλάκις καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν πέπλον μεγίστων ἐθνικῶν δυστυχημάτων τελεῖται.

Ἀληθῶς δὲ οὐδενὸς κύκλου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων καὶ συμβάντων ἡ ἱστορία δύναται νὰ παραβληθῇ κατὰ τὴν σπουδαιότητα πρὸς τὴν ἱστορίαν ταύτην τῶν ποικίλων τῆς πολιτείας μορφῶν καὶ τῶν πολυειδῶν περὶ αὐτῆς συστημάτων· διότι οὐδεμία ἐπιστήμη, οὐδεμία γνῶσις συνδέεται τοσοῦτ' στενῶς μετὰ τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, ὃν κατακυριεύει ποικιλοτρόπως, τοῦ ὁποίου—ἔτι πλέον— μόνη αὐτὴ δύναται νὰ δώσῃ αὐτοτελῆ εἰκόνα, ὅση ἢ ἐπιστήμη ἢ περὶ τὴν πολιτείαν ἀσχολουμένη. Πᾶσα ἐφεύρεσις, πᾶσα ἀνακάλυψις, ἢ πρόοδος ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς οὐδαμοῦ ἀντανακλάται καὶ τελειότερον ἀποτυποῦται ἢ ἐν τῇ πολιτικῇ ταύτῃ σχέσει, ἐν ἣ ὁ ἀνθρώπος κατ' ἀνάγκη ὡς ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ ζῆ. Τοσοῦτ' δ' εἶναι τοῦτο ἀληθές, ὥστε ἀνευδοιάστως δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἐκεῖ ὁ μέγιστος πολιτισμὸς, ὅπου καὶ ἡ ἀρίστη πολιτειακὴ ὀργάνωσις.

Ἐν τούτοις μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ καθαρῶς αὕτη ἱστορικὴ σπουδὴ εἶναι μεθ' ὅλα ταῦτα ἀνίκανος νὰ ἀνακαλύψῃ ἀφ' ἑαυτῆς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς ζωῆς τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν. Τοῦτο ἔσεται, ὡς εἶπον, τὸ ἔργον τοῦ κυρίου ἡμῶν μαθημάτος, οὐτινος ἡ ἱστορία αὕτη εἶναι ἀπλῶς ἢ προπρακτικῆς ἐργασίας. Ἀλλ' οὔτε εἰς τοῦτο τυχὸν θέλει ἡ ἱστορία αὕτη μᾶς χρησιμεύσει, ὅπως ἀνευρίσκωμεν ἐν αὐτῇ ἀναλογίαν, ἵνα ἐν ὀρισμέναις τισὶ περιστάσεσιν ἐφαρμόζωμεν ὅτι ἄλλοτε ὑπὸ ἐξωτερικῶς μὲν ὁμοίαν, οὐσιαστικῶς δ' ἕως ἀνομοίαν περιστάσεις μετ' ἐπιτυχίας ἐφηρημόσθη. Τὸ τοιοῦτο ἤθελε φέρει εἰς ἐπιβλαβέστατα ἀποτελέσματα, μᾶς προσδέσει δὲ εἰς τὸ ἀπαξ ὑπάρχον καὶ μᾶς φέρει ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρνησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου, ἣτις ἐν πάσῃ πολιτείᾳ ζῶση τελεῖται διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου βουλῆσεως. Ἀλλ' ἐπαναλέγω, ἡ ἱστορία θέλει μόνον εἰς τοῦτο μᾶς χρησιμεύσει, εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν εὐχερέστερον καὶ ἐντελέστερον τὸ τε παρὸν καὶ τὴν ὄλην πρόοδον τῆς πολιτειακῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ συνεχεῖ αὐτῆς.

Ἀλλὰ, κύριοι, ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ τῆς ἱστορίας ἐρεῦνῃ ὀφείλομεν ἐπὶ ἐνὸς ἰδιαιτέρως σημείου, τοῦ τῆς πατρίου ἱστορίας, νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν, περὶ τούτου δὲ ἐπιτρέψατέ μοι λεπτομερέστερον νὰ ἐξηγηθῶ, καθότι ἐξαίρετικὴν εἰς αὐτὸ ἀποδίδω σημασίαν.

Ὅσοφ διδασκτικὴ καὶ ἐν ἣ ἡ ἀπειρος αὕτη ὕλη, ἣν οἱ αἰῶνες προσφέρουσιν ἡμῖν εἶναι εὐχερέστατον νὰ συγχυσθῶμεν ἐν τῇ ποικίλῃ αὐτῆς, ἐὰν μὴ συνδέσωμεν ταύτην πρὸς τὴν μελέτην τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν πνεύματος

καὶ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτηῆρος, ὃν πάλιν μόνον ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν ἱστορικῇ δυνάμει καὶ ἀνεύρωμεν.

Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἡ ἀνθρωπότης πρόκειται ἡμῖν μία κατ' οὐσίαν, ἐκτυλίσσεται ὅμως ὑπὸ τηλικαύτην ποικιλίαν ἐν ταῖς διαφόροις φυλαῖς καὶ ἐθνικότησιν, ὥστε βεβαίως ἠθέλομεν ἀποτύχει, ἐκ ἐζητούμεν καὶ ἐφραζόμεν τοὺς αὐτοὺς κανόνας καὶ τὰ αὐτὰ δμοιομόρφως ἐκ τῆς ἱστορικής πορίσματος ἐφ' ὅλων ἐξ ἴσου τῶν λαῶν. Μάλιστα ἡ ποικιλία αὕτη, οὐδόλως φέρουσα σύγχυσιν εἰς τὴν ὅλην ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι τὸν κεντρίον ἀναγκαιοτάτη, ὅπως τὸ ἔργον ἢ πλήρες ὑπ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, ὅπως ἕκαστον αὐτοῦ μέρος ἢ ἐξ ἴσου ἐπιμελῶς ἐπεξεργασμένον ὡς ὑπὸ ἐργάτου εἰδικῆν ἔχοντος ἰκανότητα.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, κύριοι, ἄξιαι πάλιν ἰδικαιτέρως προσοχῆς διὰ τὸν σκοπὸν ἡμῶν εἶναι αἱ περίοδοι τοῦ ἐθνικοῦ βίου, αἱ ἀπὸ τοῦ Μέσου Αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν χρονολογούμεναι. Ἡ κλασικὴ ἡμῶν ἐποχὴ, καίτοι διδασκαλικωτάτη, καίτοι φρονῶ καὶ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν ὅτι εἶναι ἀναγκαιοτάτη εἰς τὴν ἐθνικὴν καθόλου ἀνατροφὴν, κεῖται — μὴ λησμονώμεν τοῦτο — τοσοῦτ' ἄλλο ἡμῶν, αἱ σχέσεις τοῦ τε κοινωνικοῦ καὶ τοῦ πολιτειακοῦ βίου ἐπὶ τοσοῦτον ἔκτοτε ἠλλοιωθήσαν, ὥστε τυχόν μόνον καὶ κυρίως ὑπ' ὄψει ἔχοντες, θὰ ἐκινδυνεύομεν καὶ ἐμπέσωμεν εἰς ἀπότομον ἀντίθεσιν καὶ εἰς ἀδιέξοδον σύγχυσιν.

Καὶ διὰ τοῦτον ὅμως ἔτι τὸν λόγον κρίνω ἀναγκαῖον τὴν σύντονον ἔρευναν τῆς μετὰ ταῦτα ἐποχῆς, διὰ τὸ ὅτι καὶ ὁ λαὸς αἰσθάνεται ἐκυτὸν μᾶλλον πρὸς αὐτήν, καίπερ ἴσως τὴν ἤττον ἐνδοξον, συνδεδεμένον ἢ πρὸς τὴν πικραρχίαν ἐκείνην κλασικὴν, ἣν μόνον πρὸς τῶν σοφῶν γινώσκει· ἡ δὲ συνείδησις αὕτη τοῦ συνδέσμου καὶ τῆς συνεχείας τοῦ ἔθνους εἶναι ἡμῖν ἀναγκαιοτάτη, εἶναι ὑπὸ πολιτικῆν ἔποψιν ὕλη πολυτίμος ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν.

Ἡ φιλοπατρία, κύριοι, δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἀρηρημένων γενικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῶν πραγματικῶν δεσμῶν τῆς κοινῆς καταγωγῆς, ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου ἐκείνου ἐνστικτοῦ τῆς ἐθνικότητος, τὸ ὁποῖον τοσοῦτ' ἄλλο κερτύνεται, ὅσ' ὁ λαὸς λαμβάνει πληρεστέραν γνῶσιν τῆς ἱστορικῆς αὐτοῦ συνεχείας, συνεχείας ζωῆς, ἀμέσου, καὶ ἣν αὐτὸς οὕτως ἀντιλαμβάνεται, οὐχὶ δ' ἐκείνης ἣν οἱ σοφοὶ τῶ ἐπιβάλλουσιν ὅπως τὴν ἐπαύριον, στηρίζομενοι εἰς κεκοινωνήσας ἀναδιφάσεις, τῶ τὴν ἀμφισβητήσωσι.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο· ἡ συνείδησις τῆς ζωῆς καὶ ἀμέσου ἱστορικῆς συνεχείας ἐξεγείρει μετὰ τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς ἀσθυναρχίας, αὕτη δὲ ἀποτελεῖ τὸν μεγαλοῦργον παράγοντα ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν· διότι μόνον ἡ συνείδησις τῆς ἀσθυναρχίας γεννᾷ πρὸς τοὺς λαοὺς τὴν εἰς ἑαυτοὺς πεποιθήσιν, ἣτις πεποιθήσιν ἐμπνέει τὴν μεγαλοφροσύνην, ἣτις πάλιν ὀδηγεῖ αὐτοὺς εἰς ἐπιτέλεσιν μεγάλων πράξεων.

Δύναμαι δὲ καὶ εἶπω, ὅτι ἐν παντὶ ἔθνει σχεδὸν πᾶσαν ἐποχὴν ἀναγεννήσεως προσημικίνει νέαι τις τῆς πατρῴου ἱστορίας καὶ τῶν πατρῴων ἠθῶν ἔρευνα, ζωηρὸς τις ὑπὲρ αὐτῶν ἐνθουσιασμός, προσπάθειά τις ὅπως τὸ παρὸν συνδεθῆ ὀργανικῶς πρὸς τι ἐνδοξον παρελθόν, τέλος συγκέντρωσις τις ἐν γένει τῶν ἐθνικῶν στοιχείων εἰς ἀποτελέσιν πρῶτον αὐτοπαράκτου τινός βίου καὶ αὐτάρκειος· διότι εἶναι ἀδύνατον ἔθνος περιφρονεῖν τὸ παρελθόν αὐτοῦ ἢ τοὺς ἑαυτοῦ, ν' ἀποκτήσῃ τὴν αὐτοβουλίαν ἐκείνην καὶ τὴν εἰς ἑαυτὸ πεποιθήσιν, ἣτις πρὸς πᾶν μέγα ἔργον εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖαι.

Τόσ' ὃ εἶναι τοῦτο ἀληθές, ὥστε βλέπομεν τινὰς τῶν νεωτέρων λαῶν κατὰ τὴν ἰλλυρικὴν χερσόνησον, πλήρεις μὲν βεβαίως ζωῆς, ἀλλὰ στερουμένους ἰδίου παρελθόντος, καὶ φθάνωσι μέχρι τοῦ καὶ ὑποκλίεσθαι φύλλα τινὰ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅπως καλύψωσι τὴν ἰδίαν γυμνότητα καὶ ἀνεκδείξωσιν ἑαυτοὺς ἀρτίους.

Ἡ δὲ Ἑλλάς αἰμοσταγῆς μετὰ φοβερὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς βαρβαρότητος ἐξελλοῦσα, μισοῦσα δὲ παρελθόν τοσοῦτ' ἀποστράπαιον, τοσοῦτ' ἀτιμωτικόν, διέσπασε πᾶσαν μετ' αὐτοῦ συνέχειαν καὶ ἔθνος ἐστράφη πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, ἣτις ἐκολάκευε τὴν φιλαυτίαν αὐτῆς καὶ ὑπενθymiζεν ἐνδοξον παρελθόν. Τοῦτο ὅμως, ὡς ἐγένετο, ὑπῆρξε πολυειδῶς ἐπιβλαβές καὶ σχεδὸν ὀλέθριον διὰ τὴν πολιτειακὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους.

Ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης, κύριοι, ἀποτελεῖ ἀληθῶς ἰσχυρὰ πηγὴν εἰς μελέτην πολιτειολογικῶν ζητημάτων, ἐσκεῖ δὲ ἡ ἀνθρωπότης θέλει διατρέχει μετὰ ἰσχυροῦς σεβασμοῦ τὰς λαμπρὰς σελίδας τῆς ἱστορίας, ἀς κτεχέουσιν αἱ μικροσκοπικαὶ μὲν ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι, ἀλλὰ κολοσσιαῖαι διὰ τὴν ἠθικὴν αὐτῶν ἰσχύον καὶ μοναδικαὶ διὰ τὴν ἐπίδοξον, ἣν ἔσχον ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ὅτι ἡ ἀναγεννωμένη Ἑλλάς ἐσπευσμένως τότε ἐζήτει, δὲν ἦσαν ἔτι τοιαῦτα τινὰς σπουδαῖ, ἀλλ' ὕλη ἐτοιμῆ εἰς ἀνοικοδόμησιν νεωτέρου πολιτειακοῦ οἰκοδομήματος, ἢ τοὺς ὑπόδειγμα εἰς ἀπλήν ἀπομίμησιν, τοῦτο δὲ ἡ ἀρχαιότης ἠδυνάτει καὶ χορηγήσῃ. Τὸ ἔθνος λοιπὸν τότε, σφριγῶν ἐκ ζωῆς καὶ ἐκ πόνου πολιτισμοῦ, τὰς μὲν ἐνδόξους ἐκείνας ἀνεμνήσει ἐσπευσε καὶ φυλάξῃ ὡς ἐν μουσαίῳ, ὁπόθεν μόνον χάριν ἐπιδείξεως ἐπετηδεύετο ἐκάστοτε ὅτι ἐλάμβανε, ὑποδείγματα, πράγματι δ' ἐστράφη ὀλόκληρον καὶ ἀκάθεκτον πρὸς τὴν Δύσιν, ὅπου ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς δίψης τοῦ ἦντλησεν ὅτι ἀνετύχε πρὸ αὐτοῦ.

Διὸ καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον ἤρξαντο καὶ παρέρχωνται αἱ ἐντυπώσεις τῶν μεγαλοῦργμάτων τῆς ἐπαναστάσεως, αἱ ὑπὲρ τὸ κολοσσιαῖον χάσμα τὴν ἐνότητα τῆς εὐγενοῦς ἡμῶν καταγωγῆς συγκρατοῦσαι, ἀπώλετο τότε φυσικῶς καὶ τὸ φρόνημα, ἡ μεγάλη ἰδέα τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους ἀναστάσεως κατέπεσε καὶ ἐχλευάσθη, ἡ πολιτικὴ ἡμῶν ἐγένετο μικροφρων καὶ ταπεινὴ· ἄλλοι δὲ λαοὶ μέχρι τῆς προτερίας ἔτι ὡς βάρβαροι ὑπ' ἡμῶν

περιφρονούμενοι, ἤρπκσαν δεξιῶς τὴν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν πίπτουσαν σημαίαν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἀναθήρρησαν καὶ εἰς τοσοῦτον τόλμης προῆλθον, ὥστε νὰ φέρωσι τὸν φυλετικὸν ἀγῶνα μέχρις αὐτῆς τῆς καρδίας τῆς Ἑλλάδος. Τὰς συνεπείας τούτους οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἀγνοεῖ, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς δέον περὶ τῶν αἰτίων ν' ἀμφιβάλλῃ.

Βεβαίως δὲν ἐννοῶ, κύριοι, ὅτι εἶδει ἢ ὅτι ἦτο καὶ δυνατὸν νὰ πλασθῇ ἐκ τῶν ἐλευσινῶν συντριμμάτων ἀθλίου παρελθόντος πολιτισμοῦ ἀντάξιος τοῦ αἰῶνος ἡμῶν καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ ἔθνους, οὔτε ὅτι ἦτο ἢ εἶναι ἢ Ἑλλάς ὄριμος ὅπως μόνη παραστῆ ἡγήτις νέου ἀνεξαρτήτου πολιτισμοῦ. Θέλω ἀπλῶς νὰ ὑποδείξω ὅτι ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὑπάρχει κεχωσμένη ζωὴ, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ αὕτη δέον νὰ δικσωθῇ ἐπιμελῶς διότι εἶναι ἐθνικὴ. Ταύτης δ' ἀπαξ διασωθείσης, νὰ στραφῶμεν πρὸς ἐκεῖνα τὰ παραδείγματα, ἅτινα φαίνονται μὴ ἀντικρουόμενα πρὸς τὸ ὅλον πνεῦμα, πρὸς τὴν ὄλην, ἀν θέλητε, διεύθυνσιν τοῦ ἔθνους, καὶ τὰ ὁποῖα συναρμοζόμενα δύνανται ἀληθῶς ν' ἀποτελέσωσιν ἕδαφος συμπαγές, ἐφ' οὗ τὸ πολιτικὸν ἡμῶν οἰκοδόμημα αὐτοτελές καὶ ἐθνικὸν νὰ ὑψωθῇ.

Ἐν δὲ τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἔργῳ ἢ πρωτίστη διεύθυνσις ἀνήκει εἰς τὴν ἐπιστήμην τὴν πολιτικὴν. Αὕτη ὀφείλει ἐπὶ ἐθνικῶν ἐρειδομένη βάζεων, μὴ κατατέμνουσα δὲ ἀνθικρέτως, ἀλλὰ τούναντίον ἀποδίδουσα εἰς τὴν ἱστορίαν ὄλην τὴν ἑλληνικὴν τὴν μεγίστην αὐτῆς σπουδαιότητα, τὸν χαρακτήρα τὸν ἑλληνικὸν ἐρευνῶσα καὶ ἀναγνωρίζουσα, νὰ μορφώσῃ ἐκὐτῆν εἰς ἐπιστήμην ἑλληνικὴν· οὕτω δὲ παρεσκευασμένη νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ἔθνος εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν μεγάλων αὐτοῦ σκοπῶν. Μεγάλαι καὶ διαρκεῖς ἔργα, κύριοι, οὐδαμῶς ἐπετελέσθησαν δι' ἐνὸς καὶ μόνου ἀνδρός· πιθκνὸν ἐνίοτε τὴν δόξαν ν' ἀπεκόμισεν εἰς, ἀλλὰ τὴν ὁδὸν προσελεύθων ἀείποτε ἢ ἐπιστήμη, ἢ τὸ ὅλον ἔθνος παρεσκευάζουσα.

Ἄλλ' ἢ καλλιέργεια τῆς ἰδέας τούτης καὶ ἡ τελείωσις τοῦ ἔργου ἀπομένει ἰδίως εἰς τὴν γενεὰν ἡμῶν, φίλοι ὀμιληταί, καὶ μόνον πλέον εἰς αὐτήν. Λέγω δὲ μόνον εἰς αὐτήν, διότι οὐδεὶς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ ἀπόφασις περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἑλληνισμοῦ οὐδέποτε θὰ ὑπερβῇ τὴν περίοδον τῆς γενεᾶς εἰς χεῖρας τῆς ὁποίας ἢ διεύθυνσις τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος ἐστὶ σήμερον ἐμπεπιστευμένη καὶ ἐκείνης ἥτις ἀμέσως προπαρασκευάζεται ν' ἀναλάβῃ αὐτήν. Εἰς τὴν γενεὰν λοιπὸν ἡμῶν ἀπόκειται νὰ πραγματοποιῶσιν ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πολιτικῇ τὸ σχέδιον βίου αὐτοτελοῦς, ν' ἀναζωπυρήσῃ τὴν πεποιθήσιν τῆς εὐρείας ἐθνικῆς ἐνότητος, ἢ γενεᾶς ἡμῶν εἶναι κεκλημένη περισυνάγουσα τὰ συντρίμματα τοῦ ἐθνικοῦ βίου, νὰ παρυσιάσῃ τὴν Ἑλλάδα οὐχὶ πλέον ὡς γελοιογραφικὴν τινα εἰκόνα ἢ παρῳδιὰν οἰουδήποτε μεγάλου κράτους, ἀλλ' ὡς ὑπαρξὶν αὐτοτελεῖ, γινώσκουσιν νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν ξένων πολιτισμῶν, ἀλλὰ γινώσκουσιν ἰδίως ν' ἀποτυποῖ τὴν ἰδίαν ἐν αὐτοῖς σφραγίδι. Πρὸς τοῦτο δὲ δέον νὰ λάβωμεν

πάντες πρὸ παντὸς συνείδησιν τοῦ μεγάλου ἔργου, ὅπερ εἶναι ἡμῖν ἐμπεπιστευμένον, καὶ τῆς ὑπερτάτης εὐθύνης ἣν φέρομεν ἐνώπιον τοῦ μέλλοντος τοῦ ἑλληνισμοῦ.

N. Γ. Μοσχοβάκης

ὁμηγητὴς τοῦ πολιτειακοῦ δικαίου.

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΠΑΝΑΚΑΔΗΜΙΟΝ

ΛΟΓΟΣ Ι. Β. ΔΟΥΜΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΙΑΥΣΙΑΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΑΚΑΔΗΜΕΙΩΝ

Ἐν ᾧ χρόνῳ τὰ πνεύματα φαίνονται φερόμενα ὡς ἀν εἰ ὑπὸ ἀνεμοστρόβιλου, ὅτε μὲν πρὸς τὰς θετικὰς χώρας τῆς πολιτικῆς, ὅτε δὲ πρὸς τὴν τεχνητὴν ζωὴν τοῦ ἀέργου κόσμου καὶ τοῦ συρμοῦ, ἐσμὲν ἄρα ἐν τῷ δικαίῳ νὰ ἐκπλαγῶμεν, ἐὰν ἠθέλωμεν ἐρωτηθῆ ὑπὸ εἰσελθόντος ἐνταῦθα ξένου. «Τίνες εἶσθε; Πόθεν ἔρχεσθε; Ποῦ πηγαίνετε; Τί ἐπράξατε χάριν τοῦ παρελθόντος τῆς χώρας ὑμῶν; Τίνα ἐπιρροὴν ἐνησκήσατε ἐν τῇ πορείᾳ τῶν νεωτέρων ἐθνῶν; Πρὸς τίνα ἰθύνετε προορισμὸν τὸ ἡμέτερον μέλλον;»

Ἦδυνάμεθ' ἀπλῶς νὰ ἀποκριθῶμεν. «Ἡ Ἀκαδήμεια ἐν τῇ ἐνεστάσῃ μορφῇ αὐτῆς χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1795. Πανηγυρίζει τὰ ἐγκρίνια αὐτῆς κατ' ἔτος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει τῶν πέντε Ἀκαδημιῶν ὁμοῦ, ὑφ' ὧν σύγκειται. Ἄπασαι ἀλληλεγγύως εὐγνώμονοισι πρὸς τοὺς ἀνδρας ἐκείνους, πρὸς οὓς αἱ δημοκρατίαι τῶν γραμμάτων, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, καταλυθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς λαίλαπος, ὀφείλουσι τὴν ἀνθρώπιν. Καίτοι κατὰ τὸ 1779 ἰδρυθεῖσαι αὐταὶ ἐχρονολόγουν οὐχ ἦττον τὴν ὑπαρξὶν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ῥισελιέ καὶ τοῦ Κολβέρ, ὑπαρξὶν, ἧς τὴν ἀριστοκρατικὴν ἀνταύγειαν ἡμιστὰ εἶχεν ἐπισκιάσει ἀρκοῦντως ὁ ἐλευθεριάζων αὐτῆς ὀργανισμὸς. Ἄλλ' ὁ ἐρωτῶν ἡμᾶς ἠθέλων ἴσως νὰ μάθῃ πλείοτερα, οὐδεμίαν δ' ἔχομεν δυσκολίαν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν περιέργειάν του.

Ἄς μὴ ἀνέλθωμεν μέχρι τῶν κήπων ἐκείνων τοῦ Ἀκαδήμου παρ' ὧν αἱ ἀρχαῖαι Ἀκαδήμειαι ἐδανείσθησαν τὸ ὄνομα αὐτῶν, καὶ ὑφ' ὧν ἐτόμεθα λίαν εὐτυχεῖς ἐὰν ἴδωμεν περικυκλωμένην καὶ ὠραϊζομένην τὴν ἡμετέραν ἐστίν, ἀλλ' ἄς εἴπωμεν αὐτῷ μόνον, ὅτι αἱ νεώτεροι Ἀκαδήμειαι ὑπὸ τὴν αὐτήν, ἣν ἔχουσι σήμερον, ἢ ὑπὸ παρεμφερῆ ταύτης μορφήν, ἀριθ-

μοῦσι τριῶν αἰώνων, ὡς ἔγγιστα βίον. Τριῶν αἰώνων! Ἐν τῷ δικστήματι τούτῳ μοναρχίαι κατέρρευσαν, ὀλόκληρον κοινωνικὸν καθεστῶς ἐξερφανίσθη, ἔθνη ἀνέτειλαν, ἔδυσαν ἄλλα, νέοι κόσμοι ἐφάνησαν ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς σφαίρας. Τὸ πᾶν ἐπὶ τῆς γῆς ἠλλοχξεν, οἱ ἄνθρωποι, τὰ πράγματα, αἱ ιδέαι, τὰ αἰσθήματα, αἱ ἐρέξεις. Ἐν μέσῳ τῶν μεταμορφώσεων τούτων καὶ ἐρειπίων, ἐνῶ τὰ πολιτικὰ καθεστῶτα, ἰσχυρὰ κατὰ τὸ φαινόμενον, διεφθείροντο καὶ κατέρρεον, αἱ Ἀκαδημαῖαι αὐταὶ, ἀπλᾶ ἔργα, δημιουργηθεῖσαι ἐπιπολαίως, ἀντέσχον, ἐμεγεθύνθησαν, καὶ κατέστησαν ἐν τῷ γήρατι αὐτῶν, ἀμαρταὶ καὶ σιέχαστάι.

Δὲν ἀνερχόμεθα ἐπίτης, μέχρι τῆς Ἀκαδημαϊκῆς ἐκείνης τοῦ Καρόλου Μάγνου, ἀποτελουμένης ἐκ μεταφραστῶν καὶ ἐρμηνευτῶν τῶν ἔργων τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ἀπομεμονωμένης δ' ἐν μέσῳ τῆς προόδου, διὰ τῆς ἀποκλειστικῆς λατρείας τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης. Ἡ ἡμετέρα Ἀκαδημαῖα εἶναι ζῶσα. Ἐὰν σέβηται τὸ παρελθόν, κέκτηται ὠκύτως τὸ αἶσθημα τοῦ παρόντος. Ἐὰν εὐλαβῆται τὰ καθιερωθέντα ὑπὸ τῶν αἰώνων ἔργα, ἐπευρημεῖ ἄμικ πρὸς πᾶσαν παραγωγὴν, καταδηλοῦσαν τὴν πρόοδον, διὰ τοῦ τελείου αὐτῆς, τοῦ τολμηροῦ, ἢ τοῦ νέου. Δὲν ἔχει ὡς μόνον αὐτῆς ὄριον τὸν στενὸν περίβολον τοῦτον. Ἀκτινοβολεῖ ἐκτός, ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν, τὸ ἀληθές, τὸ καλόν, τὸ λεπτόν, κοσμουμένη διὰ παντὸς ὅ,τι συγκινεῖ τὸν νοῦν, ὑποὶ τὴν ψυχὴν, θερμαίνει τὴν καρδίαν, ἀπωθοῦσα δὲ τὸ κκκόν, τὸ ψευδές, τὸ μικρόν, τὸ ἀνόσιον. Οὐδὲν ἕτερον τούτου ἔχει κληθῆναι, ἐφ' ᾧ καὶ λογίζεται ὑπερήφανος. Εὐτυχῆ δὲ θεωρεῖ ἑαυτὴν ἐπὶ τῇ ὑποστηρίξει τοῦ πεφωτισμένου κοινοῦ.

Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημαῖα, ἰδρυθεῖσα πρὸς τελειοποίησιν τῆς γλώσσης, τῆς ποιήσεως, τῆς εὐγλωττίας, ἔλαβεν ὡς ἐμβλημα τὴν ἀθανάσιαν. Ἰπερβολικαὶ ἄρα ἦσαν αἱ ἀπειτήσεις αὐτῆς; Οὐχί! μετὰ πρόοδον δύο καὶ πλέον αἰώνων ὁ Κορνήλιος, ὁ Ῥακίνας, ὁ Λαφονταίνος μέλη αὐτῆς, ὁ Μολιέρος, ὅστις ἔλειπεν ἐκ τῆς δόξης τῆς, ἐδικαίουν τὴν ἐπίκλησιν ταύτην. Ἡ Γαλλικὴ ὁμως Ἀκαδημαῖα δὲν δημιουργεῖ ἀθανάτους, προσκτᾶται ἀθανάτους ἤδη ἐκείνους, οὗστινας ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ συναντᾷ. Ἐὰν ἀπατᾶται ἐνίοτε, τίμη δικαίωματι θέλομεν τῇ ἀποδώσει εὐθύνην; Προκειμένου περὶ τῶν συγχρόνων, ἡ φήμη καὶ ὁ θόρυβος συγγέονται εὐχερῶς λίαν. Ἐὰν εἰσῆρχετο τις ἐν τῇ Ἀκαδημαϊκῇ, ἐκατὸν μετὰ θάνατον ἔτη, διὰ τινος φιλολογικῆς καθυγιάσεως, πολὺ διάφορον ἤθελεν εἶναι. Ὁ χρόνος ἤθελε περστώσει τὸ ἔργον αὐτοῦ, τὰ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου δὲ φερόμενα ἐλαφρὰ φύλλα ἤθελον ἐκλίπει.

Ἄλλ' εἰ καὶ ἀδυνατεῖ νὰ ποιῇ ἀθανάτους, πᾶν τὸ ἀθάνατον ἀνήκει αὐτῇ. Δὲν ἐδημιούργησε λ. χ. κατ' ἀρχάς, καὶ δὲν τελειοποιεῖ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, τὸ λεξικὸν αὐτῆς, ἀληθῆ χάριτην τῆς Γαλλικῆς γλώττης, καὶ ἀκλόνητον βᾶσιν, ἐφ' ἧς πᾶς συγγραφεὺς δύναται μετ' ἐμπιστα-

σύνης νὰ στηριχθῇ; Τὸ λεξικὸν τοῦτο, δὲν εἶναι τῶν διδασκάλων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, τὸ ἄμεινον ἔργον; Ἐστάθμισαν οἱ διδάσκαλοι οὗτοι τοὺς ὀρισμοὺς μετ' ἐντελοῦς γνώσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐτυμολογίας καὶ λεπτοῦ αἰσθήματος τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος, τοῦ κανονίζοντος τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ χρῆσιν. Ἐὰν τὰ ἀριστουργήματα τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, κατέστησαν αὐτὴν διὰ τῆς γότηείας τῶν πάσης πεπολιτισμένης χώρας κοινὴν γλῶτταν, τὸ λεξικὸν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς, διὰ τῆς σαφηνείας του, κατέστησεν αὐτήν, γλῶτταν τῆς Διπλωματίας.

Ἄλλ' οἴμοι οἱ σύγχρονοι αὐτοσχεδιασταί, ἥμισθα ποιοῦνται αὐτοῦ χρῆσιν! Εὐρίτκουσιν αὐτὸ ἐνδεές, καταφρονοῦσιν αὐτοῦ διὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἐπιθέτων, τῶν πλανῶν, τῶν πλατυτυμῶν αὐτῶν, τῶν μακρῶν τῆς φυσικῆς τῶν ἐννοίας λέξεων, ἀμνήμονες τῆς λατινικῆς καταγωγῆς, τοῦ στερεοῦ τούτου θεμελίου τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ἀφοῦ αἱ ξέαι γλῶσσαι εἰσάγουσι τοσαύτας κακοζήλους φράσεις, ἀρμόζει νὰ ἐπικαλῶνται ἔτι τὴν ἀρχαίαν γαλλικὴν, τοὺς τοπικοὺς ἰδιωτισμοὺς, τὰ ἀγριτικά, ὅπως πλουτίσωσι γλῶσσαν, ἢ ἰσχυρίζονται ἐν πενή, ὡς ἂν εἰ τὰ μεγαλῆτερα πνεύματα μὴ εὗρον αὐτὴν ἀρκούσαν πρὸς ἔκφρασιν τῶν εὐγενεστέρων ἰδεῶν καὶ παθητικωτέρων. Αὐτὴ ἡ γραμματικὴ ἥμισθα διαφεύγει τὴν βᾶσιν, τοῦ τηλεγραφικοῦ ὕφους; ἢ τῶν διεστραμμένων ἐκείνων φράσεων, πρὸς ἃς ὁ Μολιέρος ἀπέδωκε διὰ παντὸς τὴν ἀρμόζουσαν αὐταῖς δικαιοσύνην.

Δὲν ἔχω τὴν ἀπαιτούμενην ἀθελντίαν, ὅπως ἐπιβᾶλω τὸν σεβασμὸν τῆς ὑβρίζουσας γλώσσης. Ἄλλως διὰ τί νὰ μὴ τὸ εἶπω; συμπκθῶ πρὸς τὰ ἔργα τῆς διανοίας, ἐνόσω στενοχωροῦσι μόνον τὸ λεξικόν, λυποῦσι τὴν γραμματικὴν, ἢ προσβάλλουσι τὴν καλαισθησίαν μου. Ἄλλ' οἴμοι πλεῖστα τούτων εἰσὶ χεῖρονα! Κκι ὅμως ἤθελεν εἶναι τοσοῦτον εὐχερὲς νὰ ἐξαφκνισθῇ ἀηδὲς βιβλίον! Ἐὰν καλῶς ἤθελε κρηθῇ, δὲν ἤθελεν ἀρκέσει τοῦτο, ὅπως βυθίσει αὐτὸ ἐν τῷ ποταμῷ ἐκείνῳ τῆς λήθης, οὗτινος τὰ βᾶθη οὐδέποτε πληρωθήσονται;

Πλὴν πῶς νὰ ἐκπληττώμεθα, ἀφοῦ ἐν ᾧ χρόνῳ τὰ πάντα γίνονται ἐπιπολαίως, συντάκται τινὲς τοῦ περιοδικοῦ τύπου, ὧν συχνάκις καρπούμεθα τὴν πεφωτισμένην καὶ ὑγιᾶ κρίσιν, ἥμισθα ἐξοβελίζουσι μακρὰν τῆς εὐστρόφου αὐτῶν γραφίδος ἀμπίβολον ἔκφρασιν, ἢν εὐχερῶς ἠδύναντο νὰ ἀντικαταστήτωσι δι' ἑτέρας ἀνεπιλήπτου;

Ἰπὸ ποίας καταλαμβανόμεθα λύπης, ἀναλογιζόμενοι ὀπόσαι εὐφυῖαι κατατρῶγονται ὑπὸ τῆς ἀκορέστου ταύτης ἐφημεριδογραφίας! Ὅποιος οἶστρος ἐν τοῖς ἄρθροις τούτοις τοῖς ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ γεννωμένοις καὶ θνήσκουσιν! Ὅποια ἀπογοήτευσίς τῷ συγγραφεῖ, τῷ αἰσθανομένῳ, ὅτι ἔχει τι ἐν τῇ κεφαλῇ, ἐν τῇ βυθῷ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καταλαμβανόμενῳ δὲ ὑπὸ τοῦ εἰμαρμένου τούτου ρεύματος, καὶ βλέποντι τὸν βίον αὐτοῦ νὰ ῥεῖ ἐν ἡμέραις ἄνευ αὐρίου, τὴν δ' εὐφυῖαν του σπαταλωμένην εἰς ἐφημερὰ ἔργα.

Αἱ σελίδες αὐταὶ τοῦ θερμοῦ ἀνθοκομείου, αἱ δίδωσιν εἰς τὸν τύπον, εἰσὶν ὡς οἱ πρώιμοι καρποί, οὐς πωλοῦσι μὲν ἀκριβότερον, ἀλλ' αἴτινες οὐδέ μιν ἐπιδέχονται σύγκρισιν πρὸς τοὺς ὠριμάσαντας ὑπὸ τὸν ἥλιον, εἰς τὸ ἔδαφος των, καὶ τοὺς συλλεγέντας κατὰ τὴν ὥραν αὐτῶν. Ἄ, ἐκν ἠδύναντο νὰ δμιλῶσι τὰ δένδρα, τὸ διερχόμενον τὴν βραχεῖαν αὐτοῦ ζωὴν ἐν κελῶ; τεθερμασμένῳ κλωβῷ, καὶ βλέπον τὴν ἀνάπτυσιν τοῦ συνθλιβομένην ὑπὸ χειρὸς ἀττόργου, ἠθέλεν ὁμολογήσει, ὅτι ζηλοτυπεῖ τὸν ἐν τοῖς ἀγροῖς ἀδελφόν του. Βεβίως δ' ἀδελφὸς οὗτος ἔχει τραχὺν φλοιόν, ὀζῶδεις βραχιόνας, ἀλλὰ καλύπτεται εὐώδους χιόνος κατὰ τὴν ἀνοιξιν, κατὰ τὸ φθινόπωρον εὐχύμων καρπῶν. Ὁ περίλυπος ἐπομένως ξένος τῆς ὑελίνης κατοικίας, ἠθέλεν ἀνακράζει ἐν σπουδῇ. «Ὁ ἐλευθέρος ἀήρ τῆς ἐξοχῆς εἶναι καλλίτερος, καὶ οἱ ἀγρόται δὲν στεροῦνται ἀξίας».

Δὲν διακρίνετε ἐνταῦθα σημεῖον τῆς ἐποχῆς; Ἡ γαλλικὴ φυλὴ οὐδὲν ἀπώλεσε τῆς ζωηρότητος αὐτῆς. Εἰς τὰς κελλονὰς τῆς γλώσσης τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, προσέθηκε γενναϊότερας κελλονὰς, εὐηχοτέρου καὶ ὁμοίως καθαρῶ μετὰλλου. Τὰ ποιήματα καὶ τὰ πεζὰ τεθέντα ὑπὸ ἐπεξεργασίαν κακὴν, ἐξῆλθον ἰσχυρὰ καὶ ἀκακῆ. Τὸ ἐργαλεῖον κατέστη εὐκαμπτότερον, ὁ τεχνίτης ὅμως μᾶλλον σπεύδων, ἥκιστα ποιεῖται αὐτοῦ χρῆσιν σκοπῶν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους; εἶναι ἀνεγνωριστέος, θεωρεῖ ἐκυτὸν γεννηθέντα ὅπως γράφει, καὶ γράφει· γράφει δὲ καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ τι. Ἐὰν ἐλλείπῃ αὐτῷ τὸ τάλαντον ζητεῖ τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῷ ἀνεκδότῳ, ἐν τῷ σκανδάλῳ ἀκόμη.

Ἀπευθυνόμενος εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας ψυχὰς, ὁ ΙΖ' αἰῶν, ἦτο ἐξηγηταλισμένος περὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν αἰῶνων. Κατὰ τὸ 1870 ἄλιμος ὄμιλος ὑπὸ νέου ὀδηγούμενος ἰδεώδους, ἔλαβε θέσιν παρὰ τοὺς κλασικούς. Σήμερον ἡ ἀνωτέρα κοινωνία λίαν ἀσταθῆς δὲν συνίστησι κριτήριον πλέον, ὁ δὲ τῶν κατωτέρων τάξεων ὕλισμος ἀπωθεῖ πᾶν ἰδεῶδες. Πάλκι ποτέ, ἐδιδασκον τῷ λαῷ, τῶν αὐλῶν τὴν εὐγενισθεῖσαν γλώσσαν. Σήμερον εἰπάγουσιν εἰς τὰς αἰθούσας τὴν νοσηρὰν τῶν τριόδων. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία δὲν δύναται εἰτέτι νὰ ἀνκαυθῆ. Πᾶν ὅ, τι προορισμὸν ἔχει νὰ προκαπίσῃ, εἶναι προσβεβλημένον. Ὅταν ὁ λόγος τῶν ἐθνῶν διαφρεῖρηται, τὸ πνεῦμα ἀδυνατίζει, ἡ καρδίκα ἀπειλεῖται, κινδυνεύει δὲ ἡ ψυχὴ.

Ἐν τούτοις ὅμως αἱ Ἐπαρχίαι δεικνύουσι δείγματα σπουδαίας φιλολογικῆς ζωῆς. Ἀπολαύουσιν αὐταὶ ἡσυχίας, ἧς στεροῦνται οἱ Παρίσιοι. Ἐν αὐταῖς ζῆ τις καὶ ἀνε διπλώματος. Ὁ Montaigne, ὁ Κορνήλιος, ὁ Μοντέσκιος, ὁ Βολταῖρος, ὁ Βυρψῶν, εὐρον ἐν αὐταῖς τὴν ἀναγκαίαν ἡρεμίαν, ὅπως παραγάγωσιν εὐθάνατα ἔργα. Ἡ Ἀκαδημία, παρκαλουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν κίνησιν ταύτην τοῦ πνεύματος, τὴν ὑποθάλλει· ὑπισχνεῖται πᾶσαν ὑποστήριξιν, ἀνε φειδοῦς.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι περίεργος. Κατ' ἀρχάς

ἦν συνέλευσις προσώπων ἐγνωσμένων ἐπὶ τῇ πολυμαθείᾳ καὶ καλαισθησίου των, ἐπιφορτισμένων, νὰ συναθροίζωσι καὶ τοποθετῶσι τὰ ἀγάλματα, νὰ περιγράψωσι τὰ μνημεῖα, καὶ νὰ συνθέτωσιν ἐπιγραφὰς, διὰ τὰ ἀναμνηστικὰ μετὰλλικα τῶν συμβεβηκότων τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. Τὸ ἔμβλημα ὅπερ τῇ ἔδωσαν Vetat mori ἐδήλου ὅτι προορισμὸς αὐτῆς ἦτο ἡ διάσωσις ἀπὸ τῆς λήθης τῶν πράξεων τῆς βασιλείας.

Οἷα μεταβολὴ ἐν τῷ εἰμαρμένῳ τῆς μικρῆς ταύτης Ἀκαδημίας. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ τῶν μνημείων καὶ πράξεων τοῦ μεγάλου αἰῶνος. Ἀφύπνισεν ἀπάσας τὰς ἡχοῦς τῆς παλαιᾶς Γαλλίας, ὅπως ἀνεύρη ἰδιωτισμοῦς, ἀνέσκαψε τὸ ἔδαφος, ὅπως ἐξχαγάγῃ τὰ ἐρείπια καὶ φωτίσῃ τῇ βοήθειᾳ τούτων τὴν σκοτισθεῖσαν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος. Ἐζήτησεν ἐκ τῶν νομισμάτων ὠρισμένας πληροφορίας, μόλις δ' ἔφερεν εἰς τὸ φῶς τὴν Γαλλίαν τοῦ Καίσαρος νέα περίοδος ἠνεώχθη ἐνώπιόν της. Ἡ προϊστορικὴ ἐποχὴ. Τὰ ἄφθονα λείψανα, ἅπερ αὐτὴ κατέλειπεν, ἐμαρτύρουν, ὅτι πυκνός, διάφορος, ἐργατικὸς πληθυσμὸς, προὔπηρξεν ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους, ἀγωνιζόμενος, ὅπως ἀποδιώξῃ τὰ θηρία, ἐργαζόμενος, ὅπως γονιμοποιήσῃ τὰς γαίας, καὶ προετοιμάσῃ αὐτάς διὰ καλλιεργείας ἀγροίκου εἰς τὰς τελειοποιηθείσας ἐργασίας ἡμῶν. Δὲν ἐπρόκειτο νὰ μὴ ἀφήσωσι νὰ ἀποθάνῃ αἰὼν πλήρης δόξης, ἀλλὰ νὰ ἀναστήσωσιν ἐκλιπόντας αἰῶνας, ὧν ἠγνοεῖτο καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ ἀριθμὸς.

Οἷας δὲ θαυμαστάς ἀναστάσεις ἐποίησε εἰσέτι, ὁπότεν ἡ μελέτη τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ὠδήγει αὐτὴν μετὰ τοῦ Βουρνούφ, εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Ἰνδιῶν, μετὰ τοῦ Σαμπολιὸν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερογλυφικῶν τῆς Αἰγύπτου, μετὰ τοῦ Ὀππερτ, εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν σφηνοειδῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἀσυρίας καὶ τῆς Χαλδαίας, οὕτως ὥστε ἤδη νὰ παρρευρισκόμεθα, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γραφῆς, τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν γένεσιν τῆς ποιήσεως, τῆς ἠθικῆς, τῶν νόμων, τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματός [τῶν πρώτων λαῶν. Τῇ μικρῇ ταύτῃ Ἀκαδημίᾳ εἰς ἣν ἐπιπόλαιος ἰδιοτροπία ἀνέθηκεν ἐφῆμερον ἀποστολήν, καὶ ἠτις καθ' ἑαυτὴν εἶπεν «Ἄμα ἐκ τῶν μεταλλίων τούτων ἐξαγάγω τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκπληρῶ καὶ περὶ τῶν προορισμῶν μου», ὁποῖος κληρὸς ἔτυχε σήμερον. Ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος ὅλης, αἱ γλώσσαι, αἱ πικραδόσεις, τὰ μνημεῖα, αἱ θρησκείαι, οἱ νόμοι, τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τὰ ἐνδύματα, τὰ πλοῖα, τὸ ἐμπόριον, αἱ ἀποικίαι, πᾶν ὅ, τι ἐσκέφθη, εἶπεν, ἐξετέλεσεν, ὁ ἀνθρωπος, ἀφ' ἧς ἐφάνη ἐπὶ τῆς γῆς τὸ πρῶτον, ὅλα ταῦτα κατέστησεν δικαίωματι κατακτήσεως, ἰδιοκτησίας τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, μικρῆς μὲν ἐν ἀρχῇ, σεβαττῆς; δ' ἔνεκεν τῶν λαμπρῶν αὐτῆς ἀνακαλύψεων, μεγάλης ἔνεκεν τοῦ εὐρέος προγράμματος τῶν ἐργασιῶν της.

Πρὶν ἢ ἐνασχοληθῶμεν περὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀποδώ-

σωμεν τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον τῇ Ἰταλίᾳ τῆς ἀναγεννήσεως, ἧς ὁ νέω-
 τερὸς πολιτισμὸς οὐδέποτε θέλει δυνηθῆ νὰ ἐκτιμήσῃ δεόντως τὰς ὑπη-
 ρεσίας, διότι παρέσχεν αὐτῷ τὰ ἐντελέστερα πρότυπα τῆς φιλοσοφίας,
 τῆς ποιήσεως, τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης. Ἀποδώσωμεν δικαιοσύνην τῷ
 πρίγκιπι ἐκείνῳ τοῦ Cesi λίαν παροραθέντι, τῷ γενναίῳ ἀρχηγῷ τῆς δυ-
 ναστείας εἰς ἣν ἀνήκομεν ἄπαντες, τῷ θεμελιωτῇ καὶ προστάτῃ τῆς
 πρώτης Ἀκαδημίας τῶν νεωτέρων χρόνων, τῆς Ἀκαδημίας τῶν Lincei
 ἰδρυθείσης ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ἀνακτόρῳ ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ 1603. Ὁ Cesi
 ἦτο σοφός. Ἐτελειοποίησε δὲ δύο ἐργαλεῖα θαυμαστά τότε ἐφευρεθέντα.
 Τὸ τηλεσκόπιον καὶ τὸ μικροσκόπιον.

Οὐδὲν ἄπορον, ἐὰν ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος τὸ πρῶτον, ἐβυ-
 θίζετο, ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς ζωῆς, καὶ ὑψοῦτο εἰς τὰ πλέον ἀπώτερα
 θαυμάσια τοῦ οὐρανοῦ, τῇ βοθηταίᾳ τῶν ἐργαλείων τούτων, ὁ Cesi ἔδωκεν
 ὡς ἔμβλημα εἰς τὸ νέον καθίδρυμά του, τὸ μυθικὸν ζῶον, τὸν λύγκα, πρὸς
 ὃ οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον ὄρασιν οὕτω διαπεραστικῆν, ὥστε νὰ δύνηται νὰ
 εἰσδύσῃ καὶ δι' αὐτῶν τῶν τειχῶν.

Ὅποῖον ἐνδιαφέρον ἄλλως θέαμα, παρουσιάζει ὁ ΙΖ' αἰὼν, ὁ ὠραιότα-
 τος τῶν φιλολογικῶν αἰώνων! Ἡ γαλλικὴ πεζογραφία λαμβάνει τὸν δρι-
 στικὸν αὐτῆς τύπον διὰ τῆς γλώσσης τοῦ Pascal καὶ τοῦ Bossuet, ἡ ποίη-
 σις τὴν φορὰν αὐτῆς μετὰ τοῦ Corneille τοῦ Racine καὶ τοῦ Lafontaine,
 ἐνῶ ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ἐπιστημῶν χωροῦσιν ἡ βυζαντινὴ τοῦ Λουδίνου
 ἑταιρία, ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς βημάτων καθισταμένη ἐνδοξος διὰ τοῦ
 Νεύτωνος, ἡ ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ θεμελιωθεῖσα
 ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀκαδημία, ἡ ἐν Γερμανίᾳ τῶν περιέργων τῆς φύσεως, ἣν
 μόνη ἡ παρουσία τοῦ Λείβνιτς ἀρκεῖ, ὅπως δοξάζῃ, ἡ Ἀκαδημία τέλος τῶν
 ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, λαμβάνουσα τὴν πρώτην αὐτῆς ἐμφάνειαν διὰ
 τῶν οἰκογενειακῶν συνδιαλέξεων, ὧν μετεῖχον ὁ Καρτέσιος καὶ ὁ Πασκάλ.

Εἶναι ὠραῖον τὸ νὰ δυνάμεθα νὰ παραλληλίσωμεν πρὸς τὰ μεγάλα
 ὀνόματα τοῦ αἰῶνος τῶν γράμμάτων, τὰ μεγάλα ἐπίσης ὀνόματα τοῦ
 Νεύτωνος, τοῦ Καρτεσίου, τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Λείβνιτς. Ὅσον φαίνεται
 ἡμῖν φυσικὸν νὰ ἀκούωμεν, τὸν Μολιέρον, τὸν Λαφονταίνον, νὰ ὁμιλῶσι
 παίζοντες περὶ φιλοσοφίας ἐντὸς πάντοτε τοῦ ὄρθου, τοσοῦτον ἤμιστα
 παράδοξον φαίνεται εἰς ἡμᾶς νὰ βλέπωμεν τὸν Καρτέσιον, τὸν Πασκάλ τὸν
 Λείβνιτς, τὸν Γαλιλαῖον, καταριθμουμένους διὰ τοῦ ὕψους αὐτῶν ἐν τοῖς
 ἐνδοξοτέροις συγγραφεῖσι τῆς πατρίδος.

Ὁ σύνδεσμος τῶν γραμμάτων, ὠφέλησε τὰς ἐπιστήμης, ἤθελον δ' εἶ-
 σθαι λίαν ἀχάριστοι αὐταὶ ἐὰν ἤθελον λησμονήσαι, ὅτι ὀφείλουσιν εἰς τὰς
 συνδιαλέξεις τοῦ Φοντενέλ, τὴν δημοτικότητά ἣν τὰ ἔργα τοῦ Buffon, τὰ
 ἐγκώμια τοῦ Cuvier καὶ τοῦ Ἀρχαῶ, ταῖς ἐξησφάλισαν. Εἶναι ὠραία ἡ
 ἀλήθεια πάντοτε, ἀλλὰ τίς ἤθελε τολμήσει νὰ εἴπῃ, ὅτι τοποθετουμένη

καταλλήλως, καὶ φωτιζομένη διὰ τοῦ καταλλήλου φωτός, δὲν καθί-
 σταται ὠραιότερα;

Ἡ μικρὰ Ἀκαδημία κατέστη ἡ μεγάλη Ἀκαδημία τῶν ἐπιγραφῶν.
 Αἱ οἰκογενειακαὶ συνδιαλέξεις τινῶν σοφῶν ἐπλάσαν τὴν Ἀκαδημειαν τῶν
 ἐπιστημῶν. Πῶς κατρωθῶθη τοῦτο; Ἄ, βεβαιωθῆτε, ὅτι δὲν συναθροί-
 ζουσιν ἐπὶ ματαίῳ ἄνθρώπους ἀνωτέρως παιδείας, ἐργατικούς, ἐγκαρτε-
 ροῦντας. Ἡ συνάθροισις, ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἡ φιλοτιμία, ἡ ἀνταλλαγὴ
 τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν φώτων, πάντα ταῦτα συμβάλλουσιν εἰς τὸ νὰ κρα-
 ταιῶσι τὰς δυνάμεις τῶν κοινωνιῶν τούτων, ὧν ἐλευθέρᾳ στρατολογίᾳ,
 ἐξασφαλίζει τὴν διηνεκῆ ὑπαρξίν.

Ἐνόσω ἡ ἐλευθέρᾳ αὕτῃ στρατολογίᾳ, δι' ἧς ἐπροίκισαν αὐτὴν ὁ Cesi,
 ὁ Richelieu, ὁ Colbert θέλει εἶσθαι σεβαστῆ, ἡ Ἀκαδημία θέλει ἀνανεοῖ
 τὰ μέλη τῆς, καὶ θέλει εἶσθαι βεβαία περὶ τῆς ἀθνασίας αὐτῆς. Τὸ φῶς
 αὐτῆς, ὡς τὰ φῶτα τῶν φάρων τὰ δδηγοῦντὰ τὸν θαλασσοπόρον, θὰ ἔχη
 ἐναλλαγὰς χρωμάτων, ἴσως δὲ καὶ ἐκλείψει τινὰς πρὸς στιγμὴν. Τὸ ἀπο-
 δέχομαι. Ἠλλάξαν οἱ καιροί. Ἀλλὰ τί σημαίνει, ἐὰν, ὅταν φωτίξῃ, ἰθύ-
 νει πρὸς τὸ ἀληθὲς καὶ ὠραῖον, τὴν ὠραῖαν ταύτην πατρίδα τὴν εὐπροσ-
 δέκτως δεχομένην τοὺς πάντας, πρὸς τὸ ἰδεῶδες, τὴν στενὴν κατοικίαν
 καὶ κλῆρον τῶν μεγλοφυῶν, ἐκείνους ὧν ὀδηγεῖ τὰ βήματα;

Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα τὰ μαθηματικὰ λαμβάνουσι νέαν ὄθησιν διὰ
 τῆς ἀνακάλυψεως τοῦ ὑπολογισμοῦ τῶν ἀπειροστώτων, ἡ μηχανικὴ δέ, ἡ
 ἀστρονομία, ἡ φυσικὴ μετέχουσι τῆς εὐτυχίας των. Αἱ φυσικαὶ ὁμῶς ἐπι-
 στημὴ, ἡ ἀνατομία διατελοῦσιν εἰσέτι ἐν τοῖς σπαργάνοις. Χημεία οὐδ'
 ὑφίσταται κἄν.

Εἶναι τοιαύτη ὁμῶς ἡ ἰσχὺς τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐργασίας, ὥστε βλέπομεν
 τὰς πλέον ἀσήμους ὕλας, μεταμορφουμένας ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ὀδη-
 γούσας εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ὑψηλοτέρων θεωριῶν. Ὁ κῆπος τῶν Ἀπλῶν,
 δημιουργηθεὶς πρὸς μελέτην τῶν λαματικῶν φυτῶν, φθάνει εἰς τὴν ἀνα-
 κάλυψιν τῆς φυσικῆς μεθόδου, μιᾶς τῶν φιλοσοφικωτέρων συλλήψεων τοῦ
 πνεύματος τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ θηρία τοῦ πρώτου τυχόντος θηριοτροφείου
 καθίστανται ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Cuvier ἡ ἀρχὴ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας
 καὶ τὸ ὄργανον τῆς θαυμαστῆς ταύτης ἀναπλάσεως τῶν ἀπολεσθέντων
 φύλων, ἐν μέσῳ τῶν ἐφευρημῶν τῆς Εὐρώπης. Μόλις φαίνεται ἀναπαύ-
 μενος ὁ Cuvier, καὶ ἐκ τῶν παρκαμνηθέντων ἐφοδίων τῶν ἐργασιῶν αὐ-
 τοῦ, ὁ Geoffroy-Saint Hilaire, ἀνακινεῖ τὴν θεωρίαν τῆς συνθέσεως τῶν ὄν-
 των, ἀντικείμενον ἔτι οὖσαν, ἀξίῳ λόγου παρατηρήσεων. Διὰ τῆς μελέτης
 ἀπολεσθιωμένων τινῶν ὀστράκων ὁ Alexis Brongnart, διατυπῶν τὸ γεωλο-
 γικὸν αὐτοῦ σύστημα περὶ τῶν ὑπογείων στρωμάτων. Τῇ βοθηταίᾳ τέλος
 τινῶν εὐπτόχως ἐραρμυσθειῶν παρατηρήσεων, δρίζουσιν, ὁ μὲν Fourier
 τοῦς τῆς θερμότητος νόμους, ὁ δὲ Fresnel τοὺς τοῦ φωτός, ὁ Ampère τοὺς

τοῦ δυναμικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, καὶ ὁ σύγχρονος ἡμῶν Κλαύδιος Bernard, τοῦς τῶν φυσικῶν τῆς ζωῆς φαινομένων.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος, ἡ Ἀκαδημία ὑπέβαλεν ὑπὸ τὴν σφραγίδα αὐτῆς, ἀπάσας τὰς χώρας τοῦ εὐρέος κράτους τῆς φύσεως. Ἀλλάξασα ἀντικείμενον, ἐνῶ ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἐνώσασα δ' εὐστόχως ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῆς, τὴν ἀνακάλυψιν μετὰ τῆς εὐθύτητος, τὴν σοφίαν μετὰ τῆς ἐνεργείας, τὴν φαντασίαν μετὰ τῆς κρίσεως, παρέσχεν εἰς τὸν παρόντα καὶ μέλλοντα χρόνον, τὰ μᾶλλον θαυμαστὰ ὑποδείγματα.

Οἱ Γάλλοι ἀκαδημαῖκοί, λαβόντες ὡς ὀρισμένην βᾶσιν τὸ μέτρον τῆς Γῆς, ἀνυψώθησαν μέχρι τῆς συλλήψεως τοῦ μετρικοῦ δεκαδικοῦ συστήματος, υἰοθετηθέντος ἤδη ὑφ' ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, καταπάσαντες δὲ τὴν προϋπάρχουσαν ἀταξίαν, συνεφιλίωσαν ἐν ἀρμονικῷ συνόλῳ, τὰ μέτρα, τοῦ μήκους, τῆς ἐπιφανείας, τῆς δυνάμεως, τῆς βεβούτητος, τῆς νομισματικῆς ἀξίας.

Καὶ ἤδη ἡ μελέτη χημικῶν τινῶν σκευασίῶν ὀδηγεῖ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Lavoisier εἰς ἀκριβεστέραν καὶ ὑψηλοτέραν τῆς φύσεως σύλληψιν. Ἡ ὕλη ἀποδεικνύεται ἀφθαρτος, ἀναλύεται δὲ εἰς ἀπειρα στοιχεῖα, ἔχοντα τὸ ὄνομα μόνον κοινὸν πρὸς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας. Εἰς μόλις αἰῶν διακρῆσει, καὶ ἡ νεωτέρα θεωρία, φαινοτέρως ἡλίου καθίστησι τὰς ἀληθείας, ἃς ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ἀκατακλήπτους τῷ πνεύματι τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ἅπερ ὁ Lavoisier ἐν τῇ γῆ ἀνεκάλυψε, τὰ ἀνεῦρον ἐν τῷ ἡλίῳ, τοῖς ἀστροῖς, τοῖς νεφελώμασιν, ἐν αὐτοῖς τοῖς πλανωμένοις κομήταις. Οὐδ' εὔρον μάλιστα ἕτερα. Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις τέλος ἐπιλαβομένη παντὸς τοῦ ὄρατοῦ, ἀπέδειξε τοῦ σύμπαντος τὴν ἐνότητα, καὶ οὐ μόνον τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγνώστων ἐκείνων, δι' ὧν οἱ κομήται ἰθύνουσι τὴν πορείαν αὐτῶν, καὶ ὧν εἰσὶν ἴσως οἱ ταχυδρόμοι.

Ἡ ὑποταγὴ τοῦ σύμπαντος εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάλυσιν, ἡ ἀπόδειξις, τοῦ ὅτι ἡ αὐτὴ ὕλη ὑπάρχει νῦν εἰς ἀπαντα τὰ τοῦ σύμπαντος μέρη, καὶ ὅτι ἡ αὐτὴ ὑπῆρξεν ἀπὸ πλείστων αἰῶνων, ἀφοῦ τῶν ἀστέρων τὸ φῶς, ὅπερ νῦν ἐπὶ τῆς Γῆς ἀναλύομεν, ἐκίνησεν ἐρχόμενον πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν πρώτων Φαραῶ τῆς Αἰγύπτου, ἡ μετὰ προηγουμένην μελέτην ἐπὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ διαστήματος πειραματικὴ ἀπόδειξις τῆς περιφήμου τοῦ Laplace κοσμογονίας, ἦσαν ὄνειρον, ὅπερ ὁ μέγας ἀστρονόμος οὐδέποτε εἶχε συλλάβει· καὶ ὅμως τὸ ὄνειρον τοῦτο ἡ μετ' αὐτὸν γενεὰ εἶδε πραγματοποιούμενον!

Ω! Κύριοι, εἶναι γλυκὸ νὰ γηράσκῃ τις, ὁπότεν αἰ παρὰ τῆς προνοίας δοθεῖται αὐτῷ μακρὰ ἡμέραι, ὠραίζονται ὑπὸ τοιοῦτου θεάματος, καθ' ὃ ἡ φύσις ἀποκαλύπτεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ λαμπρότητι, καὶ ἐνῶ τὸ

πνεῦμα ἐλευθερούμενον τοῦ ταπεινοῦ αὐτοῦ περικαλύμματος καὶ τῆς γῆνης καταγωγῆς του, φαίνεται παρευρισκόμενον ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῆς Πλάσεως, ὡς εὐσεβῆς, ἐμπειπιστευμένος καὶ ἀγχίνους μάρτυς, τοῦ σχεδίου τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος.

Ὁ ἔνδοξος συνάδελφος Γουνῶ, τοῦς εὐγενεῖς τοῦ ὁποῦ λόγους μετ' ὀλίγον θὰ ἀκροασθῆτε, ἀναπολῶν ἐν ἀφηγήσει εὐγλώττῳ, τὰς εἰς τὴν γενναίαν αὐτοῦ ψυχὴν παραχθείσας ἐντυπώσεις κατὰ τὴν πρώτην ἀκρόασιν τοῦ ἀθανάτου ἀριστουργήματος τοῦ Μόζαρτ, χαρκακτηρίζει μετ' εἰλικρινείας τὸ ἀπόλυτον κάλλος, καὶ τὸ θεῖον ἰδεῶδες· ἡ εἰκὼν αὐτῆ θέλει ἀφυπνίσει τὰς ἡχοῦς τῶν ἐπευφημιῶν, ἃς συνέλεξεν ἄρτι ἐνταῦθα, ἡ ἔκθεσις τῶν ἐργασίῶν, τῆς τῶν καλῶν τεχνῶν Ἀκαδημίας.

Ἐκ τῆς Ἀκαδημίας ὅμως ἔλειπε στοιχεῖόν τι. Ἡ Ἀκαδημία τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἡ νεωτέρα πασῶν παρέσχεν αὐτῇ τοῦτο. Παρὰ τῇ μετὰ ζήλου εἰς τὴν μελέτην τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως ἀσχολουμένη Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, δὲν ἦτο ἀναγκαίαι πρὸς ἰσοροπίαν αὐτῆς, ἡ σύστασις ἐταιρίας ἐνασχολουμένης εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου; Οὐχὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τύπου τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἀλλὰ τοῦ ἠθικοῦ, τοῦ λογικοῦ, τοῦ ὑπευθύνου ἀνθρώπου, τοῦ ζῶντος ἐν οἰκογενείᾳ καὶ κοινωνίᾳ, τοῦ ἔχοντος καθήκοντα νὰ ἐκτελέσῃ, δικαιώματα νὰ καταστήσῃ σεβαστά, αἰσθήματα καὶ ιδέας, ἃς δὲν καταπιβάξῃ ἀνευ παραχῆς καὶ συνειδήσεως τύψεως μέχρι τοῦ ἀτυχεῖν κτήνους.

Πρὸ πολλοῦ ὁ ὕλισμος θεωρεῖ τὸν ἀνθρωπὸν πεπλασμένον μόνον ἐκ χώματος, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρός, στοιχείων προωρισμένων νὰ ἀπολεσθῶσι μετὰ θάνατον, ἐν τῷ μεγάλῳ ἀποδοχείῳ ἀφ' οὗ ἐξήλθον, καταστρεφόμενον ἐντελῶς τοῦ συνέχοντος τὸν ἀνθρωπὸν λογικοῦ συνδέσμου, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του. Ἀλλ' ἡ ἀρχαία αὕτη θεωρία ἤμισα ἐδείχθη ἐπαρκῆς τῇ λεπτότητι, ἀδράς καὶ πεπολιτισμένης ἐποχῆς. Ὁ ἀνθρωπὸς δὲν εἶναι πλέον μάζα τεχνητοῦ ἀργίλου. Ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, εἶναι ἡμῶν ἀγνώστος· τὸ ἀναγνωρίζομεν. Πῶς ὅμως νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελιξέως, ἣτις καθίστησι τὸν ἀνθρωπὸν, τὸ τελειότερον ἐπὶ τῆς γῆς ζῶον, καὶ εἰς ἐκείνην τῆς πάλης περὶ τῆς ζωῆς ἄμα, ἣτις καθίστησιν αὐτὸν δοῦλον καὶ παίγιον τῆς ἰσχύος; Ὅποια καταπτώσεως ἄβυσσος, ὁποῖα τῇ ἀνθρωπότητι συμφορὰ.

Αἱ θεωρίαι αὗται ἐνέπνευσαν εὐφραδαῖς σελίδας, εἰς τὰ μᾶλλον διακεκριμένα μέλη τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἀποκρούοντα μετ' ἀποστροφῆς, τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς χειρότερους χρόνους τῆς βαρβαρότητος.

Κατ' αὐτοὺς ἡ δικαιοσύνη οὐκ ἔτι σύμβασις μόνον· τὸ δίκαιον ἐστὶ πλέον ἢ νομικὸν πλᾶσμα, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, ἤμισα συγγέοντα. Ἡ συνειδήσις ἐστὶ πραγματικότης, ἡ ἠθικὴ εὐθύνη σύμβασις, ἥς τὸ

βάρος αισθάνεται ἡ καρδία, καὶ ὅταν ἔτι ἀρνήται τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς.

Κατὰ μέρος δ' ἀφίνουσα τὴν θεωρίαν τῆς ὕλης ἡ ἀκαδημία αὕτη προσπίπτει τὸν ἠθικὸν νόμον, ὅστις, ἀλλαχοῦ, ὑψηλότερον, ἀρύεται τὸ φῶς αὐτοῦ. Ἀκούσατε λόγου χάριν τῶν ὠραίων λέξεων ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς, μεγάλου φιλοσόφου, παρ' ᾧ, ὁ πόνος, κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ ἀγωνίαν, οὐδεμίαν ἀρὰν προσέκαλεσε καὶ ὃν ἀνάτος νόσος ἀφῆκεν ἐλεύθερον, νὰ προπαρκατευάσῃ ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον, διὰ μακρῶν μελετῶν.

— « Ἡθέλωμεν δυνηθῆ νὰ συζητήσωμεν ψυχρῶς, ἔλεγεν ὁ Bersot, τὸν πόδα ἔχων ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐὰν ὁ ὕλισμός, ἦν ἀσθένεια τοῦ πνεύματος μόνον, ἀδυνατοῦμεν ὅμως, αὐτοῦ ὄντος, ἀθθενεῖς αὐτῆς τῆς ψυχῆς. Τοῦτου δοθέντος, ὁ ὕλισμός ἐξευτελίζει τὸν ἄνθρωπον, ἐνῶ ὁ πνευματισμὸς τὸν ἐξευγενίζει. Ὁ ὕλισμός ἀπομονώνει ἡμᾶς καὶ ἀπελπίζει, ὁ πνευματισμὸς, παρέχει ἡμῖν, ὅ,τι ἀγαθώτερον ἐν τῷ κόσμῳ: τὴν ἔνωσιν ἐν τῇ ζωῇ, καὶ τὴν πεποιθήσιν τῆς μετὰ θάνατον συναντήσεως. Ἡ ἐλπίς αὕτη καὶ ὁ πόθος, εἰπὶ πολλάκις, ἡ μόνη ἡμῶν εὐδαιμονία· ὁ μόνος σταλισμὸς τῶν εὐτυχῶν ἡμερῶν μας καὶ ὁ μόνος ἄγρυπνος παρήγορος τῶν δυστυχῶν. » —

Ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια.

Ἐπὶ κερχόμενος ἤδη εἰς τὸν ἐρωτήσαντά με κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ αὐτοσχιδιάσματος τούτου, δὲν ἔχω ἄρα τὸ δικαίωμα νὰ εἶπω αὐτῷ: Εἰξεύρετέ νῦν, πόθεν ἀνεχωρήσαμεν, τί κατέστημεν, τὸν πρὸς ὃν τεινομεν ὄρον. Ἡ ἀυγὴ τῆς Ἀκαδημίας ἡμῶν ἀνέτειλε πρὸ τριῶν αἰώνων. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσε νὰ διατελῇ ἐν πλήρει νῦν μεσημβρία, εἰμάρται ἐν τῷ σκότει πάλιν νὰ βυθισθῇ; Δὲν πιστεύω.

Ἐχετε ἐνώπιον ὑμῶν ἀνδρας, θηρεύσαντας τὰς ἀκαδημαϊκὰς ἐδρας, οὐχί, ὅπως μεταβάλλωσιν αὐτὰς εἰς ἐδρας ἀναπαύσεως, ἀλλ' εἰς ἐργασίας καὶ μελέτης, ἀγαπήσαντας τὴν ἐλευθερίαν, ζητοῦντας δὲ μετὰ ζήλου, τὸ καλόν, τὸ ἀληθές τὸ ὠφέλιμον, καὶ πεπεισμένους ὅτι οφείλουσιν ἀπάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἀποφασισμένους τέλος, ὅπως οὐδενὸς φεισθῶσιν, ἵνα τηρήσωσι τὴν Γαλλίαν, ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ τοῦ πνεύματος χώρᾳ, πρὸς ἣν μετ' εὐγενοῦς φιλοτιμίας ἀνέρχονται, ἅπαντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοί. Μόνη ἡ παγκόσμιος ἐπιστήμη, ἥς ζητεῖ τὰ φῶτα, δύναται νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἔνωσιν τῶν λαῶν, ἐν τῇ εἰρήνῃ, τῇ δικαιοσύνῃ, ἐν τῷ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας σεβασμῷ. Εἴθε τὸ Γαλλικὸν Πανακαδήμιον νὰ τηρήσῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ὑστάτῃ καὶ ὑπερτάτῃ ταύτῃ ἐκκολλάσει τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους!

Ἀθήνησι 10 Ἰουλίου 1882.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

Λέων Μηλιώτης.

ΔΙ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΥΤΑΙΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΙΜΟΛΕΟΝΤΟΣ Α. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ Σ. ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

Ἡ κυβερνήσις τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας συμφώνως τῇ εὐχῇ τῇ ἐκφρασθείσῃ ἐν τῷ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συγκροτηθέντι ἐν Παρισίοις ἠλεκτρικῷ συνεδρίῳ προσεκάλεσε πάντα τὰ ἔθνη τῆς ὑψηλίου, ὅπως ἀποστείλωσιν ἀντιπροσώπους εἰς Παρισίους πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπίλυσιν ἐπιστημονικῶν τιμῶν ζητημάτων τῆς ἠλεκτρικῆς ἐπιστήμης.

Ἐν ταῖς οὕτω συνεληούσαις διεθνεῖσι ἠλεκτρικαῖς ἐπιτροπαῖς, εὐηρεστήθητε νὰ με ὀνομάσῃτε ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, σπεύδω ὅθεν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ἔκθεσιν περὶ τε τῶν ἔργων καὶ ἀποφάσεων τῶν ἐπιστημονικῶν τούτων ἐπιτροπῶν.

Οἱ ὑπὸ τῶν διαφόρων ἔθνων ἀποστακλέντες ἐπιστήμονες, κληθέντες συνηλθον τῇ 4|16 Ὀκτωβρίου ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Γαλλίας, ἐνθα ὁ Πρόεδρος τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Duclerc, ἀφοῦ δι' ὀλίγων ἐξέφρασε θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὰς κυβερνήσεις, αἵτινες εὐηρεστήθησαν ν' ἀποστείλωσιν ἀντιπροσώπους, προσεκάλεσε τὸ ἐπιστημονικὸν σῶμα νὰ προβῇ εἰς τὰς ἀρχαιρέσις του.

Τοῦτο παμφηφει ἀνεκέρυξε πρόεδρον μὲν τὸν Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων κ. Cocheru, ἀντιπροέδρους δὲ τὸν ἐκ Βερολίνου Καθηγητὴν κ. Helmholtz καὶ τὸν ἐκ Γλασκώθης κ. Thomson.

Τὸ ἐπιστημονικὸν συνέδριον διηρέθη εἰτα εἰς τρεῖς ἐπιτροπάς, ὧν ἐκάστη ἀνέλαβεν ἴδιον θέμα πρὸς συζήτησιν καὶ ὑπέβαλεν εἰτα τὸ σύνολον τῶν ἀποφάσεών της εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἐπικύρωσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου.

Εἰς τὰς ἐπιτροπάς ταύτας παρίσταντο ἀντιπρόσωποι τῆς Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας, τοῦ Βελγίου, τῆς Κίνας, τῆς Δανιμαρκίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἰαπωνίας, τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Νορβηγίας καὶ Σουηδίας, τῆς Ὀλλανδίας, τῆς Πορτογαλλίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἑλβετίας.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιτροπῇ ἦν ὁ καθορισμὸς τῶν διεθνῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων.

Γνωστὸν ὅτι τὸ σύστημα τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων, ἢτοι ἡ μονὰς τῆς ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως, ἡ τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος, ἡ τῆς ἠλεκτροχωρητικότητος, ἡ τῆς ποσότητος καὶ ἡ τῆς ἀντιστάσεως συνδέονται πρὸς ἀλλήλας δι' ὀρισμένων σχέσεων, ὅταν δὲ μίξ τούτων γνωσθῇ καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπίσης καθορίζονται. Ὡς δὲ, ὅταν ὀρισθῇ ἡ μονὰς τοῦ μήκους ἐκ ταύτης ἀπορρέει ἡ τε μονὰς τῆς ἐπιφανείας, ἡ τοῦ ὄγκου καὶ αὐτὴ ἡ μονὰς τοῦ βάρους, οὕτω καὶ ἐν τῷ συστήματι τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων ἐπαρκῆς καθίσταται ὁ καθορισμὸς τῆς μονάδος τῆς ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως, ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπίσης γνωσθῶσιν.

Ἡ ἀυθαίρετος παραδοχὴ μονάδος ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως, παράγει μὲν σύστημα τι ἠλεκτρικῶν μονάδων, ἀλλ' ἐκ τοῦ συστήματος τούτου ἐλλείπει ἡ ἀκριβὴς καὶ ὀρισμένη σχέσις, ἣτις δεόν νὰ ὑφίσταται ἐν τῇ ἐνιαίᾳ φυσικῇ δυνάμει ὅταν αὕτη ἐμφανίζεται ἢ ὑπὸ μορφὴν ἠλεκτρικῆς ἢ θερμότητος ἢ βαρύτητος.

Μέχρις ἐσχάτων πληθὺς ἠλεκτρικῶν μονάδων ἀντιστάσεως ἐπροτάθησαν, ἐχρῶντο δὲ τούτων ἀδιαφόρως οἱ τε ἐπιστήμονες καὶ οἱ βιομήχανοι.

Οὕτως, οἱ μὲν παρίστων τὴν μονάδα τῆς ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως δι' ὀρισμένου μήκους χαλκίνου σύρματος ἀγνώστου πολλακίας συνθέσεως, οἱ δὲ διὰ στήλης ὑδραργύρου, ἄλλοι διὰ σιδηροῦ σύρματος ἢ διὰ μεταλλικοῦ τινος κράματος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις ἀλλοιοῦται σπουδαίως μεταβαλλομένης τῆς συνθέσεως τοῦ κράματος, τῆς θερμοκρασίας καὶ αὐτῆς τῆς φυσικῆς αὐτοῦ συστάσεως, μεταξὺ τῆς πληθύος τκύτης τῶν μονάδων οὐδεμία ὀρισμένη καὶ σταθερὰ σχέσις ὑπῆρχεν, ἡ αὐτὴ δὲ μονὰς προϊόντος τοῦ χρόνου μετεβάλλετο.

Πρῶτος ὁ Βρετανικὸς ἐπιστημονικὸς Σύλλογος (British Association) ἔσχε τὴν σοφὴν ὄντως πρωτοβουλίαν, νὰ ὑπαγάγῃ τὸ σύστημα τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων εἰς θεμελιώδεις τινὰς δυναμικὰς μονάδας ἐν σχέσει πρὸς τὸ δεκαδικὸν μετρικὸν σύστημα. Παρεδέξατο τουτέστιν ὡς μονάδα μήκους τὸ μέτρον ἢ κάλλιον τὸ ὑφεκατόμετρον, ὡς μονάδα βάρους τὸ γράμμα (gramme) καὶ ὡς μονάδα χρόνου τὸ δεῦτερον λεπτόν.

Τὸ πρᾶγον κίνησιν ἢ τείνον νὰ παραγάγῃ κίνησιν καλεῖται δυνάμις. Ἀλλὰ τὰ ἑτερωνύμως ἠλεκτρισμένα σώματα, οἱ ἀντίθετοι μαγνητικοὶ πόλοι, τὰ ἀμύροπα ἠλεκτρικὰ ρεύματα ἔκλονται παράγεται δ' οὕτω κίνησις, ἐπομένως ὁ τε ἠλεκτρισμὸς καὶ ὁ μαγνητισμὸς εἰσὶ δυνάμεις, ἢ μάλλον μίξ καὶ ἡ αὐτὴ δυνάμις.

Μονὰς δυνάμεως εἶναι ἡ δυνάμις ἐκείνη, ἣτις ἐπενεργοῦσα ἐπὶ ἐν δεῦτερον λεπτὸν ἐπὶ τὴν μονάδα τοῦ βάρους μεταδίδει εἰς αὐτὴν ταχύτητα ἴσην τῇ μονάδι τοῦ μήκους. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς καθορισμὸν τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων παρεδέξατο ὡς μονάδα μὲν μήκους τὸ ὑφεκατόμετρον, ὡς μονάδα δὲ βάρους τὸ γράμμα, μονὰς δυνάμεως ἐκλήθη ἡ δυνάμις ἐκείνη, ἣτις ἐνεργοῦσα ἐπὶ ἐν γράμμον καὶ ἐπὶ ἐν δεῦτερον λεπτόν, μεταδίδει εἰς αὐτὸ ταχύτητα ἐνὸς ὑφεκατομέτρου κατὰ δευτερόλεπτον. Ἡ ἐλάχιστη αὕτη μονὰς τῆς δυνάμεως ἐκλήθη dyne· καλέσωμεν ταύτην δυνάμιον.

Ἐψοῦντες τὸ βᾶρος ἐνὸς χιλιογράμμου εἰς ὕψος ἐνὸς μέτρου παράγωμεν ἔργον ἐνὸς χιλιογραμμομέτρου.

Ὡς μονὰς τοῦ ἔργου ἐλήθη τὸ δυνάμιον ἐπὶ τὸ ὑφεκατόμετρον, τουτέστι τὸ ἔργον τὸ παραγόμενον κατὰ τὴν ἀνύψωσιν ἐνὸς γράμμου εἰς ὕψος ἐνὸς ὑφεκατομέτρου. Τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ ἔργον ἐκλήθη erg· καλέσωμεν τοῦτο ἐργίδιον.

Ὅρισθείσης οὕτω τῆς μονάδος τῆς δυνάμεως ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ φυσικοῦ συστήματος τοῦ ὑφεκατομέτρου, γράμμου καὶ δευτέρου λεπτοῦ, οὕτινος τὸ σύμβολον CGS. εὐχερῆς καθίσταται ὁ ὀρισμὸς τῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων.

Οὕτως, ὡς μονὰς τῆς ποσότητος τῆς ἠλεκτρικῆς ληφθήσεται ἡ ποσότης ἐκείνη ἣτις τιθεμένη εἰς ἀπόστασιν ἐνὸς ὑφεκατομέτρου ἀπὸ ἴσης ποσότητος ἔλκει ἢ ἀπωθεῖ ταύτην μὲ δυνάμιν ἴσην τῇ μονάδι, ἢτοι ἴσην πρὸς ἐν δυνάμιον (dyne).

Ὡς μονὰς δὲ τῆς ἐντάσεως ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ληφθήσεται ἡ ἐντασις ἐκείνη τοῦ ρεύματος, ὅπερ λαμβανόμενον ὑπὸ τὸ μήκος ἐνὸς ὑφεκατομέτρου ἔλκει ἢ ἀπωθεῖ ἴσον ρεῦμα ἐξ ἀποστάσεως ἐνὸς ὑφεκατομέτρου μὲ δυνάμιν ἴσην πρὸς ἐν δυνάμιον.

Ὡσαύτως ὡς μονὰς ἠλεκτρικῆς ἀντιστάσεως δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀντίστασις ἐκείνη, δι' ἣς ἂν διέλθῃ ἡ μονὰς τοῦ ρεύματος ἐπὶ ἐν δεῦτερον λεπτόν, θέλει παρῆχθῃ ἡ μονὰς τῆς θερμότητος. Καθόσον γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἠλεκτρικὴ δύναται νὰ μετασχηματισθῇ εἰς θερμότητα. Ἐν δὲ τῇ ἀνωτέρω περιστάσει, μονὰς θερμότητος θεωρεῖται ἡ ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὴν μονάδα τοῦ ἔργου τὴν κληθεῖσαν ἐργίδιον (erg).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῶσιν αἱ ἠλεκτρικαὶ μονάδες ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν θεμελιωδῶν μονάδων τοῦ ὑφεκατομέτρου, τοῦ γράμμου καὶ τοῦ δευτέρου λεπτοῦ, καὶ παρῆχθῃ οὕτω σύστημα τι δυναμικὸν καὶ ὅτι τοῦτο δύναται νὰ κατορθωθῇ διὰ πολλῶν καὶ διαφόρων τρόπων.

Ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ὑπεβλήθησαν πλεῖστα ὅσαι μέθοδοι αἵτινες συνεζήτηθησαν ὑπὸ τῶν κορυφαίων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κκ. Dumas, Helmholtz, Siemens, Thomson, Jamin, Mascart. Ἐξ ὧν δὲ ἐκρίθησαν αἱ ἐξῆς ὡς παρήγουσαι τὰ ἀκριβεστερα ἀποτελέσματα.

1ον Ἡ μέθοδος τοῦ Βρετανικοῦ Συλλόγου ἠέπινοηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Thomson, καθ' ἣν ἄγωγός κυκλοτερῆς περιστρέφεται περὶ κατακόρυφον ἄξονα. Ἐν τῷ κέντρῳ κεῖται μικρὸς μαγνήτης, ὅστις ἀποκλίνει ἐκ τοῦ μαγνητικοῦ μεσημβρινοῦ διὰ τῶν ἐξ ἐπιδράσεως ρευμάτων, ἕτινα παράγει ἡ γῆ ἐπὶ τοῦ κυκλοτεροῦς ἀγωγοῦ.

2ον Ἡ τοῦ Kirchoff δι' ἐπιδράσεως ρεύματος ἐπὶ κεκλεισμένου κυκλώματος.

3ον Ἡ τοῦ Weber διὰ μαγνητικῶν βελονῶν κινουμένων ἐν πολλαπλασιαστῇ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ χρόνος τῆς αἰωρήσεως αὐξάνει ὅταν τὸ κύκλωμα κλειστόν, ἢ διὰ μεθόδου παρεμφεροῦς τῇ τοῦ Βρετανικοῦ Συλλόγου.

4ον Ἡ τοῦ Δαννοῦ Lorentz διὰ δίσκου μεταλλικοῦ περιστρεφομένου ἐν σπειροειδεῖ ἠλεκτρικῷ ρεύματι, σταθερᾶς καὶ γνωστῆς ἐντάσεως, ὅτε προσδιορίζεται ἡ διαφορὰ τῆς ἠλεκτροκρυσίας, ἢτοι ἡ ἠλεκτρεγερτικὴ δύναμις μεταξὺ τοῦ κέντρου καὶ τῆς περιφερείας τοῦ δίσκου.

Ἐκ τῶν οὕτω καθοριζομένων ἠλεκτρικῶν μονάδων ἡ μὲν τῆς ἀντιστάσεως καὶ ἡ τῆς ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως εἶπιν ἐλάχισται, ἡ δὲ τῆς ἠλεκτροχωρητικότητος παμμεγίστη. Ἄν π. χ. διὰ τοιούτων μονάδων ἐπρόκειτο νὰ καταμετρήσωμεν τὴν ἠλεκτρικὴν ἀντίστασιν καλωδίου, ἢ τὴν ἠλεκτρεγερτικὴν δύναμιν μαγνητοηλεκτρικῆς μηχανῆς χρησιμευούσης πρὸς παραγωγὴν φωτὸς ἢ πρὸς μεταβίβασιν κινήσεως, θὰ εὐρίσκομεν ἀριθμοὺς παμμεγίστους δεκαψηφίους ἢ καὶ δεκαπενταψηφίους. Τοῦναντίον, ἂν διὰ τῆς ἀνωτέρω μονάδος τῆς ἠλεκτροχωρητικότητος ἐπρόκειτο νὰ καταμετρηθῇ ἡ ἠλεκτροχωρητικότης (capacité électrique) καλωδίου, αὕτη θὰ παρίστατο δι' ἀριθμοῦ ἐλαχίστου. Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου ἡ ἠλεκτρικὴ εἶναι δύναμις μεταβλλομένη μεταξὺ δριῶν λίαν μεμακρυσμένων, οὕτω λ. χ. ἡ ἐντασις τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος τοῦ διερχομένου διὰ τηλεφωνικῆς γραμμῆς κατὰ τὴν ἀνταπόκρισιν εἶναι ἐλαχίστη, συγκρινομένη πρὸς τὴν ἐντασιν ρεύματος παράγοντος φῶς ἐντάσεως δεκακισχιλίων λαμπτήρων καὶ ἐν τούτοις ὀφείλομεν ἀμφοτέρως τὰς ἐντάσεις νὰ καταμετρήσωμεν διὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου.

Ἐπὶ τῇ βῆσει ὅθεν τῶν ἀνωτέρω δυναμικῶν μονάδων καθωρίσθησαν καὶ ἕτεραι κληθεῖσαι πρακτικαί, ἔχουσαι ὅμως ὠρισμένον λόγον δεκαδικόν πρὸς ἐκείνας.

Οὕτως ἡ μὲν πρακτικὴ μονὰς τῆς ἀντιστάσεως κληθεῖσα Ohm ἰσοῦται πρὸς 1,000,000,000 ἢ 10^9 δυναμικῆς μονάδας ἀντιστάσεως.

Καὶ ἐπομένως ἡ πρακτικὴ μονὰς τῆς ἠλεκτρεγερτικῆς δυνάμεως κληθεῖσα Volt ἐξισωθήσεται πρὸς 10^8 δυναμικῆς μονάδας.

Ἡ πρακτικὴ μονὰς τῆς ἐντάσεως τοῦ ρεύματος κληθεῖσα Ampere καὶ ἡ τῆς ποσότητος κληθεῖσα Coulomb ἐξισωθήσονται πρὸς τὸ $1/10$ τῆς δυναμικῆς μονάδος, ἐντάσεως καὶ ποσότητος.

Τοῦναντίον δὲ ἡ πρακτικὴ μονὰς τῆς ἠλεκτροχωρητικότητος κληθεῖσα Farad ἐξισωθήσεται πρὸς $1/1,000,000,000$ ἢ $1/10^9$ τῆς δυναμικῆς μονάδος τῆς ἠλεκτροχωρητικότητος.

Αἱ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι μέθοδοι παρέχουσι τὴν ἠλεκτρικὴν μονάδα τῆς ἀντιτάσεως μὲ διαφορὰν πρὸς ἀλλήλας κινουμένην μεταξὺ $1/100$ καὶ $1/1000$.

Τὸ ἐπιστημονικὸν συνέδριον ἐθεώρησε καλὸν νὰ συστήσῃ εἰς τοὺς διαφόρους ἐπιστήμονας τὴν ἐξαιολούθησιν τῶν ἐρευνητῶν τῶν πρὸς καθορισμὸν τῆς δυναμικῆς μονάδος ἀντιστάσεως, ὅπως ἡ προσέγγισις ὑπερβῇ τὸ $1/1000$.

Ἰδιαιτέρας δὲ μνείας ἐθεώρησε τὴν μέθοδον δι' ἧς προσδιορίζεται ἅμα καὶ ἡ ποσότης τῆς θερμότητος, ἡ παραγομένη κατὰ τὴν διόδον ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ὠρισμένης ἐντάσεως, ὅπως καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ γνωστῆ αὐθις τὸ μηχανικὸν ἰσοδύναμον τῆς θερμότητος.

Ἡ πρακτικὴ μονὰς τῆς ἀντικαταστάσεως παρασταθήσεται, ὕλικῶς διὰ στήλης ὑδραργύρου ἐχύσεως τομῆν ἐνὸς τετραγωνικοῦ χιλιοστομέτρου ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ τοῦ μηδενικοῦ, μῆκος δὲ ὠρισμένον. Ἡ ἠλεκτρικὴ ἀντίστασις τοιαύτης στήλης μήκους ἐνὸς μέτρου εὐρέθη ὑπὸ μὲν τοῦ Kohlrausch ἔση πρὸς 0,9441 τῆς πρακτικῆς μονάδος Ohm (ἔσης ταύτης πρὸς 10^9 δυναμικῆς μονάδας) ὑπὸ τοῦ Weber πρὸς 0,9550 καὶ ὑπὸ τοῦ Rayleigh πρὸς 0,9413. Ἄλλ' ἡ ὕλική παραστάσις τῆς μονάδος ταύτης δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ ὡς τοῦτο ἐπροτάθη ὑπὸ τοῦ κ. Dumas καὶ διὰ κράματος λευκοχρόσου καὶ ἰριδίου ὑπὸ τὴν ἀναλογίαν τοῦ 9 πρὸς 1, ὅπερ ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις παρεσκεύασεν ἤδη χημικῶς καθαρὸν ἐν ἀφθόνῳ ποσότητι πρὸς κατασκευὴν τῶν διεθνῶν μονάδων τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν.

Ἐν ἡ δὲ περιπτώσει τὸ κράμα τοῦτο ἀποδειχθῆ ἄληθῶς ἀμετάβλητον ὑπὸ ἠλεκτρικὴν ἔποψιν, τὸ ἐπιστημονικὸν συνέδριον ἐξήνεγκεν εὐχὴν, ὅπως ἡ Γαλλικὴ κυβέρνησις εὐαρεστηθῇ καὶ ἀποστείλῃ ὑποδείγματα ἐκ τούτου εἰς τοὺς ἐπιστήμονας ἐκείνους, οἵτινες ἐργάζονται εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν δυναμικῶν ἠλεκτρικῶν μονάδων.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν δυναμικῶν διεθνῶν μονάδων (système absolu) ἔσχε τὸ πλεονέκτημα νὰ κολακεύσῃ τὴν φιλοτιμίαν τριῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, τῆς μὲν Ἀγγλίας καθόσον ἡ ἐπινόησις τοῦ συστήματος ὀφείλεται εἰς τὸν σοφὸν Ἀγγλον καθηγητὴν Thomson καὶ εἰς τὰς ἐρεῖνας τοῦ Βρετανικοῦ συλλόγου (British association), τῆς Γαλλίας καθόσον ἐν τῷ συστήματι ἐγκλείονται γαλλικαὶ μονάδες τοῦ μήκους καὶ βάρους, τῆς δὲ Γερμανίας ἀλλ' ἐν ἡσσονι μοίρᾳ, διότι ἡ ὕλική παραστάσις ἐγένετο διὰ στήλης ὑδραργύρου, τοῦθ' ὅπερ πρὸ χρόνου πολλοῦ ἐπρότεινε καὶ ἐπραγματοποίησεν ὁ σοφὸς τῆς Γερμανίας ἐπιστήμων καὶ βιομηχανὸς Werner Siemens.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τὰ ὑπὸ συζήτησιν θέματα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιτροπῇ ἦσαν·

Α'. Κηθορισμὸς τῶν μεθόδων, ὧν δέον νὰ γίνηται χρῆσις πρὸς ἔρευναν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ὅπως γενικευθῆ ἡ ἔρευνα αὕτη ἐπ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Β'. Περὶ τοῦ ἀποτελεσματικοῦ τῶν διαφόρων ἀλεξικερκύνων καὶ περὶ τοῦ προφυλακτικοῦ ἢ μὴ τῶν τηλεγραφικῶν ἢ τηλεφωνικῶν συμπλεγμάτων.

Γ'. Ὁργανισμὸς συστηματικῆς μελέτης συνεχοῦς ἢ καθ' ὠρισμένους ἡμέρας, τῶν γηγενῶν ἠλεκτρικῶν ρευμάτων.

Δ'. Περὶ ἐγκαθιδρύσεως τηλεμετεωρογραφικοῦ συμπλέγματος, συνδέοντος μονίμως ὅσον ἔνεστι πλείοτέρους μετεωρογραφικούς σταθμούς.

Πρῶτον θέμα. — Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἀτμοσφαῖρα διατελεῖ ἕσασαι πεφορτισμένη ἠλεκτρικῆς ἐν διαφόρῳ τάσει ὅτε μὲν θετικῆς ὅτε δὲ ἀρνητικῆς. Ἡ ἠλεκτρικὴ αὕτη δὲν φαίνεται ἄσχετος πρὸς τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα μετεωρολογικὰ φαινόμενα, ἢ ἀκριβῆς δὲ διάγνωσις αὐτῆς, οἱ τρόποι καθ' οὓς μεταβάλλεται ἢ τε τάσις καὶ τὸ εἶδος αὐτῆς εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς γῆς, δύνανται νὰ καθοδηγήσωσιν εἰς συμπεράσματα ὑψίστης σπουδαιότητος. Τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἡ ἔρευνα ἀχρις ἐσχάτων ἦν ὅπως ἀτελής, εἰς ὀλίγιστα δὲ σημεῖα ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἤρξαντο πρὸ τινος χρόνου σπουδαῖοι ἐπιστήμονες, νὰ ἐπινοῶσι συσκευὰς πρὸς τελειότεραν μελέτην τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Ἀλλ' ἡ μονομερὴς αὕτη ἔρευνα γινομένη ἰδίᾳ διὰ διαφόρων μεθόδων ἤθελεν ἀποβῆ ἄλυσιτελής, ἀν δὲν ἐγένετο συγχρόνως καὶ ὁμοιομόρφως εἰς πλείστους ἄλλους τόπους λίαν μακρυσμένους ἀπ' ἀλλήλων. Μόνον δὲ ἀφοῦ παραβληθῆ μέγας ἀριθμὸς παρατηρήσεων συγχρόνων δυνατὸν νὰ ἐξαχθῆ πρακτικὸν τι ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ συζήτησιν ἀνεγνώρισεν ὁμοφώνως ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Mascart καθηγητοῦ τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ College de France ἐπινοηθεῖσα καὶ τελειοποιηθεῖσα μέθοδος ἦν ἡ ἀρίστη. Ἐν ταύτῃ ἡ ἠλεκτρικὴ τῆς ἀτμοσφαιρῆς συλλέγεται δι' ὕδατος ἐκρέοντος στάγδην ἐκ μεταλλικοῦ δοχείου, καταμετρεῖται δὲ διηλεκτικῶς δι' εὐκισθῆτου ἠλεκτρομέτρου καὶ ἀναγράφεται αὐτομάτως διὰ φωτογραφικῆς συσκευῆς. Ἰδίᾳ ἐθεωρήθησαν ὡς τελειότατοι μονωτήρες τῆς συσκευῆς, οἱ ὑπὸ τοῦ Mascart ἐπινοηθέντες καὶ ἐγκλειόντως θεϊκὸν δξύ. Καθόσον καταδείχθη ὅτι ἀν ἐν Kew τῆς Ἀγγλίας εὕρισκον ἄλλοῖα ἀποτελέσματα, ὅσον δύο μέγιστα ἀντὶ ἐνὸς ἐν ἐνὶ ἡμερονυκτίῳ καὶ τελείαν ἔλλειψιν ἠλεκτρικῆς ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐν ᾧ διατελεῖ ἔτι πεφορτισμένη, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν μὴ τελείαν ἠλεκτρικὴν ἀπομόνωσιν τῆς συσκευῆς.

Ἡ ἐπιτροπὴ καὶ εἴτα τὸ ἐπιστημονικὸν συνέδριον προτάσει τοῦ κ. Helmholtz ἐξήνεγκεν εὐχὴν, ὅπως πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις παρέξωσι τὰ ἀπαιτούμενα μέσα εἰς ἐπιστήμονας πρὸς ἔρευναν ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ.

Μετασχοῦσα καὶ ἡ Ἑλλάς τοῦ συνεδρίου ἀνέλαβε τὴν ἠθικὴν ὑποχρέωσιν νὰ παράσχη εἰς τὸ μέλλον συνεχῆ σειρὰν παρατηρήσεων ἐπὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐν Ἀθήναις τοῦλάχιστον. Ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πλήρης συσκευή, καθ' ἣς ἔλαβον ἀκριβεῖς πληροφορίας ἀπαιτεῖ δαπάνην ὀλίκην 1200 φρ., εἰς ἣν προσθετέον ἐλαχίστην ἐτησίαν δαπάνην διὰ τὴν διηλεκτῆ καὶ αὐτόματον ἀναγραφὴν τοῦ γαινομένου. Ἡ συσκευή αὕτη δύναται νὰ τοποθετηθῆ εἰς σημεῖόν τι οἰονδήποτε ἢ ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Πειραιεῖ.

Δεύτερον θέμα. — Ἐπὶ τοῦ δευτέρου θέματος τοῦ ἀνυχομένου εἰς τὸ ἀποτελεσματικὸν τῶν διαφόρων ἀλεξικερκύνων, ἠγέρθη μικρὰ συζήτησις, καταδείξασα ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἔτι ἀρκετὰ στοιχεῖα παρατηρήσεων πρὸς ἀκριβῆ διάγνωσιν τοῦ συντελεστικωτέρου εἴδους τῶν ἀλεξικερκύνων. Ὡς πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν τῶν ἀλεξικερκύνων, αἱ γῶμαι τῶν ἐπιστημόνων ἦσαν ὅπως διάφοροι, οἱ μὲν παρεδέχοντο ἀγωγὸν ὑπὸ μορφήν ταινίας οἱ δὲ τοῦναντίον ὑπὸ μορφήν ῥάβδου πρισματικῆς ἢ κυλινδρικής. Αἱ ὑπὸ πολλῶν γενόμεναι παρατηρήσεις κατέδειξαν, ὅτι ὁ ὄβελος δὲν δύναται πάντοτε νὰ προστατεύσῃ περὶ ἑαυτὸν κυκλικὸν ἠχώρον ἀκτίνος διπλαστικῆς τοῦ ὕψους αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς ἴσης πρὸς τὸ ὕψος τοῦτο. Κατὰ τὸν σοφὸν Ἀγγλον Preece ἡ ὑπὸ ὄβελου προστατευμένη ἐπιφάνεια εἶναι ἐπιφάνεια ἐκ περιστροφῆς παραγομένη διὰ τεταρτοκυκλίου, ἀκτίνος ἴσης πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ὄβελου, καὶ προσομοιάζουσα πρὸς κῶνον, οὗτινος ἡ κορυφὴ κεῖται εἰς τὸ ἀνω ἄκρον τοῦ ὄβελου.

Ὁ Βέλγος Melsens, οὐκ ὀλίγα πειράματα ἐκτελέσας ἐπὶ τῶν ἀλεξικερκύνων παραδέχεται ὅτι οἰκοδόμημα προφυλάσσεται τελείως ἐκ κεραυνοῦ ἀν καλυφθῆ δι' ὅσον ἔνεστι πλείοτερον ἀγωγῶν, ἔστω καὶ λεπτοτέρων, αἵτινες νὰ σχηματίσωσι πλέγμα μεταλλικὸν ὀπλισμένον διὰ πλείστων ὅσων μικρῶν ὄβελῶν. Ἀνέφερε δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου τὸ ἐξῆς πείραμα. Ἄν ὁ βάρταχος, ὁ ἐξόχως ἠλεκτροσκοπικός, καλυφθῆ διὰ μεταλλικοῦ πλέγματος ἀδύνατον νὰ προσβληθῆ ἢ νὰ ἐνοχληθῆ πῶς δι' ἰσχυρῶν σπινθῆρων ἠλεκτρικῶν, οὐς ἠθέλομεν προσπαθῆσαι νὰ διαβιβάσωμεν διὰ τοῦ πλέγματος.

Συζητουμένου μάλλον τοῦ εἴδους τοῦ ἀλεξικερκύνου, ἔλαβον τὸν λόγον ὅπως ὑπομνήσω ὅτι καὶ ὁ τρόπος τῆς μετὰ τοῦ ἐδάφους συγκοινωνίας τοῦ κεραυναγωγοῦ τυγχάνει μεγάλης σπουδαιότητος. Πολλάκις ἡ τοῦ ἀγωγοῦ ἐνταφὴ γίνεται ἀτελής, πολλοὶ δὲ μεταχειρίζονται ὅπως διαγνώσωσι τὴν μετὰ τοῦ ἐδάφους καλὴν συγκοινωνίαν γαλβανόμετρον μετ' ἠλεκτρικῆν

στήλην. Τὸ μέσον τοῦτο δύναται νὰ καταδείξῃ συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ ἐδάφους ἄλλὰ πολλάκις ἀτελεῖ καὶ ὅλως ἀνεπικριτῆ. Ἀπέδωκα δὲ εἰς τὴν αἰτίαν ταύτην τὴν κερκυνοβόλησιν κτιρίων, καίτοι δι' ἀλεξικεράνου ὀπλισμένων, ὡς τοῦτο συνέβη καὶ ἐν Ἑλλάδι πρὸ τινων ἐτῶν, εἰς πυριταποθήκην πρὸς τὴν Ἀκμίαν. Ἀνέφερον δὲ τὰς πρὸς ἡμῖν ἀποθήκας ἐκρηκτικῶν ὑλῶν τὰς ἀνηκούσας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, αἰτίνας κείμεναι ἐπὶ νήσου φέρουσι κερκυνκωγούς, οὓς ἐθέταμεν εἰς ἄμετον μετὰ τῆς θλασσης συγκοινωνίαν.

Μετ' ἐμὲ λαθῶν τὸν λόγον ὁ πολὺς Helmholtz ἐθεώρησεν ὀρθὰς τὰς παρατηρήσεις μου, προσθεὶς μάλιστα ὅτι κατὰ παρατηρήσεις γενομένας ἐν Γερμανίᾳ ἐκερκυνοβολήθησαν οἰκοδομήματα ὀπλισμένα δι' ἀλεξικεράνου, ἔνεκεν τῆς κηκῆς μετὰ τοῦ ἐδάφους συγκοινωνίας.

Μετὰ τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν τὸ ἐπικίνδυνον ἢ μὴ τῶν τηλεφωνικῶν καὶ τηλεγραφικῶν συμπλεγμάτων ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς κερκυνοβολήσεως.

Καὶ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὑπῆρχον ἄλλοῖσι γινῶμι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδέαν τῶν σπουδαιότερων ἐπιστημόνων, τὰ συμπλέγματα τῶν τηλεφωνικῶν καὶ τηλεγραφικῶν γραμμῶν, ἅτινα ἤρξαντο νὰ καλύπτωσι τὰς μεγαλουπόλεις, οὐ μόνον εἰσὶν ἀκίνδυνα ἐκ κερκυνοῦ ἀλλὰ τούναντίον προφυλακτικά, ἀρκεῖ τὰ τε κῆρα τῶν γραμμῶν τὰ ἀπολήγοντα εἰς τοὺς σταθμούς νὰ φέρωσι τέλεια σταθμοῦ ἀλεξικεράνου, αἱ δὲ γραμμὴ καθ' ὠρισμένας ἀποστάσεις ἀλεξικεράνου γραμμῆς. Τὸ ὅλως ἀκίνδυνον τῶν μεταλλικῶν τούτων συμπλεγμάτων παραδέχονται ἰδίως οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες ἀρθρῶς κατεκάλυψαν τὰς πόλεις των διὰ τηλεφωνικῶν καὶ τηλεγραφικῶν γραμμῶν ἐνκερίων. Ἄριστον δὲ ἀλεξικεράνον διὰ τηλεφωνικοὺς σταθμοὺς τυγχάνει σφαῖρα μεταλλικὴ ἐν καλῇ μετὰ τοῦ ἐδάφους συγκοινωνίᾳ τιθεμένη. Ἡ γραμμὴ πρὶν ἢ ἀπολήξῃ εἰς τὰς συσκευὰς τίθεται εἰς συγκοινωνίαν μετὰ εἶδος μεταλλικοῦ κοιλίου ἐλάχιστον ἀπέχοντος τῆς μεταλλικῆς σφαίρας. Ἡ ἀπόστασις τοῦ κέρου τοῦ κοιλίου ἀπὸ τῆς σφαίρας κονονίζεται ὡς ἐξῆς. Τίθενται εἰς ἐπαφὴν ἐν στιγμῇ τηλεφωνικῆς ἀνταποκρίσεως, εἴτα δὲ ἀπομακρύνουσι τὸν κοιλίαν βηθμηθῶν καὶ κατ' ὀλίγον, μέχρις οὗ ἢ ἀνταποκρίσις τελεσθῆ ἀπροσκόπτως. Διὰ τῆς ἐλαχίστης ταύτης διακοπῆς ἀδύνατον νὰ ἐκπηδήσωσι τὰ τηλεφωνικὰ ρεύματα, ὡς ἔχοντα ἐλαχίστην τάσιν, τούναντίον δὲ ἐκρέει εὐχερῶς καὶ ἀκινδύως ἢ μεγίστην τάσιν ἔχουσα ἠλεκτρικὴ τῆς ἀτμοσφαιρας. Οὐχ ἥττον λυσιτελεῖ θεωροῦνται καὶ τὰ ἐν χρήσει ἤδη ἐν τῇ τηλεγραφίᾳ ἀλεξικεράνου τὰ συγκαίμενα ἐκ δύο μεταλλικῶν πλακῶν κεχωρισμένων διὰ λεπτοῦ φύλλου χάρτου πεποτισμένου διὰ παραφίνης.

Ἄλλ' ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι ἐπέλθῃ ἀσφαλεστέρη τις κρίσις ἐπὶ τῶν σπουδαίων τούτων ζητημάτων, τὸ ἐπιστημονικὸν συνέδριον ἐζήνηγεν εὐ-

χὴν, καθ' ἣν δέον εἰς τὰ διάφορα ἔθνη νὰ λάβῃ χώραν συστηματικὴ τις μελέτη ἐπὶ τῶν κερκυνῶν τῶν πιπτόντων ἢ ἐπὶ τῶν τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν γραμμῶν ἢ πέραν αὐτῶν.

Οἱ ποιοῦντες παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κερκυνῶν τῶν πιπτόντων πέραν τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν, δέον ν' ἀναγράφωσι μεθ' ὅσης ἐνεστὶ ἀκριβεῖς 1ον Τὸν τόπον εἰς ὃν ἔπεσεν ὁ κερκυνὸς διὰ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως αὐτοῦ. Τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς πτώσεως.

2ον Τὴν φύσιν τοῦ κερκυνοβοληθέντος ἀντικειμένου. Ἄν τοῦτο εἴη ἀνθρώπος ἢ ζῶον. Ἄν δένδρον ποῖον τὸ εἶδος καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ. Ἄν οἰκία, ἢ ἐκκλησία, ἢ οἰκοδομήματι οἰονδήποτε ποῖον τὸ ὕψος, ποῖα ἢ κατασκευὴ καὶ διὰ ποίας ὕλης κατασκευάσθη. Ὅποια ἢ στέγη. Ἄν ἢ οἰκοδομὴ ἐμπεριέχῃ μεταλλικοὺς ὄγκους ἢ σιδηρὰ ἐλάσματα.

3ον Ποῖα τὰ περιβάλλοντα τὸ κερκυνοβοληθὲν σημεῖον ἀντικείμενα. Ἄν τοῦτο εἴη μεμονωμένον ἢ περιβάλλεται δι' οἰκιῶν ἢ δένδρων ὑψηλοτέρων καὶ εἰς ποίαν ταῦτα εὐρίσκοντα ἀπόστασιν. Ποία ἢ φύσις τοῦ ἐδάφους. Ἄν παράκεινται κοιτάσματα μεταλλικὰ ἢ λιμνάζοντα ὕδατα.

4ον Ποῖα αἱ γινόμεναι καταστροφαί. Ἀντικείμενα κέντρα, τικέντρα, ἢ καταστραφέντα. Ἄν ἐπηκολούθησε πυρκαϊά. Μηχανικὰ ἀποτελέσματα, ἂν δηλονότι ἀντικείμενα ἐξετοπίσθησαν. Ἄν σωλήνες ὑδραγωγοὶ ἢ ἀεραγωγοὶ ὑπέστησαν βλάβην.

5ον Ἄν ὑπάρχῃ κερκυνκωγὸς ἐπὶ τοῦ προσβληθέντος ἀντικειμένου, ἢ παρακειμένου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποῖα ἢ ἀπόστασις τοῦ ἀλεξικεράνου, ἢ ποῖον τὸ ὕψος τοῦ ἀλεξικεράνου ὡς πρὸς τὸ κερκυνοβοληθὲν σημεῖον.

Περιγραφή τοῦ ἀλεξικεράνου ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῆς φύσεως, τῆς διατάξεως, τοῦ ὕψους, τῆς διαμέτρου καὶ τοῦ κέρου τῶν βελῶν, τοῦ ἀριθμοῦ, τοῦ σχήματος, τῆς τομῆς, τῆς διαμέτρου τῶν ἀγωγῶν τῶν κατὰ μῆκος τῆς στέγης μέχρι τοῦ ἐδάφους.

Ποία ἢ κατὰστασις τοῦ ἀλεξικεράνου πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ κερκυνοῦ. Χρονολογία τῆς τοποθετήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς τελευταίας αὐτοῦ δοκιμασίας.

Τρόπος τῆς συγκοινωνίας μετὰ τοῦ ἐδάφους. Φύσις, μέγεθος, μορφή, ἐπιφάνεια τοῦ ἐν τῷ ἐδάφει ἐλάσματος. Φύσις τοῦ ἐδάφους.

Ἄν τὸ ἀλεξικεράνον εὐρίσκειται εἰς συγκοινωνίαν μετὰ τῶν ὑδραγωγῶν ἢ ἀεραγωγῶν σωλήνων καὶ διὰ τίνος τρόπου. Ἄν ὑπάρχωσι μεταλλικοὶ ὄγκοι παρακειμένως καὶ ἂν οὗτοι εὐρίσκωνται συνδεδεμένοι μεταλλικῶς μετὰ τοῦ κερκυνκωγοῦ.

6ον Ἄν κατέπεσαν διαδοχικοὶ κερκυνοὶ εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, ἢ παρακειμένως καὶ εἰς ποίαν ἀπόστασιν.

Ἄν προηγήθῃ τῆς πτώσεως τοῦ κερκυνοῦ βροχή, ἢ χάλαξα ἢ καταιγίς.

Και τέλος τις ὁ παρατηρήσας τὴν πτώσιν τοῦ κεραυνοῦ.

Οἱ δὲ παρατηροῦντες πτώσιν κεραυνοῦ ἐπὶ τηλεγραφικῶν γραμμῶν δεόν νὰ ἀναγράφωσιν·

1ον. Τὸν τόπον διὰ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῆς πτώσεως.

2ον. Τὰς καταστροφὰς αἰτίνας ἐπὶ τῆς τηλεγραφικῆς γραμμῆς. Ποῖα ἡ φύσις τῶν συρμάτων καὶ ἡ διάμετρος. Ποῖαι αἱ διαστάσεις καὶ ἡ φύσις τῶν τηλεγραφικῶν στήλων. Ἄν οὗτοι ἔχουσιν ὑποστῆ προηγουμένως ἔγχυσιν διὰ μεταλλικῆς τινος ἢ ἄλλης διαλύσεως. Ποῖος ὁ ἀριθμὸς τῶν συρμάτων ἕτινα φέρουσιν οἱ κεραυνοβοληθέντες στήλοι. Ποῖον τὸ εἶδος τῶν μονωτήρων καὶ ποῖα ἡ ἀπόστασις τῶν κεραυνοβοληθέντων στήλων ἀπὸ τῶν σταθμῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ἄν ὑπάρχωσιν ἀλεξικέραυνα ἐπὶ τῆς κεραυνοβοληθείσης γραμμῆς.

Ποῖαι αἱ καταστροφαὶ εἰς παρακείμενα τῆς γραμμῆς σημεῖα. Ἄν ἐπὶ ἡλθε τῆξις ἢ ἐξάτμισις μετάλλων ἢ μηχανικὴ μετατόπισις τοιούτων.

3ον. Ποῖαι αἱ καταστροφαὶ ἐν τοῖς τηλεγραφικοῖς ἢ τηλεφωνικοῖς σταθμοῖς. Φύσις καὶ διάμετρος τοῦ σύρματος τῆς γραμμῆς. Τρόπος τῆς ἀπομονώσεως τῶν συρμάτων ἐν τῷ σταθμῷ. Ποῖα ἡ πορεία τοῦ κεραυνοῦ. Ποῖον τὸ εἶδος τοῦ ἐν τῷ σταθμῷ ἀλεξικεραυνοῦ καὶ ποῖαν φθορὰν ὑπέστη. Ποῖαν φθορὰν ὑπέστησαν αἱ λοιπαὶ συσκευαὶ καὶ ποῖαν οἱ μεταγωγεῖς (commutateurs). Ἄν ὁ κεραυνοβοληθεὶς σταθμὸς εἶναι τηλεφωνικὸς ποῖον τὸ εἶδος τῆς συσκευῆς, καὶ ἂν αὕτη φέρῃ μικρόφωνον καὶ ἠλεκτρικὴν στήλην.

Ποῖος ὁ τρόπος τῆς μετὰ τῆς γῆς συγκοινωνίας τῆς γραμμῆς καὶ ἂν ὑπάρχωσι παρακείμενως ὑδραγωγοὶ ἢ ἀεραγωγοὶ σωλῆνες πῶς συνδέονται πρὸς ἀλλήλους.

Τὰς παρατηρήσεις ταύτας δύνανται παρ' ἡμῖν νὰ ἐκτελῶσιν οἱ κατὰ τόπους κύριοι καθηγηταί, διδάσκαλοι καὶ τηλεγραφικοὶ ὑπάλληλοι, καὶ οἱ ἐριέμενοι ἐκ τῶν ἄλλων ἐν γένει ἐπιστημόνων, τὸ δὲ σύνολον τῶν παρατηρήσεών των ν' ἀποστέλλωσι κατὰ τριμηνίαν εἰς τὴν γενικὴν Διεύθυνσιν τῶν τηλεγράφων, δυνηθῶμεν δ' οὕτω καὶ ἡμεῖς νὰ συντελέσωμεν εἰς τὸν γενικὸν σκοπὸν, ὃν σοφοὶ ἄνδρες πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος ἐπιδιώκουσι.

Τρίτον Θέμα. — Εἶτα ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τὸ θέμα περὶ συστηματικῆς ἐρεύνης τῶν γηγενῶν ἠλεκτρικῶν ρευμάτων. Πρὸ χρόνου συγγράμει γνωστὸν ὅτι διὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς διαλαύνει πληθὺς ἠλεκτρικῶν ρευμάτων, ὧν ἡ αἰτία ὑπάρχει ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ πλανήτῃ. Ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν ἐγνώσθη ἄρ' ἤς τὸ πρῶτον κατεσκευάσθησαν ἐπιμήκεις

τηλεγραφικαὶ γραμμαὶ ἐναέριοι, ὑποβρύχιοι καὶ τελευταῖον ὑπόγειοι, εἶναι δὲ ὅλως διάφορα τῶν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐπὶ τῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν παραγομένων, οὐδὲ πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὰ ἠλεκτρικὰ ρεύματα τὰ ἐκ τῆς πολώσεως τῶν ἐν τῇ γῆ ἐνθαπτομένων ἐλασμάτων ἐν τοῖς τηλεγραφικοῖς σταθμοῖς παραγόμενα.

Τῶν μὲν γηγενῶν ρευμάτων ἡ παρουσία ἐν ταῖς μικραῖς τηλεγραφικαῖς γραμμαῖς καταδεικνύεται δι' ἐξόχως εὐαισθητῶν γαλβανοσκοπικῶν συσκευῶν, καθόσον ἡ ἔνστασις αὐτῶν βραίνει ἀξονομένη μετὰ τοῦ μήκους τῆς γραμμῆς ἐνῷ τῶν ρευμάτων πολώσεως ἢ ἔνστασις ἐλαττοῦται ἀξονομένου τοῦ μήκους τῆς γραμμῆς, τούτο δὲ διότι ἡ μὲν ἠλεκτρογενετικὴ δύναμις των μένει σχεδὸν σταθερά, ἡ δὲ ἀντίστασις τὸναντίον τῆς γραμμῆς αὐξάνει μετὰ τοῦ μήκους καὶ ἐπιμένως ἢ ἔντασις ἐλαττοῦται.

Τὰ γηγενῆ ἠλεκτρικὰ ρεύματα κάλλιον παρατηροῦνται ἐπὶ ὑπογείων τηλεγραφικῶν γραμμῶν, καθόσον ἐν ταύταις ἐκλείπει ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀλλ' ἐν ἐλλείψει τοιούτων δύνανται νὰ χρησιμεύωσι καὶ αἱ ἐναέριοι, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἔρευνα δεόν νὰ ἐκτελεσθῇ ἐπὶ δύο ἐναερίων ἢ ὑπογείων γραμμῶν ὧν ἡ μὲν νὰ διευθύνηται ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἢ δὲ ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς. Ἡ συνεχῆς ἔρευνα τοῦ φαινομένου τούτου ἐπὶ μεγάλων τηλεγραφικῶν γραμμῶν ἔσται δυσχερῆς, καθόσον αἱ γραμμαὶ αὗται εὐρίσκονται ἐν διηνεκεῖ ἐργασίᾳ. Ἡ κατασκευὴ δύο γραμμῶν ὑπογείων μήκους τετρακισχιλίων μέτρων ὧν ἡ μὲν νὰ βραίνῃ ἀπὸ Β. πρὸς Ν. ἢ δὲ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς Δ. ὅπως χρησιμεύωσιν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἔρευναν παρ' ἡμῖν τῶν γηγενῶν ρευμάτων, οὐχὶ δυσχερῆς ἀλλ' ἤθελεν ἐπιφέρει δαπάνην ἣν ἀγνοῶ ἂν ἤθελεν ἐγκρίνει τὸ Σ. Ἰπουργεῖον. Ἐν τούτοις τὸ ἐπιστημονικὸν σῶμα ἐξήνεγκεν εὐχὴν, καθ' ἣν πάντα τὰ συμμετασχόντα τοῦ συνεδρίου ἔθνη δεόν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν συστηματικὴν μελέτην τῶν γηγενῶν ρευμάτων, ὅπως γνωσθῶσιν οἱ νόμοι καθ' οὓς τὰ ρεύματα ταῦτα παράγονται καὶ ἀπὸ ἐπιζημιῶν ἀποβῶσι τὸναντίον χρήσιμα.

Ἡ ἔρευνα τῶν ρευμάτων τούτων δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ ἢ δι' ἀπλανητικῶν, ἢ καὶ δι' ἀντανκλαστικῶν γαλβανομέτρων ἐξαιρέτου εὐαισθησίας ἢ δι' ἠλεκτρομέτρων ὁπότε ἐκλείπουσι τὰ ρεύματα πολώσεως, προσδιορίζεται δὲ ἡ διαφορὰ τῆς ἠλεκτροκρυσίς (différence de potentiel électrique) εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς γραμμῆς.

Παρ' ἡμῖν νομίζω δυνατὸν νὰ μελετηθῶσι τὰ ρεύματα ταῦτα ἐν τῷ τηλεγραφεῖῳ Ἀθηνῶν διὰ τοιούτων συσκευῶν δις τοῦ μηνός, ἥτοι τὴν πρῶτην καὶ τρίτην Κυριακὴν ἐκάστου μηνός ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν καὶ κατὰ λίαν πρῶτην ὥραν, ὅτε νομίζω πᾶσι πᾶσα τηλεγραφικὴ ἀνταπόκρισις.

Τέταρτον Θέμα. Μετὰ τοῦτο ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τὸ τελευταῖον τῶν ζητημάτων τὸ ἀναφερόμερον εἰς τὴν ἐγκυκλίωσιν

τηλεμετεωρογραφικῶν συμπλέγματος. Ἄλλ' ἡ ἐπιτροπὴ ἀνευ συζητήσεως ἀπεφάνθη ὅτι θεωρεῖ τὸ ζήτημα τοῦτο ἔτι πρόωρον, ἡγήθη δ' ἀπλῶς ὅπως τὰ διάφορα ἔθνη διευκολύνωσιν ὅσον ἔνεστι τὴν μεταβίβασιν τῶν μετεωρολογικῶν τηλεγραφημάτων.

ΤΡΙΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ ἦν ὁ καθορισμὸς μονάδος φωτός.

Πρὸς καταμέτρησιν τῆς ἐντάσεως φωτεινῆς τινος ἐστὶς, ἀπαιτεῖται μονάς τις, τουτέστι φῶς ἐντάσεως σταθερᾶς καὶ ἀμεταβλήτου, πρὸς ἃ τὰ λοιπὰ φῶτα συγκρίνονται. Τοιαύτη μονάς γνωστὸν πρὸ πολλοῦ χρόνου τυγχάνει ἡ μονάς τοῦ Καρσέλ (bec Carcel) ἣτις παράγεται δι' ὠρισμένου λύχνου καίοντος 42 γράμματα κραμβελαίου (huile de colza) καθ' ὥραν καὶ ὑπὸ περιστάσεσι, ἃς τόσον λεπτομερῶς καθώρισαν ὁ Dumas καὶ ὁ Regnault, ὥστε ἂν λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἀκριβῶς αἱ ὁδηγίαι αὗται δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὴν μονάδα ταύτην σχεδὸν σταθερὰν καὶ ἀναλλοιώτην, ὡς τοῦτο κατέδειξαν πειράματα γενόμενα ἐνώπιον τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τῷ κεντρικῷ σκοτεινῷ θαλάμῳ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, τῷ χρησιμεύοντι πρὸς δοκιμασίαν τῆς φωτιστικῆς δυνάμεως τοῦ φωταερίου. Τὴν μονάδα ταύτην μεταχειρίζονται ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Βελγίῳ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ μεταχειρίζονται ὡς μονάδα φωτός τὸ ὑπὸ ὠρισμένης λαμπάδος (Candle) ἐκ ἐπέρματος κήτους παραγόμενον φῶς. Ἄλλ' ἡ μονάς αὕτη, ἡ ἔχουσα τὸ μέγιστον πλεονέκτημα νὰ ἦναι ἀπλὴ καὶ εὐχρηστος κατεδείχθη διὰ πολλῶν πειραμάτων λίαν μεταβλητῇ, δίδουσα διαφορὰς μέχρι 15 τοῖς 100. Ἡ δὲ σχέσις ταύτης πρὸς τὴν μονάδα τοῦ Καρσέλ μεταβάλλεται ἀπὸ $1\frac{1}{7}$ μέχρις $1\frac{1}{9}$, τουτέστι 7 ἕως 9 μονάδες διὰ λαμπάδος ἐξισοῦνται πρὸς μίαν μονάδα Καρσέλ.

Ἄλλ' ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρξατο ἡ καταμέτρησις τῆς ἐντάσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός, τοῦ διὰ διαφόρων ἠλεκτρομηχανῶν παραγόμενου οὐδετέρᾳ τῶν ἀνωτέρω μονάδων ἡδύνατον ἀχρησιμεύσῃ, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς μεγίστης διαφορᾶς ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν, τὸ δὲ ἕνεκα τῆς διαφόρου χροιάς. Ἐδέησεν ὅθεν νὰ ἐξευρεθῇ μονάς τις μεγαλύτερας ἐντάσεως, ἣτις νὰ ληφθῇ ὡς βάσις πρὸς ἣν νὰ συγκρίνωνται ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς ἢ ἄλλο τι φῶς ἰσχυρόν, νὰ γνωσθῇ δὲ καὶ ἡ ἀκριβὴς τῆς μονάδος ταύτης σχέσις πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἀσθενεστέρως μονάδας.

Πλεῖσται μέθοδοι ἐπροτάθησαν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς πρακτικὴν παραγωγὴν τῆς μονάδος τοῦ φωτός, ἀλλὰ πᾶσαι ἀπερρίφθησαν ὡς παρέχουσαι μονάδα μὴ μόνιμον καὶ ἄνισον. Οὕτω λ. χ. τὸ διὰ πυρώσεως μικρᾶς τινος πλάκῆς ἐκ λευκοχρύσου δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐκπεμπόμενον φῶς λίαν

ἄνισον. Ὡς δὲ τὰ πειράματα τοῦ ἐκ Λειψίας Wiedemann κατέδειξαν ἐλαχίστη μεταβολὴ ἐπερχομένη εἰς τὴν ἔντασιν τοῦ ρεύματος ἐπιφέρει παμμεγίστας ἀξομοιώσεις εἰς τὴν ἔντασιν τοῦ ἐκπεμπομένου φωτός.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐδέχθη κατ' ἀρχὴν μέθοδόν τινα, κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Dumas, ἐπινοηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐν Λυὸν καθηγητοῦ Violle ὡς δυναμένην νὰ παράσῃ σταθερὰν καὶ ἰσχυρὰν μονάδα φωτός.

Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ὡς μονὰς ληφθήσεται τὸ φῶς ὕπερ ἐκπέμπει ὠρισμένον μέρος ἐπιφανείας οἴου ἐν τετραγωνικὸν ἑκατοστόμτρον, τηχομένου λευκοχρύσου.

Ὁ λευκόχρυσος (platine) ὅστις παρασκευάζεται ἤδη, καθ' ἃ ἐξέθηκεν ἐν τῇ ἐπιτροπῇ, ὁ σοφὸς κ. Dumas ἐν καταστάσει σχεδὸν χημικῶς καθαρᾷ, τηκόμενος διατηρεῖ θερμοκρασίαν σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον, ἐκπέμπει ἑπομένως καὶ φῶς σταθερὸν προσομοιάζον μᾶλλον πρὸς τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, ἀναλυόμενον δὲ διὰ τοῦ φασματοσκοπίου παρουσιάζει καὶ φάσμα ἀρκούντως τέλειον ὡς ἐκεῖνο.

Ἡ μέθοδος αὕτη ἐθεωρήθη κατ' ἀρχὴν ἀρίστη ἀλλ' ἀπαιτεῖ οὐκ ὀλίγας δοκιμασίας ὅπως ἀποβῇ πρακτικὴ καὶ ἐφαρμοσίμος. Ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ οὕτως ἐν τῆξει διατελοῦντος λευκοχρύσου εἶναι ὀριζόντιος, δεόν αἱ ἐκπεμπόμενα ἀκτῖνες νὰ καταστῶσιν ἀπὸ κατακορύφων βριζόντιαι. Πολλὰ παρατηρήσεις ἐγένοντο ἐπὶ τῆς μεθόδου ταύτης ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Ὁ χρόνος καθ' ὃν 3 ἢ 4 χιλιογράμμικ λευκοχρύσου διατηροῦνται ἐν τῆξει ἀνέρχεται μόλις εἰς ἡμισυ λεπτὸν τῆς ὥρας, καὶ ἐν τούτοις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ δεόν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ φωτομετρικὴ παρατήρησις. Καθὼ δὲ παρετήρησα κατὰ τὰ γενόμενα πειράματα, ὅτι ἐνίοτε μακρὰ τεμάχια ἀποσπώμενα ἐκ τῆς ἐξ ἀσθέστου χοάνης καὶ ἐπιπλέοντα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐν τῆξει λευκοχρύσου μετέβαλλον τὴν ὡς πρὸς τὸ φῶς ἀφεικὴν δύναμιν (rouvoir émissif) τῶν σημείων τούτων.

Ἡ μονάς αὕτη συγκρινομένη πρὸς τὴν τοῦ Καρσέλ ἀνευρίσκεται ὑπερπταπλασία ταύτης εἰ καὶ ἀκριβῆ πειράματα δὲν ἐγένοντο ἔτι.

Μία τῶν σπουδαίων ἐφαρμογῶν ἰσχυροῦ φωτός τυγχάνει, ὡς γνωστὸν, καὶ ἡ εἰς τοὺς φάρους χρῆσις αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀπόστασις εἰς ἣν ἐξικνεῖται τὸ φῶς δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς χροιάς αὐτοῦ ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐρυθρῶν καὶ πρασίνων φωτεινῶν ἀκτῖνων ἃς τὸ φῶς ἐμπεριέχει. Ἐφ' ᾧ ἡ σύγκρισις δύο ἰσχυρῶν φώτων δεόν νὰ γίνηται ἐπίσης καὶ διὰ τῆς ἀναλύσεως τῶν διαφόρων χροιῶν, ἃς τὰ φῶτα ἐγκλείουσιν.

Ἐν συνόλῳ ὅθεν, ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ εἴτα τὸ συνέδριον, παρεδέχθη ὡς μονάδα μὲν πρωτίστην τὸ φῶς τὸ ἐκπεμπόμενον ὑπὸ τοῦ τηχομένου λευκοχρύσου, ἂν ἐξευρεθῇ πρακτικὴ τις μέθοδος πρὸς εὐχερῆ χρῆσιν τῆς μονάδος ταύτης.

Ὡς μονάδας δὲ δευτερευούτας τὴν τοῦ Καρσέλ πρὸς δὲ καὶ τὴν λαμπάδα, εἰς αὐτὴ κατασκευασθῆ οὕτως ὥστε νὰ ἔχη πάντοτε τὴν αὐτὴν σύνθεσιν, τὸ αὐτὸ σχῆμα, τὴν αὐτὴν κατασκευὴν καὶ σταθερὰν καταβάλωσιν.

Αἱ ἀποφάσεις εἶτα τῶν τριῶν τούτων Ἐπιτροπῶν ὑποβλήθησαν ἐν πλήρει συνεδριάσει εἰς τὸ σύνολον τοῦ ἐπιστημονικοῦ σώματος ἐγένοντο δεκταὶ καὶ παμψηφεῖ.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ.

Περὶ προστασίας τῶν ὑποβρυχίων ἠλεκτρικῶν καλωδίων.

Πρὸς ταῖς τριεὶ ταύταις Ἐπιτροπαῖς εἰργάζετο καὶ τετάρτη τις Ἐπιτροπὴ ἐν ἄλλαις ἡμέραις καὶ ὥραις, ἥτις συνεζήτησε καὶ ὑπέγραψεν ἐν τέλει διεθνή σύμβασιν περὶ προστασίας τῶν ὑποβρυχίων τηλεγραφικῶν καλωδίων. Καὶ ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ ἔσχον τὴν ὑψηλὴν τιμὴν ν' ἀντιπροσωπεύσω τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν μετὰ τοῦ ἀξιοτίμου ἐν Παρισίοις πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος κυρίου Ν. Μαυροκορδάτου, ὅστις θέλει ἐκθέσει ὑμῖν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 40 Νοεμβρίου 1882.

Εὐπειθέστατος

Τ. Α. Ἀργυρόπουλος.

Ἐφηγητὴς τῆς Φυσικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ
καὶ καθηγητὴς ἐν τῇ Στρατ. Σχολῇ.

ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΥ

ΠΟΙΗΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

Α'. — Ἡ Ἐσπέρα.

Σιγῶσα ἐπανῆλθεν ἡ ἐσπέρα·
Ἐγὼ δ' ἐπὶ τῶν βράχων διαμένων
Ἀκολουθῶ εἰς τὸν εὐρὺν αἰθέρα
Τὸ ἄρμα τῆς σκοτίας τὸ προβαῖνον.

Ἡ Ἀφροδίτη ἀργυρᾷ προκύπτει
Καὶ κάτω ὁ ἀστὴρ τῶν ἐρωμένων
Τὸ φῶς του τὸ μυστηριώδες ῥίπτει
Τῆς χλόης τὸ ἐπίστρωμα λευκαίων.

Τὸν θροῦν ἀκούω ἤδη τῶν κλαδίων
Ἐκείνης τῆς φηγοῦ τῆς πυκνοτάτης·
Θὰ ἔλεγέ τις πέριξ τῶν μνημείων
Ὅτι τὰς πτέρυγας κινεῖ σκιά τις.

Ἄλλ' αἴφνης ὡς φυγὰς τις τοῦ αἰθέρος
Κατέρχεται ἐπὶ τὸ μέτωπόν μου
Ἄκτις τις τοῦ νυκτερινοῦ ἀστέρος
Καὶ ψαύει μαλακῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου.

Ὠραία λάμψις σφαίρας οὐρανιας,
Ἄκτις γλυκεῖα, παρ' ἐμοῦ τί θέλεις;
Εἰς τὰς πληγὰς τῆς νέας μου καρδίας
Τὰς ἐρεβώδεις αἴγλην ἀποστέλλεις;

Κατέρχουσαι νὰ μοι ἀνακοινώσης
Τῶν κόσμων τὰ μυστήρια τὰ θεῖα;
Τὰ πόκρυφα τῆς σφαίρας νὰ δηλώσης,
Εἰς ἣν θὰ σ' ἀνελκύσῃ ἡ πρωία;

Ἀπόρρητός τις νοῦς σε κατευθύνει
Πρὸς τὸν ἀλγοῦντα ἐν τῇ δυστυχίᾳ
Καὶ ἔρχουσαι, ὡς ἡ ἡμέρα κλίνη,
Νὰ τον φωτίσης ὡς ἐλπίς γλυκεῖα;

Τὸ μέλλον ἔρχουσαι νὰ φανερώσης,
Ὅπερ ποθεῖ ἡ τάλαινα καρδιά;
Ἡ τῆς ἡμέρας τῆς μὴ τελευτώσης,
Ἄγνη ἀκτίς, μὴ εἶσαι ἡ πρωία;

Τὸ φῶς σοῦ με ἀναβρίπτει,
Πληροῦμαι ἐκ παραφορῶν ἀβρῆτων,
Ὁ νοῦς μου τοὺς θανόντας χαιρετίζει·
Γλυκὺ μου φῶς, μὴ εἶσαι ἡ ψυχὴ των;

Ναί, ἴσως αἱ μακάριαι σκιαί των
Κατῆλθον εἰς τοῦ ἄλσους τὸ πεδίον
Καὶ ἤδη με κυκλοῦσιν αἰμορφαί των
Καὶ οὕτω τὰς αἰσθάνομαι πλησίον!

Ἄχ!, ἂν ὑμεῖς, σκιαὶ περιλημμένων,
Τῷ ὄντι εἴσθε, θέλω πᾶν ἐσπέρας
Νά μ' ἐπισκέπτησθε μεμακρυσμένον
Ἐκ τῆς βοῆς, τοῦ ὄχλου τῆς ἡμέρας.

Εἰρήνην καὶ ἀγάπην νὰ δωρεῖτε
Εἰς τὴν ψυχὴν μου τὴν ἐξηντλημένην,
Ὡς τῆς νυκτὸς ἡ δρόσος χορηγεῖται
Εἰς γῆν ὑπὸ τοῦ Φοίβου κεκαυμένην.

Ναί, ἔρχεσθε!... Ἄλλὰ πυκνοὶ χωροῦσι,
Ζοφώδεις οἱ ἀτμοὶ πρὸς τὸν αἰθέρα:
Τὴν μελιχρὰν ἀκτῖνά μοι στεροῦσι
Καὶ πάντα, φεῦ!, καλύπτει ἡ ἐσπέρα.

B'. — Ἡ Λίμνη.

Λοιπὸν πρὸς νέας πάντοτε χωροῦντες παραλίας
Καὶ τέλος ἐκφερόμενοι εἰς νύκτα αἰωνίαν
Οὐδέποτε θὰ ρίψωμεν ἀγκύρας ἀσφαλείας
Εἰς τῶν ἐτῶν τὸ πέλαγος οὐδ' ἐφ' ἡμέραν μίαν;

ὦ λίμνη!, μόλις ἔφυγε ταχύπτερος εἰς χρόνος
Καί, ὅπως πρῖν, ἡ φίλη μου ἀντὶ νὰ χαιρετίσῃ
Τὰ προσφιλῆ σου κύματα, ἰδέ!, καθίζω μόνος
Ἐπὶ τῆς πέτρας σου, ἐφ' ἧς τὴν εἶδες νὰ καθίσῃ!

Ὅμοίως ὑπὸ τοὺς βαθεῖς σκοπέλους σου ἐθρήνεις·
Ὅμοίως συνετρίβεσο εἰς τὰ σχιστὰ πλευρά των·
Ὅμοίως καὶ ὁ ἄνεμος πρὸ τῶν ποδῶν ἐκείνης
Τῶν λατρευτῶν ἐπέβριπτεν ἀφροὺς ἐκ τῶν κυμάτων.

Μίαν ἐσπέραν, ἐνθυμοῦ!, ἐπλέομεν ἡσύχως·
Μακρὰν ἐπὶ τοῦ κύματος καὶ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς σου
Οὐδὲν ἤκούετο εἰμὴ τῶν ἐρετῶν ὁ ἦχος
Τῶν θορυβούντων ἐν ῥυθμῷ τάρμονικᾷ νερά σου.

Ἄλλ' αἴφνης φθόγγοι, οὐς ἡ γῆ δὲν ἤκουσεν ἀκόμα,
Ἀντήχησαν ἐπὶ τῆς γῆς τερπνῶς τῆς παροχθίας:
Τὸ κύμα ἔστη ἤρεμον καὶ τὸ ὠραῖον στόμα
Τῆς φίλης μου ἐξέχυσε τοιαύτας θρηνηωδίας:

«Χρόνε, τὸν ῥοῦν σου κράτησον καί, ὦραι εὐτυχίας,
Μὴ τείνετε πτερόν!
Ἀφήσατε νὰ δρέψωμεν τὰς τέρψεις τὰς βραχείας
Ὠραίων ἡμερῶν!

«Ἐνταῦθα πλῆθος δυστυχῶν ὑμᾶς ἐπικαλεῖται:
Περάτε δι' αὐτούς·
Σβεννύοντες καὶ βίον των καὶ πόνους λησμονεῖτε
Τοὺς εὐτυχεῖς θνητούς.

«Πλὴν μάτην ἔτι, φεῦ!, ζητῶ στιγμὰς τινὰς ὁ χρόνος
Μοὶ φεύγει λεληθότως·
«Νύξ,», εἶπον, «ἔτι βράδυνον» καὶ ἡ αὐγὴ ἀπόνως
Σκορπίζει νῦν τὸ σκότος.

«Ἄς ἀγαπώμεθα λοιπὸν φροντίζοντες συντόμως
Τὰς ὥρας νὰ χαρῶμεν!
Δὲν ἔχει ὄρμον ὁ θνητὸς οὐδ' ὄχθης γῆν ὁ χρόνος·
Φεῦ!, ῥέει καὶ περῶμεν!»

Ὡ χρόνε, πρέπει αἱ στιγμαὶ ψυχῆς ἐνθουσιώσης,
Καθ' ἃς ὁ ἔρωσ κύματα δωρεὶ εὐδαιμονίας,
Ν' ἀφίπτανται μακρὰν ἡμῶν καὶ μάλιστα μεθ' ὄσης
Παρέρχονται ταχύτητος ἡμέραι δυσπραγίας;

Καὶ πῶς!, χωρὶς τὸ ἔχνος των τοῦλάχιστον νὰ μένη;
Πῶς!, χάνονται ὀλόκληροι, διὰ παντὸς περῶσι;
Ὁ χρόνος, ὅστις καὶ δωρεὶ ἐκείνας καὶ μαραίνει,
Καὶ πάλιν ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θά τας ἀποδώσῃ;

Ἄβυσσοι σκότους, παρελθόν, μηδέν, αἰωνιότης,
Ὅσας ἡμέρας δέχεσθε, τί γίνονται; Λαλεῖτε:
Θ' ἀποδοθῆ ποτε ἡμῖν ἐκείνη ἢ τερπνότης
Τῶν ὑψηλῶν ἐκστάσεων, ἀφ' ὧν ἡμᾶς στερεῖτε;

Ὡ λίμνη, βράχοι, δάση μου, ὦ σπήλαια βαθέα,
Ἔμεῖς ἔσ' ἀναθάλλετε, ἢ ὁ καιρὸς δὲν φθείρει,
Τηρεῖτ' ἐκείνης τῆς νυκτός, καί, φύσις μου ὡραία,
Ἐνδελεχῆ ἀνάμνησιν τοῦλάχιστον σὺ τήρει!

Ἄς ἔχη τὴν γαλήνην σου καὶ τὸν κυματισμὸν σου,
Ὡ λίμνη, καὶ τῶν λόφων σου τὴν θεὰν τῶν φιλότατων,
Τὰς μελανὰς ἐλάτας σου, τοὺς βράχους τῶν ὄχθων σου
Τοὺς κρεμαμένους ἄνωθεν τῶν λείων σου ὑδάτων!

Ἄς ἔχη τὴν διάβασιν τοῦ φρίσσοντος Ζεφύρου
Καὶ τῶν ὄχθων σου τὴν βοήν καὶ τὴν ἠχώ ἐκείνων
Καὶ τὸν ἀργυρομέτωπον ἀστέρα τοῦ ἀπέιρου
Τὸν χρίοντα τὴν ὄψιν σου διὰ λευκῶν ἀκτίνων!

Εἴθ' ὁ στενάζων ἄνεμος, ἢ αὔρα ἣτις κλαίει,
Εἴθε τὸ κοῦφον ἄρωμα τοῦ θείου σου ἀέρος,
Εἴθε πᾶν ὅ,τι βλέπει τις, ἀκούει ἢ εἰσπνέει,
Τὸ πᾶν νὰ λέγῃ: «Ἐκαίεν αὐτοὺς φλογώδης ἔρωσ!»

Γ'.—Ὁ Ἑλεος.

Ἔμνος ἀνατολικός.

Εἶπέ ποτε ὁ Πλάστης πρὸς τὸν ἥλιον:
«Σὺ ὁ ποιῶν τὸ ὄνομά μου ἐνδοξόν,
Σὺ, ὃν ἡ δεξιὰ μου στέλλει κομιστὴν
Τῆς λάμψεώς μου καὶ τῆς εὐφροσύνης μου,
Δι' ὃν μ' αἰνεῖ τὸ ἄπειρον ἐξεγερθέν,—
Ἄπο τῶν δώρων τοῦ ὡραίου σου φωτός,
Ἄπο τῶν γιγαντείων ἐν τῷ οὐρανῷ
Βημάτων σου, ἀπὸ τῶν ζωογόνων σου
Ἄκτινων, ἃς παντὸς ἐκπίνει βλέφαρον,
Εἶπέ μοι, τί καθ' ὄλον σου τὸ στάδιον
Σὲ κάμνει πρὸς ἐμὲ μὲν ὁμοιότερον,
Εἰς δὲ τοὺς ὀφθαλμούς σου μεγαλήτερον;

Ὁ ἥλιος ἐν συστολῇ ἀπήντησεν:
«Οὐχὶ τὸ νὰ φωτίζω τὸ διάστημα,
Νὰ καταπλέγω τὴν ἀμμόδη ἔρημον,
Νὰ τήκω τοῦ Λιβάνου τὴν λευκὴν στολήν,
Οὐδὲ νὰ κατοπτρίζωμ' ἐν τῷ κύματι
Ἡ πύρινος νὰ πλέω ἐπὶ τοῦρανοῦ,
Ἄλλὰ τὸ νὰ εἰσδύω διὰ τῶν σχισμῶν
Τῆς ἐγκλειούσης φυλακῆς τὸν δέσμιον
Καὶ νὰ ξηραίνω δάκρυα τοῦ ὀφθαλμοῦ,
Ὅν ἐν τῷ σκότει τέρπει μὲ ἄκτις φωτός!»

—«Καλῶς, ὑπολαμβάνει ὁ Ἰεχωβά·
Ὅμοίως ἀπονέμω τὴν ἀγάπην μου!»
Τὸν λόγον δὲ τοῦ Φοίβου πρὸς τὸν Ἐψιστον
Ἐγώ, τὸ ψάλλον ἔντομον, ἀσπάζομαι·
Διότι καὶ ἡ λύρα μου εὐδαιμονεῖ
Οὐχὶ ἂν πάλῃ ὑπὸ δόξης πνεύματος,
Οὐδὲ ἂν ρίπτῃ εἰς τὸν χρόνον μάταιον
Ἐν ὄνομα, οὐδὲ ἂν ψάλλῃ νικητάς,
Ἄλλ' ἂν ἐν τῇ νυκτὶ τῆς μοίρας ἀντηχῇ

Ἵπὲρ τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου πλάσματος,
 Ὅπερ διάγει βίον ἔλωσ ἔρημον,
 Καὶ ἂν εἰσδύῃ ἡ φωνή μου εἰς αὐτὸ
 Διερχομένη τῆς καρδίας τὰς σχισμάς.

Δ'.—Φερόδρα.

Ἀντοσχεδιασθὲν κατὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τῆς φυλακῆς τοῦ Τάσσου.
 1844.

Εἴτε θεὸς ἢ ἄνθρωπος, πᾶν μέγα πνεῦμα μαρτυρεῖ:
 Τῆς τιμωρίας ὕστερον τὸ ὄργανον φιλοῦσι·
 Τὸ ξύλον, ὅπου τελευτᾷ τὸ θῦμα, προσκυνοῦσι
 Καὶ ἡ τοῦ Τάσσου φυλακὴ τιμῆς καὶ δόξης εὐμοιρεῖ.

Τοῦ Τάσσου φυλακὴ ἐδῶ, τοῦ Γαλιλαίου ἀλλαχοῦ,
 Ἰκρίωμα τοῦ Σίδνεϋ, πυραὶ, σταυροί, ταφεῖα,
 Ὅπόσον εἶνε καθ' ὑμᾶς οἰκτρὰ ἢ κοινωνία,
 Ὅταν μισῇ τὸ θεῖον φῶς, τὸν εὐεργέτην νοῦ πτωχοῦ!

Πλὴν μέγα καὶ ἐλεύθερον ἐν μέσῳ δούλων καὶ μικρῶν
 Ἐὰν τὸ πνεῦμα τελευτᾷ, πληροῖ βουλήν Προνοίας,
 Διότι τὸ ἰκρίωμα ἡμεῖς τῆς ἀληθείας
 Ἀπανταχοῦ πηγνύομεν πρὸ τῶν τῆς πόλεως θυρῶν.

Ἀντὶ λοιπὸν ἐνδοιασμοῦ κράτύνωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς!
 Τὸ δῶρον ἐκτιμήσαντες ἀνοίξωμεν τὰς χεῖρας,
 Δάκρυ καὶ αἷμα ὠρίσε βουλή τῆς θείας μοίρας
 Ὡς τῆς λυχίας ἔλαιον τῆς φωτιζούσης τοὺς θνητούς!

Ε'.—Ὁ ἀποθνήσκων χριστιανός.

Τί ἤκουσα; Περὶ ἐμὲ τὸ σήμαντρον στενάζει!
 Τί πλῆθος ἤδη εὐσεβὲς πενθοῦν με πλησιάζει;
 Πρὸς τίνα οὗτος ὁ ψαλμὸς καὶ τὸ ὠχρὸν κηρίον;
 Ὡ θάνατε, ἡ σὴ φωνὴ τὸ ἔσχατον ἐγγίζει
 Τὰ ὧτά μου; Καὶ πῶς λοιπὸν; Αὐτὴ με ἐξυπνίζει
 Ἐγγὺς εἰς τὸ μνημεῖον;

Ὡ σὺ, πολύτιμε σπινθὴρ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θείου
 Καὶ κάτοικος ἀθάνατος τοῦ χοῦκοῦ σαρκίου,
 Ἀπόβαλε τὸν τρόμον σου: ὁ λυτρωτὴς σου φθάνει!
 Ψυχὴ μου, ἄφες τὰ δεσμὰ καὶ ἴθι πετομένη!
 Λοιπὸν καλοῦμεν θάνατον, ἐὰν τις τὰ τεμένη
 Τοῦ οὐρανοῦ λαμβάνη;

Ὁ χρόνος, ναί, παρέδραμε τοῦ βίου μου τὸν ὄρον.
 Ἀκτινοβόλοι ἄγγελοι τῶν οὐρανίων χώρων,
 Εἰς ποῖα νέα μέγαρα τερπνῶς με ὀδηγεῖτε;
 Εἰσῆλθον ἤδη εἰς φωτὸς ἀπέραντον αἰθέρα,
 Ἐμπρὸς μου τὸ διάστημα εὐρύνηται καὶ ἡ σφαῖρα
 Τῆς γῆς μακρὰν μου κεῖται!

Πλὴν τί ἀκούω; τὴν στιγμὴν τῆς ἐξεγέρσεώς μου
 Φωναίεμε περιβάλλουσι μετὰ κλαυθμοῦ ἀκόσμου!
 Ὡ ἀδελφοὶ ἐξόριστοι, ἐμέ, ἐμὲ θρηνεῖτε;
 Ἀλλ' ἤδη ἔπιον ἐγὼ ἐκ τῆς σεπτῆς φιάλης
 Τὴν λήθην καὶ τὸ πνεῦμά μου μετὰ γλυκειάς ζάλης
 Εἰς ὄρμον ἀφικνεῖται.

ς'.—Ἡ Ψυχὴ (Le papillon).

Μὲ τὸ ἔαρ γεννᾶται, μὲ τὰ ῥόδ' ἀποθνήσκει·
 Μὲ τὸν ζέφυρον τρέχει δι' αἰθέρος λαμπροῦ·
 Εἰς πᾶν ἄνθος πετώσα, ὅπερ θάλλον εὐρίσκει,
 Ἀρωμάτων πληροῦται καὶ φωτὸς ἰλαροῦ·
 Νέα ἔτι, τὴν κόνιν τῶν πτερῶν τῆς τινάσσει
 Καὶ ὡς ἄνεμος φεύγει τοὺς ἀστέρας νὰ φθάσῃ·
 Ταῦτα πάντα ὠρίσθη ἡ ψυχὴ νὰ ποιῇ·
 Παρομοίως ὁ πόθος, ὃν οὐδὲν καταπαύει,
 Εἰς οὐδὲν ἐπαρκεῖται καὶ τὰ πάντα μὲν ψαύει,
 Πλὴν ζητεῖ εὐτυχίαν ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ.

Ζ'. — Στροφαι.

Καὶ εἶπον: «Κατὰ τὴν ἐξῆς τοῦ βίου μου πορείαν,
Ν' ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ τοὺς πρότερον ἀνθρώπους,
Ὡς τὸ ἀρνίον τὸ περὶ τὸς μητρικούς του τόπους,
Καὶ τῶν θνητῶν νὰ μιμηθῶ τὴν ἀφθιτον μωρίαν;

Ὁ μὲν ζητεῖ ποντοπορῶν τοῦ Μένωνος τὸ χρῆμα
Καὶ πνίγουσι τὰ κύματα τοὺς πόθους καὶ τὸ πλοῖον·
Ὁ δέ, τῆς δόξης ἐραστῆς καὶ ὑπ' αὐτῆς μεθύων,
Λαμβάνει ἔνεκα κενοῦ ὀνόματος τὸ μνήμα.

Ἐκεῖνος δρέπει δι' ἡμῶν καὶ εὐκλειαν καὶ στέμμα,
Πλὴν ἐπειτα κατέρχεται τοῦ θρόνου τὴν βαθμίδα·
Ὁ ἄλλος, θέλων εἰς τερπνὴν νὰ ἐμπλεχθῆ παγίδα,
Ἀφιεροῖ τὴν τύχην του εἰς ἐρωμένης βλέμμα.

Πεινῶν διάγει ὁ ἀργός, τοῦ ὕπνου μόνον φίλος·
Ὁ γεωργός ἀροτριᾷ τὰ γόνιμα ἐδάφη·
Φονεῦει ὁ πολεμιστής, ὁ λόγιος συγγράφει
Καὶ ὁ ἐπαίτης κάθηται εἰς τῆς ὁδοῦ τὸ χεῖλος.

Ἄλλ' ὅμως ποῦ ὑπάγουσιν; Ἐκεῖ ὅπου ὑπάγει
Τὸ φύλλον, ὅπερ ἡ πνοὴ διώκει τῶν χειμῶνων,
Καὶ οὕτω πως μαραίνονται διὰ πολλῶν ἀγῶνων
Αἱ γενεαί, ἅς ὁ καιρὸς καὶ σπείρει καὶ συνάγει.

«Ἐμάχοντο μὲν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ νικᾷ ὁ χρόνος:
Ὡς ποταμὸς τὴν ψάμαθον τῆς ὄχθης καταπίνει,
Ὅμοιως ἐξηφάνισε τὰ φεύγοντά των σμήνη·
Ἐφάνησαν, ἀπέθανον, ἀλλ' ἔζησαν συγχρόνως;

«Ἐγὼ τὸν Κύριον, εἰς ὃν πιστεύω, θὰ ὑμνήσω
Ἐν τῇ βοῇ τῶν πόλεων, ἐν τῇ ἐρήμῳ μένων,
Κατακλιθεὶς ἐπὶ ἀκτῆς ἢ πλοίου ἐπιβαίνων,
Πρὶν ἔτι ἀποκοιμηθῶ, ὅπότεν ἐξυπνήσω.»

Ἡ γῆ δέ μοι ἐφώναξεν: «Ὁ Κύριος τίς εἶνε!»
Ἐκεῖνος, ὅστις πανταχοῦ ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει,
Ἐκεῖνος, οὐ τινος ἡ χεὶρ τὸ σύμπαν περιπίυσει,
Ἐκεῖνος, ἐξ οὗ ἔλαβον τὴν λάμψιν αἱ σεληναί.

Ἐκεῖνος, ὅστις ἔπλασε τὰ ὄντα ἐκ μὴ ὄντων,
Ἐκεῖνος, οὐ τὰ βλέμματα ἐτόξευσαν ἡμέραν,
Ἐκεῖνος, ὅστις ἔθηκεν ἐπὶ κενοῦ τὴν σφαῖραν,
Ἐκεῖνος, ὅστις ἔκλεισεν ἄνευ ἀκτῆς τὸν πόντον.

Ἐκεῖνος, ὅστις ἀγνοεῖ τοῦ χρόνου τὸν κανόνα,
Ἐκεῖνος, ὅστις πάντοτε ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπάρχει
Καὶ ζῆ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, ὡς τοῦ παρόντος ἄρχει,
Καὶ τὸν φυγόντα ἐξ αὐτοῦ ἀνακαλεῖ αἰῶνα.

Αὐτὸς εἶνε ὁ Κύριος! Τὸ στόμα μου μὴ παύσῃ
Νὰ τον ὑμνῆ ἐνώπιον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους:
Ὡς ἡ λυχνία ἢ χρυσῆ τοῦ ἱεροῦ τεμένους
Θὰ ψάλλω μέχρ' οὐ αὐτὸς θελήσῃ καὶ με θραύσῃ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 47 Νοεμβρίου 1882.

Σταμάτιος Δ. Βάλδης.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΙΖΩΝ ΠΟΛΕΟΣ ΤΗΣ ΚΑΡΙΑΕ

Περὶ τῶν Ἐρίζων ὁ κ. Waddington γράφει τὰ ἐξῆς:

«Ἡ μικρὰ αὕτη πόλις ἦτις μόλις μνημονεύεται παρὰ τῶν συγγραφέων
ἔκειτο εἰς τὰ σύνορα Καρίας καὶ Φρυγίας (Πτολ. V. 2, 21), μεταξὺ τοῦ
Ἰνδοῦ ἀρχετὰ σπουδαίου ποταμοῦ ῥέοντος παρὰ τὰ Κίβυρα καὶ ἐνδὸς τῶν
παραποταμίων του ὅπερ Χάος (Chaüs) μὲν ὀνομάζεται ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ
Τίτου Λιβίου (XXXVIII, 14) ἀλλὰ τοῦ ὁποίου τὸ ἀκριβὲς ὄνομα εἶναι
Καζάνης (Cazanès) ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν διαφόρων γραφῶν
τῶν χειρογράφων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδὸς νομίσματος τοῦ Θεμιστοίου (πρβλ.
Bullet. archolog. francais, σελ. 50 καὶ 51)»¹.

¹ Rev. Numism. 1856, σελ. 373.

Τοῖς Ἐρίζοις ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ Pellerin ¹ νόμισμά τι ὕπερ ὃ Duchalais ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὅτι εἶναι ἀποικιακὸν νόμισμα τῆς Κορίνθου ². Εἶτα δὲ ἀπέδωκεν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ὃ Borrell ³ ἕτερόν τι νόμισμα περὶ οὗ φρονεῖ ὃ κ. Waddington ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν Αἰοδικεῖαν ⁴. Ὁ κ. Waddington λοιπὸν εἶναι ὃ πρῶτος ὅστις ἐδημοσίευσεν ἀδικριλονίκητόν τι νόμισμα τῶν Ἐρίζων τοῦ αὐτοκράτορος Καρκαλάα ⁵.

Τῆς πόλεως ταύτης δημοσιεύω νῦν δύο ἄλλα νομίσματα, τὸ μὲν αὐτόνομον τὸ δὲ αὐτοκρατορικὸν τοῦ Καρκαλάα, ὧν ἔπεται ὧδε ἡ περιγραφὴ.

1. Κεφαλὴ Ποσειδῶνος πρὸς τὰ δεξιὰ, ὀπισθεν δ' αὐτῆς τρίαινα ἐστραμμένη πρὸς τὰ κάτω.

Ἔπι. ΕΡΙΖΗΝΩΝ. Ἄετὸς πρὸς τὰ δεξιὰ ἰστάμενος ἐπὶ κερκυνοῦ. Χαλκὸς 4. ⁶

2. ΑΥΤΟΚ. ΚΑΙ. Μ. ΑΥ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΣ. Προτομή τοῦ Καρκαλάα νεανίου πρὸς τὰ δεξιὰ, φέροντος τὴ βεννὸν καὶ ἔχοντος τὴν κεφαλὴν δαφνοστεφῆ.

1 Peuples et Villes, τόμ. II, σελ. 123, πίν. LXVI, 27.

2 Rev. Num. 1351, σελ. 402.

3 Num. Chron. τόμ. IX, σελ. 150.

4 Rev. Num. 1856, σελ. 374.

5 Rev. Num. 1856 σελ. 373.

6 Τὸ αὐτὸ τοῦτο νόμισμα, ἀλλ' ἔχον τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ W. Webster ἐν τῷ Num. Chron. N. S. I. σ. 210. Ἐν νόμισμα τοῦ Βερολιναίου νομισματικοῦ μουσείου φέρει τὴν κεφαλὴν τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθεν τὴν Νίκην δεξιᾷ μετὰ στεφάνου καὶ κλάδου δάφνης. Ἡ ἐπιγραφὴ ΕΡΙΖΗΝΩΝ εἶνε γεγραμμένη εἰς δύο ὀριζοντίους γραμμὰς. (Σημείωσις τοῦ συντάκτου τοῦ Βερολιναίου νομισματικοῦ περιοδικοῦ ἐν τῷ τῷ πρῶτον γερμανιστῇ ἐδημοσιεύθη ἢ διατρίβῃ αὐτῇ).

Ἔπι. ΕΠΙ ΕΡΓ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΑΛΕΞΕΥ ΕΡΙΖΗΝΩΝ. Ὁ Ἥλιος ἔφιππος πρὸς τ' ἀριστερά, τῇ μὲν δεξιᾷ ὑψομένη κρατῶν δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐρείδων ἐπὶ τοῦ ἵππου· ὀπισθεν δὲ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐξέχουσι δύο βέλη. . . . Χαλκὸς 10.

Κατὰ τὸ ἔτος 1855 εὕρισκόμενος ἐν Τεργέστη εἶδον ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ἀρχιάτρου de Vest νόμισμά τι αὐτόνομον τῶν Ἐρίζων οὕτινος τότε ἐσημείωσα τὴν περιγραφὴν ὡς ἑξῆς·

Κεφαλὴ Διὸς πρὸς τὰ δεξιὰ.

Ἔπι. ΕΡΙΖΗΝΩΝ. Ἄετὸς . . . . . Χαλκὸς 4.

Ἐν τῇ σημειώσει ταύτῃ ἡ κεφαλὴ χαρακτηρίζεται ὡς ἡ τοῦ Διὸς. Ἄλλὰ πιθανῶς ἡ τρίαινα, ἣτις, ὡς παρατηρεῖται ἐν τῷ ἀπεικόνισματι τοῦ ἡμετέρου νομίσματος, εἶναι διὰ λεπτῶν γραμμῶν κεχαραγμένη, δὲν διεκρίνετο, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐξέλαβα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ποσειδῶνος ἀντὶ τῆς τοῦ Διὸς. Οὐδ' ἐσημείωσα ἂν ὃ αετὸς ἰστατο ἐπὶ κερκυνοῦ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ τ' ἀριστερά. Δὲν δύναμαι ἐπομένως ν' ἀποφανθῶ θετικῶς ἂν τὰ δύο ταῦτα κομμάτια εἶναι ὅμοια ἢ διαφέρουσι πρὸς ἄλληλα. Σημειῶ δ' ἐν ταῦθα ὅτι ἡ συλλογὴ τοῦ Δρος de Vest μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κτήτορος αὐτῆς ἐπωλήθη εἰς τὸν ἐπίσης ἐν Τεργέστη δικιμένοντ' ἰκτρὸν Dreer ὅστις κατὰ τὸν θάνατόν του τὴν ἐκληροδότησεν εἰς τὸ ἀστικὸν Μουσεῖον τῆς ἐαυτοῦ πατρίδος Klagenfurt, ἔνθα θὰ ὑπάρχη μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ τὸ ἄνω μνημονευθὲν νόμισμα.

Π. Λάμπρος.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΡΙΔΟΣ

Ἐν Ἐλευσίνι εὐρεθείσας κατὰ τὴν σκαφὴν τῶν θεμελίων τῆς οἰκίας τοῦ Ἰωάννου Νικολάου ἢ Κουκουνάρη ἀντέγραψα τὰς δύο ἐπομένας ἐπιτύμβιους ἐπιγραφὰς.

Ἐπὶ στήλης μικρᾶς στρογγύλης κοινῆς, λίθου ὑπογλαύκου·

ΚΩΝΩΨ
ΦΡΥΞ

γράμμῃσι τῶν καλῶν χρόνων, ὧν τὸ Ψ καὶ τὸ Φ γωνιώδη τὰς καμπὰς. Ἐπὶ δὲ ἀσπιδοειδοῦς τινος κύκλου, ἐν μέσῳ τῷ αετώματι μνήματος ἔχοντος σχῆμα νεῖσκου·

ΕΦΕCΙ
ΟC ΕΚΑ
ΛΟΥΜΗΝ
ΤΟΟΝΟ
ΜΑ

ἀμέσως δ' ὑπὸ τὴν ἀσπίδα ἔνθεν καὶ ἔνθεν·

ΚΕΙΜΑΙ

ΔΕΞΝΘΑ

Καὶ ὑπὸ τὸ κάτω τῶν λέξεων τούτων προέχον γείσωμα·

ΝΒ' ΑΙΔΕΙΣ ΟΔΟΝΑ . . Η

Ὁ δὲ σηκὸς ἐνέχει παιδὸς κρατοῦντος στρουθίου ἀνάγλυφον κακότεχνον.

Τὸ ἔργον τῶν κατωτάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων, τοῦ δὲ Δ τὸ δεξιὸν σκέλος ὑπερτείνεται καὶ ὑπὲρ τὴν κορυφήν.

* *

Κατὰ Δεκέμβριον 1881, ἐν Μεγάροις, εὐτυχῆσως ἀντέγραψα ἐπιγραφὴν ἐκταφείσκη ἐκ τοῦ περιβόλου τῆς πολλὰ τὰ ἀρχαῖα μεγαρικὰ λείψανα ἐχούσης ἐνεκτισμένῃ Ἀγίᾳ Παρκασκευῆς, ἐκκλησίᾳς ἐνοριακῆς τρισυποστάτου τῶν Μεγάρων.

Λίθος ὑπογλάυκου ἀνοικτοῦ χρωματός ὀρθογώνιος, ἀπολήγων εἰς ῥίζαν ἀκκτέργαττον δι' ἧς κατείχστο ἐμπεπηγμένος τῇ γῆ, ἦν κεχωσμένος μέρος μὲν ὑπὸ τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίᾳς, κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν αὐτῆς γωνίαν, μέρος δὲ προέχων αὐτοῦ ὑπὸ τὸ χῶμα τοῦ προαυλίου καὶ διεβρηγμένος ἀκριβῶς κατὰ τὸ σημεῖον τῆς πρὸς τὸ θεμέλιον τῆς ἐκκλησίᾳς ἐπαφῆς. Σκαπτομένων δὲ θεμελίων διὰ τὸ κτιζόμενον περιτειχίσμα τοῦ προαυλίου ἀπεκαλύφθη ὁ λίθος μήκους 1 ¹/₂ περίπου μέτρον ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς τῆ ἀναγινώσκοντι γωνίᾳς μέχρι τῆς τεθραυσμένης ἄκρας καὶ ὕψους 50 περίπου ἑκατοστῶν ἀπὸ τῆς περατούτης τὴν ἀκατέργαττον ῥίζαν ἰσογείου γραμμῆς μέχρι τῆς κορυφῆς.

Ἀναγινώσκεται δ' ἐπὶ τοῦ γεισώματος αὐτοῦ (ὕψους ἐλάττωνος τῶν 10 ἑκατοστῶν) ἱκανῶς μεγάλῳις γράμμασι ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγεγραμμένον·

Ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος Ὀπτελλίαν Φίλαν Οὐί . . . . .
Σαβείνου τοῦ Κοράνου Ἀρχιερέως ἀνθήκανιέρειαν . . . . . (εὐ-
νοία τῇ (sic) πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ μεγαλοψυχία (sic) ἐν διανοίματι . . . . .

Καὶ εὐθὺς ὑπὸ τὴν ἀπλῆν τοῦ γεισώματος γραμμὴν, ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ μέσον τῆς ἐπιγραφῆς ἢ λεξίς

ΠΟΛΛΑΚΙ

Κενὸς χῶρος ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τοῦ λίθου μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν δύο τελευταίων στίχων, 20 περίπου ἑκατοστὰ τοῦ μέτρον· σχεδὸν δὲ διπλάσιος μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ πρώτου στίχου, ἱκανῶς εἰσεχούσης, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδόθη.

Αἱ δύο κάθετοι γραμμαὶ τῆς πρώτης λέξεως σαφῶς δεικνύουσι τὸ ἄρθρον η, καίπερ ἐφθαρμένης τῆς ὀριζοντίου γραμμῆς.

Ἀκριβῆς δὲ πικρῆς τῆς τοῦ λίθου καὶ τοῦ ἐξέπιτηδες ληφθέντος ἀποτυπώματος τοῦ ἐφθαρμένου τμήματος αὐτοῦ ἔπεισέ με ὅτι μετὰ τὸ σαφές ΠΤΕΛΛΙΑΝ ἔπεται Φ κατὰ μέρος σωζόμενον, μετ' ὃ ἔχνη ΙΑΑ. Ὅθεν ἐσφαλῶς ἀναγινώσκω Ὀπτελλίαν Φίλαν, Οὐί(δίου);, αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς

ἀνατθειμένης ἱερείας. Τί δὲ τὸ κάτω τοῦ γείσου ΠΟΛΛΑΚΙ ζητεῖ ἀπρωρημένον ἐν τοιαύτῃ θέσει; Κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ κ. Κουμανοῦδη, ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς διανομῆς, ἀς μεγαλοψυχῶς καὶ πολλὰκις ἐποίησεν ἡ ἱερεὶα κατὰ τὰς ἐορτάς.

Τίς δ' ὁ Θεὸς ᾧ ἐδούλευεν ἡ τέως ἡμῖν ἀγνωστος ἱερεὶα καὶ ποία ἡ οἰκογένεια αὐτῆς; Ἴνα ταῦτα καταμάθωμεν, εὐχρηθῶμεν ὅπως ἀρχαὶ ἐπιμελέστεραι ἐξαγάγῳσι τῶν θεμελίων τὸ λοιπὸν τοῦ λίθου τμήμα.

* *

Παρὰ τὴν πεδιάδα τοῦ Μαρθῶνος, ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ εἰς τὴν μὲν τῶν Ἀσωμάτων Πετράκη ἀνήκοντος μετοχίου «Ξυλοκερίζης» ὁ κατάβαλινος εἰς τὸν Μαρθῶνα, πρὸς αὐτῇ τῇ ὁδῷ, ἀριστερᾶ μὲν βλέπει δρῦν εὐμεγέθη, δεξιᾶ δὲ φρέαρ νεότευκτον φέρον τὴν δε τὴν ἐπιγραφὴν «Δαπάνη Μισαὴλ Διονυσίου Συμβούλου τῆς ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἀσωμάτων Πετράκη 1882». Περὶ δὲ τοῦτο τὸ φρέαρ εἰσι τεθειμένοι δύο ἢ τρεῖς ἀρχαῖοι λίθοι, ὧν ὁ δεξιόθεν ἰστάμενος στήλη ἐπιτύμβιος μεγάλη λίθου λευκοῦ πεντελησίου πέντοθεν εἰργασμένου, πλὴν μόνον ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας, ἣτις φαίνεται ὅτι προσηρείδετό που τὸ πάλαι μὴ οὔσα δρατὴ τοῖς προσερχομένοις τῷ τάφῳ. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς κορυφῆς τῆς στήλης κατὰ τὸ μέσον ὑπάρχει λάξιμα χρῆσιμον εἰς ἐνσφήνωσιν κοσμημάτων τινος ἢ γλυπτῆς εἰκόνας ὑπὸ δὲ τὸ κλίωμα τοῦτο, κατὰ τὸ μέσον τοῦ γεισώματος τῆς στήλης, φαίνεται ἰσχυρὰ ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας καὶ πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θραύσματος δι' αἰχμῆς τινος ἢ καρφίου ἀμυδρῶς καὶ ἀνωμάλως κεχαραγμένα διακρίνονται πρῶτον μὲν σχῆμα τι παρεμφερές Π, εἶτα δὲ κατὰ συνέχειαν σαφῆ τὰ γράμματα ΡΟ, ἣτοι ἡ συλλαβὴ Προ, ἔργον ἀέργου τινὸς ἀντιγράψαντος προφανῶς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δημοτικοῦ Προβαλλίους.

Ἐπὶ δὲ τὸ γεισώμα καὶ τὰ γράμματα ταῦτα τὰ παρείσταντα κείνται δύο μεγάλοι ἐπιμελῶς ἐξεργασμένοι καὶ ἐπιεικῶς ἐξέχοντες ῥόδακες, — ὧν ὅμοιοι κατὰ τὸ αὐτὸ ὕψος ὑπάρχουσι ἀνὰ εἰς καὶ ἐφ' ἑκάστης τῶν πλαγίων πλευρῶν, — καὶ ὑπὸ τοῦς δύο ῥόδακας μεγάλῳις γράμμασι κεχαραγμένον ἀναγινώσκεται

Ἐλπίνης
Ἐλπινίκου
Προβαλλίτιος
Εὐνίκος
Ἐλπινίκου
Προβαλλίσι (ος)

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ἀνέκδοτος καθ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω, προστίθεται νῦν δεκάτη τρίτη εἰς τὰς δώδεκα γνωστὰς ἐπιτύμβιους ἐπιγραφὰς τὰς περιεχομένας ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἀττικῶν ἐπιτύμβιων ἐπιγραφῶν τοῦ κ. Σ. Α. Κου-

μκνούδη και μετενεχθείσας εἰς τὸν δεύτερον τόμον τοῦ Corpus inscripti-
onum atticarum τῆς ἐν Βερολίῳ Ἀκαδημίας, ἀναφερομένας δὲ εἰς νεκροὺς
δημότας τῆς Προβαλίνθου. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἐκ τῶν δώδεκα ἐκείνων ἐπιγραφῶν
ἐννέα μὲν εὑρέθησαν ἐν Ἀθήναις, μία δ' ἐν Πειραιεῖ, μία ἐν Σαλαμῖνι καὶ μία
μόνη ἐν τῇ μακρῶνικῇ πεδιάδι κατὰ τὸ χωρίον Βρανᾶν, ἢ ἐνταῦθα δημοσι-
ευομένη ἐπιτύμβιος στήλη, καθ' ἃ ἐρωτήσας ἔμαθον παρ' ἀξιοπίστων ἀν-
δρῶν, εὑρέθη πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἐν θέσει ἀποκέντρῳ τῆς πεδιάδος ὄνομα
ἐχούσῃ ἀλβανικὸν Δάρδιζα (μικρὰ ἀχλαδέα), ἀπεχούσῃ δὲ ὀλίγα λεπτά
τῆς ὥρας πρὸς βορρᾶν τοῦ φρέκτος παρ' ὃ μετὰ κυλισθεῖσα ὑπὸ τοῦ φι-
λοτίμου μοναχοῦ ἐστῆθη. Ἔχει δὲ τοῦτο σημάσιαν τινά, ζητουμένης ἔτι
τῆς θέσεως τῆς Προβαλίνθου· διότι ταράττει τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ τελευ-
ταίου ἐπιμελῶς μελετήσαντος τὴν μακρῶνικὴν τοπογραφίαν κ. Η. Lol-
ling, ὅστις, ἄριστα ἀνασκευάσας τὸν Leake καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας αὐτῷ
οὐκ ὀλίγους τοπογράφους, ὀρθῶς μὲν μετέθεσε πάλιν τὴν ἀρχαίαν πόλιν
Μακρῶνικα ὅπου νῦν τὸ ὁμώνυμον χωρίον κεῖται, ἐν δὲ τῷ κενωθέντι Βρανᾶ
ἐπεχείρησε νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν Προβαλίνθον ἀρυσάμενος ἐπιχειρήματα καὶ
ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μόνος εὑρεθεὶς ἐν Μακρῶνι τύμβος Προβαλισίου ἐν Βρανᾶ
ἔκειτο (Mittheilungen des deutschen Arch. Institutes, I. σ. 66 ἐπ.). Ἴσως δὲ
καὶ ἐνισχύει τὴν εἰκασίαν τοῦ Leake ὅτι ἐν τῇ εὐρείᾳ ἐκτάσει τῇ καλου-
μένη ἡμέρον Βαλαρί ἔκειτο τὸ πάλαι ἢ Προβαλίνθος, παρὰ τοὺς πρόπο-
δας τοῦ Ἀργαλικίου, ἀποδεικνύουσα ὅτι, καθὼς αὕτη, οὕτω καὶ ἡ ἐν Βρανᾶ
εὑρεθεῖσα ἐπιτύμβιος στήλη ἦσαν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐστημέναι ἔξω τῆς πε-
ριοχῆς τῆς Προβαλίνθου, ἀμφότεραι δὲ οὐ πολὺ μακρὰν, αὕτη μὲν πρὸς
δυσημᾶς ἐκείνη δὲ πρὸς νότον αὐτῆς.

Στ. Ν. Αραγαθῆς.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

Ἄφορμην εἰς ἀποστολὴν πρὸς δημοσίευσιν τῶν κατωτέρω δώδεκα ἐν
Ζακύνθῳ ἐπιγραφῶν μοι παρέσχον αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Ὄθωνος Riemann ἐν ἔτει
μὲν 1880 δημοσιευθεῖσαι, πρὸ τινων δὲ ἡμερῶν περιελθοῦσαι εἰς χεῖράς
μου, ἀρχαιολογικαὶ ἐν τοῖς Ἰονίοις νήσοις ἔρευναι (Recherches archéologi-
ques sur les Iles Ioniennes Paris 1880) ἔνθα, γινομένου λόγου περὶ τῶν ἐν
Ζακύνθῳ ἐπιγραφῶν, τῶν ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις καὶ ἰδίως τῆς ἐν τῇ συ-
νοικίᾳ ἀγίου Λουκᾶ οἰκίας Ῥώμα, δὲν σημειοῦνται εἰ μὴ τρεῖς τῶν ἐν αὐτῇ,
ἀς καὶ μόνας ἠδυνήθη, ὡς ἀναφέρει ν' ἀντιγράψῃ¹. Τὰς λοιπὰς δώδεκα ἐκ τῶν
ἐν τῇ εἰσόδῳ τῆς οἰκίας ταύτης ἐκτισμένων ἐπιγραφῶν ἀντιγράψας πρὸ
τινος χρόνου, ἐπεφυλαττόμην νὰ δημοσιεύσω μετὰ παραβολὴν πρὸς τὰς μέ-
χρι τοῦδε δημοσιευθείσας, ὡς εὑρεθείσας ἐν Ζακύνθῳ ἐπιγραφάς, ὅπερ δὲν
ἠδυνάμην ἐνταῦθα νὰ πράξω διὰ τὴν ἔλλειψιν βιβλιοθήκης, ἢ γνώμης τινος

1) Recherches arch. Zante σελ. 13.

ἀρχαιολόγου. Αἱ τελευταῖαι ὅμως ἀρχαιολογικαὶ ἔρευναι τοῦ κ. Riemann
ἀνδρὸς ἐνημέρου μὲν εἰς τὰς τοιαύτας δημοσιεύσεις, δημοσιεύσαντος δὲ
ὡς ἀνεκδότους τὰς τρεῖς ἐκ τῶν δεκαπέντε εὑρισκομένων ἐν τῇ αὐτῇ θέ-
σει ἐπιγραφῶν, ὑποδεικνύουσιν ὅτι καὶ αἱ κατωτέρω δὲν εἶναι δεδημοσιευμέ-
ναι, ἢ τοῦλάχιστον ἀναγεγραμμένα εἰς τὰς γνωστάς καὶ πῶς προσιτάς καὶ
εἰς ἡμᾶς τοὺς πολλοὺς καὶ ἤμισθα ἀρχαιολόγους Συλλογὰς ἀρχαίων ἐπι-
γραφῶν.

Αἱ δημοσιευόμεναι κατωτέρω ἐπιγραφῆ ἀναγινώσκονται μετὰ τινος δυ-
σκολίας· ἄνω δὲ αὐτῶν φαίνονται ἀνάγλυφα, ἀπεικονίζοντα τὰς συνθήεις
ἐν ἐπιτυμβίοις λίθοις παραστάσεις, οἷον ἀποχαιρετισμοὺς κλπ. Ἡ μεγαλει-
τέρα δὲ τούτων, ἢ καὶ προκτασομένη ἐνταῦθα, εἶναι ἡ μᾶλλον εὐανάγνω-
στος· ἔχουσι δὲ οὕτως :

I

Ἰσίδωρε Μαιῶτα Ὑδάμια Μαιῶτα

Ἰσίδωρε Ἀπαμεῦ Βιθυντρίλιε (ι)

Καλλιόπη Ὀδη(σεῦ) ὁμόνοια

Ἐρμόλαε Ρωσεῦ

Ἀντίπατρε Ματακηνέ

Ἀσκληπιάδη Σιδῆτα

Ἀπολλωνίδη Μαρισινέ

Νικηφόρε Ἰοπεῖτα

Μενέλαε Μακρῶνι

Πόση Μακρῶνι

Ἡρακλείδη Μαιῶτα

Νικία Μαιῶτα

Ἀρμωνίε Κυρηναίε

Καὶ θυγάτηρ Ἀπολλωνία

Νικήστρατε Ἀπαμεῦ

Λαοδίκη Ἀπάμισα

Δάμων Μινάε

Ζαΐδε Ναβαταῖε

Δάμα Ἰστριανέ

Οἱ Πρωτάρχου (Χρ)ηστοί

Χαίρετε

II

Διόδοτε Ἀρτεμι

δώρου Χρηστέ

Χαίρετε

III

Ξένων Ἀπολλοδώ-
ρου Ἀπαμεῦ Χρηστὲ
Χαῖρε.

IV

Ἡλιόδωρος Ἀντι-
πάτρου Χρηστὲ χαῖ-
ρε καὶ Ἀλέξανδρος
Ἀλεξάνδρου.

V

Λαοδίκη
ἢ Διονυσίου
Ἀντιόχισσα
Χρηστὴ χαῖρε

VI

Σωστ(ρ)άτη
Χρηστὴ χαῖρε

VII

Μελίτων Ωφελίωνος
Χρηστὲ χαῖρε.

VIII

Πώλλα Σταλακία
Χαριτίν(η) Χρηστὴ
Χαῖρε.

IX

Μερόπη
Στερτινία
Λευκίου Ρω-
μακία Χρηστὴ
Χαῖρε.

X

Ἄνδρῶς . . .
Ἀπαμε(ῦ)
Ἄλυπε . . .

XI

Ἀφροδίσιε Νααστάνιε
Διονυσίου Ἀφροδισίου
Χρηστοὶ χαίρετε.

XII

Πόπλιε Οὐόλο . . .
Γαίου Ρωμαίε Χρηστὲ
Χαῖρε.

Ἄλλας δὲ τινὰς ἐπιγραφὰς ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἡμισοδυσμένους καὶ δυσκα-
ναγνώστους, ἀπεπειράθην ν' ἀντιγράψω, ἀλλ' ἀφῆκα ἡμιτελεῖς, ἀναβαλὼν
τὴν συμπλήρωσιν ἐς ἄλλοτε. Περὶ δὲ τῆς πρώτης, τῆς καὶ ἐκτενεστέρας,
τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραφῶν, εἶχον πληροφορηθῆ, ὅταν τὴν ἀντέγραφον παρὰ
τινὸς τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ, ὅτι αὐτὴ ἀντεγράφη ποτε ὑπὸ διελθόντος
τινὸς ἐπιστήμου ξένου. Ἄγνοῶ ἐν καὶ ποῦ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τούτου, οὔτε θὰ
τὸ μάθω ἴσως ἐνταῦθα, ἐνθα ἐλάχιστον χρόνον διαθέτομεν εἰς τοιαῦτα
ἀρχαιολογικά. Δ' ἂν πᾶν ἐνδεχόμενον τίθημι καὶ τὴν ὑπογραφὴν μου ἐνταῦθα
οὐχὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφισβολίας διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ σχε-
δὸν διὰ τοῦναντίον· τοῦτο δὲ ἵνα μὴ ὑπολάβῃ τις τῶν ἀναγνωστῶν ὅτι ὑπὸ
τὴν ἀνωνυμίαν ἢ τ' ἀρκτικὰ γράμματα ὀνόματός τινος κρύπτεται μετριο-
φρόνως ἀρχαιολόγος τις καὶ ἐπαναπαυθῆ ἐπὶ τοῦ ἀπταιστού τῆς ἀντιγρα-
φῆς τῶν ἐπιγραφῶν τούτων.

Ἐν Ζακύνθῳ 1881.

Τιμ. Ἀμπελάς.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ

Τὴν κάτωθι ἕμμετρον ἐπιγραφὴν, ἣτις ὑπάρχει ἐπὶ πλακὸς φερούσης
ἀνάγλυραν ἰππέα τοῦ Δ' μ. Χ. ἴσως, τέχνης δὲ βυζαντινῆς λίαν, ἐπειδὴ κα-
κῶς ἀντεγράφη καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ (σελ. 344), ἀναδημοσιεύομεν
ἔχουσιν οὕτω :

ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ ΕΡΧΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΥ
ΣΤΕΦΑΝΟΙΣ ΥΜΕΝΑΙΟΙΣ ΗΡΓΑΣΕ ΜΕΙ
ΚΙΑΔΗΝ Ο ΦΘΟΝΕΡΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΝΥΝ ΟΥ ΘΑΛΑΜΟΣ

Παρατηρητέα ἢ μετὰ τὴν αἰτ. γάμον ἀκολουθία τοῦ καὶ μετὰ δοτ.

—Ἐγγὺς τῆς εἰς θέσιν Καλκνάκις λιθίνης γεφύρας τοῦ Ἀθηαίου ἦν ἐντε-
τειχισμένη πρὸς κρήνην πλάξ μαρμαρίνη ἐνεπίγραφος, ἣτις μετηνέχθη
προσωρινῶς ἐν τῇ ἐνταῦθα λέσχῃ.

Ἡ δ' ἐπὶ τῆς πλακὸς ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε :

ΦΩΤΑ ΘΕΟΙΣ ΙΚΕΛΟΝ ΣΤΥΓΕΡΩΝ ΙΗΤΟΡΑ ΝΟΥΞΩΝ
ΜΟΙΡΗ ΥΠΑΤΡΕΠΤΩ ΚΙΜΒΕΡΑ ΤΥΜΒΟΣ ΕΧΕΙ
ΟΝ ΠΙΝΥΤΗ ΠΑΡΑΚΟΙΤΙΞ ΑΝΙΑΡΟΝ ΓΟ(ΟΩΞ)Α
ΘΑΥΕΝ ΑΚΟΙΜΗΤΟΙΞ ΔΑΚΡΥΣΙΝ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πρῶτος ἐξέδωκεν ὁ Λήκ προσθεὶς ἐπιτυχῶς τὴν λέξιν τοῦ α' στίχου *rousson* φαίνονται ὅμως τὰ δύο τελευταῖα γράμματα τῆς λέξεως ἔτι καὶ νῦν, τὴν δὲ τελευταίαν λέξιν τοῦ γ' στίχου ἀφῆκεν ἀσυμπλήρωτον ἀνγκυρῶς π τὸ πρῶτον αὐτῆς γράμμα, ὅπερ μᾶλλον γ νῦν φαίνεται καὶ οὕτω δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἢ μετοχὴ γούσσα ἀποδιδούσα καλῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ στίχου.

— Ἐν τινι θρωμανικῇ νεκροταφείῳ κειμένῳ κατὰ τὸ Α. μέρος τῆς πόλεως Τρικκάλων, ἴσταται στήλη ἐπιτυχεῖα φέρουσα τὰ γράμματα τὰδε τῶν ὑστέρων μ. Χ. Ῥωμαϊκῶν χρόνων:

ΕΥΤΥΧΟΣ Η Δ(Ω)
ΤΗ ΙΔΙΑ ΣΥΜΒΙ (Α)
ΜΝΕΙΑ ΣΧΑΡΙ(Ν)
ΗΡΩΣΧΡΗ Σ(ΤΕ)
ΧΑΙΡΕ

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην δημοσιεύσαντες ἄλλοτε καὶ ἐν τῷ Παρνασσῷ συμπληρώσαμεν ἐν τῷ α' στίχῳ τὸ ὄνομα γυναικὸς Ἡδίστης φερόμενον ἐν ἐπιγραφαῖς ἐκλαδόντες τὸ μετὰ τὸ δ γράμμα ὡς ι, ὀρθότερα, ὅμως παρατήρησις τοῦ λίθου πείθει ὅτι δὲν εἶναι ι, ἀλλὰ λείψανον ἄλλου γράμματος πιθανῶς Ω· ἢ ὑπάρχουσα κεραία· κατὰ ταῦτα τὸ ὄνομα δὲν εἶναι Ἡδίστη τὸ δὲ τῆ μετὰ τὸ ὅποιον ἀρχεται ὁ δεύτερος στίχος εἶναι τὸ ἄρθρον ἄνευ τοῦ προσγεγραμμένου δ καὶ ἐν πικλαιότερα ὡς γνωστὸν ἐπιγραφαῖς παραλείπεται, πολλάκις. Ὁ Εὐτυχὸς ἀρα ἔστησε τὴν στήλην ἐπὶ τύμβου τῆς ἰδίας συμβίης, ἣτις ἴσως ὀνομάζετο Ἡιδῶνη συμπληρωμένη δὲ τὴν λέξιν τοῦ δ' στίχου *χρηστέ* καὶ οὐχὶ *χρηστή*, διότι ἡ φράσις Ἡρώς *χρηστέ* ἐγράφετο στερεοτύπως, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν προσημιθεμένης ἐνίοτε τῆς λέξεως, *Ἄλυπε*· οὕτως ἀνέγων πρὸ καιροῦ ἔν τινι τῶν ἐν Ἀκρίσῃ νεκροταφείων πρὸς τὸ Μ. τῆς πόλεως κειμένῳ τὴν ἐπιγραφὴν τὴν δε.

ΕΥΤΥΧΙΣ ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΥ
ΟΥΓΑΤΗΡ ΗΡΩΣ
ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ

Ἐν Τρικκάλῳ.

Κ. Ν. Δαμηράλης.

ΟΡΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

(Π)ΡΟΠΥΛ
ΟΔΕΜΟΣ(ι)
ΟΗΟΡΟΣ

(Π)ροπύλ
ου-δημος(ι)
ου ὄρος

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν μέχρι τοῦδε κατὰ κειρῶν ἐν Πειραιεῖ εὐρεθέντων ὄρων νέος προστίθεται διὰ τοῦ σήμερον τὸ πρῶτον δημοσιευόμενον. Δι'

αὐτοῦ προσδιορίζεται ἀκριβῶς ἡ θέσις μίαις τῶν πυλῶν τῶν μακρῶν τειχῶν τῶν πρὸς τὴν μεσημβρινὴν κατάκλισην τοῦ λόφου τῆς Μουνυχίας κειμένων, διότι πρόπυλον καλεῖται ὁ πρὸ πύλης τινὸς τόπος ὁ ἀνήκων ἀποκλειστικῶς τῷ δημοσίῳ. Ἀνευρέθη δὲ ἡ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιγραφὴ τῆ 15 τρέχοντος μηνός, κατὰ βιβλίου τῆς ὁδοῦ, ὅπισθεν τῆς οἰκίας τοῦ κ. Γεωργίου Βικέλλα κειμένης ἐπὶ τῆς νέας ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης πρὸς τὸν λιμένα τῆς Μουνυχίας, εἰς βάθος 1,50 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Γέγραπται δὲ ἐπὶ λίθου ἐγχωρίου κανονικῶς τετραγώνου ὕψους 1,26, πλάτους 0,37, πάχους 0,24 καὶ πρὸς τὰ ἄνω ἐπὶ ἐπιφανείᾳ καλῶς εἰργασμένης ἐν τρισὶ στίχοις ἀρχαίῳ γράμματιν. Ἐνεκεν ἐλλείψεως στοιχείων δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν τὸ σχῆμα τῶν ἀρχαίων γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ στήλη, ἀνευρεθεῖσα ὀρθία, ἐστραμμένη πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πλησίον τείχους βλίνοντος εἰς ἀπόστασιν 5 μέτρων πρὸς ἀνατολάς, προδίδει τὴν θέσιν, ἐν ἣ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἴστατο, τοῦτέστιν, ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν μακρῶν τῆς πόλεως τειχῶν. Τὰ γράμματα δικαζοῦσι τὰ ἔχνη ἐρυθροῦ χρώματος. Ὁ κ. Σ. Κουμανούδης ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Ἀθηναίῳ (Τόμος Η', τεύχος Δ', σελ. 290 — 1) ὁμοίαν ἐπιγραφὴν τῆ ἀνωτέρω εὐρεθεῖσαν ἐν Πειραιεῖ τῷ 1879 κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἀγοῦσαν πρὸς τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον.

Ἐν τέλει προτρέπομεν τὴν δημοτικὴν ἀρχὴν, ἵνα ὀνομάσῃ τὴν ὅπισθεν τῆς οἰκίας τοῦ κ. Βικέλλα ὁδὸν, «Ὀδὸν Προπύλου» διότι τὰ τῶν ιδιωτῶν ὀνόματα ἐπὶ τοπογραφικοῦ τινος χάρτου παρέρχονται ὡς τὰ μακρὰ τῆς θαλάσσης κύματα ἐπὶ τῆς ἀμμώδους Φκληρικῆς ἀκτῆς. Ἐνταῦθα τοῦ λόγου περὶ τὸς λέγομεν, ὅτι καὶ ἡ σήμερον καλουμένη ἐσφαμένως ὁδὸς Σωτείας δέον ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τοῦ «Ὀδὸς Φίλωνος», ἢ δὲ ὁδὸς ἢ διερχομένη ἔμπροσθεν τῆς οἰκίας τοῦ κ. Ἀργυράκη, «Ὀδὸς Σκευοθήκης». Οὕτως οἱ περὶ τὰς Πειραικὰς ἀρχαιότητας ἀσχολούμενοι ἀσφαλέστερον εὐρίσκουσι τὰς τοποθεσίας τῶν λειψάνων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος.

Ἡ στήλη κεῖται νῦν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Γεωργίου Βικέλλα.

Ἐν Πειραιεῖ τῆ 23 Νοεμβρίου 1882.

Ἀλέξανδρος Ν. Μελετόπουλος.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΕΠΙΔΑΥΡῳ

Ἐὰν ἀπελευθερωθῇ ποτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἔλεγεν ὁ Πουκεβίλ, καὶ ἐνεργήτῃ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἀνασκαφάς, μεγάλοι θησαυροὶ θέλουσιν ἐξαχθῆ ἐκ τῶν ἐγκατάτων τῆς γῆς! Ὅλωσ τὸν κεντῖον ὅμως ἐφρόνει ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ καὶ ἐπιφανὴς ἀρχιτέκτων Blouet, μέλος τῆς expédition scientifique du Morée, ὅστις ἐνεργήσας μάλιστα μικρὰς τινὰς ἀνασκαφὰς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ οὐδὲν ἀνεῦρε, καὶ ἐκ τούτου οὐδὲν σπουδαῖον προσέβλεπεν ἐκ τῆς τοῦ ἱεροῦ ἀνασκαφῆς. Τὴν ἀπαισιόδοξον ὅμως αὐτοῦ προφητείαν διέψευσαν αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑφ' ἡμῶν γεγόμεναι ἀνασκαφαί, διότι, ἐὰν λάβωμεν

ὕπ' ὄψιν τὸν χρόνον, τὰ μέσα, καὶ τὰς γενομένας δαπάνας, δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι οὐδαμῶς ἐν Ἑλλάδι ἀνεφάνησαν τοσοῦτον σπουδαῖα εὐρήματα, ὅσον ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην καταδεικνύει ἡ ἐξῆς σύντομος περὶ τῆς πορείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν ἔκθεσις.

1. Συμπληρωτικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ θεάτρου.— Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνεσκάφη τὸ θέατρον, ἀλλ' ὑπελείπετο ἡ ἀνασκαφὴ τῶν ἀναλημμάτων καὶ τῆς σκηνῆς. Τοῦτο ἐγένετο ἐφέτος καὶ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἀνεφάνησαν νέαι τινές καὶ ἄγνωστοι ὑποδικιρέσεις ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ ἐβεβαιώθησαν αἱ περὶ τῶν μὴ ἀνασκαφέντων μερῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰκασίαι μου¹, ἧτοι ὅτι τὸ θέατρον εἶχεν εἰσόδους κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ διαζώματος, τοῦ διαχωρίζοντος τὸ κοῖλον εἰς ἀνώτερον καὶ κατώτερον τμήμα, καὶ ὑπὲρ τὸ κοῖλον ἐν τῷ τείχει τῷ περιβάλλοντι τὸ ὄλον θέατρον, καὶ ὅτι ἡ σκηνὴ ἀνωκοδομήθη μὲν ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις, ἀλλὰ τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς σχέδιον δὲν μετεβλήθη, διότι οἱ θεμέλιοι λίθοι εἶναι ἀναμφισβητήτως ἑλληνικοί. Ἔτι δὲ εὑρέθησαν δύο ἀγάλματα, Ἀσκληπιὸς καὶ Ὑγίεια.

2. Ἡ θόλος τοῦ Πολυκλείτου.— Περαιτωθείσης τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ θεάτρου, ἠθέλησα νὰ ἐξερευνήσω τὸν λοιπὸν τοῦ ἱεροῦ χώρον, καὶ οὕτω διὰ μακρᾶς τάφρου, ἣν ἤγαγον πρὸς βορρᾶν τοῦ σταδίου, ἀνεφάνη μέγα περιφερὲς οἰκοδόμημα (διάμ. 32,65) ὅπερ μετὰ μηνῶν τινῶν ἐργασίαν ἀπεκαλύφθη νῦν καὶ ἐκαθαρίσθη ἐντελῶς. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἔχει σχῆμα περιφεροῦς ναοῦ, τοιοῦτον οἶον τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ Φιλιππεῖον, καὶ περιβάλλεται ὑπὸ δύο στίχων κιόνων (καὶ οὐχὶ τριῶν ὡς ἐνόμιζον πρὸ τῆς ὄλουσχεροῦς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ), ὧν δὲ μὲν ἐξωτερικὸς δωρικοῦ ῥυθμοῦ, δὲ ἐσωτερικὸς ἰωνικοῦ, μετὰ περιέρου καὶ πρωτοφανοῦς ἀρχαίου κορινθιακοῦ κιονοκράνου. Ὑπὸ τὸ ἔδαφος δ' αὐτοῦ ἔχει περιεργότατον οἶονεὶ λαθυρινῶδες ὑπόγειον ἐκ τριῶν συγκεντρικῶν κύκλων συγκείμενον, δι' ὧν μόλις ἠδύνατο, διὰ τοῦ μεταξὺ διαστήματος, νὰ διέρχηται ἄνθρωπος. Καὶ εἰς τί μὲν ἐχρησίμειε τὸ ὑπόγειον τοῦτο, εἶναι ἄγνωστον, καὶ τοι πολλὰ δύναται τις περὶ τούτου νὰ εἴπῃ. Τὴν ἐπιστήμην ὅμως ἐνδιαφέρει πρὸ πάντων ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ὄλου οἰκοδομήματος μορφή, αὕτη δὲ εἶναι τφόντι μεγαλοπρεπεστάτη. Ἡ ἐκ μαρμάρου κατασκευὴ αὐτοῦ, αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ μορφαὶ, αἵτινες ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ κάλλιστα δημιουργήματα τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας τῶν ἐκ τῆς Ὑδρορρόης κεφαλῶν λεόντων, δεικνύουσιν ἔργον τῶν καλλίστων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς χρόνων. Τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, βέβαιον σχεδὸν καθίσταται, ὅτι τὸ πρωτοφανὲς τοῦτο οἰκοδόμημα εἶναι ἡ περίφημος

1. Ἴδε τὴν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας τοῦ ἔτους 1881 ἔκθεσίν μου περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀνασκαφῶν.

ἐκείνη θόλος τοῦ Πολυκλείτου, ἐν ᾗ ὑπῆρχον αἱ τοῦ Παυσανίου γραφαί, καὶ ἦν μετὰ θαυμασμοῦ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας.

Εὑρέθησαν δ' ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ταύτῃ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ οἰκοδομήματος πλεῖστα ἐνεπίγραφα βᾶθρα, ὧν αἱ βᾶσεις κεῖνται εἰσέτι κατὰ χώρον, καὶ τὰ ἐξῆς ἀγάλματα: 1) ὑπερμεγέθης Ἀθηνᾶ, ἀρχαίζουσα ἔχουσα τὴν μορφήν καὶ παρεμφερῆς τῇ ἐν τῇ Villa Ludovisi ἐν Ῥώμῃ Ἀθηνᾶ τοῦ Ἀντιόχου· 2) θωρακοφόρος ἀνὴρ (ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ) ὠραίως φέρων ἐπὶ τοῦ θώρακος γλυφάς, γοργόνειον, προσωπίδα Σιληνοῦ, γρύπας, τρόπαια καὶ ἄλλα· 3) ἕτερος τοιοῦτος, οὗ αἱ ἐπὶ τοῦ θώρακος γλυφαὶ ἦσαν κεχρωματισμένα καὶ οὐχὶ ἀναγεγλυμμένα· 4) τηβερροφόρος ἀνὴρ φυσικοῦ μεγέθους· 5) ἕτερος τοιοῦτος· 6) πελοπόροφος γυνή, παρεμφερῆς τῇ ἐξ Ἐρκουλάνου περιφήμῃ ῥωμαίᾳ νεάνιδι· 7) ἑτέρα τοιαύτη παρεμφερῆς τῇ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Νεαπόλεως Λιβία· 8) μικρόσχημος θωρακοφόρος ἀνὴρ· 9) ἕτερος τοιοῦτος. Ἀπαντα τὰ ἀγάλματα ταῦτα στεροῦνται κεφαλῆς καὶ προέρχονται ἐκ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, εὑρέθησαν ὅμως ἐν μεταγενεστέρῳ οἰκίματι τετειχισμένα, καὶ ἑλληνικῆς τέχνης ἔργα, τὰ ἐξῆς: 10) κορμὸς πτερωτῆς Νίκης· 11) γυναικία κεφαλὴ· 12) κεφαλὴ δελφίνος· 13) κορμὸς μικροῦ γυναικείου ἀγάλματος φέροντος μόνον λεπτὸν χιτῶνα, καταλείποντα γυμνὸν τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ θώρακος· 14) δύο μικρόσχημοι γυμνοὶ ἀνδρικοὶ κορμοί.

Ἀρχιτεκτονικὰ δὲ μέλη εὑρέθησαν ἅπαντα σχεδὸν τὰ εἰς τὸ οἰκοδόμημα ἀνήκοντα καὶ ἐν αὐτοῖς σπουδαιότερα εἶναι δέκα κεφαλὰι λεόντων ἐκ τῆς Ὑδρορρόης, καὶ τὸ ἀρχαῖκόν τὴν μορφήν κορινθιακὸν κιονόκρανον τῆς δευτέρας σειρᾶς κιόνων.

3. Ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ.— Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῆς θόλου ταύτης, εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν, ἐν ὑψώματι τινι εἰς δάτος μεταβεβλημένῳ, ἀπεκαλύφθη περίπτερος δωρικὸς ναὸς ἔχων μῆκος 24,70 καὶ πλάτος 13,20. Πέραν δὲ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς εὑρέθησαν πολλὰ ἐπιγραφαί, ὑπερφυσικὸν ἀνδρικὸν ἄγαλμα ῥωμαϊκῆς μὲν, ἀλλὰ καλλίστης ἐργασίας, καὶ μέγα ἀνάγλυφον εἰκονίζον Ἀσκληπιὸν ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς καθήμενον θρόνου, καὶ πρὸ αὐτοῦ τὴν Ὑγίειαν, ἐκτέρωθεν δὲ (κατὰ τὰς μικρὰς πλευρᾶς) γυναικία βαδίζουσα καὶ Νίκην. Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο εἶναι σπουδαῖον διὰ τὴν παράστασιν μάλιστα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, διότι αὕτη εἶναι βεβαίως ἐλευθέρα ἀπομίμησις τοῦ ἐν τῷ ναῷ χρυσελεφαντίνου ἀγάλματος τοῦ θεοῦ τούτου. Παρ' αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ ναοῦ πλευρὰν εὑρέθησαν πλεῖστα τεμάχια ἀγαλμάτων ἑλληνικῆς ἐργασίας, ἐν οἷς κεφαλὴ πωγωνοφόρου ἀνδρός, ἣν ἐχθρικὴ χεὶρ ἔχει ἠρπαγμένην ἐκ τῆς κόμης, κορμὸς ἐγοτατισμένης γυναικός, κορμὸς ἐγοτατισμένου γυμνοῦ ἀνδρός, εἰς δὲ ἀνήκει ἴσως ἡ ἀνωτέρω κεφαλὴ, δύο τεμάχια γυναικείων κεφαλῶν, καὶ ἄλλα. Ἀπὸ τῆς εὑρέσεως δὲ τῶν ἀγαλμάτων τούτων εἰκάζον ὅτι ταῦτα ἐπεκράσθησαν τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ναοῦ ἀέτωμα καὶ εἰκονίζετο ἐνταῦθα ἄ-

γνωστός τις μάχη, ἴσως Κενταύρομαχία· τὴν εἰκασίαν μου δὲ καύτην ἐπεβελίωσεν ἡ ἀνασκαφὴ τῆς δυτικῆς τοῦ ναοῦ πλευρᾶς. Ἐνταῦθα δηλ. εὐρέθησαν ἐν δικστήματι δύο ἡμερῶν, κατὰ στίχον κείμενα, ὡς ἐκ τοῦ ἀετώματος κατέπεσαν, πολλὰ γυναικεῖα μορφαί, *Νηρηίδες* καὶ *Ἀμαζόνες*, αἱ ἐξῆς: 1) *Νηρηὶς* ἐπὶ ἵππου ὄχουμένη καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ἀπτομένη τοῦ ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς πέπλου, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς περιπτύσσουσα τὸν αὐχένα τοῦ εὐγενοῦς αὐτῆς ζώου· ἐκ τοῦ σχήματος δὲ καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ συμπλέγματος τούτου, φαίνεται ὅτι ἴστατο αὐτὸ ἐπὶ τῆς μιᾶς τῶν γωνιῶν τοῦ ἀετώματος 2) *Νηρηὶς* ἐπὶ ἵππου ὠσαύτως ὄχουμένη, ἀλλ' ἀντίθετον ἔχουσα διεύθυνσιν καὶ διάθεσιν, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἐτέραν τοῦ ἀετώματος γωνίαν, ὡς φαίνεται, ἴσταμένη· 3) *Ἀμαζὼν* ἔφιππος διὰ μὲν τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦσα τὰς ἡνίας τοῦ θυμοειδοῦς αὐτῆς ἵππου διὰ δὲ τῆς ἠνωρῶμενης δεξιᾶς προσβάλλουσα πολέμιον· 4) *Ἀμαζὼν* ἢ *Νηρηὶς* ἔφιππος, ἣς ἐλλείπει ὅμως τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς τε καὶ τοῦ ζώου· 5) *Ἀμαζὼν* ὀκλάζουσα· 6) *Ἀμαζὼν ἐργατισμένη* (τῶν δύο τελευταίων σώζεται μόνον τὸ κατώτερον μέρος τοῦ κορμοῦ)· 7) τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ κορμοῦ *Νηρηίδος* ἢ *Ἀμαζόνος*. Ἀπάντων τούτων ἐλλείπει ἡ κεφαλή, ἀλλ' εὐτυχῶς πλήν τεμαχίων κεφαλῶν Ἀμαζόνων εὐρέθησαν καὶ δύο κεφαλαὶ ἢ μὲν *Νηρηίδος* ἢ δὲ *Ἀμαζόνος*. Ὑπῆρχον δ' ἐν τῷ ἀετώματι καὶ *Νηρηίδες* ἐπὶ δελφίνων καθήμεναι (μὴν τοῦλάχιστον) καὶ γυμνοὶ πολεμισταί, ὡς ἐκ τῶν εὐρεθέντων πολλῶν τεμαχίων καταφαίνεται. Ἐκ τοῦ τρόπου δὲ τῆς ἐργασίας καὶ ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως φαίνεται ὅτι ἐν τῷ συμπλέγματι τοῦ ἀετώματος τούτου ἀνήκουσι καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὴν θόλον εὐρεθέντων καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἔργων ὁ κορμὸς *Νίκης*, ἡ *γυναικεῖα κεφαλή* καὶ ἡ *κεφαλή δελφίνος*. Οὕτως ἄρα ἐν τῷ δυτικῷ τοῦ ναοῦ ἀετώματι εἰκονίζετο Ἀμαζονομαχία, αἱ δὲ *Νηρηίδες* παρίσταντο ὡς θεαταὶ τῆς μάχης. Εἶναι δὲ τὰ ἔργα ταῦτα κάλλιστα καὶ χαριεστάτα τὴν μορφήν προερχόμενα βεβελίως ἐκ τῶν μετὰ τῆς Ε' καὶ Δ' ἐκατονταετηρίδος χρόνων. Ἰδίως σπουδαϊστάτα καὶ διδασκτικώτατα εἶναι αἱ δύο εὐρεθεῖσαι κεφαλαί, ἡ θελκτικωτάτη καὶ μαλακὴ τὴν ὄψιν κεφαλή *Νηρηίδος* καὶ ἡ ἀρρενωπὴν ἔχουσα τὴν μορφήν κεφαλὴ *Ἀμαζόνος*. Ἐπειδὴ δ' ὁ ἀποκαλυφθεὶς ναὸς κεῖται πλησίον τῆς θόλου καὶ εἰς ἐξέχουσαν καὶ περιφανῆ ἐν τῷ ἱερῷ θέσιν, τὰ ἀετώματα δ' αὐτοῦ ἐκοσμοῦντο δι' ἀγαλμάτων τῆς ὑψίστης ἀκμῆς τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἦτοι τῶν χρόνων ἐκείνων καθ' οὓς θὰ ἐποιήθη πιθανώτατα τὸ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ χρυσελεφάντινον τοῦ θεοῦ ἀγαλμα, εἰκάζω ὅτι εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὅστις κατὰ Παισανίαν ἔκειτο πλησίον τῆς θόλου· βεβελίωτα ὅμως περὶ τοῦ πράγματος δὲν δύναμαι νὰ ἔχω, μέχρι τῆς ὀλοσχεροῦς τοῦ οἰκοδομήματος ἀποκαλύψεως, ἐνεκα τῶν πρὸς προσδοκίαν μικρῶν αὐτοῦ διαστάσεων.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ

Ὅλιγα, ἀλλ' ὄχι καὶ ὄλως ἀνάξια λόγου ἔχω ν' ἀνακοινώσω καὶ πάλιν τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ *Παρνασσού* περὶ τῶν ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφῶν, αἵτινες, τοῦ καιροῦ εὐνοικοῦ ὄντος, ἄνευ σχεδὸν διακοπῆς, ἐξηκολούθησαν καὶ ἐξακολούθησονται πιθανῶς μέχρι τῆς 10ης προσεχοῦς Δεκεμβρίου. Καὶ τῆς μὲν Στοᾶς τοῦ Φίλωνος ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τῶν ἐπικειμένων χωμάτων τὸ πλεῖστον (τὴν ὀλοσχερῆ αὐτῆς ἀποκάλυψιν ἐκώλυσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος οἰκίσκοι τινὲς ἐκεῖ μῆπω ἀγορασθέντες) καὶ ἔχθη δευτέρως σειρὰς κίωνων οὐδάμοῦ ἀνεφάνησαν, ὥστε τὰ ὑπὸ τῶν *Dilettanti* περὶ τούτου λεγόμενα ὀρθὰ ἀποδεικνύονται· ἂν ὅμως καὶ ὁ τοῦχος τῆς μεσημβρινῆς καὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ Σηκοῦ εἰσεχώρει εἰς τὴν Στοᾶν εἰς περυστάδας ἀπολήγων, ὡς ἐκεῖνοι σημειοῦσι, δὲν κατάρθωσεν ἡ νῦν σκαφὴ νὰ κυρώσῃ τουλάχιστον κατὰ τὸ ὀλοσχερῶς ἀποκαλυφθὲν καὶ καθαρῶς ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος, τοιοῦτόν τι δὲν φαίνεται, ἐκτὸς ἂν κενόν τι ἐν τῷ δαπέδῳ τῆς Στοᾶς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ὑπάρχον καὶ ἐκ διαφόρων δυνάμεων νὰ ἐξηγηθῇ λόγων, ὑποθετῆ ὅτι πρὸς τοῦτο κυρίως, ὅπως δηλ. εἰσδεχθῆ τὴν συνέχειαν τοῦ τοίχου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ Σηκοῦ, ἐγένετο.

Τοῦ δὲ κυρίως Ναοῦ ἦτοι τοῦ Σηκοῦ ἐξεχώσθη ὠσαύτως ἰκανὸν μέρος καὶ ἀπεκαλύφθησαν τῷ ὄντι ὄλως νέα καὶ παραδόξα πράγματα μέλλοντα νὰ διεγείρῳ εἰς ὑπερβολὴν τῶν ἀρχαιολογούντων τὸ ἐνδιαφέρον. Καὶ πρῶτον μὲν καθ' ὅλον τῆς τὸ μῆκος (ὡς μετὰ βεβαιότητος σχεδὸν ἐκ τοῦ ἀνασκαφέντος μέρους καὶ περὶ τοῦ ἔτι κεχωσμένου νὰ ῥηθῆ δύναται) ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Σηκοῦ ἦτοι τὸ σωζόμενον βραχῶδες αὐτῆς μέρος φέρει ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμέναις ἐπτὰ ἢ μᾶλλον ὀκτὼ βαθμίδας ἰσοπλατεῖς καὶ ἰσοῦφεῖς περίπου (0,50—0,65 πλάτους, 0,20—0,25 ὕψους Γ. Μ.) ἰκανὸν δὲ μέρος καὶ τῶν ἄλλων δύο παρακειμένων πλευρῶν (βορείας καὶ μεσημβρινῆς) ἔχει ὁμοίαν τὴν φύσιν καὶ τὴν κατασκευὴν, ὅπως δεικνύει τὸ σωθὲν καὶ ὀλοσχερῶς ἀποκαλυφθὲν βραχῶδες μέρος τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς φέρον ὠσαύτως εἰς μῆκος ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 17,50 Γ. Μ. περίπου τὴν συνέχειαν τῶν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς βαθμίδων ἐπίσης ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένων καὶ διακοπτομένων ἐκεῖ ὑπὸ ἀνοίγματος ἀρίθμητα σώζοντος τὰ σημεῖα *Πύλης* ἦτοι τοῦ οὐδοῦ αὐτῆς μετὰ τῶν τῆς γομφώσεως ὀπῶν πέραν δὲ τῆς Πύλης πρὸς ἀνατολὰς ἐξηκολούθουν, ὡς φαίνεται, αἱ βαθμίδες εἰς ἰκανὸν ἔτι διάστημα καὶ πιθανῶς μέχρι σχεδὸν τοῦ ἄκρου τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς, ὄχι ὅμως πλέον ἐπὶ τοῦ βράχου λελαξευμέναι ἀλλὰ τεχνητῶν καὶ ἐπὶ μὴ στεροῦ ἐδάφους ἐδράζόμεναι· ὅτι δὲ καὶ ἔξω τοῦ Σηκοῦ κατὰ τὸ ἄκρον τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς ὑπάρχει κλίμαξ ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη (πλάτους 2,00 Γ. Μ. περίπου) καὶ εἰς τὴν ἄνω μνημονευθεῖσαν Πύλην ἀπολήγουσα ἐσημείωσα ἤδη καὶ ἀναγκαῖον νῦν νὰ προσθέσω ὅτι, αἱ βαθμίδες ὡς ἡ περὶ τὴν σκαφὴν ἔδειξε, ἀπὸ τῆς δεξιᾶς

και εφεξής (αί πάσαι φαίνονται ούσαι είκοσι και έπτά) δέν περιορίζονται και από μεσημβρίας υπό του εις τοίχον μετεσχηματισμένου βράχου, άλλ' ελεύθεραι εκτείνονται από Βορρά προς Νότον εις ικανόν διάστημα μήπω καθορισθέν¹, τής δέ τετάρτης βαθμίδος (από τής κάτω προς τά άνω γενομένης έννοείται τής αριθμήσεως) εκάτερον των άκρων φέρει όπήν, έτέρα δέ όμοία ύπάρχει επί του περιορίζοντος και από μεσημβρίας ως τοίχος τās δέκα βαθμίδας, ως άνωτέρω έρρήθη, βράχου, δεικνύουσαι ότι και εκεί ύπήρχε μικρά τις θύρα, άλλά προς ποτον σκοπόν άδηλον εισέτι. Πώς δ' έχουναι τά του Σηκού έσωτερικώς άλλως πλην δηλ. των έν τῷ βράχῳ λελαξευμένων βαθμίδων; Περί έπιστρώσεως του δαπέδου αυτού ούδεις λόγος, διότι τοιούτης οίαςδήποτε έχνη δέν έράνησαν, άνευρέθησαν όμως λείψανα των κίωνων, περι ών και οι Dilettanti κάμνουσι λόγον, άλλ' όχι όπως έν τῷ σχεδιογραφημάτι των σημειούσι: σχεδόν βέβαιον είναι ότι διπλή ύπήρχε σειρά κίωνων παράλληλος και τας τέσσαρσι του Σηκού πλευραις και αριθμούσα έν όλῳ τριάκοντα και έξ κίονας (ανά έπτά μόν κατά τήν δυτικην και ανατολικην ανά έξ δέ κατά τās άλλας δύο πλευρας) συγκειμένας έξ άπλως 'τρογγύλων έξ έλευσίνιου λίθου βάσεων (ύψ. 0,20—0,25 Γ. Μ.) και εκ παρίνων σπονδύλων άρραχδύτων,² έδραζομένων δέ, τās μόν προς τή δυτικη πλευρά επί του βραχώδους έδάφους κατά τās θέσεις των έπίτηδες ώμκλιμένου, τās δέ κατά τά ανατολικώτερα του Σηκού, ένθα ο βράχος αποτόμως αποκοπτόμενος εις μεζζον προχωρεί βάθος, επί τεχνητών εκ τετραγώνων παρίνων πλίνθων συγκειμένων και επί του στερεού έδάφους, ως εστιν ειλάσαι, έδραζομένων στηλών. Έκτός δέ τούτων και τοίχων τινών λείψανα αρχαίαν έχόντων τήν μορφήν και τόν τρόπον τής κατασκευής, άλλ' ουχι επί του φυσικού έδάφους έδραζομένων έφερον εις φώς ή σκαφή κατά τήν μεσημβριανατολικην και τήν βορειοανατολικην γωνίαν του Σηκού, απομεινάρια ίσως και ταύτα τής εξακολουθήσεως των βαθμίδων, περι ών έγένετο άνωτέρω λόγος. Να ήτο άράγε τούτο τό πρώτον του κυρίως Ναού πάτωμα και ένταύθα να έτελούντο έν νυκτι και υπό τό φώς των δάδων τά μυστήρια, έδώ δέ να έδιδάσκετο, ως έν θεάτρῳ των μυστών επί των βαθμίδων και επί έδωλιών καθημένων ο τής Δήμητρος και Κόρης μύθος; Ίσως. Βέβαιον όμως είναι ότι τό δάπεδον του ναού, όπως τό σωζόμενον αυτού βραχώδες έδαφος κατά τά προς δυσμάς αυτού μέρη μαρτυρεί, όχι χαμηλώτερον, άλλά όλίγον τι ύψηλότερον του τής Στοάς του Φίλωνος ήτο. Έξω του περιβόλου ή σκαφή άπεκάλυψε μόνον μέρος τής πλευράς αυτού τής από ΒΑ προς ΒΑ ήτοι προς

1 Οι Dilettanti σημειούσιν έχνη τοιαύτης κλίμακος έξω του Σηκού κατά τήν βορειαν μόνον πλευράν, ένθα ή νυσκαφή εισέτι δέν προυχώρησεν ήμαρτημένως λοιπόν εκ παραδρομής έσημειώθη έν τῷ προηγουμένῳ άρθρῳ περί των άνισκαφών ότι τής περι ής ένταύθα ο λόγος κλίμακος μνημονεύουσι και οι Dilettanti.

2 Έπιχρίσεως έχνη επί των όλίγων περισωθέντων λειψάνων δέν ήδυνήθη να διακρίνω.

τό του Άππίου Πουλχερίου Πρόπυλον διευθυνομένης. Εδρήματα δέ άλλα δύο μόνον δπωσοῦν έξια λόγου έφερον εις φώς αι άνισκαφαί, τεμάχιο ένεπιγράφου στήλης άπολογισμού δαπανών εις τά του Σηκού χώματα τά προς Δυσμάς εύρεθέν και μήπω έξακριβωθέν και κεφαλήν γεωρικην (λίθου πεντελησίου) εις τά έξω του Περιβόλου χώματα εύρεθεΐσαν, έργον όχι μόν έπιμελοῦς εργασίας, άλλ' όχι και κακής τέχνης και πιθανώς των έλληνικῶν χρόνων προΐόν.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΝ ΤΥΡΝΑΒΩ

Έκ Τυρνάβου γράφουσιν ήμιν

α' Από τινος κατά περίεργον σύμπρωσιν διάφοροι αρχαιοτήτες άνευρέθησαν έν τή πόλει ήμῶν και τες περίξ ως και αναγράφω ήμιν.

Έν Αγία Παρασκευή άνευρέθη βάθρον μετ' έπιγραφής χριστιανικής και άνάγλυφον νεκριόν, ύψους 0,80 και πλάτους 0,40, πριστάν γυναικα κρατούσαν επί μόν τής δεξιᾶς χειρός πτηνόν επί δέ τής άριστερας βότρυν φέρει δέ και έπιγραφήν δυσανάγνωστον. Έτερον νεκριόν άνάγλυφον παριστᾶ γυναίκα καθημένην επί έδρας και κρατούσαν επί των γονάτων της τέκνον, πρό αυτής δέ ίσταται νεός ένδεδυμένος χιτώνα και περιβεβλημένος χλαμίδα, οστις προσφέρει διά τής δεξιᾶς τι δυσδιάκριτον, άτε λίαν έφθαρμένον.

Έν δέ τῷ χωρίῳ Καζακλάρ έν Όθωμανικῇ τινι οικίᾳ άνευρέθη έτερον νεκριόν άνάγλυφον παριστάν άνδρα φοροῦντα χιτώνα, πρό αυτού δ' ίσταται νεκρίας προσφέρων εις αυτόν διά τής δεξιᾶς πτηνόν του όποίου έλλείπει τό άνω μέρος. Πλαγίως δ' εις τό πάχος του μικρόρου διακρίνονται τά γράμματα ..... ΝΕΙΑ.

Έν Τσαίρλη τέλος έν Όθωμανικῇ τινι νεκροταφείῳ ύπάρχει στήλη έπιτύμβιος φέρουσα τήν έπιγραφήν ταύτην

ΛΕΟΝΤΕΥΞ ΙΛΑΡΙΑΝ ΤΗΝ
ΙΔΙΑΝ ΣΥΝΒΙΟΝ ΜΝΕΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ ΗΡΩΞ
ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ

Και έν τή πόλει δέ Τυρνάβου άνευρέθησαν άλλαι τινές αρχαιοτήτες άνάξια όμως λόγου οίον στήλη έπιτύμβια άνεπίγραφος μετὰ ροδάκων, βάθρα αρχαίων οικοδομημάτων και άλλα τινά». Α. Ο.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΣΙΝΩΠΗΣ

Έν τῷ Νεολόγῳ Κωνσταντινουπόλεως έδημοσιεύθη εις τό φύλλον τής 5 Νοεμβρίου ε. ε. ή έξής εκ Σινώπης έπιστολή.

α' Αρξαμένων των εργασιών διά τήν κατασκευήν τής από Σινώπης εις Πογιαζάκ όδοῦ, ακριβώς από του στενωτάτου μέρους του ισθμού και όλίγα τινά βήματα από του τείχους του αρχαίου φρουρίου, οι εργάται σκάπτοντες παραπλεύρως αυτής, όπως προμηθευθῶσι τό προς έξίτωσιν αυτής άναγκαίον χώμα, εύρον τυχαίως, διότι ούδεις περιέμενε τοιοῦτόν τι, μικράν έπιτύμβιον στήλην έσκαμμένην έν ειδει κατόπτρου και φέρουσαν επί του άνω μέρους του πλαισίου ούτως ειπεῖν, τήν δε τήν έπιγραφήν έλληνικοῦς γράμμασι: «ΝΑΝΝΑ ΔΙΟΝΥΣΟΙΟ ΣΤΡΑΤΟΚΛΗΣ ΔΙΟΝΥΣΟΙΟ». Η άνακάλυψις αυτή υπεξέκαυσε τήν έπιθυμίαν των έν τέλει

ένταυθα, ἵνα ἐπιδιώξωσι μετὰ πλείονος ζήλου τὰς ἀναγκαφάς. Εὐτυχῶς δὲ οἱ κόποι αὐτῶν δὲν ἀπέβησαν μάταιοι, διότι τὴν ἀμέσως ἐπομένην ἡμέραν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκχῶσιν τὰ ἐρείπια ὀλοκλήρου ναοῦ χριστιανικοῦ, καὶ πιθανότατα ἢ μάλλον βεβηχότατα βυζαντινῆς ἐποχῆς, καταστραφέντος φαίνεται ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Σινώπης καὶ κατόπιν καλυφθέντος ὑπὸ τῆς ἄμμου τῆς καλυπτούσης διὰ παχέος στρώματος ὄλον τὸ πλάτος τοῦ ἰσμοῦ ένταυθα.

Ὁ ναὸς οὗτος κατέχει ἀκριβῶς τὸ στενώτατον μέρος τοῦ ἰσμοῦ, ἔχοντος έντεῦθεν πλάτος ἀπὸ τῆς μιᾶς θαλάσσης μέχρι τῆς ἄλλης ὄχι πλέον τῶν 300—350 βημάτων. Τοιοῦτου δὲ ὄντος τοῦ πλάτους, ἀπορεῖ τις, πῶς ἀπεφάσισαν νὰ κτίσῃσι ἐπὶ τοσούτου στενοῦ μέρους ναὸν ἀρχαίως μέγαν καὶ καθὰ συμπεραίνεται λίαν μεγαλοπρεπῆ· διότι τὸ μήκος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νότιου μέχρι τοῦ ἡμικυκλίου, ὅπερ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς ἐκκλησιαστικαῖς κτιρίοις τόπου ἀποτελεῖ, τὸ ἱερὸν βῆμα, εἶναι πλέον τῶν 30 βημάτων, ἢ δὲ ἀκτὺς τοῦ ἡμικυκλίου πλέον τῶν 10, τὸ δὲ μήκος τοῦ νότιου ἡμικυκλίου περιλαμβάνει πλέον τῶν 20 βημάτων, ὥστε οὕτως ἔχομεν μήκος δι' ὄλον τὸν ναὸν πλέον τῶν 60 συνήθων βημάτων. Ὁ ναὸς εἶναι τρισπόστατος, ἢ δὲ μεσαία ὑπόστασις, ἣτις καὶ ἐξεχώσθη έντελῶς, ἔχει πλάτος 15 ἀκριβῶς βημάτων· ἐὰν ἀναλόγως ὑπολογίσωμεν 7 1/2 βήματα πλάτος καὶ εἰς τὰς δύο ἐκτέρωθεν ὑποστάσεις τὰς μήπω ἐκχωσθείσας ἔχομεν τὸ πλάτος τοῦ ὄλου ναοῦ πλέον τῶν 30 βημάτων, ἦτοι δ' ὑπὸ τοῦ ναοῦ κατεχόμενος χώρος καλύπτει ἐπιφανείαν πλέον τῶν 1800 τετραγωνικῶν βημάτων.

Τὸ ἐκχωσθὲν ἔδαφος τῆς μέσης ὑποστάσεως καὶ τοῦ νότιου ἡμικυκλίου εἶναι ὀλοκλήρως ἐστρωμένον, ἐκτὸς τοῦ τοῦ ἡμικυκλίου, διὰ τεχνικωτάτου Μωσαϊκοῦ πλήρους σταυρῶν, κάλλιστα δὲ διατηρημένου. Παρρητηρῶν τις τὸ ἔδαφος τοῦτο, νομίζει ὅτι βλέπει μέγιστον καὶ πολυτελέστατον τάπητα κατακαλύπτοντα τὸ ἀμυῶδες τοῦ ἰσμοῦ ἔδαφος. Εὐνόητος ἀποδίδει ἢ σφύρη τοῦ πλήθους ἀμφοτέρων τῶν φύλων πρὸς τὴν θέσιν τοῦ εὐρήματος τούτου, μέρος ὅπερ λίαν σπανίως ἐδέχεται τὰς ἐπισκέψεις τῶν κατοίκων, ἤδη δὲ κατέστη δ' κοινὸς πάντων περίπατος. Δυστυχῶς ὅμως οὐδεμία ἡμερομηνία, οὐδεμία ἄλλη ἐπιγραφὴ εὐρέθη ἐκτὸς τῆς ἄνω ἀντιγραφείσης, εἰς τὰ μέχρι τοῦδε ἐκχωσθέντα ἐρείπια. Αἱ ἀνασκαφαὶ ἐν τούτοις ἐξακολουθοῦσιν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως.

Υ. Γ. Εἶχον γράψῃ τὰ ἀνωτέρω ὅτε ἔμαθον ὅτι χθὲς εὐρέθη βήματ' ἕνα πέραν τοῦ ναοῦ κέραμος ἔχουσα ἐκτετυπωμένα διὰ σφραγίδος τὰ ἐξῆς γράμματα: **ΑΣΤΥΝΟΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ**.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Ἐγένετο ἡ τακτικὴ συνεδρία τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου.

Ἦρξαντο τὰ ἀναγνώσματα τοῦ συλλόγου, ἀνεγνώσθησαν δὲ τὸν λήξαντα μῆνα τὰ ἐξῆς:

Τοῦ θανόντος τακτικοῦ ἐνεργοῦ μέλους Κ. Αλαμπαδαρίου μετὰφρασίς ἔμμετρος τοῦ Πλούτου τοῦ Ἀριστοφάνους.

Τοῦ κ. Κ Βάμβα τακτικοῦ ἐνεργοῦ μέλους περὶ συνεργατικῶν Ἐταιρειῶν.

Τοῦ κ. Γ. Παράσχου τακτικοῦ πρὸς τὸν μέλος μετὰφρασίς ἔμμετρος τοῦ Ε. τῆς Ἰλιάδος.

Τοῦ κ. Δαμιανοῦ Βορρέ τακτικοῦ ἐνεργοῦ μέλους περὶ τοῦ προσφορωτέρου διὰ τὴν Ἑλλάδα σωφροιστικοῦ συστήματος.

Ὁ κ. Ἀθ. Αλαμπαδαρίου προσήνεγκεν εἰς μνήμην τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου τῆ σχολῆ Ἀθηνῶν δραχμὰς νέας 300. Ἐπίσης δ' ἰατρὸς καὶ καθηγητὴς κ. Α. Ζίννης προσήνεγκεν δραχμὰς νέας 300 εἰς τὴν αὐτὴν σχολὴν εἰς μνήμην τῆς θανάτου συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης.

Συνήφθησαν φιλικαὶ σχέσεις τῆ αἰτήσεως αὐτῶν πρὸς τὸν ἐν Αἰγίῳ σύλλογον τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ πρὸς τὴν φιλεκακιδευτικὴν ἀδελφότητα Καρτεριῶν ἐν Μοναστηρίῳ.

Τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. Ν. Λουριώτη διορισθέντος γραμματέως τοῦ ἐν Λονδίῳ προξενείου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναχωροῦντος προσεχῶς ἐξελέχθη εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ν. Ἀξελός.

Εἰς ἀνάμνησιν τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ πολιτικοῦ βίου τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Γλάδστον φήφω τοῦ συλλόγου τὸ προεδρεῖον ἀπέστειλε τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα

Ἄκρυριον Γουλιέλμον Γλάδστονα.

Λονδίνον.

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς συνορτάζει μετ' Ἀγγλίας καὶ πολιτισμένου κόσμου ἐπὶ πεντηκονταετηρίδι πολιτικοῦ ὅμων βίου ἐν οὐδέποτε λησμονήσει εὐεργετηθεῖσα Ἑλλὰς τῶν γραμμάτων.

Προτάσει τῶν κκ. Γ. Ἀμπελά, Μ. Π. Αλάμπρου, Γ. Κρίνου, Τ. Ἡλιοπούλου καὶ Α. Μαρινοπούλου μετὰ πεφωτισμένην συζήτησιν ἐγένετο δεκτὴ ἡ σύστασις πέντε εἰδικῶν τμημάτων ἐν τῷ συλλόγῳ καὶ ἐψηφίσθη δ' ἐπάμενος ὁργανισμός.

Ἄρθρ. 1. Συνιστῶνται πέντε τμήματα ἐν τῷ Συλλόγῳ. 1) τὸ Θεολογικόν. 2) τὸ φιλολογικόν καὶ ἀρχαιολογικόν. 3) τὸ Νομικόν καὶ τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. 4) τὸ φυσιογνωστικόν καὶ 5) τὸ τῶν καλῶν τεχνῶν.

Ἄρθρ. 2. Σκοπὸς ἐκάστου τμήματος εἶνε 1) ἡ ἐν αὐτῷ μελέτη καὶ προεξεργασία τῶν εἰς τὸν Σύλλογον ὑποβαλλομένων προτάσεων καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ ὑποβολὴ προτάσεων ἐχουσῶν ἀντικείμενα σχετικὰ πρὸς τοὺς κλάδους τῶν τμημάτων — 2) ἡ μεταξὺ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰ μελῶν συζήτησις θεμάτων σχετικῶν πρὸς τοὺς κλάδους, οὗς περιλαμβάνουσι 3). Ἡ ἐξεύρεσις μέσων πρὸς σύστασιν διαγωνισμῶν ἐτησίων ἐπὶ θεμάτων ὀριζομένων ὑπ' ἐκάστου τμήματος καὶ ἡ πρὸς ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν μονογραφικῶν σχετιζομένων πρὸς τοὺς περιλαμβανομένους εἰς αὐτὰ κλάδους τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν.—4) Ἡ εἰς τὸν Σύλλογον ἀνακοίνωσις κατὰ τὴν μηνιαίαν αὐτοῦ τακτικὴν συνεδρίαν ἐκθέσεως περὶ τῶν συζητηθέντων ἢ προταθέντων ἐν αὐτοῖς—5) Ἡ εἰς τὸ κοινὸν ἀνακοίνωσις πληροφοριῶν, ἢ γνωμοδοτήσεων ἀφορωσῶν εἰς τὸ κοινὴν συμφέρον, ἐξαίρουμένων τῶν ὅπως δὴποτε σχετιζομένων πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ τοὺς πολιτευτάς.

Ἄρθρ. 3. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ πάντων τῶν ἐν Ἀθῆναις διαμενοντων μελῶν ὅσα θέλουσι δηλώσει εἰδοποιούμενα ἐγκαίρως τὸ τμήμα, εἰς δ' ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐργασθῶσι· δύναται δ' ἕκαστον μέλος νὰ ἐγγραφῆ εἰς πλείονα τμήματα.

Ἄρθρ. 4. Ἐκαστον τμήμα διευθύνεται ὑπὸ προεδρείου ἀποτελουμένου ἐκ προέδρου, ἀντιπροέδρου καὶ γραμματέως· δύναται δὲ τ' ἀποτελοῦνται

τὸ προεδρεῖον μέλη γὰ ἐκλεχθῶσι μεταξὺ πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις δια-
μενόντων τακτικῶν ἢ ἐπιτίμων μελῶν.

Ἄρθρ. 5. Ἡ δαπάνη πρὸς ἀγορὰν παντὸς ἀντικειμένου χρησίμου εἰς τὰς
ἀνάγκας καὶ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν τμημάτων γίνεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπὶ
τῆ ὑποβολῇ ἐκθέσεως τοῦ οἰκείου τμήματος.

Ἄρθρ. 6. Ἐκαττον τμήμα θέλει ὀργανίσει τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρε-
σίας αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 7. Ἐὰν τῆ ψηφίσει τοῦ κανονισμοῦ τούτου τὸ προεδρεῖον τοῦ
Συλλόγου θέλει φροντίσει περὶ τοῦ κατάρτισμαθ τῶν τμημάτων, καὶ τῆς
ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν.

Ἐψηφίσθησαν μέλη τακτικά οἱ κκ. Ν. Τριξανταφυλλίδης, Κ. Μανούτης,
Ῥήγας Νικολαΐδης καὶ Γ. Χαλκιάπουλος. Μέλος δ' ἐπίτιμον ὁ κ. Α. Ἰω-
νίδης πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ.

Ἐνεγράφησαν νέοι μαθηταὶ κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον ἐν τῇ σχολῇ τῶν
ἀπόρων παιδῶν ἐν μὲν τῇ γ'. τάξει 7, ἐν δὲ τῇ β'. 5, ἐν τῷ β'. τμή-
ματι τῆς α'. τάξεως 20, ἐν τῷ α'. τμήματι 48, ἤτοι ἐν συνόλῳ 80. Πε-
ριλαμβανομένων δὲ καὶ τῶν προηγουμένως ἐγγραφέντων μαθητῶν ὁ ὅλος
ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 436.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Τὸ Φθινόπωρον τοῦ 1882. Τὸ φθινόπωρον ὡς γνωστὸν κατὰ τὰς
μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις περιλαμβάνει τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον, Ὀκτώ-
βριον καὶ Νοέμβριον. Ἴδου δὲ κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ἀστεροσκοπεῖου
Ἀθηνῶν εὐμενῶς ἀνακοινωθείσας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ βοηθοῦ κ. Α. Βούρλη τίνα
φαθόμενα παρῴσιασε τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους τούτου ἐν Ἀθήναις.

Ἡ μέση αὐτοῦ βαρομετρικὴ θλιψὶς ἦν 753.03 ἀπέναντι 753,37 τοῦ
φθινοπώρου τοῦ παρελθόντος ἔτους. Καὶ μεγίστη μὲν ἦν τὴν 7 Ὀκτωβρίου
(760.16) ἐλαχίστη δὲ τὴν 19 Νοεμβρίου (744,35). Ἡ μέση θλιψὶς τῶν
τριῶν μηνῶν ἦν

Σεπτέμβριος 751.73. Ὀκτώβριος 754.47. Νοέμβριος 752.90.

Ἡ μέση θερμοκρασία τῶν τριῶν μηνῶν εἰς βαθμοὺς τῆς ἑκατονταβάθ-
μου διαίρεσεως (Κελσίου) ἦν 20,34 ἀπέναντι 19,37 τοῦ μέσου ὅρου τῆς
θερμοκρασίας τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1881 ἤτοι κατὰ ἓνα βαθμὸν μείζων
διότι ἤπιον ἦν τὸ φθινόπωρον. Καὶ μεγίστη μὲν τὴν 27 Σεπτεμβρίου (32,3)
ἐλαχίστη δὲ τὴν 20 Νοεμβρίου (5.0).

Ἡ μέση θερμοκρασία τῶν τριῶν μηνῶν ἦν

Σεπτέμβριος 25.59. Ὀκτώβριος 19.31. Νοέμβριος 16.14.

Ἡμέρας βροχῆς ἔσχομεν 14 καὶ τὸ ποσὸν τοῦ καταπεσόντος ὕδατος
ἀνέρχεται εἰς 27.57 χμ. σχετικῶς ὀλιγώτερον ἢ ἄλλοτε, διότι πέρυσιν ἦν
35,6. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐφέτος ὁ Σεπτέμβριος παρῆλθεν ἄνευ μιᾶς
ἡμέρας βροχῆς.

Ἐπικρατήσαντες ἄνεμοι ἦσαν ὡς συνήθως οἱ ΝΑ. καὶ ΒΑ. Καὶ ΝΑ. μὲν
ἐπνευσαν καθ' ἡμέρας 34, ΒΑ κατὰ 26, Ν κατὰ 14, Β κατὰ 12, Δ 3, ΒΑ
2, Α καὶ ΝΑ, οὐδ' ἀπαξ ἐπνευσαν. Μέσον τῆς ἐντάσεως τῶν ἀνέμων ἦν
1,36 καὶ εἰδικώτερον τὸν Σεπτέμβριον 1,37 τὸν Ὀκτώβριον 1,29 καὶ τὸν
Νοέμβριον 1,42.